

Nejvyšší
soud

SBÍRKA soudních
rozhodnutí a
stanovisek

Ročník: LXXIV

10²⁰²²

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu je jediným pramenem, který obsahuje výlučně judikaturu vycházející z kolektivní procedury upravené zákonem, jejím vydavatelem je Nejvyšší soud. Výběr rozhodnutí provádějí a o zařazování rozhodují kolegia Nejvyššího soudu.

Před projednáním jednotlivých vybraných rozhodnutí jsou tyto judikáty zasílány na připomínková místa. Rozhodnutí publikovaná v této Sbírce nepředstavují názor jednotlivce, ale jsou výsledkem kolektivního projednání a kolektivního názoru o vhodnosti zveřejnění řešení nového nebo dosud neřešeného problému.

Redakční rada:

Předseda: JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D.
Místopředseda: JUDr. Petr Šuk
Členové: JUDr. Antonín Draštík, JUDr. Václav Duda, JUDr. Roman Fiala, JUDr. František Púry, Ph.D., JUDr. Zdeněk Krčmář, JUDr. Radek Doležel, JUDr. Vladimír Veselý, Mgr. Aleš Pavel, Mgr. Zdeněk Stuchlík

Adresa redakce:

Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: sbirka@nsoud.cz

Ročník LXXIV

Číslo 10/2022 vychází 25. 4. 2023

Připomínková místa:

Nejvyšší správní soud, Vrchní soud v Praze, Vrchní soud v Olomouci, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra, Česká advokátní komora, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Právnická fakulta Palackého univerzity, Právnická fakulta Západočeské univerzity, Ústav státu a práva Akademie věd ČR, Krajský soud v Ústí nad Labem, Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Brně, Krajský soud v Ostravě, Krajský soud v Českých Budějovicích, Krajský soud v Praze, Městský soud v Praze, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Nejvyšší státní zastupitelství

Vzor citace rozhodnutí uveřejněných ve Sbírce:

- stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2017, sp. zn. Plsn 1/2015 (uveřejněné pod č. 1/2017 Sb. rozh. st.)
 - rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 29 Cdo 300/2010 (uveřejněný pod č. 32/2013 Sb. rozh. obč.);
- nebo
- rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod č. 99/1995 Sb. rozh. tr.

Vzor citace rozhodnutí neuveřejněných ve Sbírce:

- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 225/2012

Rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce jsou redakčně zpracovávána.

OBSAH

ROZHODNUTÍ VE VĚCECH TRESTNÍCH.....	6
č. 49	
Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 11. 12. 2020, sp. zn. 4 To 44/2020.....	7
č. 50	
Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 28. 1. 2022, sp. zn. 23 To 546/2021..	13
č. 51	
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 11. 2022, sp. zn. 4 Tdo 572/2022	18
č. 52	
Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 3. 2022, sp. zn. 14 To 18/2022	31
č. 53	
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 2022, sp. zn. 7 Tdo 850/2022	35
č. 54	
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2021, sp. zn. 7 Tdo 501/2021	48
č. 55	
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2022, sp. zn. 5 Tdo 1358/2021	55
č. 56	
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2021, sp. zn. 7 Tdo 219/2021	60
ROZHODNUTÍ VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH, OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH	74
č. 94	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2021, sp. zn. 29 Cdo 726/2020	75
č. 95	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2022, sp. zn. 21 Cdo 252/2021	83
č. 96	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2022, sp. zn. 33 Cdo 42/2021	91
č. 97	
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2022, sp. zn. 29 Cdo 3391/2020.....	97
č. 98	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 2022, sp. zn. 23 Cdo 2042/2020	110
č. 99	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2022, sp. zn. 27 Cdo 3330/2020	130
č. 100	
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2022, sen zn. 29 NSČR 33/2022	139
č. 101	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2022, sen. zn. 29 ICdo 12/2020	149

ROZHODNUTÍ VE VĚCECH TRESTNÍCH

č. 49

Právo odepřít výpověď jako svědek podle § 100 odst. 1, 2 tr. ř. je právem osobním a nepřenositelným na jinou osobu i v případě výslechu osoby mladší než osmnáct let.

Zástupce orgánu sociálně-právní ochrany dětí přítomný u výslechu takové osoby (§ 102 odst. 1 tr. ř.) jí může poskytnout toliko pomoc k využití jejího oprávnění (srov. § 867 o. z.), avšak je vyloučeno, aby za tuto osobu sám využil tohoto práva.

č. 49

Výslech svědka, Orgán sociálně-právní ochrany dětí

§ 100 odst. 1, 2 tr. ř., § 102 odst. 1 tr. ř.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 11. 12. 2020, sp. zn. 4 To 44/2020, ECLI:CZ:VSOL:2020:4.TO.44.2020.1

Vrchní soud v Olomouci jako soud odvolací k odvolání obžalované J. M. a státního zástupce Krajského státního zastupitelství v Ostravě zrušil rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 5. 11. 2019, č. j. 54 T 1/2018-1178, a věc vrátil soudu prvního stupně, aby učinil nové rozhodnutí.

I.

Řízení před soudem prvního stupně

1. Napadeným rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 5. 11. 2019, č. j. 54 T 1/2018-1178, byla obžalovaná J. M. uznána vinnou zločinem týrání svěřené osoby podle § 198 odst. 1, odst. 2 písm. a), b), d) tr. zákoníku, jehož se měla dopustit tím, že:

v období od měsíce června 2016 do 12. 12. 2016 v XY, v bytech XY a na ul. XY, kde postupně bydlela společně se svou vlastní nezletilou dcerou AAAAA (pseudonym), poté, kdy jí na podkladě usnesení Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 27. 5. 2016, sp. zn. 0 Nc 3905/2016, byla předběžně předána do péče nezletilá BBBB (pseudonym),

přestože si musela být vědoma, že nezletilá BBBB byla opakovaně vystavována působení násilí různorodého charakteru a intenzity, a to až velké intenzity síly, v důsledku čehož postupně utrpěla řadu bolestivých zranění, zejména zlomeninu zevního konce levé klíční kosti, zlomeniny dolních konců obou pažních kostí, vykloubení levého loketního kloubu, zlomeninu horního konce pravé loketní kosti, zlomeninu střední části pravé loketní kosti a zlomeninu dolního konce pravé loketní kosti, deformaci nosu odpovídající zlomenině nosní přepážky, zhmoždění a defiguraci dolního rtu, ztrátová poranění prvního a druhého řezáku v dolní čelisti vpravo a prvního až třetího řezáku dolní čelisti vlevo, poranění zevního genitálu, konkrétně protržení panenské blány, úmyslně nezajistila nezletilé jakékoli lékařské ošetření a ponechala

utrpěná zranění nezletilé BBBBB dlouhodobě bez odpovídající odborné léčby, kterýžto stav, vedle omezení hybnosti postižených končetin, významně prolongoval bolestivost těchto zranění,

načež se neodpovídající péče o nezletilou BBBBB, spočívající zejména v úmyslném dlouhodobém odpírání lékařských vyšetření a případných odborných zákroků v souvislosti s utrpěnými poraněními, projevila tím, že při lékařských prohlídkách dne 12. 12. 2016 byla u nezletilé BBBBB zjištěna mnohočetná zranění různého charakteru, a to krevní podlitiny v rozsahu levého ušního boltce a pod pravým okem, podlitiny na dlaních a na předních plochách bérců, pohmožděniny nosu s oděrkou kůže a s jeho výraznou deformací, odpovídající zlomenině nosní přepážky, zhmoždění a defigurace dolního rtu po neošetřené ráně na jeho vnitřní ploše se ztrátovým poraněním prvního a druhého řezáku v dolní čelisti vpravo a prvního až třetího řezáku dolní čelisti vlevo, vazivové jizvy, a to ve vlasech na vrcholu hlavy a na vrcholu brady, kruhovitě zahnědlé jizvičky vlevo od pupku a vpravo na hrudníku, starší zlomeniny zhojené masivními svalky, a to v místě neléčené zlomeniny zevního konce levé klíční kosti, v místě neléčených zlomenin a epifizeolýz (porušení kontinuity růstové ploténky na konci kosti) dolních konců obou pažních kostí s přítomností reaktivních vápenatých uloženin v okolní svalovině a s vykloubením levého loketního kloubu, v místě neléčené zlomeniny horního konce pravé loketní kosti, v místě zlomeniny střední části pravé loketní kosti bez posunu a v místě zlomeniny dolního konce pravé loketní kosti, poranění zevního genitálu, konkrétně protržení panenské blány, a poranění konečníku, projevující se jizevnatými změnami v celém rozsahu tzv. hráze (prostor mezi poševním vchodem a konečníkem) a změnami po zhojených drobných tržných poraněních ve sliznici konečníku, těžkou chudokrevnost, odpovídající opakovaným a neléčeným traumatům skeletu a prořídle vlasy s ložisky vytržených vlasů ve vlasaté části hlavy,

č. 49

tato zjištěná poranění si vyžádala od 12. 12. 2016 do 24. 12. 2016 hospitalizaci nezletilé BBBBB na dětském oddělení Nemocnice v N. J. a následně hospitalizaci od 4. 1. 2017 do 13. 1. 2017 na Klinice dětské chirurgie, ortopedie a traumatologie Fakultní nemocnice B., kde musela nezletilá podstoupit v celkové anestézii rozhybání obou loketních kloubů s následným přiložením sádrové fixace, když průměrná doba léčení nejzávažnějších poranění, to je zlomenin dlouhých kostí skeletu horních končetin bez adekvátní fixace je 6 až 8 týdnů,

přičemž popsaná poranění byla ze soudně lékařského hlediska charakteristická pro zlé nakládání s dítětem v širším časovém období, tedy typická u tzv. syndromu týraného dítěte, který se projevuje obecně i v rovině psychické, a to především do budoucna disharmonickým vývojem osobnosti nezletilého dítěte, jehož emotivita bude plochá, vazby k lidem povrchní, nelze vyloučit úzkostné stavy, ale také impulzivně – agresivní reakce, lhostejnost, nedůvěru k lidem, poruchy chování, jako důsledek prožitého aktivního fyzického týrání, pasivního zanedbávání, emoční deprivace i nedostatečné podnětové stimulace, když daného jednání se obžalovaná dopouštěla na nezletilé s vědomím, že pro nízký věk se nezletilá BBBBB nebyla schopna tomuto jednání jakkoli bránit, neboť její samotná existence byla zcela závislá na obžalované.

Za toto jednání byla obžalovaná odsouzena podle § 198 odst. 2 tr. zákoníku k trestu odnětí svobody v trvání 3 roků a 6 měsíců, pro jehož výkon byla podle § 56 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku zařazena do věznice s ostrahou. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. byla poškozená RBP, zdravotní pojišťovna se sídlem v O., odkázána se svým nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

II. Odvolání

2. Citovaný rozsudek byl napaden odvoláními státního zástupce a obžalované J. M. Ta v jeho písemném odůvodnění, zpracovaném obhájcem, předně uvedla, že jím napadá toliko výrok o trestu, neboť jej vnímá jako nepřiměřeně přísný. Má za to, že soud prvního stupně přespříliš hodnotil okolnosti, které viděl v rámci ukládání trestu jako okolnosti jí přitěžující, a naopak některé podstatné skutečnosti, svědčící v její prospěch, nedocenil. I přes závažnost jednání, pro které byla uznána vinnou, je namístež uložit jí trest odnětí svobody v rámci trestní sazby při její dolní hranici s tím, že by výkon trestu byl podmíněně odložen na zkušební dobu při horní hranici sazby s dohledem Probační a mediační služby. Obžalovaná je naprosto přesvědčena, že všechny podmínky zkušební doby řádně splní, a za této situace tedy žádá odvolací soud, aby vyhověl jejímu odvolání, zrušil napadený rozsudek ve výroku o trestu a nově rozhodl tak, že jí uloží trest odnětí svobody při dolní hranici trestní sazby a výkon tohoto trestu podmíněně odloží na zkušební dobu při horní hranici trestní sazby za současného uložení dohledu.

3. Státní zástupce v písemném odůvodnění svého odvolání uvedl, že je podává v neprospěch obžalované J. M. a je zaměřen proti výroku o vině i trestu, neboť s napadeným rozsudkem, tak jak byl vyhlášen, nesouhlasí. Státní zástupce předně připomněl právní kvalifikaci vyplývající z podané obžaloby, oproti které soud prvního stupně vypustil zločin těžkého ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1, odst. 2 písm. c) tr. zákoníku, přičemž tento postup z důvodů v odvolání podrobně rozvedených pokládá za nesprávný. Má za to, že v jednání, které bylo obžalované prokázáno soudem prvního stupně, lze spatřovat zločin těžkého ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1, odst. 2 písm. c) tr. zákoníku.

III. Důvodnost odvolání

4. Vrchní soud v Olomouci zjistil, že odvolání byla podána osobami oprávněnými podle § 246 odst. 1 písm. a), písm. b) tr. ř. a v zákonné lhůtě, vyplývající z ustanovení § 248 odst. 1 tr. ř.

5. Jelikož odvolací soud neshledal důvody k zamítnutí či odmítnutí odvolání podle § 253 tr. ř., přezkoumal podle § 254 odst. 1 tr. ř. zákonnost a odůvodněnost těch oddělitelných výroků rozsudku, proti nimž byla podána odvolání, jakož i správnost postupu řízení, které mu předcházelo, a to z hlediska vytýkaných vad. K vadám, které nebyly odvoláními vytýkány, odvolací soud přihlížel, jen pokud měly vliv na správnost výroků, proti nimž byla podána odvolání. S ohledem na vymezení obsahu odvolání státního zástupce nebyla přezkumná činnost odvolacího soudu nijak omezena.

6. V řízení, které předcházelo napadenému rozsudku, nebylo shledáno podstatných vad, které by měly za následek, že v tomto řízení byla porušena ustanovení, jimiž se má zabezpečit objasnění věci nebo právo obhajoby, a které by mohly mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku [§ 258 odst. 1 písm. a) tr. ř.]. V tomto směru odvolatelé nevznegli žádné výhrady.

7. Po přezkoumání napadeného rozsudku v kontextu s námitkami odvolatelů a předloženým spisovým materiálem odvolací soud zjistil, že ten je zatížen vadami, spočívajícími v tom, že se v přezkoumávané části rozsudku soud prvního stupně nevypořádal se všemi okolnostmi významnými pro rozhodnutí, což je vada podřaditelná pod ustanovení § 258 odst. 1 písm. b) tr. ř., a dále, že vznikly pochybnosti o správnosti skutkových zjištění ohledně přezkoumávané části rozsudku, přičemž k objasnění věci je třeba důkazy opakovat či provádět důkazy další a jejich provádění před odvolacím soudem by znamenalo nahrazovat činnost soudu prvního stupně, což je vada podřaditelná pod ustanovení § 258 odst. 1 písm. c) tr. ř. Zjištěná pochybení byla důvodem k vrácení věci soudu prvního stupně podle § 259 odst. 1 tr. ř., přičemž toto rozhodnutí odvolací soud mohl učinit v neveřejném zasedání, neboť pro takovýto postup byly splněny zákonné podmínky, vyplývající z ustanovení § 263 odst. 1 písm. b) tr. ř., když je zřejmé, že vady nelze odstranit ve veřejném zasedání. K důvodům, které vedly odvolací soud k tomuto závěru, je třeba uvést následující.

8. Ve vztahu ke zločinu týrání svěřené osoby podle § 198 odst. 1, odst. 2 písm. a), b), d) tr. zákoníku odvolací soud uvádí, že z odůvodnění napadeného rozsudku vztahujícího se k tomuto zločinu je patrné, jaké důkazy byly provedeny, jak je soud prvního stupně hodnotil, jakým způsobem se vypořádal s obhajobou obžalované a jakými právními úvahami se řídil při posouzení prokazovaných skutečností podle příslušných ustanovení trestního zákoníku. Z uvedeného je tedy zřejmé, že v zásadě respektoval podmínky vyplývající z ustanovení § 125 odst. 1 tr. ř., vymezující obsah rozsudku, což vyplývá z odůvodnění napadeného rozsudku. Nicméně, s ohledem na užitou právní kvalifikaci, a to konkrétně naplnění okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby ve smyslu znaku těžké újmy na zdraví z pohledu mučivých útrap podle § 122 odst. 2 písm. h) tr. zákoníku, však v popisu skutku chybí vyjádření tohoto znaku. Soud prvního stupně ve skutkové větě uvádí toliko to, že poškozená „utrpěla řadu bolestivých zranění“ a že dále „významně prolongoval bolestivost těchto zranění“, přičemž se omezil na toto konstatování o bolestivosti zranění, která utrpěla poškozená. I přes ono svým způsobem pozitivní konstatování ohledně činnosti soudu prvního stupně ve vztahu ke zmíněnému zločinu je však nutno uvést, že ohledně vypuštěné právní kvalifikace jako zločinu těžkého ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1, odst. 2 písm. c) tr. zákoníku oproti tomu, co bylo konstatováno výše, soud prvního stupně se již náležitě nevypořádal se všemi okolnostmi významnými pro rozhodnutí, když některé skutečnosti, které mají význam, eventuálně by mohly mít význam, pro rozhodnutí, zůstaly mimo jeho pozornost, což našlo svůj negativní odraz v rámci aplikace ustanovení § 2 odst. 6 tr. ř. Tato zásada volného hodnocení důkazů se opírá o všestranné, hluboké a logické zhodnocení důkazů i jejich vzájemných souvislostí s přihlédnutím ke všem okolnostem případu. Podle přesvědčení odvolacího soudu však soud prvního stupně celou věc nehodnotil komplexně z pohledu co nejširších souvislostí, aby tak získal v souladu s citovanou zásadou volného hodnocení důkazů patřičný náhled na celou věc, ale na základě svého neúplného hodnocení důkazů provedených ve věci, vztahujících se ke zločinu těžkého ublížení na zdraví, dospěl k závěru prezentovanému v napadeném rozsudku. Soudu prvního stupně na jedné straně, s ohledem na vyznění důkazní

situace, nelze upřít snahu se s ní patřičně vypořádat, nicméně způsob, který zvolil a jenž prezentoval, podle přesvědčení odvolacího soudu není rozhodně odpovídající závažnosti celé věci. Podle názoru senátu ve věci rozhodujícího soud prvního stupně si situaci při hodnocení důkazů ve vztahu k tomuto zločinu poněkud zjednodušil a zásadu *in dubio pro reo* pak aplikoval nevhodně a předčasně.

9. Jedna ze skutečností, která zřejmě vedla soud prvního stupně k aplikaci této zásady, byl výslech nezletilé AAAAA v přípravném řízení, který soud prvního stupně shledal procesně nezpůsobilým důkazem a který následně ani v hlavním líčení nebyl proveden k důkazu, a tedy z něj logicky ani nevycházel při svých hodnotících úvahách. Odvolací soud se s tímto jeho názorem neztotožnil, přičemž v rámci svých úvah vycházel z následujících skutečností.

č. 49

10. Odvolací soud považuje za vhodné připomenout, že obsahem spisu je protokol o výsledku dítěte – osoby mladší 18 let, který byl proveden dne 22. 12. 2016 jako neodkladný úkon, přičemž šlo o výslech nezletilé AAAAA, která je biologickou dcerou obžalované J. M. Z protokolu jsou patrný osoby, které se zúčastnily tohoto výsledku, když kromě nezletilé a komisaře Policie České republiky byl přítomen i zástupce orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále též jen ve zkratce „OSPOD“), dále státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Novém Jičíně, soudce Okresního soudu v Novém Jičíně, pedagog Základní školy v XY a další policejní orgán. V tomto směru je tedy možné konstatovat, že výslech z formálního hlediska proběhl ve smyslu § 102 tr. ř., kde jsou zachyceny podmínky umožňující konat výslech osoby mladší než 18 let. Ze zvukového záznamu, jakož i zpracovaného protokolu, který je *de facto* doslovným opisem onoho záznamu, je zřejmé, jakým způsobem byla nezletilá poučena v rámci svých procesních práv jako svědek. Zde soud prvního stupně poukázal na dva nedostatky, pro které shledal tento úkon procesně nezpůsobilým. Předně podle jeho názoru přítomný opatrovník měl být policejním orgánem dotázán ve smyslu § 100 odst. 1 tr. ř. na vyjádření ohledně využití práva odmítnout výpověď, což se však nestalo, a za této situace podle názoru soudu prvního stupně pak byl u tohoto úkonu fakticky zbytečný. Další výhrada směřovala k formě poučení, kterou prezentoval policejní orgán ve vztahu k nezletilé AAAAA a kterou soud prvního stupně shledal jako nesprávnou, nezpůsobilou, dokonce v rozporu se zákonem. Odvolací soud se po seznámení se s argumentací soudu prvního stupně neztotožnil s jeho výhradami a má za to, že úkon provedený policejním orgánem ve formě výsledku osoby mladší 18 let je úkonem učiněným v souladu se zákonem. Pokud jde o otázku konání či nekonání ustanoveného opatrovníka, pak k tomuto odvolací soud připomíná, že se v daném případě vede trestní řízení, tomu také odpovídá postup státní zástupkyně, která unesením podle § 45 odst. 2 tr. ř. *per analogiam* ustanovila nezletilé AAAAA pro potřeby trestního řízení jako opatrovníka k zajištění výkonu práv nezletilé pracovníka Městského úřadu N. J., který byl také účasten u onoho procesního úkonu. Dále je třeba poukázat na ustanovení § 102 odst. 1 tr. ř., z něhož jsou patrné osoby, které mají být k výsledku takovéto osoby přibrány, když jednou z nich je orgán sociálně-právní ochrany dětí, čemuž bylo v rámci tohoto úkonu rovněž vyhověno. Z citovaného ustanovení také vyplývá, že pokud to může přispět ke správnému provedení výsledku, mohou být přibráni i rodiče, tedy zákonní zástupci vyslýchané osoby mladší 18 let. Dále z téhož ustanovení vyplývá, že tyto osoby, které byly přibrány, tedy rodiče, v daném případě zástupce OSPOD, mohou navrhnout odložení výkonu úkonu na pozdější dobu, tedy za situace, kdy k tomuto úkonu ještě nedošlo, nebyl započat, nebo jeho přerušeni či ukončení, tedy úkonu, který již běží, a to vše ve vztahu k vyslýchané osobě a k její psychice. Jinými slovy, zákon zde uvádí, za jakých situací může osoba přibraná k výsledku do něj

zasáhnout a z jakého důvodu. Právní názor, který uplatnil soud prvního stupně v napadeném rozsudku ve vztahu k činnosti opatrovníka, v daném případě zástupce OSPOD, vnímá odvolací soud jako nedůvodně extenzivní, a to s ohledem na to, co vyplývá z výše uvedeného. Pokud jde o další argumentaci soudu prvního stupně, a to nesprávné poučení nezletilé AAAAA, pak k tomuto odvolací soud uvádí, že podle zákona nezletilá osoba má být poučena o svých právech a povinnostech přiměřeně svému věku podle příslušných ustanovení trestního řádu. V daném případě policejní orgán dostal této povinnosti, byť si lze představit poněkud „volnější formu“ daného poučení. K tomu, co policejní orgán v rámci poučení nezletilé před výsledkem uváděl, je třeba zdůraznit, že tento výslech probíhal dne 22. 12. 2016 a trestní stíhání obžalované J. M. bylo zahájeno až dne 26. 4. 2017, tedy, tak jak v rámci poučení nezletilé uváděl, opravdu v tu chvíli nevěděl, co se na místě stalo a čeho byla svědkem, když v podstatě ve vztahu k poškozené v místě bydliště byla vždy jen ona a její matka – obžalovaná. Dále je třeba připomenout, že v době výsledku již nezletilá AAAAA navštěvovala první třídu základní školy, dokázala se vyjádřit a tomu bylo také uzpůsobeno její poučení a rovněž výslech. Rozhodně z toho nelze vyčíst, že by byla k výpovědi jakkoliv nucena, a to dokonce i proti své matce, ale byla jí vysvětlena přiměřeně jejímu věku situace, ve které by měla vypovídat, přičemž z onoho poučení je zřejmé, že dvakrát jí bylo uvedeno a byla tak poučena, že nemusí vůbec vypovídat, pokud nechce. Odvolací soud shledal poučení nezletilé AAAAA v rámci jejího výsledku orgánem činným v trestním řízení souladným se zákonem, dostatečným a odpovídajícím jejímu věku, a proto se neztotožnil s postupem soudu prvního stupně, který vyhodnotil tento důkaz jako procesně nezpůsobilý a také jej neprovedl v hlavním líčení v rámci provedeného dokazování. Za této situace proto bude povinností soudu prvního stupně po vrácení věci provést tento důkaz a ve smyslu § 2 odst. 6 tr. ř. jej hodnotit spolu s dalšími již ve věci provedenými důkazy.

č. 49

11. Po vrácení věci soud prvního stupně ve svém novém rozhodnutí odstraní shora vytčené nedostatky, provede důkaz protokolem o výsledku nezletilé AAAAA a spolu s dalšími ve věci provedenými důkazy bude hodnotit tento důkaz tak, jak mu to ukládá ustanovení § 2 odst. 6 tr. ř. V případě, že nebude moci na základě rozumných pochybností dospět k závěru, že to byla právě obžalovaná J. M., kdo způsobil tato poranění poškozené BBBBB, bude se pak podrobně zabývat tím, zda jednáním obžalované J. M. nedošlo ke spáchání zločinu těžkého ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1, odst. 2 písm. c) tr. zákoníku omisivně ve smyslu § 112 tr. zákoníku. Z důvodů v usnesení podrobně uvedených vnímá odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně v daném okamžiku jako předčasné, a proto, jelikož bylo shledáno odvolání státního zástupce důvodným, a to i ve vztahu k odvolání obžalované J. M., která jej zaměřila toliko proti výroku o trestu, neboť v situaci, kdy byl napadený rozsudek zrušen v celém rozsahu, bude o tomto výroku, pokud soud prvního stupně dospěje k závěru o vině obžalované, nově rozhodováno.

č. 50

Započítání vykonaného peněžitého trestu do souhrnného nepodmíněného trestu odnětí svobody podle § 92 odst. 2 tr. zákoníku je možné (nebyl-li znovu uložen peněžitý trest). Zápočet se provede v poměru vyplývajícím z ustanovení § 69 odst. 2 tr. zákoníku (ve znění účinném od 1. 10. 2020), tedy každá zaplacená částka odpovídající jedné denní sazbě peněžitého trestu se započítá jako dva dny odnětí svobody.

Započítání trestu

§ 92 odst. 2 tr. zákoníku

č. 50

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 28. 1. 2022, sp. zn. 23 To 546/2021, ECLI:CZ:KSCB:2022:23.TO.546.2021.1

Krajský soud v Českých Budějovicích jako soud stížnostní z podnětu stížnosti státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství v Českém Krumlově zrušil usnesení Okresního soudu v Českém Krumlově ze dne 19. 10. 2021, sp. zn. 4 T 71/2021, a znovu rozhodl tak, že podle § 92 odst. 2 tr. zákoníku a § 334 odst. 1 tr. ř. se odsouzenému započítává do souhrnného nepodmíněného trestu odnětí svobody uloženého ve výměře 14 měsíců rozsudkem Okresního soudu v Českém Krumlově ze dne 29. 9. 2021, sp. zn. 4 T 71/2021, vykonaný peněžitý trest v rozsahu 150 denních sazeb s výší jedné denní sazby 110 Kč (celkem ve výměře 16 500 Kč) uložený trestním příkazem Okresního soudu v Českém Krumlově ze dne 26. 2. 2021, sp. zn. 4 T 23/2021, což činí po přepočtu na trest odnětí svobody celkem 300 dní.

I.

Rozhodnutí soudu prvního stupně

1. Usnesením Okresního soudu v Českém Krumlově ze dne 19. 10. 2021, sp. zn. 4 T 71/2021, bylo rozhodnuto tak, že podle § 92 odst. 2 tr. zákoníku a § 334 odst. 1 tr. ř. se z trestního příkazu Okresního soudu v Českém Krumlově ze dne 26. 2. 2021, sp. zn. 4 T 23/2021, jehož výrok o trestu byl při ukládání souhrnného trestu podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku zrušen, započítává do souhrnného trestu odnětí svobody uloženého v trvání 14 měsíců rozsudkem Okresního soudu v Českém Krumlově ze dne 29. 9. 2021, sp. zn. 4 T 71/2021, vykonaný peněžitý trest ve výši 16 500 Kč po přepočtu na trest odnětí svobody v trvání 75 dní.

II.

Stížnost

2. Proti tomuto usnesení podala v zákonné lhůtě stížnost státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství v Českém Krumlově. V ní namítla, že nelze souhlasit se zápočtem peněžitého trestu do souhrnného trestu odnětí svobody. Podle § 92 odst. 2 tr. zákoníku jestliže byl pachatel soudem nebo jiným orgánem potrestán a došlo k jeho novému odsouzení pro týž skutek, započítá se mu vykonaný trest do uloženého trestu, pokud je vzhledem k druhu

uloženého trestu započítání možné. Obdobně postupuje soud, uložil-li pachateli trest úhrnný nebo souhrnný (§ 43 tr. zákoníku) nebo společný trest za pokračování v trestném činu (§ 45 tr. zákoníku). Podle § 92 odst. 3 tr. zákoníku není-li započítání vazby nebo trestu možné, přihlédně soud k této skutečnosti při stanovení druhu trestu, popřípadě jeho výměry. Započítání vykonaného trestu do souhrnného trestu je možné v případech, kdy jde o tresty stejného druhu, a tehdy, pokud se uložené tresty svým obsahem a rozsahem kryjí. Podle názoru státní zástupkyně tomu tak v uvedeném případě není, když dříve uložený peněžitý trest a následně uložený souhrnný trest odnětí svobody se svým obsahem a rozsahem zcela odlišují. Uložený trest odnětí svobody zasahuje do osobní svobody odsouzeného, který je po dobu výkonu trestu omezen striktně na osobní svobodě pobytem v příslušném typu věznice po dobu 24 hodin denně. Naproti tomu peněžitý trest neomezuje odsouzeného žádným takovým srovnatelným způsobem, jeho obsah je zcela odlišný od trestu odnětí svobody. Nejde o tresty srovnatelné, a tedy započitatelné. V daném případě již při ukládání trestu mělo být, a podle názoru státní zástupkyně také bylo, postupováno podle § 92 odst. 3 tr. zákoníku a již vykonaný trest peněžitý byl zohledněn při ukládání souhrnného trestu odnětí svobody, který byl uložen ve výměře 14 měsíců a státní zástupkyně ho akceptovala. Pokud by nebyl zohledněn již vykonaný peněžitý trest, přicházelo by v úvahu ukládání přísnějšího souhrnného trestu odnětí svobody. V závěru své stížnosti státní zástupkyně navrhl, aby stížnostní soud zrušil napadené usnesení podle § 149 odst. 1 tr. ř.

č. 50

III.

Posouzení důvodnosti stížnosti

3. Krajský soud v Českých Budějovicích jako soud stížnostní přezkoumal správnost napadeného rozhodnutí včetně řízení, jež mu předcházelo, a dospěl poté k následujícím závěrům.

4. Odsouzený byl trestním příkazem Okresního soudu v Českém Krumlově ze dne 26. 2. 2021, sp. zn. 4 T 23/2021, uznán vinným přečinem ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 tr. zákoníku, za což mu byl uložen peněžitý trest v rozsahu 150 denních sazeb, když jedna denní sazba činí 110 Kč, tj. celkem ve výši 16 500 Kč. Dále mu byl uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel všech druhů na dobu 14 měsíců. Tento trestní příkaz nabyl právní moci dne 27. 4. 2021. Odsouzený zaplatil uložený peněžitý trest dne 15. 6. 2021.

5. Rozsudkem Okresního soudu v Českém Krumlově ze dne 29. 9. 2021, sp. zn. 4 T 71/2021, byl odsouzený uznán vinným pokračujícími přečiny krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a), b), odst. 2 tr. zákoníku a poškození cizí věci podle § 228 odst. 1 tr. zákoníku a dále přečinem porušování domovní svobody podle § 178 odst. 1, 2 tr. zákoníku a byl odsouzen za tyto přečiny a za sbíhající se přečin ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 tr. zákoníku, jímž byl uznán vinným trestním příkazem Okresního soudu v Českém Krumlově ze dne 26. 2. 2021, sp. zn. 4 T 23/2021, podle § 205 odst. 2 a § 43 odst. 2 tr. zákoníku k souhrnnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody na 14 měsíců se zařazením do věznice s ostrahou. Dále mu byl uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel všech druhů na dobu 14 měsíců. Podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku byl současně zrušen výrok o trestu v trestním příkaze Okresního soudu v Českém Krumlově ze dne 26. 2. 2021, sp. zn. 4 T 23/2021, jakož i všechna další rozhodnutí na tento výrok obsahově navazující, pokud vzhledem

ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Tento rozsudek nabyl právní moci ve výroku o vině a trestu dne 29. 9. 2021.

6. Napadené rozhodnutí o započtení vykonaného peněžitého trestu do souhrnného nepodmíněného trestu odnětí svobody odůvodnil soud prvního stupně následovně. Vzhledem k tomu, že dříve uložený peněžitý trest byl v době ukládání souhrnného trestu zcela vykonán, je nutné rozhodnout o jeho započtení. Protože peněžitý trest byl odsouzenému uložen ve výměře celkem 150 denních sazeb, je třeba mu do souhrnného trestu započíst celkem 75 dní, tedy jednu polovinu denních sazeb. K tomuto závěru dospěl okresní soud s přihlédnutím k tomu, že zákonodárce v § 69 odst. 2 tr. zákoníku stanovil, že při převodu peněžitého trestu na trest odnětí svobody je třeba každou jednu nezaplacenou denní sazbu peněžitého trestu považovat za dva dny trestu odnětí svobody. Tedy jinými slovy peněžitý trest je mírnější než trest odnětí svobody, a proto musí při převodu dojít k jeho zpřísnění (např. při přeměně trestu obecně prospěšných prací je zachováno, že jedna neodpracovaná hodina se rovná jednomu dni trestu odnětí svobody). Naopak při zápočtu mírnějšího trestu do přísnějšího, tj. peněžitého trestu do nepodmíněného trestu odnětí svobody, musí být tento výpočet obrácený a je namístě tedy započíst polovinu zaplacených denních sazeb, neboť peněžitý trest je pro odsouzeného daleko méně omezující než trest odnětí svobody v nepodmíněné formě.

7. Stížnostní soud se neztotožnil s názorem státní zástupkyně v tom, že by okresní soud pochybil, pokud v dané trestní věci přistoupil k užití ustanovení § 92 odst. 2 tr. zákoníku o započítání trestu.

8. Podle § 92 odst. 1 tr. zákoníku jestliže se vedlo proti pachateli trestní řízení ve vazbě a dojde v tomto řízení k jeho odsouzení, započítá se mu doba strávená ve vazbě do uloženého trestu, popřípadě do trestu úhrnného nebo souhrnného, pokud je vzhledem k druhu uloženého trestu započítání možné.

9. Podle § 92 odst. 2 tr. zákoníku jestliže byl pachatel soudem nebo jiným orgánem potrestán a došlo k jeho novému odsouzení pro týž skutek, započítá se mu vykonaný trest do uloženého trestu, pokud je vzhledem k druhu uloženého trestu započítání možné. Obdobně postupuje soud, uložil-li pachateli trest úhrnný nebo souhrnný (§ 43 tr. zákoníku) nebo společný trest za pokračování v trestném činu (§ 45 tr. zákoníku).

10. Podle § 92 odst. 3 tr. zákoníku není-li započítání vazby nebo trestu možné, přihlédne soud k této skutečnosti při stanovení druhu trestu, popřípadě jeho výměry.

11. Započítání vykonaného trestu do trestu nově uloženého musí být použito v případě trestů stejného druhu ve smyslu § 52 tr. zákoníku, které se svým obsahem a rozsahem kryjí. Zákonná úprava však připouští i započítání mezi tresty různého druhu. Lze tak započítat vykonaný trest propadnutí věci nebo peněžitý trest do trestu propadnutí majetku. Rovněž tak lze započítat vykonaný trest obecně prospěšných prací do nepodmíněného trestu odnětí svobody (viz rozhodnutí publikované pod č. [50/1999](#) Sb. rozh. tr.). I dobu strávenou ve vazbě lze započítat do trestu obecně prospěšných prací uloženého v řízení, v němž byl odsouzený ve vazbě. Rozsah zápočtu se v těchto případech řídí přepočtem uvedeným v ustanovení § 65 odst. 3 tr. zákoníku, tj. každý den vykonané vazby odpovídá výkonu jedné hodiny trestu obecně prospěšných prací a každá hodina vykonaného trestu obecně prospěšných prací

odpovídá jednomu dni trestu odnětí svobody (viz rozhodnutí publikované pod č. [23/2008](#) Sb. rozh. tr.).

12. Jak uvádí i komentářová literatura, započítání není možné, jestliže jsou druhy trestů, o jejichž započítání jde, svými účinky natolik odlišné, že mezi nimi nelze stanovit kvantitativní proporce tak, aby bylo možné jednoznačně a přesně stanovit, v jaké míře lze považovat nově uložený trest za již odpykaný předtím vykonanou vazbou nebo vykonaným jiným druhem trestu.

13. Pokud jde o zápočet vykonaného peněžitého trestu do trestu odnětí svobody, tak podle názoru stížnostního soudu trestní zákoník ve znění činném od 1. 10. 2020 umožňuje takový postup. Podle nyní účinného ustanovení § 69 odst. 2 tr. zákoníku jestliže pachatel nezaplatí peněžitý trest na výzvu soudu nebo do uplynutí doby, na kterou byl výkon trestu odložen anebo na kterou byly povoleny splátky, a pokud je zřejmé, že by vymáhání peněžitého trestu mohlo být zmařeno nebo by bylo bezvýsledné, přemění soud peněžitý trest nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodne zároveň o způsobu jeho výkonu; přitom každá zcela nezaplacená částka odpovídající jedné denní sazbě se počítá za dva dny odnětí svobody.

č. 50

14. Za situace, kdy peněžitý trest je stanoven pomocí denních sazeb a citované ustanovení § 69 odst. 2 tr. zákoníku stanoví, v jakém poměru se nezaplacený peněžitý trest přemění v trest odnětí svobody, lze rozsah zápočtu vykonaného peněžitého trestu do trestu odnětí svobody jednoznačně stanovit v takovém poměru, že každá zaplacená částka odpovídající jedné denní sazbě peněžitého trestu bude počítána za dva dny trestu odnětí svobody. Takto stanovený zákonný přepočít umožňuje i zápočet doby strávené ve vazbě do peněžitého trestu uloženého v řízení, v němž byl odsouzený ve vazbě, a to v poměru, že každé dva dny vazby odpovídají jedné denní sazbě uloženého peněžitého trestu.

15. Okresní soud s ohledem na shora uvedené správně ve věci přistoupil k užití ustanovení § 92 odst. 2 tr. zákoníku, ale nesprávně stanovil rozsah zápočtu. Jím rozvedené úvahy, jak jsou shora citovány, nemají podklad v příslušných zákonných ustanoveních. Lze sice souhlasit s tím, že peněžitý trest je primárně pro odsouzeného podstatně méně omezující než trest odnětí svobody, ale pokud odsouzený nezaplatí peněžitý trest ve stanovené lhůtě a je-li zřejmé, že by vymáhání peněžitého trestu mohlo být zmařeno nebo by bylo bezvýsledné, stanovil zákonodárce jednoznačný přepočít pro přeměnu takto nevykonaného peněžitého trestu na trest odnětí svobody, když každá zcela nezaplacená částka odpovídající jedné denní sazbě peněžitého trestu se počítá za dva dny trestu odnětí svobody.

16. Pevně daný přepočít vyplývající z ustanovení § 69 odst. 2 tr. zákoníku se odráží i v ustanovení § 68 tr. zákoníku, které upravuje výměru peněžitého trestu. Podle § 68 odst. 3 věty druhé tr. zákoníku dvojnásobek počtu denních sazeb nesmí ani spolu s uloženým trestem odnětí svobody a náhradním trestem odnětí svobody za trest domácího vězení přesahovat horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody. Výměra peněžitého trestu je limitována zákonnou trestní sazbou trestu odnětí svobody uvedenou u každého jednotlivého trestného činu ve zvláštní části trestního zákoníku, přičemž i v tomto případě je ekvivalentem jedné denní sazby peněžitého trestu trest odnětí svobody ve výměře dva dny.

17. Úvaha okresního soudu, že v případě zápočtu vykonaného peněžitého trestu do nepodmíněného trestu odnětí svobody musí být výpočet obrácený a má být započítána

toliko polovina zaplacených denních sazeb, nemá podklad v žádném ustanovení trestního zákoníku či trestního řádu. Odsouzený, který ve stanovené době nezaplatí peněžitý trest, je při splnění dalších zákonných podmínek ohrožen výkonem trestu odnětí svobody v počtu dní, který odpovídá dvojnásobku nezaplacených denních sazeb, jak byl jejich počet stanoven při výměře peněžitého trestu. I pokud již dojde k pravomocnému rozhodnutí o přeměně peněžitého trestu nebo jeho zbytku v trest odnětí svobody podle § 344 odst. 1 tr. ř., tak podle § 344 odst. 2 tr. ř. odsouzený může odvrátit výkon trestu odnětí svobody, na který byl přeměněn peněžitý trest nebo jeho zbytek, tím, že peněžitý trest nebo jeho část zaplatí. Nebyl-li peněžitý trest zaplacen zcela nebo byla-li po přeměně peněžitého trestu zaplacen alespoň část odpovídající jedné denní sazbě, rozhodne předseda senátu o tom, jakou část přeměněného trestu odnětí svobody je třeba vykonat. I při rozhodování o výměře části přeměněného trestu odnětí svobody, kterou je třeba vykonat, postupuje předseda senátu podle přepočtu vyplývajícího z ustanovení § 69 odst. 2 tr. zákoníku, tedy každá dodatečně zaplacená finanční částka odpovídající jedné denní sazbě snižuje výměru trestu odnětí svobody, který je třeba vykonat, o dva dny. I v tomto případě jde prakticky o určitý zápočet dodatečně vykonaného peněžitého trestu do nepodmíněného trestu odnětí svobody a zákon neumožňuje soudu zohledňovat pouze polovinu zaplacených denních sazeb peněžitého trestu.

18. Vzhledem ke shora uvedenému stížnostní soud podle § 149 odst. 1 písm. a) tr. ř. zrušil napadené usnesení a znovu rozhodl tak, že do uloženého souhrnného nepodmíněného trestu odnětí svobody se započítává vykonaný peněžitý trest v rozsahu 150 denních sazeb, což činí po přepočtu na trest odnětí svobody celkem 300 dní. Takovému rozhodnutí, které vyznělo ve prospěch odsouzeného, nebránila skutečnost, že stížností soud rozhodoval toliko ke stížnosti státní zástupkyně, jež byla podána v neprospěch odsouzeného. Ustanovení § 150 odst. 1 tr. ř. (podle něhož orgán rozhodující o stížnosti nemůže z jejího podnětu změnit usnesení v neprospěch osoby, která stížnost podala nebo v jejíž prospěch byla stížnost podána) nevylučuje, aby ke stížnosti státního zástupce podané v neprospěch bylo rozhodnuto ve prospěch osoby, které se stížnost týká.

č. 51

I. Trestného činu padělání a vystavení nepravdivé lékařské zprávy, posudku a nálezu podle § 350 odst. 2 alinea 1 tr. zákoníku se dopustí pachatel, který může z titulu své funkce, odbornosti či zařazení vystavit v konkrétním řízení lékařský posudek, byť tak učiní formou aprobace (osvědčení správnosti) rozhodných podkladů vypracovaných jinou osobou, s vědomím, že obsahují informace neodpovídající realitě, a tedy aniž by sám provedl veškeré úkony potřebné pro vystavení lékařského posudku. Z hlediska naplnění znaků tohoto trestného činu není podstatné formální označení listiny jako lékařského posudku, ale její obsah a účel, pro který byla vydána.

Padělání a vystavení nepravdivé lékařské zprávy, posudku a nálezu

§ 350 odst. 2 alinea 1 tr. zákoníku

č. 51

II. Nepravdivý nebo hrubě zkreslený lékařský posudek užije ve smyslu § 350 odst. 2 alinea 2 tr. zákoníku i ten, kdo s ním fyzicky nedisponuje, je-li takový posudek vystavený v jeho zájmu a je-li s jeho vědomím a vůlí užít jako pravý v řízení před orgánem veřejné moci.

Padělání a vystavení nepravdivé lékařské zprávy, posudku a nálezu

§ 350 odst. 2 alinea 2 tr. zákoníku

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 11. 2022, sp. zn. 4 Tdo 572/2022, ECLI:CZ:NS:2022:4.TDO.572.2022.1

Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněných D. H. a F. H. proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 1. 11. 2021, sp. zn. 6 To 46/2021, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Okresního soudu v Mostě pod sp. zn. 4 T 84/2016.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Okresního soudu v Mostě ze dne 10. 11. 2020, sp. zn. 4 T 84/2016, byli obvinění D. H. a F. H. uznáni vinnými jednak přečinem podvodu podle § 209 odst. 1, 3 tr. zákoníku a dále obviněná D. H. přečinem padělání a vystavení nepravdivé lékařské zprávy, posudku a nálezu podle § 350 odst. 1, odst. 2 alinea 1 tr. zákoníku a obviněný F. H. přečinem padělání a vystavení nepravdivé lékařské zprávy, posudku a nálezu podle § 350 odst. 1, odst. 2 alinea 2 tr. zákoníku, za jednání spočívající v tom, že obviněná D. H. jako lékařka posudkové služby Okresní správy sociálního zabezpečení v XY dne 27. 1. 2010 a 2. 11. 2010 svým podpisem stvrdila, a tak vědomě aprobovala nadhodnocené výsledky posouzení stupně závislosti svého manžela - obviněného F. H., zpracované jako výsledek posouzení stupně závislosti osoby pro účely

příspěvku na péči podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 24. 1. 2010 a 2. 11. 2010, ačkoli si byla vědoma, že skutečný zdravotní stav jejího manžela - obviněného F. H. neodpovídá hodnocení v jí aprobovaném posudku a že tyto posudky budou použity před orgánem sociálního zabezpečení Magistrátu města XY při rozhodování o příspěvku na péči, o přiznání mimořádných výhod při rozhodování o čerpání dalších příspěvků, čímž byla způsobena České republice, Úřadu práce v XY, celková škoda ve výši 516 000 Kč na neoprávněně vyplacených dávkách. K tomu došlo tím, že

č. 51

1. nejprve obviněný F. H. v rámci sociálního šetření konaného poté, kdy dne 6. 11. 2010 podal na Magistrátu města XY žádost o příspěvek na péči, před sociální pracovnící dne 12. 1. 2010 vědomě předstíral a zamlčel rozhodné skutečnosti, zastíral skutečný stav závislosti na pomoci jiné osoby pro hodnocení schopnosti zvládat některé základní potřeby a hodnocení míry soběstačnosti, takže byl hodnocen jako osoba splňující podmínky pro první stupeň závislosti, a posouzení zdravotního stavu ve smyslu ustanovení § 8 zákona č. 582/1991 Sb., v platném znění, ze dne 24. 1. 2010 svým podpisem dne 27. 1. 2010 stvrdila, a tak vědomě aprobovala obviněná D. H. jako lékařka posudkové služby Okresní správy sociálního zabezpečení v XY, ačkoli si byla vědoma, že skutečný zdravotní stav jejího manžela - obviněného F. H. neodpovídá hodnocení v jí aprobovaném posudku a že tento posudek bude použit před orgánem sociálního zabezpečení Magistrátu města XY při rozhodování o příspěvku na péči, o přiznání mimořádných výhod při rozhodování o čerpání dalších příspěvků, a tento posudek byl předložen Magistrátu města XY, odboru sociálních věcí, v rámci řízení o přiznání stupně závislosti a získání příspěvku na péči, přičemž rozhodnutím ze dne 8. 2. 2010, č. j. 10137/2010/MOS, s účinností od ledna 2010 mu byl přiznán příspěvek ve výši 2 000 Kč měsíčně, který pobíral od ledna 2010 do listopadu 2010, tedy v celkové výši 22 000 Kč,

a současně dne 4. 1. 2010 obviněný F. H. podal žádost o přiznání II. stupně mimořádných výhod pro těžce zdravotně postižené občany (ZTP), přičemž na základě nadhodnoceného posudku vylákal tyto mimořádné výhody II. stupně, přiznané rozhodnutím ze dne 3. 2. 2010, č. j. MmM/00232/2010, s účinností od 4. 1. 2010;

2. následně dne 8. 9. 2010 obviněný F. H., vědom si skutečnosti, že nesplňuje podmínky pro přiznání příspěvku, podal návrh na změnu výše příspěvku na péči a shodným způsobem při následném sociálním šetření dne 29. 9. 2010 zastíral svůj skutečný zdravotní stav a výsledek posouzení stupně závislosti osoby pro účely příspěvku na péči podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 2. 11. 2010, svým podpisem téhož dne stvrdila, a tak vědomě aprobovala obviněná D. H. jako lékařka posudkové služby Okresní správy sociálního zabezpečení v XY, ačkoli si byla vědoma, že skutečný zdravotní stav jejího manžela - obviněného F. H. neodpovídá hodnocení v jí aprobovaném posudku a že tento posudek bude použit před orgánem sociálního zabezpečení Magistrátu města XY při rozhodování o příspěvku na péči, o přiznání mimořádných výhod při rozhodování o čerpání dalších příspěvků, přičemž rozhodnutím ze dne 9. 11. 2010, č. j. 8992/2010/MOS, mu byl s účinností od 1. 9. 2010 zvýšen příspěvek na péči na částku 8 000 Kč měsíčně, který pobíral od září 2010 do července 2015, tedy v celkové výši 488 000 Kč;

3. dne 2. 1. 2012 obviněný F. H. podal žádost o příspěvek na mobilitu, který mu byl přiznán dne 9. 2. 2012 rozhodnutím Úřadu práce České republiky č. j. MPSV-UP/224157/12/AIS-ZDP s platností od 1. 1. 2012 do 31. 12. 2015 ve výši 400 Kč měsíčně, který pobíral od ledna 2010 do října 2015 v celkové výši 23 200 Kč,

aniž oba obvinění v průběhu řízení či průběhu čerpání dávek a výhod oznámili skutečnosti rozhodné pro trvání nároku, jeho výši nebo výplatu, a to do 8 dnů od vzniku skutečností, ačkoli šlo o jejich povinnost, o které byli poučeni.

2. Za to byli oba obvinění shodně odsouzeni podle § 209 odst. 3 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1 tr. zákoníku k úhrnným trestům odnětí svobody ve výměře 2 roků, jejichž výkon jim byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 2 roků. Podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku byla oběma obviněným současně uložena přiměřená povinnost nahradit podle svých sil škodu, kterou způsobili trestným činem. Výrokem podle § 228 odst. 1 tr. ř. jim soud zároveň uložil povinnost zaplatit společně a nerozdílně poškozené České republice, zastoupené Úřadem práce České republiky, jako náhradu škody částku 501 200 Kč.

č. 51

3. Na podkladě následných odvolání obou obviněných Krajský soud v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 1. 11. 2021, sp. zn. 6 To 46/2021, podle § 258 odst. 1 písm. d) tr. ř. zrušil shora citovaný rozsudek soudu prvního stupně v celém rozsahu. Za podmínek § 259 odst. 3 tr. ř. pak ve věci nově rozhodl tak, že na nezměněném skutkovém základě zopakovaném ve výroku jeho rozsudku uznal oba obviněné vinnými přečinem podvodu podle § 209 odst. 1, 3 tr. zákoníku a dále obviněnou D. H. přečinem padělání a vystavení nepravdivé lékařské zprávy, posudku a nálezu podle § 350 odst. 2 alinea 1 tr. zákoníku a obviněného F. H. přečinem padělání a vystavení nepravdivé lékařské zprávy, posudku a nálezu podle § 350 odst. 2 alinea 2 tr. zákoníku. Za tyto trestné činy byli oba obvinění odsouzeni podle § 209 odst. 3 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1 tr. zákoníku k úhrnným trestům odnětí svobody v trvání 2 roků s podmíněným odkladem jejich výkonu podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku na zkušební dobu v trvání 2 roků. Podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku věty za středníkem jim byla též uložena přiměřená povinnost nahradit podle svých sil škodu způsobenou trestným činem. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. jim odvolací soud uložil také povinnost zaplatit jako náhradu škody poškozené České republice, zastoupené Úřadem práce České republiky, částku ve výši 501 200 Kč.

II.

Dovolání a vyjádření k nim

4. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podali obvinění D. H. a F. H. dovolání vypracovaná formou společného podání jejich obhájcem. Oba dovolatelé v něm výslovně odkázali na ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. s tím, že napadené „rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení“.

5. Obviněná D. H. ve vztahu k vlastnímu jednání konkrétně namítla, že toliko aprobovala lékařský posudek jiné lékařky, a sice Z. Š., která zároveň nebyla kmenovou lékařkou Okresní správy sociálního zabezpečení v XY. Takový postup podle jejího mínění nemůže být stavěn na roveň samotnému vystavení posudku, jak v podstatě dovodily soudy nižších stupňů,

č. 51

aniž by našly relevantní právní normu, z níž by vyplývalo, co pouhá aprobace posudku vystaveného jiným lékařem vlastně po právní stránce znamená. Okresní soud si namísto toho vypomohl nepřiléhavými analogiemi, když postavení posudkové lékařky Z. Š. přirovnal například k postavení asistenta soudce a postavení soudce zde přiřkl právě dovolatelce. Asistent soudce však nemá žádnou pravomoc a soudci skutečně pouze asistuje, zatímco úkolem posudkové lékařky V. Š. bylo odpovědné posuzování stavu šetřených osob. Dovolatelka v uvedené souvislosti rovněž podotkla, že právní význam aprobace nebyl vyjasněn minimálně do 9. 9. 2013 ani uvnitř soustavy České správy sociálního zabezpečení, jak plyne ze zápisu z porady vedení úseku lékařské posudkové služby č. 8/2013 ze dne 4. 9. a ze dne 5. 9. 2013. Sama trvá na tom, že podle tehdy zavedené praxe měla aprobace posudku kmenovým lékařem okresní správy sociálního zabezpečení pouze formální roli („... aby na okresní správu sociálního zabezpečení odcházel posudek s podpisem kmenového lékaře ...“) a rozhodně neznamenal, že aprobující lékař před podpisem znovu provedl samotné posouzení zdravotního stavu žadatele o příslušné dávky či příspěvky, nebo kontroloval správnost posudku vystaveného jiným lékařem. Tím zároveň zdůvodnila, proč se sama z předmětné věci nevyloučila. To by podle svých slov učinila tehdy, kdyby měla ona sama přímo posuzovat zdravotní stav manžela, k čemuž ale nedošlo. Postupovala naopak podle ustálené praxe, což vyplývá z prokázané skutečnosti, že vyloučení z důvodu podjatosti nebylo v období let 2010 až 2015 využito žádným posudkovým lékařem Okresní správy sociálního zabezpečení v XY, a to ani v případech, kdy šlo o posuzovanou osobu jemu blízkou. Okresní soud ovšem bagatelizoval daný fakt s tím, že jde o poměrně krátkou dobu, která nic neznamená. Současně zamítl důkazní návrh dovolatelky na provedení důkazu interním předpisem ředitelky okresní správy sociálního zabezpečení, o kterém tvrdila, že ve skutečnosti neexistoval. Neprovedení důkazu odůvodnil tím, že svědectví samotné ředitelky je dostatečně věrohodným důkazem a není důvod pokládat její tvrzení o existenci tohoto předpisu za lživé. Dovolatelka však nadále míní, že se soud neměl spokojit s tvrzením svědkyně a z údajného předpisu měl vycházet jen tehdy, pokud by jej skutečně fyzicky viděl. Obviněná nesouhlasí ani se závěrem, že by vědomě aprobovala nadhodnocené výsledky posouzení stupně závislosti svého manžela, a tím se dopustila úmyslného trestného činu podvodu. V uvedené souvislosti znovu zopakovala, že zdravotní stav spoluobviněného F. H. a jeho schopnost zvládat základní životní potřeby byly postupně posouzeny ošetřujícím lékařem, sociální pracovníci provádějící šetření v domácnosti a posudkovou lékařkou Z. Š. Nikdo z nich přitom nezpochybnil závislost obviněného F. H. na pomoci jiné fyzické osoby v I. stupni. To učinili teprve až znalci ustanovení soudem v rámci dokazování v tomto trestním řízení. K závěru o nadhodnocení stupně závislosti však zejména znalkyně dospěla jen proto, že spoluobviněný vykonával zaměstnání. Přitom nesmyslně trvala na tom, že předmětem šetření bylo právě zjišťování, zda posuzovaná osoba pracuje, ačkoli to striktně popřely všechny svědkyně spjaté s procesem přiznávání příspěvku. Dovolatelka pokládá za podstatné, že sociální pracovnice I. A. P., která prováděla šetření v roce 2010 a následně i v roce 2015, dospěla u jejího manžela vždy ke stejnému závěru, že potřebuje pomoc nebo dohled jiné osoby ve více než dvanácti ukazatelích péče o vlastní osobu, které vypočítává příloha č. 1 vyhlášky č. 505/2006 Sb. Ona sama pak vnímala jeho zdravotní stav jako špatný a jeho soběstačnost jako omezenou. Proto jí posouzení provedené lékařkou Z. Š. nepřipadalo jako rozporné se skutečností, a tudíž se nemohla dopustit úmyslného protiprávního jednání, jímž by cokoli zastírala. Obviněná žila s manželem ve společné domácnosti a sama vnímala, že reálně potřebuje její pomoc a dohled při zvládání řady úkonů běžného života. To, že pracoval, pokládá z hlediska právního posouzení věci

za irelevantní, neboť nárok na příspěvek na péči mají podle citované vyhlášky právě i zaměstnané osoby.

6. Obviněný F. H. se v dovolání vymezil proti závěru soudů, že v řízeních o přiznání příspěvku na péči a jeho zvýšení a o přiznání druhého stupně mimořádných výhod vědomě užil hrubě zkresleného posudku. Zdůraznil, že takový posudek nikdy fyzicky nedržel, nedisponoval s ním, a nemohl jej tedy ani předložit příslušnému orgánu. Navíc nebyl seznámen s jeho obsahem, takže vůbec nemohl vědět, že je padělaný. Soudy nesprávně kvalifikovaly jeho jednání podle § 350 odst. 2 alinea 2 tr. zákoníku, pokud pod slova „kdo užije“ zahrnuly proces vzniku a nakládání se zprávou, posudkem nebo nálezem, k němuž dochází jen v rámci řízení uvnitř příslušného orgánu nebo mezi příslušnými orgány. Dovolatel negoval rovněž závěr, podle něž vědomě předstíral či zamlčel nebo zastíral svůj skutečný zdravotní stav. Trvá na tom, že žádné takové jeho počínání nebylo v řízení prokázáno. Jedinou osobou, kterou mohl oklamat, byla sociální pracovnice I. A. P. Ta ho navštívila doma, při šetření postupovala v souladu s pravidly pro hodnocení schopnosti zvládat úkony péče o vlastní osobu a úkony soběstačnosti podle přílohy č. 1 k vyhlášce č. 505/2006 Sb. a on jí odpověděl na všechny dotazy pravdivě. Nijak ji neuvedl v omyl a stejně tak jí nezamlčel ani žádnou podstatnou skutečnost.

č. 51

7. Oba obvinění závěrem společně namítli, že v řízení nebyla prokázána jejich vzájemná předchozí domluva a součinnost. Soudy se po jejich výtce snažily uměle vytvořit dojem, že obviněný F. H. věděl o posudku Z. Š. a o jeho aprobaci spoluobviněnou D. H. a následně tento posudek i aktivně využíval. To však není pravda. Obviněný nic nevěděl o průběhu řízení a o osudu jeho žádostí a návrhů. Stejně tak dovolatelé odmítli závěr soudů, že v průběhu čerpání dávek a výhod neoznámili skutečnosti rozhodné pro trvání nároku. I kdyby bylo připuštěno, že na počátku byl zdravotní stav obviněného F. H. posouzen chybně, ovšem nikoli jejich úmyslným zaviněním, chybí zde jakýkoli důkaz o tom, že v průběhu čerpání dávek opravdu došlo k jeho změně, a oni tak byli povinni cokoli oznamovat.

8. Z výše rekapitulovaných důvodů dovolatelé shodně navrhli, aby Nejvyšší soud zrušil napadený rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem a aby je zprostil podané obžaloby z důvodu uvedeného v § 226 písm. a) tr. ř.

9. K podaným dovoláním se písemně vyjádřil státní zástupce činný u Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen „státní zástupce“), který úvodem konstatoval, že obvinění v něm v zásadě pouze opakují svou obhajobu uplatňovanou v řízení před soudy obou stupňů. Ty se přitom s jejich námitkami vypořádaly věcně správně. Jestliže se obviněná D. H. hájila tím, že sama nezpracovávala posudek na zdravotní stav svého manžela, nemá podle státního zástupce tento argument z hlediska užití právní kvalifikace žádné opodstatnění. V uvedené souvislosti podotkl, že je „starobylým úskokem“ úředníků, že první z nich zprávu „jen“ vypracuje a druhý ji „jen“ podepíše a oba tak činí v naději, že se tím zbaví své případné odpovědnosti za obsah dokumentu. Té se ovšem může zbavit jen ten, kdo nevěděl o nepravdivosti jeho obsahu, což je v dané věci případ svědkyně Z. Š. jakožto zpracovatelky posudku, a nikoli dovolatelky D. H. jakožto jeho aprobatky. Za nepřiléhavý označil státní zástupce i argument spoluobviněného F. H., že nemohl naplnit znak „užití“ nepravdivé lékařské zprávy, posudku nebo nálezu v řízení před orgánem veřejné moci, jestliže příslušnou listinou sám nikdy nedisponoval ani ji osobně nepředložil správnímu orgánu. V dané souvislosti odkázal na výklad zmíněného znaku v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2017,

sp. zn. [8 Tdo 361/2017](#), v němž jiný dovolací senát v obdobné věci vyslovil právní názor, že zákon zásadně nevyžaduje, aby pachatel trestného činu podle § 350 odst. 1 alinea 2 tr. zákoníku předložil padělaný lékařský posudek osobně, tj. užil padělaný lékařský posudek jako pravý, ale postačí, že jej užije prostřednictvím jiné osoby, kterou za tímto účelem vybaví posudkem. Pokud tedy v nynější trestní věci vyložil odvolací soud pojem „užil“ u obviněného tak, že u pachatele postačuje vědomé využití existence daného dokladu, postupoval v souladu s citovaným rozhodnutím. I pro posouzení skutku obviněného je zde rozhodné, že nepravdivá zpráva byla s jeho vědomím založena mezi doklady, které měly být posléze předloženy správnímu orgánu pro potřeby příslušného řízení. Nebylo přitom zapotřebí, aby ji dovolatel předkládal sám. Pokud jde o námitku obviněné D. H., že okresní soud zamítl její návrh na provedení důkazu interním předpisem ředitelky okresní správy sociálního zabezpečení, o němž současně tvrdila, že neexistoval, odvolací soud k ní podle státního zástupce přílehavě podotkl, že obviněná neměla působit ve věci svého manžela přinejmenším z etických důvodů. Hledání požadované interní normy bylo zároveň nadbytečné i proto, že vyloučení dovolatelky z posuzování zdravotního stavu spoluobviněného vyplývalo přímo z ustanovení § 14 odst. 1 správního řádu, a k opomenutí žádného důkazu tedy v předložené trestní věci nedošlo. Ostatní námitky obviněných již podle státního zástupce fakticky směřovaly do procesu hodnocení důkazů a jako takové neodpovídaly žádnému ze zákonných dovolacích důvodů. Závěrem tedy státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud odmítl podaná dovolání v neveřejném zasedání podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. jako zjevně neopodstatněná.

10. Na vyjádření státního zástupce reagovali dovolatelé replikou, v jejímž úvodu „opravili písarskou chybu“ spočívající v nepřesném odkazu na uplatněný dovolací důvod s tím, že namísto důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. uplatňují důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. K vlastnímu textu vyjádření úvodem podotkli, že státní zástupce nijak nevyvrátil jejich zásadní námitku týkající se právního charakteru a probace posudku, když pouze odkázal na vadné stanovisko odvolacího soudu. Dále se ohradili proti poznámce o „starobylém úskoku úředníků“, která by podle nich měla opodstatnění jen tehdy, pokud by bylo prokázáno, že skutečně šlo o úskok. V uvedené souvislosti pak zdůraznili, že ani orgány činné v trestním řízení nedospěly k závěru, že by se s nimi posudková lékařka Z. Š. jakkoli podílela na přiznání výhod pro obviněného F. H. Přitom to byla právě ona, kdo posuzoval jeho zdravotní stav. Nešlo tedy o žádný úskok, jak zkratkovitě dovodil státní zástupce. Za nepřiléhavý považují dovolatelé i jeho odkaz na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2017, sp. zn. [8 Tdo 361/2017](#), které má údajně obsahovat právní závěry uplatnitelné i na nyní posuzovanou věc ve vztahu k námitce obviněného F. H., že svým jednáním nenaplnil obligatorní znak přečinu padělání a vystavení nepravdivé lékařské zprávy, posudku a nálezu podle § 350 odst. 2 alinea 2 tr. zákoníku spočívající v „užití“ některého z vyjmenovaných dokumentů. Dovatelé připomněli, že ve věci řešené výše citovaným rozhodnutím pachatel osobně disponoval padělanou lékařskou zprávou a pouze se obhajoval tím, že ji nepředložil příslušnému úřadu, ale „jen“ provozovateli autoškoly, který ji následně odevzdal úřadu. V tom spočívá zásadní rozdíl oproti nynější věci, neboť obviněný F. H. nikdy neměl v ruce lékařský posudek a neměl ani informace o jeho vzniku a zpracování. V závěru pak dovolatelé vyjádřili svůj nesouhlas s názorem krajského soudu, s nímž se ztotožnil i státní zástupce, že obviněná neměla působit ve věci svého manžela přinejmenším z etických důvodů, a připomněli, že jde o jejich trestní, nikoliv etickou odpovědnost. V této souvislosti tedy trvají na svém názoru, že odvolací soud měl provést důkaz interním předpisem, jehož neexistenci obvinění namítají, a nespokojit se s odkazem na výpověď svědkyně a s poukazy na etické provinění.

III.

Přípustnost a důvodnost dovolání

11. Obvinění D. H. a F. H. jsou podle § 265d odst. 1 písm. c) tr. ř. osobami oprávněnými k podání dovolání pro nesprávnost výroků rozhodnutí soudu, které se jich bezprostředně dotýkají. Jejich dovolání byla podána v zákonné dvouměsíční dovolací lhůtě (§ 265e odst. 1 tr. ř.) a prostřednictvím obhájce (§ 265d odst. 2 věta první tr. ř.) a současně splňovala formální a obsahové náležitosti předpokládané v ustanovení § 265f odst. 1 tr. ř. Jejich přípustnost je dána podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. ř., neboť směřují proti pravomocnému rozhodnutí soudu druhého stupně ve věci samé, jímž byli obvinění uznáni vinnými a zároveň jim byly uloženy tresty.

12. Protože dovolání lze podat jen z důvodů uvedených v § 265b tr. ř., bylo dále zapotřebí zkoumat, zda konkrétní námitky, o které je obvinění opřeli, lze podřadit pod dovolací důvod, na který odkázali. Toto zjištění mělo zásadní význam z hlediska splnění podmínek pro provedení přezkumu napadeného rozhodnutí dovolacím soudem (§ 265i odst. 1, 3 tr. ř.).

č. 51

13. Nejvyšší soud na tomto místě připomíná, že trestní řád byl novelizován zákonem č. 220/2021 Sb., a to mimo jiné v tom směru, že s účinností od 1. 1. 2022 došlo ke změnám v systematice ustanovení § 265b tr. ř. Obviněnými uplatněný hmotněprávní důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2021, je nyní nově zařazen v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. Změnu této právní úpravy nakonec zaznamenala i obhajoba, jak je patrné z „opravy písařské chyby“ v její replice k vyjádření státního zástupce.

14. Důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., ve znění účinném od 1. 1. 2022 [dříve § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.], je tedy dán v případech, kdy rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Uvedenou formulací zákon vyjadřuje, že citovaný dovolací důvod je určen k nápravě právních vad rozhodnutí ve věci samé, pokud tyto vady spočívají v právním posouzení skutku nebo jiných skutečností podle norem hmotného práva. S poukazem na něj se naopak nelze domáhat přezkumu skutkových zjištění, na nichž je napadené rozhodnutí založeno. Zjištěný skutkový stav věci, kterým je dovolací soud vázán, je zde při rozhodování o dovolání hodnocen pouze z toho hlediska, zda skutek nebo jiná okolnost skutkové povahy byly správně právně posouzeny, tj. zda jsou právně kvalifikovány v souladu s příslušnými ustanoveními hmotného práva. To znamená, že dovolací soud musí vycházet ze skutkového stavu tak, jak byl zjištěn v průběhu trestního řízení a jak je vyjádřen především ve výroku odsuzujícího rozsudku a rozveden v jeho odůvodnění, a je povinen zjistit, zda je právní posouzení skutku v souladu s vyjádřením způsobu jednání v příslušné skutkové podstatě trestného činu s ohledem na zjištěný skutkový stav.

15. Nejvyšší soud pokládá za nutné na tomto místě připomenout, že zákonem č. 220/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, byl rozšířen okruh dovolacích důvodů. Nově konstituovaný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. opravňuje Nejvyšší soud zasáhnout do skutkových zjištění učiněných soudy za předpokladu, že tato rozhodná skutková zjištění, která jsou určující pro naplnění znaků trestného činu, jsou ve zjevném rozporu s obsahem provedených důkazů nebo jsou založena na procesně nepoužitelných důkazech nebo ve vztahu k nim nebyly nedůvodně provedeny navrhované podstatné důkazy. Zmíněný dovolací důvod tedy nově

vyjadřuje závažné procesní vady, jež v konečném důsledku zakládají neústavnost pravomocného rozhodnutí. Mezi taková flagrantní pochybení spadají zejména případy opomenutých důkazů, dále důkazů získaných a posléze i použitých v rozporu s procesními předpisy a konečně případy svévolného hodnocení důkazů, provedeného bez jakéhokoliv akceptovatelného racionálního logického základu, jež má za následek existenci tzv. extrémního rozporu mezi skutkovým stavem věci v podobě dovozované soudy a provedenými důkazy. Předpokladem relevantního uplatnění daného dovolacího důvodu je však zároveň zjištění, že tvrzené vady řízení skutečně měly nebo alespoň mohly mít podstatný význam pro skutkové závěry soudů, a tím i pro konečné hmotněprávní posouzení stíhaného jednání.

č. 51

16. Obvinění ve svých dovoláních výslovně neoznačili tento dovolací důvod, ačkoliv část jejich námitek je evidentně skutkového charakteru. Označení konkrétního dovolacího důvodu včetně jeho zákonného ustanovení je však jednou ze základních náležitostí dovolání podle § 265f tr. ř., neboť předurčuje rozsah přezkumné činnosti Nejvyššího soudu. V případě, kdy obvinění vymezili mantinely dovolacího řízení toliko požadavkem na přezkum hmotněprávních vad podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., není Nejvyšší soud oprávněn svoji působnost svévolně rozšiřovat o další dovolací důvody, a tudíž se k takovým námitkám nepřihlíží. Maje na paměti práva obviněných, zejména pak právo na řádné odůvodnění rozhodnutí, která se jejich osob týkají, Nejvyšší soud učinil krátký komentář i k těmto (skutkovým) námitkám.

17. Jednotlivými námitkami se Nejvyšší soud zabýval postupně a systematicky tak, jak byly strukturovány podle podaných dovolání.

18. Prvním okruhem námitek jsou námitky obviněné D. H., a to vůči nesprávnému posouzení aproby lékařského posudku, dále neprovedení důkazu interním předpisem okresní správy sociálního zabezpečení a dále se vymezila vůči závěru, že věděla o nadhodnocení stupně závislosti svého manžela F. H.

19. Obviněná vyjádřila nesouhlas s právním posouzením jí učiněné aproby lékařského posudku vystaveného lékařkou Z. Š. jako jednání podřaditelného pod pojem „vystaví nepravdivou nebo hrubě zkreslenou lékařskou zprávu, posudek nebo nález“ podle § 350 odst. 2 tr. zákoníku. Nejvyšší soud konstatuje, že jde o námitku, s níž se již vypořádal krajský soud v napadeném rozhodnutí, s jehož závěry se lze plně ztotožnit, a v podrobnostech na ně proto odkazuje. Nejvyšší soud připomíná, že cílem, kterého chtěl zákonodárce při formulaci dané skutkové podstaty trestného činu padělání a vystavení nepravdivé lékařské zprávy, posudku a nálezu dosáhnout, a tedy objektem tohoto trestného činu, je zcela zřejmě ochrana autority zpráv posudků a nálezů sloužících jako podklad pro zjištění skutkového stavu v řízení před orgány sociálního zabezpečení, jinými orgány veřejné moci, včetně řízení před soudy. Právě i objekt spáchaného trestného činu je třeba mít na zřeteli při posuzování jednání obviněné v tomto konkrétním případě a obecně při posuzování jednání lékaře jako speciálního subjektu trestného činu podle § 350 tr. zákoníku. Pouhé odlišné označení listiny či právního jednání neznamená, že dané právní jednání obsahově nenaplnuje kvality předpokládané daným ustanovením právě s ohledem na zájem chráněný příslušnou normou. Konkrétně řečeno skutečnost, že listina není označena jako lékařský posudek, neznamená, že obsahově nenaplnuje totožné požadavky, a jeho autentičnost je tak chráněna normami

trestního práva. V daném případě je namítáno, že šlo o pouhou aprobaci, což - i kdyby tomu tak skutečně bylo - není vadou právního posouzení. Na tomto místě Nejvyšší soud považuje za vhodné připomenout, že pro naplnění zmíněné skutkové podstaty není rozhodující ani přesné rozlišení pojmů posudek, zpráva a nález, ale účel, pro který se zpráva, posudek či nález podávají (k tomu viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 3267). Pojem "aprobace" se překládá jako schválení či osvědčení. Již z pouhého významu tohoto slova je tedy patrné, že nejde o formální úkon v podobě připojení podpisu, ale osvědčení obsahu listiny a její správnosti, tedy úkon, kterým na sebe aprobující osoba přebírá odpovědnost za takto osvědčenou správnost. Pro posouzení trestní odpovědnosti obviněné je nepodstatné, zda provedla veškeré úkony pro vypracování posudku sama, či prostřednictvím jiného lékaře, když to byla právě ona, kdo byl z titulu své funkce, odbornosti a zařazení v dané věci způsobilý vydat lékařský posudek. Trestní odpovědnosti ji tedy nezbavuje ani skutečnost, že základní lékařské posouzení učinila lékařka Z. Š. Z něj vyplývající zjištění pak obviněná podle svých slov aprobovala, tedy osvědčila jeho správnost, přičemž z jí vyhotovených listin je patrné, že se seznámila s jejich obsahem, sama z nich čerpala, katalogizovala je v rámci dokumentu "Výsledek posouzení stupně závislosti osoby" a kvalifikovala je podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Posouzení lékařkou Z. Š. tak je nutno chápat jako jeden z podkladů – byť shrnující veškeré ostatní podklady a naplňující zákonné požadavky posouzení s výjimkou oprávněného subjektu – posudkového lékaře okresní správy sociálního zabezpečení – pro posudek v konkrétním případě označený jako "Výsledek posouzení stupně závislosti osoby" ve smyslu § 25 odst. 4 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Nelze tudíž přisvědčit tomu, že by obviněná pouze opatřila záznam o posouzení vypracovaný lékařkou Z. Š. razítkem, jak se snaží navodit, ale sama jej vytvořila, závěry kvalifikovala podle stupně závislosti, a to vše s vědomím toho, že jde o zkreslené informace neodpovídající realitě (jak bude uvedeno níže), na jejichž základě bude posuzovanému uznán nárok na příspěvek na péči. Soud prvního stupně i odvolací soud tedy listiny vyhotovené obviněnou a označené jako "Výsledek posouzení stupně závislosti osoby" zcela správně kvalifikovaly jako jeden ze znaků dané skutkové podstaty (lékařský posudek), a námitku obviněné je tak třeba odmítnout jako zjevně neopodstatněnou. V ostatních detailech pak Nejvyšší soud odkazuje na již uvedené odůvodnění napadeného rozsudku krajského soudu. Znak skutkové podstaty spočívající ve vystavení hrubě zkresleného posudku o zdravotním stavu jiné osoby byl tedy jednáním obviněné v daném případě beze zbytku a jakýchkoliv pochybností naplněn.

20. Se shora uvedeným naplněním znaku skutkové podstaty souvisí i druhá námitka obviněné stran nadhodnocení posouzení stupně závislosti obviněného F. H. Obviněná trvala na tom, že schopnost zvládat základní životní potřeby (respektive neschopnost) byla posouzena ošetřujícím lékařem, sociální pracovníci a posudkovou lékařkou Z. Š. a nadhodnocení konstatovali až znalci ustanovení v trestním řízení. V této souvislosti zdůraznila, že soběstačnost obviněného byla shledána pouze na základě toho, že vykonával zaměstnání, což však nebylo v rozporu s tím, že obviněný pobíral příspěvek na péči. Současně obviněná poukázala na skutečnost, že zaměstnání jejího manžela nebylo předmětem šetření a posuzování stavu nebylo podle rejstříku ukazatelů v době rozhodování tak jednoduché, jak vyplývá z nyní vypracovaných posudků. Takto formulované námitky jsou však ve své podstatě námitkami skutkovými, a tedy nenaplňujícími dovolací důvod uplatněný obviněnou. Nejvyšší soud přesto pokládá za potřebné zmínit, že s takto vznesenými výhradami se již dostatečně vypořádal odvolací soud a před ním i soud prvního stupně. K jejich závěrům nelze

vznést jakékoli zásadní výtky. Pouze na dokreslení je vhodné konstatovat, že to byla obviněná, kdo měl posoudit, zda a v jaké míře zvládá obviněný základní úkony sebepečce a soběstačnosti. Odvolávání se na posouzení lékařem a sociální pracovníci je zcela nepřipadné, stejně tak námitka, že pracovní zařazení nebylo předmětem zkoumání. Nejvyšší soud není povolán k tomu, aby zkoumal či komentoval, kdo a jakým způsobem byl povinen tyto informace případně zjistit. Avšak obviněná jako manželka posuzované osoby věděla o tom, že je její manžel zaměstnán a na jaké pozici. Nelze se tedy odvolávat na to, že v průběhu řízení nebylo zkoumáno jeho pracovní zařazení, když jí, jakožto osobě nadané pravomocí posoudit stupeň závislosti osoby a současně blízké osobě obviněného, byla tato skutečnost známa, a přesto ji ve svých závěrech nikterak nereflektovala. Vedle přinejmenším zavádějících a nadhodnocených informací, které poskytl obviněný při sociálním šetření, bylo toto pochybení a vědomé nezohlednění zaměstnání posuzovaného jednou ze skutečností vedoucích k hrubému zkreslení lékařské zprávy, tak jak je obviněné kladeno za vinu. Nelze tedy přisvědčit tomu, že obviněná nevěděla o nadhodnocení problematičnosti zdravotního stavu svého manžela, když se na tom svým jednáním sama podílela. S touto námitkou se konečně dostatečně vypořádaly soudy nižších stupňů ve svých rozhodnutích.

č. 51

21. Nejvyšší soud se dále zabýval námitkou neprovedení důkazu interním předpisem ředitelky okresní správy sociálního zabezpečení. Taková námitka má být formálně podřazena pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., jak je uvedeno shora, a tudíž jde o námitku uplatněnou mimo zvolený dovolací důvod. Nejvyšší soud, aniž by chtěl jakkoliv rozšířit dovoláním vymezené mantinely přezkumu, připomíná, že dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. založí přezkum namítaných skutečností toliko v případě, že nebyly nedůvodně provedeny podstatné důkazy. Námitka obviněné však zjevně nesplňuje takový parametr. Zjištění ohledně existence, respektive jí tvrzené neexistence, interního předpisu nemohlo nic zásadního změnit na rozhodných skutkových zjištěních. V této souvislosti lze dát za pravdu státnímu zástupci, že bylo povinností obviněné vyloučit se z daného posuzování na základě ustanovení § 14 odst. 1 správního řádu. Vedle neoddiskutovatelné etické povinnosti je zde založena i zákonná povinnost, kterou ani existence, respektive neexistence interního předpisu nemůže nijak zvrátit.

22. Obviněný F. H. namítl, že nebylo prokázáno, že by vědomě předstíral či zamlčel rozhodné skutečnosti, respektive není zřejmé, že by se dopustil jakéhokoliv klamání. V tomto kontextu opětovně připomíná, že jediné, kdy se mohl dopustit jakéhokoliv zkreslení, je v kontaktu se sociální pracovníci, avšak v rozhodnutí soudu není uvedena jediná skutečnost, v níž by sociální pracovníci oklamal. Nejvyšší soud konstatuje, že jde o skutkovou námitku, jejímž prostřednictvím obviněný zpochybňuje skutkové závěry nižších soudů. Již ze skutkové věty rozsudků je patrné, že obviněnému je kladeno za vinu vědomé předstírání a zamlčení rozhodných skutečností a zastírání skutečného stavu závislosti na pomoci jiné osoby. Soudy vzaly toto klamavé jednání za prokázané na základě důkazů provedených svědeckými výpověďmi a znaleckými posudky. Obviněný se tedy domáhá jiného hodnocení provedených důkazů, což však Nejvyššímu soudu nepřísluší, neboť v dovolacím řízení je možnost provádění, a tím i hodnocení důkazů značně omezena (viz § 265r odst. 7 tr. ř.). S prováděním a hodnocením důkazů je spojena zásada bezprostřednosti a ústnosti (§ 2 odst. 11 tr. ř.), což je doménou soudu prvního stupně a v omezeném rozsahu odvolacího soudu, nikoli ale soudu dovolacího. Tato námitka tudíž nebyla způsobitelná založit dovolací přezkum s ohledem na uplatněný důvod dovolání. I kdyby však byla vznesena s poukazem na dovolací

důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., šlo by o pouhou polemiku s hodnocením důkazů ze strany soudů nižších stupňů, což samo o sobě nemůže založit dovolací přezkum.

23. Dalším okruhem námitek obviněného F. H. byly výtky vůči - podle jeho názoru - nesprávné právní kvalifikaci, pokud jde o užití hrubě zkresleného lékařského posudku. Svoji argumentaci zakládá především na skutečnosti, že celé řízení o přiznání příspěvku na péči je konstruováno tak, že žadatel není vůbec seznámen s lékařským posudkem, nedostane jej takřikajíc do rukou, a je proto vyloučeno, aby jej užil. Obviněný poukazuje na skutečnost, že i zákon rozlišuje mezi pojmy „aby jej bylo užito“ (§ 350 odst. 2 alinea 1 tr. zákoníku) a „kdo užije“ (§ 350 odst. 2 alinea 2 tr. zákoníku). Výtkám obviněného však nelze přisvědčit. Ze skutkových zjištění vyplynulo, že obviněnému byl znám postup orgánů správy sociálního zabezpečení i nutnost vypracovat lékařský posudek svědčící o jeho zdravotním stavu a o jeho schopnostech soběstačnosti a sebepečce. Sám obviněný vytvořil veškeré předpoklady, aby nepravdivý lékařský posudek vůbec vznikl a byl následně užit v jeho prospěch, s čímž byl obviněný seznámen (naplnění intelektuální složky úmyslu) a právě k tomuto cíli směřoval (volní složka úmyslu). Za tímto účelem jednali ve vzájemné součinnosti s manželkou – obviněnou D. H., která vystavila hrubě zkreslený lékařský posudek. Skutečnost, že obviněný fyzicky neobdržel tento posudek, jej nikterak nezbavuje trestní odpovědnosti. Úmyslem obou obviněných bylo, aby vznikl lékařský posudek neodpovídající realitě, na jehož základě bude obviněnému přiznán příspěvek na péči a mobilitu, a tento byl použit jako pravý a pravdivý. S touto námitkou, kterou obviněný vznesl již v rámci obhajoby před odvolacím soudem, se krajský soud vypořádal v odůvodnění svého rozsudku. Nejvyšší soud se ztotožňuje s názorem krajského soudu a jím uvedené pouze doplňuje ve vztahu k formulaci této námítky v dovolání. Skutečnost, že i zákonodárce rozlišuje v rámci skutkových podstat uvedených v § 350 odst. 2 tr. zákoníku mezi činným a trpným rodem slovesa "užít" je dána výlučně speciálním subjektem skutkové podstaty v alinea 1 tohoto ustanovení. Nejvyšší soud připomíná, že při výkladu zákonných ustanovení se nelze omezit toliko na výklad slovní, natož pak pouze jednoho slova interpretované skutkové podstaty, ale je třeba vzít v úvahu kromě významu jednotlivých slov i konstrukci a účel vykládané normy. V daném případě tedy nelze odhlédnout od skutečnosti, že účelem ustanovení § 350 tr. zákoníku je ochrana autority, důvěryhodnosti a spolehlivosti lékařských zpráv. Konstrukce této skutkové podstaty pak postihuje různé způsoby jednání, jež narušují tento veřejný zájem, a vytváří tak celkem čtyři skutkové podstaty tohoto trestného činu, přičemž § 350 odst. 2 tr. zákoníku obsahuje dvě skutkové podstaty týkající se nepravdivého a hrubě zkresleného lékařského posudku. Skutkovou podstatu podle § 350 odst. 2 alinea 1 tr. zákoníku může svým jednáním naplnit pouze speciální subjekt – lékař nebo jiná zdravotnický způsobila osoba. Ta však současně nemusí být osobou, která zprávu, posudek či nález i užije, a pro trestnost takového jednání je to s ohledem na účel dané normy i nepodstatné. Proto je v tomto případě užito trpného rodu slovesa užít, tj. "aby jej bylo užito". Naopak skutková podstata obsažená v § 350 odst. 2 alinea 2 tr. zákoníku již počítá s obecným subjektem, tedy kýmkoliv. Trestnost užití posudku nebo nálezu neodpovídajícího realitě vychází opět ze zájmu na ochraně důvěryhodnosti lékařských zpráv. Jinak řečeno i osoba, která sice sama posudek, zprávu či nález nevyhotovila, ale i přes vědomost o tom, že jde o nepravdivý či hrubě zkreslený posudek či lékařskou zprávu, je užije, se dopouští zásahu do účelu sledovaného touto normou. Pouhá skutečnost, že s nimi subjekt tohoto trestného činu fyzicky nedisponoval, nehraje ve světle výše uvedeného výkladu podstatnou roli. V nyní posuzované věci to byl obviněný F. H., v jehož zájmu byl hrubě zkreslený lékařský posudek vystaven, a v jeho prospěch a s jeho vědomím i vůlí (obviněný potřeboval takové

lékařské závěry a chtěl je k zajištění svého cíle) byl užit jako pravý a pravdivý. Ze skutkových zjištění soudů vyplynulo, že oba obvinění měli v úmyslu vytvořit hrubě zkreslený lékařský posudek, který bude užit jako pravý a pravdivý pro přiznání sociálních dávek. Pouhá skutečnost, že doručení takového posudku k samotnému rozhodnutí zajišťuje orgán sociálního zabezpečení, nemůže ospravedlnit jednání obviněného (obviněných). Ke stejnému závěru vede použití důkazu opakem – v případě, kdyby byl výklad slova „užít“ zúžen toliko na faktickou fyzickou dispozici s lékařským posudkem, došlo by pak k absurdní situaci, že trestnost jednání by závisela toliko na nastavení procesního postupu orgánu sociální správy. V souvislosti se shora uvedeným tedy Nejvyšší soud uzavírá, že právní posouzení jednání obviněného kvalifikované soudem prvního stupně tak, že „užil v řízení před orgánem sociálního zabezpečení hrubě zkreslený posudek“, je správné, jelikož bylo prokázáno, že obviněný od počátku jednal s vědomím a záměrem, že takovýto lékařský posudek bude použit jako pravdivý a objektivní, v důsledku čehož následně dosáhne čerpání výhod v řízení před orgánem sociálního zabezpečení, tedy v konečném výsledku svého finančního obohacení. Rovněž uvedená námitka obviněného byla shledána Nejvyšším soudem jako zjevně neopodstatněná.

č. 51

24. Společně pak oba obvinění vytkli nedostatečné prokázání jednání po vzájemné domluvě a v součinnosti. Nutno konstatovat, že opět jde o námitku, jejímž prostřednictvím mají být zpochybněna skutková zjištění soudů, tedy o námitku nezpůsobilou založit oprávnění Nejvyššího soudu k přezkumu. Z tohoto důvodu se Nejvyšší soud omezí na krátký komentář. Vzájemná součinnost jakožto abstraktní pojem vyplývá z celého skutkového děje, jednání obviněných a jeho vzájemného kontextu, z hodnocení dílčích důkazů jednotlivě a ve vzájemných souvislostech, tak jak bylo učiněno v rámci předcházejícího řízení. Jde o souběžnou činnost dvou a více osob směřující k naplnění společného cíle. Podmínkou této součinnosti nemusí být konkrétní dohoda, ale faktická činnost. Právě z tohoto důvodu je možno dospět k závěru o vzájemné součinnosti toliko na základě komplexního hodnocení skutkového děje. Avšak argumentace obviněných je založena na selektivním posouzení jejich dílčích kroků bez objektivního hodnocení ve vzájemných souvislostech. Dovolatelé přísně oddělují jednání obviněného F. H., který zkreslil a nadhodnotil svůj zdravotní stav a omezení a současně nesdělil v rámci prováděného šetření veškeré okolnosti týkající se schopnosti o sebe pečovat a o své soběstačnosti, od jednání obviněné D. H. (manželky obviněného F. H.), která i přes veškerou znalost skutečného stavu věci ohledně svého manžela a své profesionální znalosti potvrdila tyto informace. Tato jednání nebyla činěna odděleně, jak se snaží vykreslit obsah dovolání. Z celého dokazování vyplývá, že jednotlivé kroky obviněných byly činěny koordinovaně (ve vzájemné součinnosti), tak aby bylo dosaženo cíle (neoprávněného přiznání příspěvku na péči a mobilitu). Soud prvního stupně i odvolací soud odůvodnily svá zjištění dostatečně přesvědčivě v souladu se zásadami dokazování podle § 2 odst. 5 a 6 tr. ř. Závěry obou soudů jsou ve světle provedeného dokazování logicky správné a konzistentní, a nelze jim tak nic vytknout.

25. Námitka, kterou se obvinění ohrazují vůči připomenutí jejich povinnosti oznámit skutečnosti rozhodné pro trvání nároku, vychází z vlastních skutkových závěrů o nevědomosti obviněných a z polemiky o skutečném zdravotním stavu a s tím souvisejících schopnostech obviněného F. H., a jako taková nenaplnuje žádný dovolací důvod.

26. Nejvyšší soud tedy závěrem konstatuje, že nebylo důvodné vyhovět dovoláním obviněných, když jimi vznesené námitky z větší části nekořespondovaly s uplatněným dovolacím důvodem podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. a ve zbývajících částech byly posouzeny jako zjevně neopodstatněné. Nejvyšší soud proto v konečném výsledku odmítl dovolání obviněných D. H. a F. H. podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. To učinil za splnění podmínek podle § 265r odst. 1 písm. a) tr. ř. v neveřejném zasedání.

č. 52

Požadavek účasti vyžádané osoby v řízení, ve kterém jí byl uložen trest odnětí svobody, pro jehož výkon má být předána do jiného členského státu Evropské unie, uvedený v § 205 odst. 3 písm. g) z. m. j. s. se vztahuje k řízení, ve kterém bylo meritorně rozhodováno o vině a trestu, nikoli na řízení vykonávací, ve kterém došlo k odvolání podmíněného odkladu trestu odnětí svobody, aniž by byla změněna jeho původní výše.

Právní styk s cizinou, Evropský zatýkácí rozkaz

§ 205 odst. 3 písm. g) z. m. j. s.

č. 52

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 3. 2022, sp. zn. 14 To 18/2022, ECLI:CZ:VSPH:2022:14.TO.18.2022.1

Vrchní soud v Praze jako soud stížnostní podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl stížnost vyžádaného R. R. proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 26. 1. 2022, sp. zn. 1 Nt 9/2021.

I.

Rozhodnutí soudu prvního stupně

1. Usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 26. 1. 2022, sp. zn. 1 Nt 9/2021, bylo rozhodnuto tak, že podle § 205 odst. 1 z. m. j. s. se vyžádaný R. R. na základě evropského zatýkácího rozkazu Obvodního soudu Varšava-Praga ze dne 17. 8. 2021, sp. zn. V KOP 96/21, předává do Polské republiky k výkonu trestu odnětí svobody v trvání 10 měsíců, který mu byl uložen rozsudkem Obvodního soudu Varšava ze dne 10. 10. 2017, sp. zn. VIII K 267/15, pro trestné činy pronásledování a ublížení na zdraví podle čl. 190a § 1, čl. 190 § 1, čl. 12, čl. 216 § 1, čl. 11 § 2 a čl. 217 § 1 polského trestního zákona. Uvedených trestných činů se vyžádaný dopustil tak, že jednak v období od ledna 2014 do září 2014 ve Varšavě zaslal v krátkých intervalech zprávy obsahující fyzické výhrůžky osobám E. J. a W. Z., v nichž informoval, že fyzicky ublíží jejich dceři AAAAA (pseudonym), a tímto způsobem v nich vzbudil obavu, že jim fyzicky ublíží, a také telefonoval do jejich bytu, a to i v noci, a rovněž těmito telefonáty v nich vzbudil obavu z fyzického útoku, jednak dne 19. 9. 2014 na tramvajové zastávce K. ve Varšavě fyzicky napadl W. Z. tak, že ji udeřil rukou do zad.

2. Dalším výrokem shora uvedeného usnesení krajského soudu bylo rozhodnuto tak, že podle § 206 odst. 1 z. m. j. s. se předběžná vazba vyžádaného R. R. přeměňuje na vazbu předávací.

3. Podle odůvodnění citovaného usnesení Krajský soud v Českých Budějovicích neshledal žádnou překážku uvedenou v § 205 odst. 2 z. m. j. s. (ve znění účinném od 1. 1. 2023 rovněž uvedenou v § 205 odst. 3 z. m. j. s.), která by bránila předání vyžádaného. Ztotožnil se se stanoviskem státní zástupkyně, že jednání vyžádaného, za které byl odsouzen, by podle českého trestního zákoníku naplňovalo skutkovou podstatu přečinu nebezpečného

vyhrožování podle § 353 odst. 1 tr. zákoníku, případně nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku, tedy je oboustranně trestné. Výrok o přeměně předběžné vazby ve vazbu předávací pak v souladu se zákonem navazuje na rozhodnutí o předání vyžádaného.

II. Stížnost

4. Proti výše zmíněnému usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích podal vyžádaný ihned po jeho vyhlášení stížnost, kterou následně odůvodnil prostřednictvím svého obhájce. Poukázal na to, že je otázkou, do jaké míry se předávací řízení stává formálním postupem a jak dalece jsou české soudy oprávněny přezkoumávat postup jiných soudů. V daném případě polský soud rozhodl o odsouzení a o následné přeměně podmíněného trestu odnětí svobody v trest nepodmíněný. Krajský soud odmítl argumentaci vyžádaného, že nebyly splněny procesní podmínky pro odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, a dává k tíži vyžádanému, že si měl být vědom svého odsouzení, a přesto opustil polské území, což vedlo k tomu, že nemohl být v další fázi řízení vyrozuměn o zahájení řízení, týkajícího se podmíněného odkladu uloženého trestu. Vyžádaný poukázal na to, že polský soud pochybil, pokud nezajistil jeho přítomnost u soudu, a to případně i cestou mezinárodního zatykače. Místo toho doručoval jeho právnímu zástupci, což však nezaručuje doručení rozsudku přímo do rukou odsouzeného. Vyžádaný si není vědom toho, že by v době trestního stíhání nesměl vycestovat v rámci Evropské unie, a ani mu nebyly odebrány cestovní doklady. Není tak nájisto postaveno, zda je rozhodnutí o jeho odsouzení, resp. o přeměně uloženého trestu, skutečně pravomocné, a krajskému soudu vytýká, že si to neověřil.

5. S ohledem na shora uvedené vyžádaný navrhl, aby Vrchní soud v Praze zrušil napadené usnesení a aby vrátil věc Krajskému soudu v Českých Budějovicích k novému projednání a rozhodnutí.

III. Posouzení důvodnosti stížnosti

6. Vrchní soud v Praze na podkladě shora uvedené stížnosti podle § 147 odst. 1 tr. ř. přezkoumal správnost obou výroků napadeného usnesení, proti nimž také směřuje stížnost vyžádaného, jakož i řízení, které mu předcházelo, a jak je dále uvedeno, neshledal stížnost důvodnou.

7. Krajský soud v Českých Budějovicích rozhodl o návrhu státní zástupkyně na předání vyžádaného k výkonu trestu odnětí svobody v souladu s požadavkem uvedeným ve zmíněném evropském zatykáčím rozkazu ve veřejném zasedání, kterého se účastnil rovněž vyžádaný a jeho obhájce. Vyžádanému bylo umožněno, aby s pomocí tlumočnicka v rámci své výpovědi uplatnil výhrady proti případnému předání, stejně jako připomínky k prováděným důkazům. Mohl rovněž navrhnout provedení dalších důkazů. V průběhu řízení předcházejícího vyhlášení napadeného usnesení tak byla respektována práva vyžádaného a nedošlo v něm k žádné procesní vadě, která by odůvodňovala jeho zrušení.

8. Vrchní soud v Praze neshledal pochybení ani po věcném přezkoumání výroku o předání vyžádaného. Podmínkami, za nichž lze rozhodnout o předání vyžádaného k výkonu trestu

odnětí svobody a které vyplývají výkladem *a contrario* z ustanovení § 205 odst. 2 z. m. j. s., se krajský soud v odůvodnění napadeného usnesení v potřebném rozsahu zabýval a vrchní soud neshledal žádnou skutečnost, která by zpochybňovala jeho závěr, že předání vyžádaného nebrání žádná zákonná překážka. V odůvodnění svého usnesení se soud prvního stupně zvlášť věnoval námitce vyžádaného, že o předání nelze rozhodnout proto, že tomu brání skutečnost, že se neúčastnil řízení, v němž mu byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody. K jeho argumentaci, odkazující na rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (správně jde o rozsudek Evropského soudního dvora) ze dne 22. 10. 2017, sp. zn. [C-571/17](#), lze dodat, že požadavky uvedené v § 205 odst. 2 písm. j) z. m. j. s. [ve znění účinném od 1. 1. 2023 uvedené v § 205 odst. 3 písm. g) z. m. j. s.] týkající se účasti vyžádané osoby v řízení, se vztahují k řízení, v němž se rozhoduje o uložení trestu, a to zpravidla současně s rozhodováním o vině, tedy k tzv. meritorním rozhodnutím. Nevztahují se na vykonávací řízení, spočívající kromě jiného v modifikaci již uloženého trestu, tedy i v odvolání odkladu podmíněně uloženého trestu odnětí svobody a jeho přeměny v trest nepodmíněný. Právní řády některých evropských zemí dokonce nepožadují, aby takové rozhodnutí učinil soud ve veřejném jednání, nebo dokonce takové rozhodnutí svěřují jinému orgánu – zpravidla státnímu zástupci.

9. Jak je zřejmé z vyjadřování vyžádaného, ten směřuje řízení, v němž bylo rozhodnuto o vině a jemu uloženém trestu, s rozhodováním o přeměně tohoto trestu. Z informací vyžadujícího státu vyplývá, že rozsudkem Obvodního soudu Varšava ze dne 10. 10. 2017 bylo rozhodnuto, že vyžádaný - tehdy v roli obžalovaného - byl uznán vinným shora uvedenými trestnými činy a byl mu uložen trest odnětí svobody v trvání 10 měsíců, jehož výkon byl odložen na zkušební dobu v trvání 4 roků. Protože vyžádaný neplnil povinnosti, které mu byly uloženy ve zkušební době, rozhodl Okresní soud pro Varšavu, Praga-Sever, dne 18. 10. 2019 o výkonu uvedeného trestu. Vyhlášení odsuzujícího rozsudku v roce 2017 se vyžádaný osobně zúčastnil, rozhodnutí o výkonu uloženého trestu nabylo právní moci dne 19. 11. 2019 a na jeho podkladě následně došlo k vydání evropského zatýkacího rozkazu. Postup, který ve své stížnosti navrhoval vyžádaný, tj. vydání evropského zatýkacího rozkazu a teprve po předání vyžádaného rozhodovat o výkonu uloženého trestu, nepřicházel v úvahu. O vině a trestu v té době již bylo pravomocně rozhodnuto, nebylo tedy možné žádat o předání k trestnímu stíhání, a evropský zatýkací rozkaz za účelem výkonu trestu lze vydat jen ohledně nepodmíněného trestu odnětí svobody. Rovněž nelze akceptovat námitku vyžádaného, že po vyhlášení meritorního rozhodnutí v trestním řízení mu nikdo nezakázal pohybovat se v jiných státech Evropské unie. To by bylo samozřejmě možné, pokud by to nebylo v rozporu s povinnostmi, které mu vyplývaly z dohledu probačního úředníka; právě pro jejich neplnění došlo k nařízení výkonu trestu odnětí svobody. Z těchto důvodů Vrchní soud v Praze neshledal ve výroku napadeného usnesení o předání žádné věcné pochybení ani rozpor se zákonem.

10. Vadným nebyl shledán ani výrok napadeného usnesení, jímž podle § 206 odst. 1 z. m. j. s. byla předběžná vazba vyžádaného přeměněna ve vazbu předávací. Výrok o předávací vazbě je totiž obligatorně navázán na rozhodnutí o předání a jediným důvodem předávací vazby je skutečnost, že o předání – v tomto případě k výkonu trestu odnětí svobody – rozhodl soud kladně. Na rozdíl od předběžné vazby v tomto případě nepřichází v úvahu nahrazení vazby jiným opatřením, a pokud soud rozhodne o předání a zároveň je neodloží, musí vždy rozhodnout o přeměně předběžné vazby vyžádané osoby ve vazbu předávací.

11. Předání vyžádaného nebrání skutečnost, že opakovaně požádal v České republice o udělení mezinárodní ochrany. Řízení o jeho první žádosti bylo zastaveno dne 28. 1. 2022 a řízení o jeho další žádosti ze dne 15. 2. 2022 bylo pro nepřípustnost zastaveno dne 10. 3. 2022.

12. Na základě shora uvedeného dospěl Vrchní soud v Praze k závěru, že Krajský soud v Českých Budějovicích v řízení o shora uvedeném evropském zatýkacím rozkazu postupoval v souladu se zákonem a zákonu odpovídají i výroky jeho usnesení učiněné na podkladě důkazů, provedených v rozsahu potřebném pro takové rozhodnutí. Na tom nemohly nic změnit ani námitky vyžádaného uvedené v jeho stížnosti, a proto Vrchní soud v Praze rozhodl tak, že stížnost se jako nedůvodná podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítá.

č. 53

Argumentace odvolacího soudu, že hodnocení důkazů je doménou nebo výsostným právem soudu prvního stupně, do něhož odvolací soud není oprávněn zasahovat a je jím vázán, nebo že odvolací soud neshledal extrémní rozpor mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními, takže nemůže zasáhnout do skutkových závěrů soudu prvního stupně, je v rozporu s koncepcí odvolacího řízení, jehož úprava naopak výslovně předpokládá, že předmětem přezkumu odvolacího soudu jsou jak hodnocení důkazů, tak skutková zjištění soudu prvního stupně [viz např. § 258 odst. 1 písm. b), c) tr. ř.].

č. 53

Vázanost hodnocením důkazů soudem prvního stupně podle § 263 odst. 7 tr. ř. se projeví jen v souvislosti se změnou nebo doplněním skutkových zjištění odvolacím soudem a vztahuje se na omezený okruh případů, v nichž odvolací soud sám rozhoduje ve věci rozsudkem (§ 259 odst. 3 tr. ř.). Ustanovení § 263 odst. 7 tr. ř. se uplatní při zrušení rozsudku soudu prvního stupně z důvodů uvedených v § 258 odst. 1 písm. b), c) tr. ř., tedy přezkoumá-li odvolací soud hodnocení důkazů soudem prvního stupně a shledá-li je vadným a ve věci sám rozhodne.

Řízení o odvolání, Dokazování

§ 258 odst. 1, § 263 odst. 7 tr. ř.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 2022, sp. zn. 7 Tdo 850/2022, ECLI:CZ:NS:2022:7.TDO.850.2022.1

Nejvyšší soud z podnětu dovolání obviněného R. Š. podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 25. 5. 2022, sp. zn. 44 To 66/2022, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 18. 1. 2022, sp. zn. 6 T 71/2019. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil také další rozhodnutí obsahově navazující na zrušené rozsudky, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265l odst. 1 tr. ř. pak Obvodnímu soudu pro Prahu 4 přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 18. 1. 2022, sp. zn. 6 T 71/2019, byl obviněný R. Š. uznán vinným zločinem týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1, odst. 2 písm. d) tr. zákoníku, za který mu byl uložen trest odnětí svobody na 31 měsíců s podmíněným odkladem jeho výkonu na zkušební dobu 43 měsíců a obviněnému bylo uloženo podrobit se během zkušební doby programu sociálního výcviku a psychologického poradenství spočívajícího v odborné systematické psychoterapii zaměřené zejména na zvládání mezilidských a partnerských vztahů. Výrokem podle § 228 odst. 1 tr. ř. bylo rozhodnuto, že obviněný je povinen zaplatit poškozené E. G. částku ve výši 100 000 Kč jako náhradu nemajetkové újmy.

2. O odvolání obviněného podaném proti výroku o vině a dalším výrokům bylo rozhodnuto rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 25. 5. 2022, sp. zn. 44 To 66/2022, tak, že rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 byl zrušen ve výroku o trestu a ve výroku o náhradě nemajetkové újmy a nově bylo rozhodnuto tak, že obviněný byl odsouzen k trestu odnětí svobody na 24 měsíců, jehož výkon mu byl podmíněně odložen na zkušební dobu 36 měsíců. Nově bylo rozhodnuto také o náhradě nemajetkové újmy tak, že podle § 228 odst. 1 tr. ř. byla obviněnému uložena povinnost zaplatit poškozené E. G. částku 60 000 Kč a podle § 229 odst. 2 tr. ř. byla poškozená se zbytkem nároku na náhradu nemajetkové újmy odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních.

3. Jako zločin týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1, odst. 2 písm. d) tr. zákoníku byl posouzen skutek, který podle skutkových zjištění Obvodního soudu pro Prahu 4, s nimiž se ztotožnil také Městský soud v Praze, spočíval v tom, že obviněný nejméně od počátku roku 2015 do června 2017, kdy poškozená E. G. útekem ukončila vzájemné soužití, především v místě společného bydliště, tj. v rodinném domě na adrese XY, úmyslně dlouhodobě psychicky a fyzicky týral tehdejší družku E. G., a to s postupně vzrůstající intenzitou a způsoby blíže popsány ve výroku rozsudku.

č. 53

II.

Dovolání obviněného

4. Obviněný R. Š. podal dovolání proti citovanému rozsudku Městského soudu v Praze. Tento rozsudek napadl proto, že jím zůstal nedotčen výrok o vině. Odkázal na důvody dovolání uvedené v § 265b odst. 1 písm. g), h) a l) tr. ř. Jako dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. obviněný uplatnil rozsáhle zpracované námitky proti skutkovým zjištěním soudů, která jsou podle jeho mínění nesprávná. Vytkl, že soudy založily tato zjištění na svědecké výpovědi poškozené, kterou označil za nevěrohodnou, nepravdivou, nepodloženou, tendenčně proti němu zaměřenou a nezpůsobilou být podkladem rozhodnutí. Poukázal na to, že svědci, jejichž výpovědi soudy pokládaly za další usvědčující důkazy, ve skutečnosti reprodukovali jen to, co jim sdělila poškozená, a nikoli to, co sami vnímali svými smysly. Obviněný projevil nesouhlas s tím, jak soudy při posuzování věrohodnosti jeho výpovědi a svědecké výpovědi poškozené interpretovaly znalecké posudky ohledně osoby poškozené, a s tím, že vůbec nevzaly v úvahu to, co vyplývalo ze znaleckých posudků vypracovaných ohledně jeho osoby. Obviněný dále namítl, že soudy neprovedly jím navrhované důkazy, které podle jeho názoru mohly potvrdit nevěrohodnost svědecké výpovědi poškozené, a zmínil, že sám byl předmětem slovního i fyzického napadání ze strany poškozené.

5. Pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. obviněný zahrnul námitky, jimiž vytkl nesprávnost právního posouzení skutku jako trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 tr. zákoníku. V této spojitosti konstatoval, že soudy s tímto trestným činem bez dalšího ztotožnily tzv. domácí násilí jako komplexní jev, který může nabývat různých podob a být způsoben různými příčinami. Zdůraznil, že ne všechny formy tzv. domácího násilí mohou vést k závěru, že jde o trestný čin. Poukázal zejména na situační verbální a fyzické párové násilí, které se vyskytuje v partnerských soužitích, ale není trestným činem, protože např. postrádá asymetrický vztah mezi partnery nebo se mezi nimi role oběti a agresora střídá.

6. S dovolacím důvodem podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. obviněný spojil námitky, jimiž poukázal na to, že do skutkové části výroku o vině nebyla zahrnuta část žalovaného skutku, aniž byl v tomto směru zproštěn obžaloby výrokem pojatým do rozsudku.

7. Obviněný se dovoláním domáhal toho, aby Nejvyšší soud zrušil rozsudky obou soudů a aby přikázal Obvodnímu soudu pro Prahu 4 věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout, nebo aby ho sám zprostil obžaloby.

III.

Vyjádření k dovolání

8. Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství v písemném vyjádření k dovolání konstatoval, že pokud bylo dovolání podáno s odkazem na ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., není tu žádný zjevný rozpor mezi skutkovými zjištěními soudů, která jsou určující pro naplnění znaků trestného činu, jímž byl obviněný uznán vinným, a obsahem provedených důkazů, přičemž zdůraznil, že soudy správně vycházely z logické a přesvědčivé svědecké výpovědi poškozené. V návaznosti na to státní zástupce vyjádřil názor, že skutková zjištění soudů nejsou zatížena ani vadou spočívající v neprovedení navrhovaných podstatných důkazů. Poukázal na to, že s odkazem na ustanovení § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. bylo dovolání podáno jen formálně, neboť námitky týkající se právního posouzení skutku obviněný koncipoval nikoli ve vztahu ke skutkovému stavu, který zjistily soudy, ale ke své vlastní skutkové verzi. Státní zástupce proto navrhl, aby bylo dovolání podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítnuto jako zjevně neopodstatněné.

IV.

Posouzení důvodnosti dovolání

9. Nejvyšší soud shledal, že dovolání je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. a), h) tr. ř., bylo podáno obviněným jako oprávněnou osobou podle § 265d odst. 1 písm. c) tr. ř., prostřednictvím obhájkyne podle § 265d odst. 2 tr. ř., ve lhůtě a na místě podle § 265e odst. 1, 2 tr. ř. a s obsahovými náležitostmi podle § 265f odst. 1 tr. ř.

10. Nejvyšší soud neshledal důvody k odmítnutí dovolání podle § 265i odst. 1 tr. ř. Poté podle § 265i odst. 3, 4 tr. ř. přezkoumal napadený rozsudek i předcházející řízení a dospěl k závěru, že dovolání je důvodné z hlediska dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř.

11. Podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. lze dovolání podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Podstatou tohoto dovolacího důvodu je vadné užití hmotného práva, tj. typicky trestního zákona, na skutkový stav, který zjistily soudy prvního a druhého stupně. Podané dovolání tomu obsahově odpovídá v části, v níž obviněný namítl, že „domácí násilí nelze ztotožňovat se skutkovou podstatou trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 tr. zákoníku“, dále že „soud prvního stupně a následně i odvolací soud ... pojem domácího násilí a trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 tr. zákoníku zaměňují“, a konečně že soudy „z údajně prokázaného výskytu domácího násilí v domácnosti dovolatele a poškozené bez dalšího dovozují spáchání zmíněného trestného činu dovolatelem a řádně neprovádí subsumpci dokazovaného skutkového stavu“. Tyto námitky odpovídají dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř.

12. Pokud soudy kvalifikovaly skutkový stav popsany ve výroku o vině jako zločin týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1, odst. 2 písm. d) tr. zákoníku, jde o nesprávné právní posouzení skutku.

13. Trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1 tr. zákoníku se dopustí ten, kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí. Skutek se posoudí též podle § 199 odst. 2 písm. d) tr. zákoníku, jestliže pachatel páchá takový čin po delší dobu.

14. Při výkladu zákonných znaků uvedeného trestného činu je nutno mít na paměti, že stát tu prostředky trestní represe zasahuje do výsostně soukromé sféry zpravidla rodinných či obdobných vztahů. Povaha těchto vztahů vyžaduje, aby stát minimalizoval tyto zásahy, aby k nim přistupoval zdrženlivě a aby je uplatňoval jen v těch nejzávažnějších případech. Zmíněné vztahy jsou mnohdy zatíženy jevem, který je souhrnně označován jako domácí násilí. Ustanovení § 199 tr. zákoníku o trestném činu týrání osoby žijící ve společném obydlí není určeno k postihu domácího násilí ve všech jeho formách a projevech, ale má poskytovat nezbytnou ochranu tam, kde je lidská důstojnost dotčena nejcitelněji. Z toho vyplývá, že okruh skutkových okolností, které naplňují zákonné znaky uvedeného trestného činu, je třeba hledat v okolnostech vykazujících výrazně vyšší míru závažnosti nad rámec obvyklých neshod, rozmrštěk, slovních a fyzických napadení, urážek, výhrůžek, schválností apod.

15. Týráním se rozumí zlé nakládání s jinou osobou, přičemž toto jednání se vyznačuje vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti, určitou trvalostí a tím, že osobou, která je mu vystavena, je důvodně pociťováno jako těžké příkoří (viz například rozhodnutí uveřejněné pod č. [20/2006 Sb. rozh. tr.](#)). V požadavku trvalosti jednání, které je týráním, se vyjadřuje to, že nestačí jednání ojedinělé, občasné a v jednotlivých aktech oddělené větším časovým odstupem, nýbrž musí jít o jednání soustavné. Trvalost jednání, které má být posouzeno jako týráním, je nutno posuzovat také v závislosti na jeho intenzitě. V této spojitosti je ovšem nutno zdůraznit, že jednání, které co do své povahy nelze považovat za týráním, zásadně nemůže být posouzeno jako týráním jen z důvodu délky doby trvání.

16. Do výroku o vině obviněného R. Š. byly zahrnuty i takové formy jednání, které vzhledem k jejich povaze nelze považovat za týráním a které nemohly nabýt povahy týrání ani v důsledku délky doby trvání. Jde především o jednání, které bylo ve výroku o vině vymezeno tak, že obviněný „porušoval vzájemné dohody o způsobu soužití“. Ve vztahu k zákonnému znaku týrání, jak je zakotven v § 199 odst. 1 tr. zákoníku, je toto zjištění nejasné, nekonkrétní a neadekvátní. Z kontextu posuzované věci lze usuzovat, že obviněný a poškozená byli původně poté, co se seznámili, dohodnuti na tom, že společný život budou vést v P., avšak obviněný se nakonec rozhodl zůstat a vést společný život s poškozenou ve Ž. n. S. Nedodržení naznačené dohody není možné posoudit jako týráním, byť jinak mohlo být nekorektní. Za týráním není možné pokládat ani další jednání obviněného vůči poškozené, které bylo ve výroku o vině vymezeno tak, že „jí odmítl půjčovat osobní motorové vozidlo“, neboť šlo o projev vlastnického práva obviněného, byť projev nevhodný. Na uvedené způsoby jednání obviněného navazuje výrok o vině tím, že „poškozená byla závislá na jeho vůli, přičemž se cítila osamělá a izolovaná“. Do tohoto postavení se poškozená dostala v důsledku autoritativního, dominantního a necitlivého jednání obviněného, přičemž byla zklamaná a posléze i frustrovaná z nesplněných očekávání, nicméně nešlo o týráním ve smyslu

§ 199 odst. 1 tr. zákoníku. Tento závěr je třeba vztáhnout také k té části jednání obviněného, která podle výroku o vině záležela v tom, že „po poškozené požadoval sex a poté, co jej poškozená odmítla, jí za trest vzal věci, které jí v předchozí době daroval“. Takové jednání vykazuje znaky svévole a sebeprosazování, nikoli však týrání.

17. Další formy jednání obviněného, které jsou uvedeny ve výroku o vině a které spočívaly v bezdůvodných kontrolách poškozené, dále ve slovních urážkách, nadávkách, ponižování, zesměšňování, výhrůžkách a nakonec i v násilném jednání a fyzickém napadání, jsou způsobilé naplnit zákonný znak týrání ve smyslu § 199 odst. 1 tr. zákoníku, avšak pouze za předpokladu, že k nim nedocházelo jen sporadicky, ojediněle či občasně, nýbrž soustavně a s určitou intenzitou. Zákonný znak „týrání“ vyžaduje, aby ze strany obviněného šlo o jednání, jehož kvantitativní stránka je tak výrazná, že je namístě závěr o soustavnosti daného jednání. Z výroku o vině a ani z odůvodnění rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 4 nejsou patrna žádná bližší zjištění týkající se kvantitativního rozsahu zmíněných forem jednání obviněného. Zjištění, že obviněný bezdůvodně kontroloval poškozenou, je nejasné z toho hlediska, čeho konkrétně se kontroly týkaly, v čem byla jejich podstata a jak časté byly. Slovní a fyzické útoky obviněného proti poškozené jsou ve výroku o vině uvedeny bez toho, že by bylo zřejmé, jak často k nim docházelo, zda šlo o ojedinělé či opakované případy, jaký byl časový odstup mezi jednotlivými útoky apod. Právě nedostatek odpovídající kvantifikace jednotlivých forem posuzovaného jednání brání závěru, že šlo o týrání podle § 199 odst. 1 tr. zákoníku. Nic na tom nemění ani nejasná a neurčitá formulace zahrnutá do výroku o vině ve znění, že „frekvence tohoto ... jednání se ... stupňovala“, neboť není zřejmé, jaké míry tato frekvence dosáhla.

18. U poškozené nebyl zjištěn syndrom týrané osoby ani tzv. stockholmský syndrom ve smyslu medicínské diagnózy. To samo o sobě nevylučuje možnost posoudit skutek jako trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 tr. zákoníku, neboť uvedený následek není zákonným znakem tohoto trestného činu. V souvislostech posuzované věci však jde o okolnost, která zvýrazňuje pochybnosti o právním posouzení skutku vyplývající jednak z toho, že do výroku o vině byly pojaty i takové formy jednání, které nejsou týráním již svou povahou, a jednak z toho, že ty formy jednání, které svou povahou mají potenciál být týráním, nebyly ve zjištěních soudů kvantifikovány tak, aby bylo možné spolehlivě učinit závěr, že k nim docházelo soustavně a že byly týráním.

19. Výrok o vině obviněného zločinem týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1, odst. 2 písm. d) tr. zákoníku je při stávajících skutkových zjištěních vadný, neboť skutek, jak byl zjištěn ve výroku o vině, nenaplnuje znaky uvedeného trestného činu, byť jinak mohlo být jednání obviněného bezohledné, nevybíravé, svévolné, necitlivé a celkově morálně nepřijatelné jako projev přehnané autoritativnosti, dominance, zlomyslnosti a sebeprosazování.

20. Soudy nevyjasnily způsob, intenzitu, četnost a časový rámec jednotlivých jednání obviněného, to vše při respektování pravidla *in dubio pro reo*. Teprve poté by bylo možno učinit závěr, zda prokázaným jednáním obviněný naplnil znaky trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 tr. zákoníku. Je namístě připomenout, že k naplnění znaku týrání nepostačuje uplatňování dominance ve vztahu jedním z partnerů, nedostatek empatie ani to, co je nazýváno vztahovou asymetrií (vztah má mj. mnoho složek, v jejichž rámci nemusí platit stejné vzorce symetrie), nepostačuje k němu ani velmi neuspokojivé a konfliktní

partnerské soužití, byť může pro partnera znamenat traumatické prožívání a přinést i následky v podobě psychické poruchy.

21. S ohledem na soudy popsanou intenzitu jednání obviněného je namístě rovněž poukázat na princip *ultima ratio*. Trestněprávní kvalifikace určitého činu jako trestného činu je nejzazším řešením, tj. krajním prostředkem, který má význam z hlediska ochrany základních celospolečenských hodnot pouze v závažnějších případech protispolečenských jednání. Trestní právo nesmí zasahovat do společenského života z jiného důvodu než k ochraně před trestnými činy vymezenými v trestním zákoně. To souvisí se zásadou subsidiarity trestní represe a z ní vyplývajícím principem *ultima ratio* (§ 12 odst. 2 tr. zákoníku), které brání tzv. hypertrofii trestní represe, která je příznačná pro totalitní režimy a vůbec pro situace, kdy fungování práva podléhá ideologickým tlakům. Z principu *ultima ratio* plyne, že trestněprávní řešení je nejzazším (subsidiárním) prostředkem k ochraně právního řádu. Vyžaduje se, aby stát uplatňoval prostředky trestního práva zdrženlivě, to znamená především tam, kde jiné právní prostředky selhávají nebo nejsou efektivní. Trestní právo disponuje těmi nejcitelnějšími prostředky státního donucení, které značně zasahují do práv a svobod občanů a jejich blízkých a mohou vyvolat i řadu vedlejších negativních účinků. Proto legitimitu trestněprávních zásahů může odůvodnit výlučně nutnost ochrany elementárních právních hodnot před činy zvláště škodlivými pro společnost s tím, že neexistuje jiné řešení než trestněprávní a že pasivita státu by mohla vést ke svémoci či svépomoci občanů a k chaosu (viz ŠÁMAL, P., GRÍVNA, T., BOHUSLAV, L., NOVOTNÝ, O., HERCZEG, J., VANDUCHOVÁ, M. a kol. Trestní právo hmotné. 9. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 47). Jen důsledné respektování principu *ultima ratio* zaručuje, že omezení základních práv fyzických i právnických osob v důsledku trestních sankcí je možno považovat za proporcionální a odpovídající účelu trestního práva.

č. 53

22. Napadený rozsudek Městského soudu v Praze, jímž byl výrok o vině ponechán nedotčen, je rozhodnutím, které spočívá na nesprávném právním posouzení skutku ve smyslu § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. Z hlediska tohoto ustanovení je dovolání obviněného důvodné.

23. Podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. lze dovolání podat, jestliže rozhodná skutková zjištění, která jsou určující pro naplnění znaků trestného činu, jsou ve zjevném rozporu s obsahem provedených důkazů nebo jsou založena na procesně nepoužitelných důkazech nebo ve vztahu k nim nebyly nedůvodně provedeny navrhované podstatné důkazy. Pokud jde o námitky vztahující se k tomuto dovolacímu důvodu, s ohledem na výše uvedené by bylo předčasné se k nim vyjadřovat. Jak bylo vyloženo, učiněná skutková zjištění nejsou plně určující pro naplnění znaků trestného činu, respektive jde o skutková zjištění neúplná a dosud neuzavřená.

24. Přesto je vhodné dodat, že hodnocení důkazů soudem prvního stupně vykazuje i nadále (i přes svou obšírnost) určité prvky jednostrannosti. To zmínil už Městský soud v Praze ve svém usnesení ze dne 24. 2. 2021, sp. zn. 44 To 11/2021, jímž zrušil první odsuzující rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 25. 11. 2020, sp. zn. 6 T 71/2019. Soud prvního stupně se ve druhém odsuzujícím rozsudku vypořádal s výtkami odvolacího soudu zčásti tím způsobem, že s nimi polemizoval. Tak například když odvolací soud uvedl, že svědci podporující verzi poškozené jsou svědci vypovídající o skutečnostech, které se dozvěděli „z doslechu“ od poškozené, oponoval soud prvního stupně tak, že „v rozporu s tím, co uváděl Městský soud

v Praze“, popisovali tito svědci to, co vnímali svými smysly. K tomu argumentoval mimo jiné tím, že svědkyně J. Č. uvedla, že poškozená opakovaně mluvila o slovních útocích a o vyhrožování ze strany obviněného, a že svědkyně V. M. uvedla, že poškozená jí řekla, že už to nemůže vydržet, že jí obviněný nadává a vyhrožuje. Je pravda, že soud prvního stupně zmínil rovněž tvrzení svědka B. K., že několik měsíců po rozchodu s obviněným byla poškozená pohublá, zamračená, ubrečená, a svědkyně H. B., že v průběhu vztahu s obviněným docházelo u poškozené ke zhoršování vady řeči. Ani tyto výpovědi však nutně nemusí potvrzovat více, než že partnerský vztah (i následný rozchod) poškozené a obviněného nebyl prost rozporů a stresů. Na jiném místě soud prvního stupně kritizuje odvolací soud za jeho subjektivní a z kontextu vytržené hodnocení důkazů, posléze nevhodně uvádí, že odvolací soud „sugeruje“, že při komunikaci obviněného a poškozené šlo o projev oboustranného nevhodného chování, nebo že „není pravdou to, co naznačuje Městský soud v Praze ...“, že „není zřejmé, na základě čeho odvolací soud dovedl ...“, že „nesouhlasí s názorem Městského soudu v Praze ...“. Soud prvního stupně se tak nepřípustně stylizuje do role jakési přezkumné instance ve vztahu k odvolacímu soudu.

č. 53

25. Pokud Obvodní soud pro Prahu 4 uvádí, že nesouhlasí s názorem Městského soudu v Praze (vysloveným ve zmíněném kasačním usnesení), že by důkazy již v původním rozsudku hodnotil jednostranným způsobem, tak Nejvyšší soud naopak s uvedeným názorem odvolacího soudu souhlasí a konstatuje, že jednostranným přístupem k hodnocení důkazů je do jisté míry poznamenán i druhý odsuzující rozsudek. Patrné je to například při hodnocení záznamů o komunikaci mezi oběma partnery (obviněným a poškozenou). Zaznamenané vulgární a urážlivé výroky obviněného soud prvního stupně v odůvodnění podtrhuje a argumentuje tím, že pokud obviněný takto komunikoval s poškozenou i po ukončení vztahu, není důvod nepředpokládat, že se obviněný choval obdobným způsobem vůči poškozené i během jejich soužití. Stejnou úvahu odvolacího soudu ohledně vulgární komunikace poškozené však soud prvního stupně odmítá s tím, že není zřejmé, na základě čeho – „kromě vlastního subjektivního názoru“ – odvolací soud dovozuje, že není důvod nepředpokládat, že se poškozená chovala obdobným způsobem vůči obviněnému i během jejich společného soužití.

26. Nadávky a urážky ze strany obviněného hodnotí soud prvního stupně jako týrání, zatímco nadávky a urážky ze strany poškozené vysvětluje obranou proti týrání. Obecně vzato je sice samozřejmé, že vulgární výrazy mohou být použity jako určitá reakce, obrana oběti týrání (oběti tzv. zahnané do kouta) proti agresorovi, nicméně kontext důkazů založených ve spise úplně nenasvědčuje tomu, že by šlo o takový případ. Soud prvního stupně ani nijak nevysvětluje tento svůj závěr a opírá se – stejně jako na jiných místech rozsudku – spíše o obvykle uváděná obecná schémata týrání. K tomu připojuje argument, že obhajobou předložené záznamy komunikace jsou selektivní a vytržené z kontextu.

27. K vulgární a urážlivé komunikaci s obviněným ze strany poškozené uvedl odvolací soud ve zmíněném kasačním usnesení, že tyto důkazy prokazují, že poškozená zdaleka nebyla v natolik submisivním postavení, že by se bála jakýmkoliv způsobem dát najevo odpor vůči obviněnému, aby se vyhnula stupňování agresivního chování vůči ní. Jestliže se s obviněným navzájem častovali nadávkami a urážkami, jde o oboustranné projevy nevhodného chování a nelze hovořit o týrání poškozené. Obvodní soud podrobil tento dílčí právní názor kritice a odmítl ho s tím, že nejde o právní názor, nýbrž o pouhé hodnocení důkazů, a to subjektivní a vytržené z kontextu (na jiném místě odůvodnění však při zmínce o znaleckém posudku

PhDr. K. N., CSc., považuje určení, zda šlo o týrání, za názor právní). I to svědčí o tendenci soudu prvního stupně poněkud jednostranně přistupovat k věci a k argumentům uvedeným v kasačním usnesení odvolacího soudu.

28. Je rovněž očividné, že s narůstajícími spory mezi oběma partnery byla stále naléhavěji nastolována (nejen v úvahách partnerů, ale posléze i výslovně) otázka, u koho z nich bude v případě rozchodu vyrůstat jejich nezletilý syn AAAAA (pseudonym). Potenciálním sporem o dítě a rovněž potenciálním opatrovnickým soudním sporem byl pak vztah čím dál více prodchnut a charakterizován. Poškozená to vyjádřila mimo jiné tak, že obviněný jí vyhrožoval, že pokud odejde, přijde o dítě, tj. syn zůstane u obviněného. To bylo také přejato do skutkové věty odsuzujícího rozsudku. Je proto nelogické a zavádějící, pokud soud prvního stupně zdůrazňoval, že „spory mezi obviněným a poškozenou ohledně výchovy nezletilého AAAAA vypukly až po ukončení vztahu“. Soud prvního stupně tím v podstatě odmítl hodnotit výpověď poškozené a další důkazy v souvislosti právě s opatrovnickým sporem o syna AAAAA. To je však zjevný nedostatek v hodnocení důkazů. Bylo také nesprávné, jestliže soud prvního stupně zkritizoval a zcela odmítl závěr odvolacího soudu, že z trestního oznámení poškozené ze dne 11. 9. 2017, tj. několik měsíců po ukončení soužití poškozené a obviněného, vyplývá, že motivem jejího trestního oznámení je snaha ovlivnit rozhodování opatrovnického soudu. Přinejmenším souvislost trestního oznámení a opatrovnického sporu je z obsahu trestního oznámení zřejmá. Soud prvního stupně se měl blíže zabývat časovými a dalšími souvislostmi mezi zasláním e-mailu azylovému domu dne 26. 12. 2016, ukončením soužití poškozené s obviněným v červnu 2017, podáním trestního oznámení v září 2017 a průběhem opatrovnického sporu. Rovněž bude třeba se vypořádat s námitkou dovolatele, že v podání opatrovnickému soudu z června 2017, kde poškozená navrhla svěření nezletilého syna AAAAA do své výlučné péče, se poškozená nezmiňuje o žádném domácím násilí ze strany obviněného.

29. Odvolací soud v uvedeném kasačním usnesení vytkl, že soud prvního stupně automaticky hodnotí jako nevěrohodné svědecké výpovědi rodinných příslušníků obviněného, aniž by uvedl nějaké konkrétní skutečnosti v jejich výpovědích, které by byly v rozporu s jinými důkazy, s výjimkou výpovědi poškozené E. G. Odvolací soud rovněž zdůraznil, že soud prvního stupně se nepokusil odstranit rozpory vyplývající z výpovědi poškozené a svědkyně L. F. (podle soudu prvního stupně potvrzující výpověď poškozené). I tyto výtky soud prvního stupně odmítl s tím, že výpovědi svědků potvrzujících obhajobu obviněného jsou jako celek v rozporu například se znaleckým posudkem ústavu z oboru zdravotnictví, oddělení psychiatrie, který dospěl k závěru, že v důsledku jednání obviněného se u poškozené od roku 2016 rozvinula porucha přizpůsobení. Soud prvního stupně se nevypořádal přesvědčivě s tím, co uvedl Městský soud v Praze. Jeho zhodnocení hlavních dvou skupin vzájemně si odporujících důkazů neodpovídá ustanovení § 2 odst. 6 tr. ř. Například v podstatě odmítl výpovědi dcer obviněného A. Š. a B. Š., které pravidelně trávily určitou dobu (jeden den v týdnu a každý druhý víkend) v domácnosti obviněného a poškozené a které označily poškozenou za osobu vyvolávající konflikty, která často „taťku komandovala“, přičemž nebyly svědky toho, že by obviněný jakkoli napadal poškozenou. Ani poškozená přitom nezpochybnila, že se dcery obviněného v jejich domácnosti vyskytovaly, a vyplývá to i z elektronické komunikace obsažené ve spise, kde se poškozená vyjadřovala o dcerách obviněného velmi nevybíravým způsobem, nicméně vyplývá z toho, že dcery obviněného v domácnosti bývaly a měly zde své věci (které poškozená žádala odstěhovat). Jistěže u těchto svědkyň (i dalších osob s poměrem k obviněnému) lze předpokládat určitou zaujatost, to však platí i u svědků nepřímo

potvrzujících výpověď poškozené. Každopádně je v rozporu se skutečností tvrzení soudu prvního stupně, že výpověď poškozené nestojí osamoceně, zatímco výpověď obviněného ano.

30. Soud prvního stupně uvedl, že věrohodnost výpovědi poškozené je primárně verifikována závěry znaleckých posudků z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a psychologie, vypracovaných jak k osobě poškozené, tak k osobě obviněného. Avšak i hodnocení těchto důkazů – podle soudu prvního stupně stěžejních – vykazuje zjevné nedostatky.

31. Znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, je nepochybně důležitým důkazem při prokazování psychické poruchy a případně i jejího původu, nicméně není důkazem absolutním. Je třeba jej hodnotit stejně jako jiné důkazy. Takové přesvědčivé hodnocení však Nejvyšší soud v odůvodněných rozhodnutí soudů nižších stupňů postrádá. Nelze přehlédnout, že znalecký posudek byl zpracováván se značným odstupem od údajného vzniku poruchy přízpůsobení. Je třeba jej pečlivě hodnotit z hlediska dostatečnosti podkladů, vnitřní logické provázanosti i z hlediska metodologického, tj. jakými metodami znalci zjišťovali konkrétní potíže projevující se u poškozené (pozorováním a klinickým rozhovorem – řízeným interview, případně nějakým objektivním testováním) a jakou míru objektivitu tyto metody vykazují.

32. Nelze patrně pochybovat o existenci psychické stresové poruchy u poškozené zvané „porucha přízpůsobení“, ani o tom, že její stěžejní příčinou byl chronický stres v důsledku velmi neuspokojivého partnerského soužití s obviněným (viz znalecký posudek MUDr. I. D., CSc., s nímž se posléze plně ztotožnil ústavní znalecký posudek). Rovněž je nepochybné, že duševní stav poškozené v době vyšetření znalci byl ovlivněn i sporem o jejího nezletilého syna. Přitom je očividné, že vznik a vývoj poruchy mohl být ovlivněn predispozicemi poškozené, která je hypersenzitivní, má nízkou frustrační toleranci a snadnou pohotovost ke spuštění neurotické reakce (viz výpověď zpracovatele ústavního znaleckého posudku MUDr. P. N. v hlavním líčení). K tomu lze zmínit vyjádření původního znalce MUDr. I. D., že v konfliktní situaci je obvyklé, že se partneři navzájem zraňují, míněno nejen fyzicky, avšak psychická újma se nemusí vyskytovat u obou, záleží na jejich predispozicích a míře zraňování.

33. Soud prvního stupně nedocenil, jak složité je v podobných věcech postavení znalců psychiatrů a psychologů, pokud mají po delší době zpětně hodnotit, co přesně bylo příčinou psychických potíží posuzované osoby. Sporná je už formulace otázky položené znalcům psychiatrům, zda vznik, případně rozvoj újmy na psychickém zdraví poškozené je v příčinné souvislosti s jednáním, které je obviněnému kladeno obžalobou za vinu. Na takovou otázku mohou znalci v podobných případech stěžejně a bez pochybností odpovědět. Soud prvního stupně ve svém odůvodnění podtrhl, že zpracovatel znaleckého posudku ústavu uvedl, že porucha přízpůsobení vzniká vlivem méně intenzivních traumat, ale prožívaných po delší dobu, tj. stresová zátěžová situace je méně intenzivní, ale delší. Tím znalec vymezil rozdílnost od posttraumatické stresové poruchy, která vzniká na základě většinou ojedinělého, závažného traumatu (fyzické napadení, smrt rodinného příslušníka aj.). Na druhé straně je známo, že v jiných případech znalci psychiatrii vyvozují vznik posttraumatické stresové poruchy z dlouhodobějších drobných ústrků v partnerském soužití. Už z toho je patrná obtížnost zpětného dovozování průběhu partnerského vztahu z charakteru psychické poruchy a tím spíše problematičnost dovozování konkrétních okolností jednotlivých minulých incidentů na bázi znaleckých posudků o duševním stavu. Je třeba odlišovat hodnocení znaleckého

posudku z odvětví psychiatrie z hlediska vzniklé újmy na psychickém zdraví poškozeného a z hlediska toho, jaké konkrétní jednání obviněného je tím prokázáno.

34. Jak už bylo zmíněno, znalci jsou v podobných případech do značné míry odkázáni na sdělení vyšetřované osoby. V tzv. souhrnu znaleckého posudku ústavu – Ústřední vojenské nemocnice ze dne 21. 9. 2020 se např. uvádí: „Vznik obtíží dává posuzovaná do souvislosti s jednáním obviněného (časově od r. 2016) a není znám jiný stresor, který by původ přítomné symptomatiky mohl vysvětlit odlišným mechanismem. Charakter obtíží odpovídá dokladované stresové zátěži.“ V samotném posudku se pak uvádí, že „počátek symptomatiky je udáván k r. 2016“. Znalcům sice bylo známo, že v době vyšetření poškozené probíhal náročný opatrovnický spor o dítě, který zpracovatel označil termínem „válka Roseových“ (známým i z jiných opatrovnických sporů), přičemž obecně opatrovnické konflikty mohou způsobit poruchu přizpůsobení, ovšem jednak nebylo vysvětleno, proč by tímto sporem nemohla být do určité míry ovlivněna sdělení poškozené, jednak soud prvního stupně nepracoval s již zmíněnou skutečností, že fakticky spor o dítě existoval již v době, kdy mělo podle rozsudku dojít k páčání trestného činu.

č. 53

35. Obvodní soud v rozsudku striktně uvedl, že zpracovatel znaleckého posudku ústavu u hlavního líčení „odmítl konstrukci“ vyjádřenou Městským soudem v Praze v jeho kasačním usnesení, že porucha přizpůsobení mohla být vyvolána osobností poškozené, která má sklony k úzkostným stavům, je přecitlivělá, nenaplnily se její představy o společném soužití s obviněným, pobývala v cizím městě, kde se cítila omezená tím, že tam neměla své dosavadní přátele a známé, rodinné příslušníky, nemohla vykonávat své povolání houslistky v orchestru v P., případně péče o nezletilého syna byla pro ni náročnější, než očekávala. Tato interpretace výpovědi zpracovatele je však poněkud zjednodušující a ne zcela přesná. Pokud jde o otázku stresoru, zpracovatel především uvedl, že znalci nesmějí hodnotit důkazy a vycházejí z toho spisu, který jim byl dodán. Přitom ani poškozená ve své výpovědi ani žádný jiný informační zdroj se nezmiňuje o jiném stresoru – dokladován byl jen jediný, přičemž poškozená říkala, že ty její potíže jsou z tohoto stresu, „a my nemáme žádnou možnost to nějakým způsobem napadnout, tu spisovou dokumentaci, kterou máme, ... tzn. máme zde určité potíže pacientky, které odpovídají svým charakterem tomu, co je uváděno ve spise. Ale víc nemůžeme říct, ani nesmíme.“ K tomu, co naznačil Městský soud v Praze jako možný stresor (viz shora), zpracovatel uvedl: „Tohle samo o sobě by nevyvolalo tu reakci, kterou jsme pozorovali, mohlo to působit jako predispoziční faktor a usnadnit vznik té reakce, ale samo o sobě by tuto reakci nevyvolalo.“ K přímému dotazu obhájkyň, co bylo příčinou poruchy přizpůsobení u poškozené, zpracovatel uvedl: „Na tuto otázku odpovědět nemohu.“. Dále uvedl, že porucha byla přítomna od roku 2016, opatrovnický konflikt ji mohl prodlužovat. Faktorem vyvolávajícím (nikoli pouze prodlužujícím) poruchu přizpůsobení mohlo být to, že v roce 2016 obviněný sdělil poškozené, že bude požadovat (jejich společné) dítě do vlastní péče. K tomu Nejvyšší soud dodává, že ve výroku o vině se uvádí jako součást týrání poškozené, že jí obviněný „vyhrožoval“, že syn zůstane u něj, což je však sdělení, které nevykazuje znaky týrání.

36. O neúplnosti a určité jednostrannosti hodnocení důkazů soudem prvního stupně svědčí i to, že se náležitě nezabýval znaleckým posudkem MUDr. M. S., znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, který dospěl k závěru, že obviněný trpí posttraumatickou stresovou poruchou v důsledku trestního stíhání a opatrovnického sporu, přičemž zároveň znalec dovodil

i příčinnou souvislost s jednáním poškozené. Znalec rovněž uvedl, že mohl vycházet pouze ze spisového materiálu a že rozpory ve výpovědích stran konfliktu není možné vzít v úvahu. Znalci nejsou známy jiné okolnosti, které by mohly vyvolat posttraumatickou stresovou poruchu, bylo možno vycházet pouze z údajů posuzovaného a přítomné psychopatologie. Tento znalecký posudek naznačuje složitou a nejednoznačnou situaci v posuzovaném dlouhodobém partnerském a posléze opatrovnickém konfliktu, který přerostl do roviny trestněprávní, a zároveň potvrzuje složitost zpětného přesného určování konkrétních příčin psychických poruch aktérů konfliktů v podobných případech.

č. 53

37. Soud prvního stupně opřel své skutkové závěry rovněž o znalecký posudek psychologů PhDr. T. S., Ph.D., která uvedla, že svědecká výpověď poškozené k prošetřovanému trestnému činu nese znaky líčení skutečně prožitých událostí. Nevzal však v úvahu, že podobný závěr činí znalci z odvětví psychologie zpravidla ve vztahu ke konkrétnímu, obvykle jednorázovému a výrazně oddělitelnému objektivnímu skutkovému ději. Obtížnější je situace v případech, kdy vyšetřovaná osoba popisuje průběh dlouhodobého vztahu a soužití, během něhož se řada popisovaných vyjádření či incidentů v nějaké formě stala, ovšem jejich interpretace, kvantifikace a zobecnění závisí na subjektivním vnímání vyšetřované osoby, byť u ní nemusí být zjištěny patologické sklony ke zkreslenému vnímání reality, k bájeví a lživosti apod. I pokud tedy poškozená podle znalkyně líčila skutečné situace a konflikty a byly řečeny i například urážky, o kterých hovořila, neposkytuje takový závěr dostatečný podklad pro zjištění, kolikrát, v jaké intenzitě a v jakém kontextu k nim docházelo.

38. Zároveň soud prvního stupně v podstatě opomenul znalecký posudek PhDr. K. N., CSc., znalce z oboru klinické a forenzní psychologie, který dospěl k závěru, že naopak výpověď obviněného lze pokládat za věrohodnou. Opět tedy soud přihlížel spíše k důkazům v neprospěch obviněného a takto je i hodnotil.

39. Zcela nevhodná je v odůvodnění odsuzujícího rozsudku zmínka o tom, že snaha znevěrohodnit osobu poškozené (tj. i její výpověď) je podrobována kritice neziskových organizací. Při rozlišování skutečných případů týrání, kvůli kterým bylo ustanovení § 199 pojato do trestního zákoníku, je přitom úkolem orgánů činných v trestním řízení mimo jiné právě to, aby při své rozhodovací činnosti nepodléhaly jakýmkoli aktuálním aktivistickým tlakům.

40. Nejvyšší soud tedy považoval za potřebné vyjádřit se rovněž k některým výše zmíněným vadám v hodnocení důkazů a tvorbě skutkových zjištění, i když primární důvod kasace spočívá v naplnění dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř.

41. Městský soud v Praze jako soud odvolací (jiný senát, než rozhodoval v této věci původně zrušovacím usnesením) v napadeném rozhodnutí nevzal výše uvedené vady v úvahu a poměrně nekriticky přistoupil na argumentaci soudu prvního stupně, byť ji částečně rozvinul. Svou přezkumnou úlohu tedy úplně nesplnil. Odvolací soud mimo jiné uvedl, že plně akceptuje, že soud prvního stupně nemá žádné pochybnosti o trestné činnosti obviněného a že hodnocení důkazů spadá výlučně do domény soudu prvního stupně. Je však třeba zdůraznit, že odvolací soud je oprávněn a povinen zabývat se v rámci postupu podle § 254 odst. 1 tr. ř. přezkoumáním toho, jak soud prvního stupně hodnotil důkazy. Odvolací soud, i když sám neprovede žádné nové důkazy ani neopakuje důkazy provedené před soudem prvního stupně, může dojít k závěru, že skutková zjištění soudu prvního stupně

jsou nejasná, neúplná nebo vzbuzují pochybnost o své správnosti, na základě čehož konstatuje neslučitelnost přezkoumávaného rozhodnutí s ustanovením § 2 odst. 6 tr. ř. Může v takovém případě vytknout vady hodnocení důkazů, jichž se podle jeho názoru dopustil soud prvního stupně (nelogičnost závěrů, opomenutí některých okolností apod.), není však oprávněn dávat mu závazné pokyny, k jakým závěrům má při hodnocení důkazů dojít.

42. Nejvyšší soud poukazuje v této souvislosti na nesprávnou praxi některých odvolacích soudů, které (často s poukazem na ustanovení § 263 odst. 7 tr. ř.) uvádějí, že hodnocení důkazů je „doménou“, „výsostným právem“ apod. soudu prvního stupně, do něhož odvolací soud není oprávněn zasahovat a je jím vázán. Některé zase (zaměřující odvolací a dovolací řízení) konstatují, že neshledaly „extrémní rozpor“ mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními, proto nemohou zasáhnout do skutkových závěrů soudu prvního stupně. Taková argumentace je v rozporu s koncepcí odvolacího řízení, jehož úprava naopak výslovně předpokládá, že předmětem přezkumu odvolacího soudu jsou jak hodnocení důkazů, tak skutková zjištění soudu prvního stupně. Jasně to vyplývá mimo jiné z ustanovení § 258 odst. 1 písm. b), c) tr. ř.

č. 53

43. O vázanosti hodnocením důkazů soudem prvního stupně hovoří ustanovení § 263 odst. 7 tr. ř. v souvislosti se změnou nebo doplněním skutkových zjištění. Tato vázanost se vztahuje na omezený okruh případů, v nichž odvolací soud sám rozhoduje ve věci rozsudkem (§ 259 odst. 3 tr. ř.), tj. nevrací věc podle § 259 odst. 1 tr. ř. soudu prvního stupně. Ustanovení § 263 odst. 7 tr. ř. se uplatní až po zrušení rozsudku soudu prvního stupně z důvodů uvedených v § 258 odst. 1 písm. b), c) tr. ř., tedy až poté, co odvolací soud přezkoumá hodnocení důkazů soudem prvního stupně a shledá je vadným, ovšem jen pokud pak sám ve věci rozhoduje. Jestliže naopak na základě závěru o vadném hodnocení důkazů věc vrátí soudu prvního stupně, sám odvolací soud nemění ani nedoplňuje skutková zjištění. Nelze mu tudíž vytýkat porušení § 263 odst. 7 tr. ř., nýbrž leda to, že se snažil prosadit vlastní, jiné hodnocení důkazů, a nereagoval pouze na vadné hodnocení důkazů soudem prvního stupně (blíže viz HRACHOVEC, P. Vázanost odvolacího soudu v trestním řízení tím, jak soud prvního stupně hodnotil důkazy. Advokátní deník, dne 5. 2. 2021). Je ovšem nutno zdůraznit, že příklon k hodnocení důkazů a skutkovému závěru (byť dílčímu) nepříznivému pro obviněného za situace, kdy existují dvě logické možnosti tohoto hodnocení a dvě různé a reálné skutkové verze, je vadným, a nikoli jiným hodnocením důkazů. Odvolacímu soudu lze tedy v případech postupu podle § 259 odst. 1 tr. ř. vytýkat zrušení rozsudku bez zákonného důvodu podle § 258 odst. 1 písm. b) nebo c) tr. ř., nikoli porušení ustanovení § 263 odst. 7 tr. ř. To je významné konstatování, neboť na něm si lze dobře uvědomit, že pečlivé přezkoumání hodnocení důkazů a skutkových zjištění učiněných soudem prvního stupně je podstatnou součástí a mnohdy těžištěm činnosti odvolacího soudu. Ovšem v posuzovaném případě se odvolací soud nezhostil této povinnosti řádně a v souladu se zákonným zájmem na spravedlivém výsledku řízení.

44. Z hlediska posledního uplatněného dovolacího důvodu zbývá dodat, že podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. lze dovolání podat, jestliže v rozhodnutí některý výrok chybí nebo je neúplný. Chybějící nebo neúplný výrok ve smyslu citovaného ustanovení znamená, že soud ve výrokové části rozhodnutí nevyčerpал v celém rozsahu to, co bylo předmětem rozhodnutí. V napadeném rozsudku Městského soudu v Praze, jímž bylo rozhodnuto o odvolání obviněného, evidentně nechybí žádný výrok ani není neúplný. Městský soud

v Praze z podnětu odvolání obviněného zrušil v rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 4 výrok o trestu a výrok o náhradě nemajetkové újmy a sám znovu v těchto otázkách meritorně rozhodl. Tím vyčerpal v celém rozsahu to, co bylo předmětem rozhodnutí.

45. Neopodstatněná je námitka nedostatku zprošťujícího výroku ve vztahu k té části jednání obviněného, která oproti obžalobě nebyla pojata do výroku o vině. Jestliže v případě trvajících trestného činu, jakým je i trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 tr. zákoníku, dojde soud k závěru, že obviněného nelze uznat vinným některou z více forem žalovaného jednání, vyjádří to tím, že do skutkové části výroku o vině nepojme tuto část jednání obviněného, aniž by o tom činil nějaký výrok, zejména nikoli zprošťující výrok, a pouze v odůvodnění rozsudku vysvětlí, proč obviněného uznal vinným jen ostatními formami žalovaného jednání. Pokud by soud ohledně jedné z dílčích forem jednání zakládajícího trvalý trestný čin rozhodl zprošťujícím výrokem, mělo by to účinek ve vztahu k celému skutku a podle okolností by to vytvořilo překážku věci rozhodnuté i ve vztahu k dalším formám žalovaného jednání. Z hlediska ustanovení § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. by proto dovolání obviněného bylo zjevně neopodstatněné.

46. Vzhledem k tomu, co bylo uvedeno výše, Nejvyšší soud zrušil jak napadený rozsudek Městského soudu v Praze, tak rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 jako součást řízení předcházejícího napadenému rozsudku. Zároveň Nejvyšší soud zrušil také všechna další obsahově navazující rozhodnutí, která zrušením obou rozsudků ztratila podklad. Poté přikázal Obvodnímu soudu pro Prahu 4, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. V souladu s ustanovením § 265r odst. 1 písm. b) tr. ř. Nejvyšší soud rozhodl v neveřejném zasedání.

č. 54

S ohledem na ustanovení § 89 odst. 2 tr. ř. je přípustným důkazním prostředkem i záznam telefonického rozhovoru, který byl pořízen jedním z jeho účastníků bez souhlasu druhého účastníka téhož telefonického rozhovoru (viz obdobně rozhodnutí pod č. 7/2008 Sb. rozh. tr.). Proto je možno k důkazu použít i záznam telefonického rozhovoru, který pořídil volající (např. zástupce pojišťovny) a jímž si ověřoval u volaného některé okolnosti související s činností volajícího (např. okolnosti pojistné události, ohledně níž volaný uplatnil nárok na pojistné plnění). To platí i v případě, jestliže volající výslovně nesdělil volanému, že telefonický hovor je zaznamenáván, a nedotázal se ho na souhlas s pořízením takového záznamu, pokud však zřetelně deklaroval své postavení a smysl hovoru a celá komunikace byla zjevně srozumitelná. Za této situace nejde o nezákonné donucení k získání důkazu od volané osoby ve smyslu § 89 odst. 3 tr. ř., které by vylučovalo použít záznam telefonického rozhovoru jako důkazní prostředek.

č. 54

Důkaz, Dokazování

§ 89 odst. 2, 3 tr. ř.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2021, sp. zn. 7 Tdo 501/2021, ECLI:CZ:NS:2021:7.TDO.501.2021.1

Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného V. M. podané proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 2. 2. 2021, sp. zn. 8 To 13/2021, v trestní věci vedené u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 91 T 66/2020.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 10. 11. 2020, sp. zn. 91 T 66/2020, byl obviněný V. M. uznán vinným přečinem pojistného podvodu podle § 210 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku a odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 3 měsíců s podmíněným odkladem jeho výkonu na zkušební dobu 20 měsíců.

2. Přečinu pojistného podvodu se podle zjištění soudu prvního stupně obviněný dopustil v podstatě tím, že poté, co dne 7. 11. 2019 na blíže nezjištěném místě v B. elektronicky požádal obchodní společnost Generali Česká pojišťovna, a. s., o vyplacení pojistného plnění z pojistné smlouvy č. 3153473717 z důvodu trvalých následků po úrazu pravého kolene ze dne 19. 6. 2018, přičemž odškodnění trvalých následků bylo šetřeno jako pojistná událost č. 1807579580042, během telefonického hovoru dne 2. 1. 2020 k upřesnění informací o pojistné události s likvidátorem obchodní společnosti Generali Česká pojišťovna, a. s., zamlčel informaci o operaci pravého kolene ze dne 4. 10. 2002 a nepravdivě uvedl, že se nikdy v minulosti neléčil s pravým kolenem.

3. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 2. 2. 2021, sp. zn. 8 To 13/2021, bylo odvolání obviněného podané proti výroku o vině i trestu podle § 256 tr. ř. jako nedůvodné zamítnuto.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Toto usnesení odvolacího soudu napadl obviněný dovoláním, opírajícím se o důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Namítl, že soudy zjištěný skutek není trestným činem, jelikož nebyla naplněna subjektivní stránka jeho skutkové podstaty, a v případě, že by byla naplněna, soudy měly postupovat v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe. Obviněný shledal nedostatek zavinění v tom, že nebylo prokázáno úmyslné sdělení nepravdivé informace při telefonickém hovoru dne 2. 1. 2020, přičemž si na tento telefonický hovor nepamatuje. Obviněný poukázal na lékařskou zprávu MUDr. H. L., z níž vyplynulo, že trpěl, mimo jiné, poruchami paměti. Bez významu není ani jeho psychická heredita a rovněž skutečnost, že je v invalidním důchodu pro psychiatrickou diagnózu, přičemž z posudku o invaliditě vyplývá, že má problémy s pamětí. Pokud slyšel nahrávku telefonického hovoru, je z ní patrné, že odpovídá na artroskopickou operaci kolene, která se udála 18 let před zmíněným telefonickým hovorem, a proto si ji v daný okamžik nevybavil, a to jednak s ohledem na dobu, která uplynula od operace, jednak s ohledem na svůj psychický stav. Jestliže tedy uvedl při telefonickém hovoru dne 2. 1. 2018 nesprávnou informaci, nestalo se tak v úmyslu zatajit skutečnost, že byl operován. Soudy navíc nevyhověly návrhu obviněného na výslech svědkyně MUDr. H. L., případně nepřistoupily k jím navrhovanému vypracování znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, v čemž spatřoval extrémní nesoulad mezi skutkovými zjištěními soudů a listinným důkazem – lékařskou zprávou MUDr. H. L. Dále obviněný namítl, že soud postavil závěr o jeho vině na jediném důkazu, a to nahrávce telefonického hovoru ze dne 2. 1. 2018, přičemž tento hovor byl provokativní a veden úskočným záměrem. Obviněný vyslovil pochybnost, zda nahrávka splňovala všechny zákonné náležitosti, aby mohla být použita jako důkaz, jelikož volající (zástupce pojišťovny) nesdělil zřetelně a srozumitelně, že hovor je nahráván, a nedotázal se na souhlas s pořízením takového záznamu. Druhá dovolací námitka směřovala k porušení principu subsidiarity trestní represe. Obviněný namítl, že jednáním popsáním ve výroku soudu měla vzniknout škoda jen ve výši 4 000 Kč, která se neblížila ani hranici škody nikoli nepatrné. Navíc fakticky vůbec nevznikla škoda, jelikož trestný čin pojistného podvodu je předčasně dokonaným činem. Připustil, že byl v minulosti pro shodnou trestnou činnost odsouzen, ale šlo o rozsudek z roku 2008 a odsouzení bylo zhlazeno, přičemž od spáchání této shodné trestné činnosti v roce 2004 uplynula dlouhá doba.

5. Obviněný závěrem navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadené usnesení a aby přikázal Krajskému soudu v Brně věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout.

6. Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství ve vyjádření k dovolání podřadil pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. s jistou dávkou benevolence námitky obviněného, vztahující se k subjektivní stránce přečinu pojistného podvodu podle § 210 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku a k neuplatnění zásady subsidiarity trestní represe. Ve vztahu k argumentaci týkající se zavinění ve formě minimálně nepřímého úmyslu státní zástupce uvedl, že úmysl obviněného vyplývá z charakteru a způsobu jeho jednání vůči Generali České pojišťovně, a. s. Informace, které sdělil v rámci telefonického rozhoru uskutečněného dne

2. 1. 2020, byly zjevně nepravdivé. Obviněný opakovaně uvedl, že se neléčil s pravým kolenem, ačkoli ve skutečnosti podstoupil dne 4. 10. 2002 artroskopickou operaci. Jestliže byl obviněný přesvědčen o neregulérnosti provedeného telefonického rozhovoru, mohl si stěžovat na tento postup a mohl rovněž vyvrátit poskytnuté informace svou pozdější aktivitou, kterou by popřel pravdivost neexistence léčení pravého kolene, což však neučinil. Státní zástupce neshledal opodstatněnými ani námitky k uplatnění zásady subsidiarity trestní represe. V posuzovaném případě nešlo o ojedinělé a hraniční vybočení obviněného z běžného rámce uplatňování nároků z pojistných vztahů, na které by postačovala reakce v podobě občanskoprávní odpovědnosti. Informace, které obviněný poskytl o zdravotním stavu, byly určující pro následné vyplacení pojistného plnění z důvodu odškodnění trvalých následků. Pojistný podvod byl detekován kontrolními mechanismy Generali České pojišťovny, a. s., podle kterých obviněný, jak vysvětlil svědek J. N., specialista řízení operačních rizik, vykazoval příznaky rizikového klienta vzhledem k jeho dříve evidovaným záměrům uvádět pojišťovny v omyl, a proto bez takové kontroly by obviněný mohl snáze pokročit k neoprávněnému získání finančních prostředků.

č. 54

7. Státní zástupce závěrem navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání jako zjevně neopodstatněné.

III.

Důvodnost dovolání

8. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) shledal, že dovolání je přípustné [§ 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř.], bylo podáno osobou k tomu oprávněnou, tj. obviněným prostřednictvím obhájce [§ 265d odst. 1 písm. c), odst. 2 tr. ř.], v zákonné lhůtě a na místě k tomu určeném (§ 265e tr. ř.) a splňuje náležitosti obsahu dovolání (§ 265f odst. 1 tr. ř.), avšak je zjevně neopodstatněné.

9. Důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. (ve znění účinném do 31. 12. 2021) je dán, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Uvedenou formulací zákon vyjadřuje, že dovolání je určeno k nápravě právních vad rozhodnutí ve věci samé, pokud spočívají v právním posouzení skutku nebo jiných skutečností podle norem hmotného práva, nikoli z hlediska procesních předpisů. Skutkový stav je při rozhodování o dovolání hodnocen v zásadě pouze z toho hlediska, zda skutek nebo jiná okolnost skutkové povahy byly právně posouzeny v souladu s příslušnými ustanoveními hmotného práva.

10. S určitou mírou tolerance lze považovat za podřaditelnou pod uplatněný dovolací důvod námitku obviněného týkající se nedostatku zavinění ve formě úmyslu a námitku, kterou se domáhal uplatnění zásady subsidiarity trestní represe.

11. K námitce chybějícího úmyslu lze obecně uvést, že zavinění vyjadřuje vnitřní vztah pachatele k následku jeho jednání. Zavinění je takovým psychickým stavem pachatele, který nelze přímo pozorovat, a na zavinění lze proto usuzovat ze všech okolností případu, za kterých došlo ke spáchání trestného činu. Může to být i určité chování pachatele, neboť i jednání je projevem vůle. Závěr o zavinění pachatele přitom musí být vždy podložen výsledky dokazování a musí z nich logicky vyplynout. Okolnosti subjektivního charakteru lze zpravidla dovozovat toliko nepřímou z okolností objektivní povahy, z nichž je možno podle zásad

logického myšlení usuzovat na vnitřní vztah pachatele k porušení nebo ohrožení zájmů chráněných trestním zákonem (viz např. rozhodnutí publikovaná pod č. [62/1973](#) a č. [41/1976](#) Sb. rozh. tr. a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 5. 2010, sp. zn. [8 Tdo 394/2010](#), nebo ze dne 13. 2. 2019, sp. zn. [7 Tdo 1380/2018](#)).

č. 54

12. Soudy obou stupňů respektovaly uvedená pravidla v projednávané věci, neboť si pro své závěry o naplnění subjektivní stránky posuzovaného trestného činu opatřily dostatek důkazů. Je tak zřejmé, že obviněný jednal (přinejmenším) v úmyslu nepřímém podle § 15 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku. K tomu Nejvyšší soud doplňuje, že obviněný činil aktivní kroky k neoprávněnému získání prostředků z pojistné smlouvy. Nepravdivé skutečnosti uvedl v rámci telefonického hovoru s likvidátorem pojistné události dne 2. 1. 2020, přičemž tento telefonický hovor navazoval na uplatnění nároku ze dne 7. 11. 2019, a to z pojistné události, ke které došlo dne 19. 6. 2018, tudíž je namístě odmítnout argumentaci obhajoby, že s ohledem na dobu, která uplynula od operace pravého kolene (dne 4. 10. 2002), si na ni během telefonického hovoru již nevzpomněl. Obviněný proto nemohl být zaskočen telefonickým hovorem ze dne 2. 1. 2020, jak tvrdí, a pokud uplatnil svůj nárok na pojistné plnění, mohl i předpokládat, že pojišťovna si bude tyto skutečnosti ověřovat, mimo jiné telefonicky. Měl dostatek času ověřit si informace, navíc za situace, když šlo o zranění pravého kolene, které mu bylo v roce 2002 operováno. Obviněný je svéprávnou a v oboru znalou osobou (v minulosti pracoval pro pojišťovny), která měla zkušenosti s uzavíráním pojištění a uplatňováním požadavků na plnění z těchto smluvních vztahů. Zvolený přístup obchodní společnosti Generali České pojišťovny, a. s., jímž se zajišťovala kontrola podmínek možného vyplacení pojistného plnění, které by jinak nebylo kryto pojistnou smlouvou, nestavěl obviněného do role pasivního objektu. Při telefonickém hovoru opakovaně potvrdil, že se v minulosti neléčil s poraněním pravého kolene, ačkoliv ho k odpovědi nikdo nenutil. Obviněný mohl uvést, že si nevzpomíná, což uvedl při dotazu na léčení s levým kolenem, případně mu nic nebránilo uvést, že má problémy s pamětí, a proto si není jistý. Nic takového však nevyplyvá z nahrávky telefonního rozhovoru.

13. Obviněný v souvislosti se zmíněným telefonickým rozhovorem ze dne 2. 1. 2020 vyslovil pochybnost, zda jeho nahrávka splňovala všechny zákonné náležitosti, aby mohla být použita jako důkaz. S touto procesní (tedy v zásadě se nacházející již mimo uplatněný hmotněprávní dovolací důvod) námitkou se Nejvyšší soud neztotožnil. Podle § 89 odst. 2 tr. ř. může za důkaz sloužit vše, co může přispět k objasnění věci. V trestním řízení podle § 89 odst. 3 tr. ř. nesmí být použit důkaz získaný nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení, s výjimkou případu, kdy se použije jako důkaz proti osobě, která použila takového donucení nebo hrozby donucení. Otázku, zda byl určitý důkaz získán nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení, řeší každý orgán činný v trestním řízení samostatně, konečné rozhodnutí v tomto směru pak přísluší soudu (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 1. 1998, sp. zn. [I. ÚS 484/97](#)). Nezákonné donucení může mít jakoukoli podobu a z povahy věci vyplývá, že půjde zejména o fyzické donucení (násilí), ale i o hrozbu nezákonným donucením, která představuje spíše psychické působení na vůli osoby, od níž byl takový důkaz získán (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1348). Nahrávka telefonického rozhovoru ze dne 2. 1. 2020 mezi obviněným a zaměstnancem Generali České pojišťovny, a. s., nevykazuje znaky nezákonného donucení, a proto nemůže jít o nezákonný důkaz v daném smyslu. Znak nezákonného donucení nelze v obdobné situaci shledat pouze v tom, že volající (zástupce pojišťovny) explicitně nesdělil

volanému, že telefonický hovor je nahráván, a nedotázal se ho na souhlas s pořízením takového záznamu (viz také rozhodnutí publikované pod č. [7/2008](#) Sb. rozh. tr.), zejména pokud volající zřetelně deklaroval své postavení a smysl hovoru a celá komunikace byla zjevně srozumitelná. Nelze se ztotožnit ani s námitkou obviněného, že daný hovor byl provokativní s úskočným záměrem, pokud si pojišťovna hodlala ověřit poskytnuté informace, u nichž měla pochybnosti o pravdivosti. Je to naopak standardní postup, který může předcházet komplikacím vzniklým v důsledku nedostatečné pozornosti při vyplňování podkladů pro přiznání nároku na pojistné plnění. V projednávané věci pojišťovna vycházela z informací, které měla uvedeny v žádosti o přiznání odškodnění trvalého následku po úrazu pravého kolene ze dne 19. 6. 2018, a současně měla informace od svědka J. N., specialisty řízení rizik, podle nichž obviněný měl v minulosti operaci pravého kolene, což bylo v rozporu s jeho písemnou žádostí. Ověření této skutečnosti tedy bylo namístě a důkaz o něm není nezákonný.

č. 54

14. V rámci výše uvedené námítky týkající se zavinění obviněný vytkl také extrémní nesoulad mezi skutkovými zjištěními soudu a listinným důkazem, konkrétně lékařskou zprávou MUDr. H. L. Poukázal na skutečnost, že v době jednání trpěl, mimo jiné, poruchami paměti, byla u něj shledána psychická heredita a byl v invalidním důchodu pro psychiatrickou diagnózu, přičemž z posudku o invaliditě (který se v trestním spise nenachází) dovodil, že má problémy s pamětí. Soudy navíc nevyhověly jeho návrhu na výslech svědkyně MUDr. H. L., případně nepřistoupily k jím navrhovanému vypracování znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že nejde o námitku tzv. extrémního nesouladu provedených důkazů se skutkovými zjištěními soudu, a to ani formou opomenutých důkazů. Telefonický rozhovor ze dne 2. 1. 2018 a jeho obsah byl jednoznačně prokázán, jelikož byl nahrán a nahrávka tohoto hovoru byla provedena soudem jako důkaz. Tento důkaz je v souladu se svědeckou výpovědí J. N., specialistou řízení operačních rizik poškozené společnosti. Žádný důkaz pak nebyl opomenutý, protože zmíněnou lékařskou zprávou a navrženým výsledkem svědkyně MUDr. H. L., případně navrženým zpracováním znaleckého posudku, se zabýval odvolací soud jak samostatně, tak v kontextu s ostatními důkazy. Odvolací soud zdůraznil, že důkaz lékařskou zprávou MUDr. H. L., případně její výslech jako svědkyně, nebylo třeba provádět, protože skutkový stav byl bezpečně zjištěn na základě ostatních důkazů provedených u hlavního líčení. Důkazní řízení netrpí vadou tzv. opomenutých důkazů, a tedy zmíněným postupem soudů nemohlo dojít ani k porušení ústavně zaručeného základního práva obviněného na spravedlivé soudní řízení.

15. Argumentace obviněného, že v době telefonického rozhovoru dne 2. 1. 2018 trpěl mimo jiné poruchami paměti (což mělo vyplývat ze zmíněné lékařské zprávy), předložená v souvislosti se skutečností, že v době, kdy byl dotazován na okolnosti operace pravého kolene, nebyl na to připraven, která se udála v roce 2002 (tedy 16 let před tímto telefonickým hovorem), směřuje rovněž k otázce naplnění subjektivní stránky ve formě úmyslu. Zde Nejvyšší soud odkazuje na své závěry uvedené výše pod bodem 12. tohoto usnesení a navíc dodává, že lze souhlasit s odvolacím soudem, který z lékařské zprávy dovodil pouze subjektivní stesky obviněného, že je úzkostný, nesoustředěný, roztěkaný, stále něco zapomíná a má strach, aby nešlo o nějaké onemocnění mozku. Lékařka uzavřela, že u obviněného byla diagnostikovaná depresivní porucha s panickými atakami u disponované osobnosti. Z této zprávy nijak nevyplynulo, že by si obviněný nebyl schopen vzpomenout po 16 letech na operaci pravého kolene, což je poměrně zásadní zásah do tělesné integrity. Současně je nutné zdůraznit, že obviněný nemohl být dotazem pracovníka pojišťovny při telefonickém

rozhovoru zaskočen a nebyl nucen si rychle vzpomenout na událost starou 16 let, neboť, jak již bylo zmíněno, uplatnil pojistný nárok za poranění pravého kolene v roce 2018, v oboru nějakou dobu pracoval a musel si být vědom, že pokud bude řešeno odškodnění trvalých následků, jako v tomto případě, může dojít k takovému ověřování. Lze tedy uzavřít, že daná lékařská zpráva sama o sobě nevyvolává pochybnosti o naplnění subjektivní stránky projednávaného trestného činu ve formě minimálně nepřímého úmyslu.

č. 54

16. Pod uplatněný dovolací důvod je podřaditelná, avšak rovněž zjevně neopodstatněná i námitka týkající se zásady subsidiarity trestní represe vyjádřená v § 12 odst. 2 tr. zákoníku. Zde Nejvyšší soud především uvádí, že zásadně platí, že každý protiprávní čin, který vykazuje všechny znaky uvedené v trestním zákoníku, je trestným činem a je třeba vyvodit trestní odpovědnost za jeho spáchání. Tento závěr je v případě méně závažných trestných činů korigován zásadou subsidiarity trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku, podle níž trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Společenskou škodlivost je třeba zvažovat v konkrétním posuzovaném případě u každého spáchaného méně závažného trestného činu, u něhož je nutné ji zhodnotit s ohledem na intenzitu naplnění kritérií vymezených v § 39 odst. 2 tr. zákoníku. Úvaha o tom, zda jde o čin, který s odkazem na zásadu subsidiarity trestní represe nemá být trestněprávně postižen z důvodu nedostatečné společenské škodlivosti, se uplatní za předpokladu, že posuzovaný skutek z hlediska dolní hranice trestnosti neodpovídá běžně se vyskytujícím trestným činům dané skutkové podstaty. Kritérium společenské škodlivosti případu je doplněno principem *ultima ratio*, z něhož vyplývá, že trestní právo má místo pouze tam, kde jiné prostředky z hlediska ochrany práv fyzických a právnických osob jsou nedostatečné, neúčinné nebo nevhodné (viz stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. [Tpin 301/2012](#), publikované pod č. 26/2013 Sb. rozh. tr.).

17. Pokud obviněný namítal, že jednáním popsaným ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně měla vzniknout škoda jen ve výši 4 000 Kč, která se neblíží ani hranici škody nikoliv nepatrné, pak tomuto konstatování nelze nic vytknout. Nicméně je nutné zdůraznit, že jakákoliv škoda není znakem základní skutkové podstaty přečinu pojistného podvodu podle § 210 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku, ale až skutkových podstat kvalifikovaných. Současně nejde ani o zanedbatelnou částku (např. v řádech stokorun). Tento přečin představuje předčasně dokonaný trestný čin, jehož skutková podstata zahrnuje jednání, které je svou povahou reálně pokusem, tudíž k naplnění jejích znaků není nutný faktický vznik škody. Postačí, jak tomu nastalo i v projednávané věci, pokud obviněný uvedl nepravdivý údaj při uplatnění práva na pojistné plnění.

18. Nejvyšší soud rovněž nesouhlasí s tvrzením obviněného, podle něhož posuzovaný skutek neodpovídá běžně se vyskytujícím trestným činům pojistného podvodu podle § 210 odst. 1 tr. zákoníku. Částka, kterou by obviněný získal v případě úspěšně uplatněného nároku, není sice vysoká, ale je nutné zohlednit kromě toho, že svým jednáním naplnil formální znaky přečinu pojistného podvodu podle § 210 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku, charakter trestné činnosti, způsob provedení činu a osobu obviněného. Obviněný se v minulosti pohyboval v oblasti pojišťovnictví, pracoval zde a znal její zákonitosti. Nutno také poukázat na to, že u něj nešlo o ojedinělé vybočení z jinak bezúhonného a řádného života, jelikož je osobou, která již v minulosti těžila neoprávněný majetkový prospěch z pětinasobného trestného činu

pojistného podvodu a pokusu trestného činu podvodu, kterých se obdobně jako v projednávané věci dopustil především sdělováním nepravdivých a hrubě zkreslených údajů při uplatnění nároku na plnění z pojistných smluv, byť toto odsouzení je již zhlazeno. Navíc, krátce před tím, než se dopustil nyní posuzovaného přečinu, bylo dne 27. 11. 2019 (s datem právní moci dne 17. 12. 2019) podmíněně zastaveno další trestní stíhání obviněného, vedené Okresním soudem v Blansku pod sp. zn. 14 T 159/2019. Obviněný se tedy dopustil trestné činnosti právě ve zkušební době podmíněného zastavení trestního stíhání. Z těchto důvodů úmyslné protiprávní jednání obviněného vybočilo z rámce civilních vztahů a stalo se natolik společensky škodlivým, že bylo třeba na něj reagovat prostředky trestního práva. Výši škody, ke které jednání obviněného směřovalo, pak soud správně zohlednil ve výměře uloženého trestu u dolní hranice zákonné trestní sazby.

19. Souhrnně řečeno, námitky uvedené v dovolání obviněného zčásti nejsou podřaditelné pod uplatněný (ani jiný) dovolací důvod a zčásti sice odpovídají uplatněnému dovolacímu důvodu, avšak jsou neopodstatněné. Nejvyšší soud proto podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného jako zjevně neopodstatněné.

č. 54

č. 55

Trest zákazu činnosti uložený právnické osobě podle § 73 odst. 1, 3 tr. zákoníku a § 20 odst. 1 t. o. p. o. může být vymezen i tak široce, že se jím zakazuje výkon všech předmětů podnikání, které má právnická osoba zapsané v příslušném veřejném rejstříku, pokud je to odůvodněno souvislostí se spáchanou trestnou činností, např. s trestným činem poškození věřitele podle § 222 tr. zákoníku, který se může týkat každého z předmětů podnikání.

Trest zákazu činnosti

§ 73 odst. 1, 3 tr. zákoníku, § 20 odst. 1 t. o. p. o.

č. 55

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2022, sp. zn. 5 Tdo 1358/2021, ECLI:CZ:NS:2022:5.TDO.1358.2021.1

Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. b) tr. ř. odmítl dovolání, které podal nejvyšší státní zástupce ve prospěch obviněné právnické osoby – obchodní společnosti A., vymazané z obchodního rejstříku ke dni 30. 9. 2021, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 13. 7. 2021, sp. zn. 4 To 105/2021, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 11 T 20/2020.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 11. 5. 2021, sp. zn. 11 T 20/2020, byla obviněná právnická osoba – obchodní společnost A., zastoupená opatrovníkem Mgr. J. C., uznána vinnou pokusem přečinu poškození věřitele podle § 21 odst. 1 a § 222 odst. 1 písm. d) zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tr. zákoník“), za nějž jí byl podle § 73 odst. 1, 3 tr. zákoníku uložen trest zákazu činnosti spočívající „v zákazu podnikání v předmětu zámečnictví, nástrojařství, výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona“ na dobu 1 roku. Tímto rozsudkem rozhodl soud prvního stupně i o vině obviněné D. B., jejíž jednání bylo přičítáno obviněné právnické osobě.

2. Proti rozsudku soudu prvního stupně podaly obě uvedené obviněné odvolání, která byla podle § 256 tr. ř. zamítnuta usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 13. 7. 2021, sp. zn. 4 To 105/2021.

II.

Dovolání nejvyššího státního zástupce a vyjádření k němu

3. Proti uvedenému usnesení odvolacího soudu podal nejvyšší státní zástupce ve prospěch obviněné právnické osoby – obchodní společnosti A. (dále jen obviněná právnická osoba) dovolání z důvodů uvedených v § 265b odst. 1 písm. h), k) a l) tr. ř. (ve znění účinném do 31. 12. 2021 – dále jen „tr. ř.“), neboť napadeným usnesením bylo rozhodnuto o zamítnutí

řádného opravného prostředku proti rozsudku uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) tr. ř., přestože byl v řízení mu předcházejícím rozsudkem soudu prvního stupně uložen obviněné právnické osobě takový druh trestu, který zákon nepřipouští, navíc výrok o trestu je neúplný. Podle názoru nejvyššího státního zástupce je rozhodnutí odvolacího soudu ohledně obviněné právnické osoby nesprávné potud, pokud jím bylo zamítnuto odvolání obviněné právnické osoby proti výroku o trestu v rozsudku soudu prvního stupně.

4. Nejvyšší státní zástupce nejprve citoval ustanovení § 1 odst. 1 a 2, § 20 odst. 1 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ve zkratce „t. o. p. o.“), a § 73 tr. zákoníku, dále v obsáhlém expozé připomenul judikaturu k těmto ustanovením a odkázal též na výklady obsažené v odborné literatuře. Z toho všeho dovodil, že v daném případě soud prvního stupně pochybil, pokud ve výroku o trestu neodkázal na ustanovení § 20 odst. 1 t. o. p. o. a vymezil trest zákazu činnosti neúměrně široce, a to v podstatě jako zákaz podnikání ve všech oborech zapsaných v předmětu činnosti obviněné právnické osoby v obchodním rejstříku. Navíc nebylo ani nijak specifikováno, v rámci výkonu jaké z činností zapsaných v obchodním rejstříku se měla obviněná právnická osoba dopustit dané trestné činnosti, přičemž z výroku a ani z odůvodnění nelze dovodit, že by se jí měla dopustit při výkonu veškeré podnikatelské činnosti. Proto ani nemělo být odvolání obviněné právnické osoby zamítnuto odvolacím soudem, který měl napravit tento nesprávný výrok o trestu.

č. 55

5. Nejvyšší státní zástupce proto navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadené usnesení odvolacího soudu ve vztahu k obviněné právnické osobě, jakož i další navazující rozhodnutí mající v něm svůj podklad, a aby mu přikázal věc znovu projednat a rozhodnout.

6. Dovolání nejvyššího státního zástupce bylo zasláno k vyjádření opatrovníku obviněné právnické osoby, který vyjádřil souhlas s navrženým postupem i předloženou argumentací, kterou dále rozvinul.

7. Dovolatel i opatrovník obviněné právnické osoby souhlasili s projednáním věci v neveřejném zasedání i pro případ jiného než navrženého rozhodnutí.

III.

Posouzení důvodnosti dovolání

a) Obecná východiska

8. Nejvyšší soud nejprve zjistil, že jsou splněny všechny formální podmínky pro konání dovolacího řízení, a zabýval se otázkou povahy a opodstatněnosti uplatněných námitek ve vztahu k označeným dovolacím důvodům.

9. Dovolání je svou povahou mimořádným opravným prostředkem, který na rozdíl od odvolání není možné podat z jakéhokoli důvodu, ale jen z některého z důvodů taxativně vymezených v § 265b odst. 1 písm. a) až m) tr. ř., resp. v § 265b odst. 2 tr. ř. Podání dovolání z jiného důvodu je vyloučeno. Přitom nestačí, aby zákonný dovolací důvod byl jen formálně deklarován, ale je třeba, aby námitky dovolatele svým obsahem odpovídaly takovému důvodu.

10. Nejvyšší státní zástupce opřel své dovolání o dovolací důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. h), k) a l) tr. ř. (ve znění účinném do 31. 12. 2021). Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. je dán, jestliže bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) tr. ř., aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo přestože byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. a) až k) tr. ř. Dovolatel uplatnil uvedenou druhou alternativu.

11. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. je naplněn, pokud byl obviněnému uložen takový druh trestu, který zákon nepřipouští, nebo mu byl uložen trest ve výměře mimo trestní sazbu stanovenou v trestním zákoně na trestný čin, jímž byl uznán vinným. V tomto případě uplatnil dovolatel první alternativu.

č. 55

12. Důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. k) tr. ř. je dán tehdy, jestliže v rozhodnutí některý výrok chybí nebo je neúplný. V tomto případě dovolatel uplatnil druhou alternativu, tedy že výrok sice učiněn byl, avšak není podle dovolatele úplný. O tento případ jde, pokud napadený výrok nemá všechny nezbytné zákonné náležitosti, tedy neobsahuje některou podstatnou náležitost stanovenou zákonem.

b) K dovolání nejvyššího státního zástupce

13. Předně je třeba uvést, že Nejvyšší soud v obecné rovině souhlasí s tezemi a východisky, na nichž dovolatel založil svou argumentaci, která vychází z uznávané judikatury i výkladu obsaženého v odborné literatuře. Nicméně v daném případě s ohledem na konkrétní okolnosti případu jím uplatněné námitky neshledal opodstatněnými a odpovídajícími uplatněným dovolacím důvodům. Předně je třeba uvést, že většina judikatury vztahující se k jednoznačnosti obsahového vymezení trestu zákazu činnosti byla Nejvyšším soudem učiněna na základě podaných stížností pro porušení zákona, jejíž předpoklady uplatnění jsou znatelně odlišné v porovnání s dovoláním, které je limitováno omezenými dovolacími důvody. To je patrné především ve vztahu k výroku o trestu, který lze dovoláním napadat jen za využití úzce vymezeného důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., jen výjimečně pak z důvodu § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. (např. neuložení souhrnného trestu, ač pro to byly splněny podmínky). V daném případě však byl soudem prvního stupně jako adekvátní vybrán trest zákazu činnosti, který nepochybně lze uložit za trestný čin, jímž byla obviněná právnická osoba uznána vinnou, a to i jako samostatný trest, ostatně tento výběr druhu trestu ani sám dovolatel nezpochybňoval. Námitky totiž vznášel ryze proti obsahovému zaměření trestu zákazu činnosti a zpochybňoval jeho přílišnou šíři v podobě veškeré podnikatelské činnosti (k níž byla obviněná právnická osoba oprávněna). Zde je ovšem třeba upozornit na odlišnosti od řady jiných rozhodnutí (z poslední doby viz např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2020, sp. zn. [5 Tz 31/2020](#), a ze dne 30. 9. 2020, sp. zn. [5 Tz 26/2020](#), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 12. 2019, sp. zn. [7 Tdo 1427/2019](#), uveřejněné pod č. 40/2020 Sb. rozh. tr.), v nichž buď zcela chybělo vymezení obsahu trestu zákazu činnosti, anebo byl trest vymezen tak, že se vztahoval vlastně na jakoukoliv činnost, a to včetně plnění zákonných povinností, což vedlo Nejvyšší soud ke kasačnímu zásahu. Tak tomu ovšem v nyní projednávaném případě nebylo, trest zákazu činnosti byl omezen jen na tu činnost, která byla uvedena jako předmět podnikání v obchodním rejstříku, tedy vztahoval se na „podnikání v předmětu zámečnictví, nástrojařství, výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3

živnostenského zákona“. Bylo by možno zpochybňovat, zda takové vymezení není příliš široké, šlo by ovšem již mnohem spíše o spor o přiměřenost sankce v podobě vymezení konkrétního, jinak zákonného druhu trestu, což ovšem již neodpovídá uplatněnému dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. Kromě toho není důvodná ani námitka, že není zřejmé, jaká činnost obsažená v předmětu podnikání mohla vést ke spáchání trestného činu, pokud byla obviněná právnická osoba odsouzena za pokus přečinu poškození věřitele, který souvisel s celým podnikáním obviněné právnické osoby ve všech oborech její dosavadní činnosti.

14. Ani námitka chybějícího odkazu na § 20 odst. 1 t. o. p. o. ve výrokové části rozsudku sama o sobě nemůže založit důvod pro kasaci napadeného rozhodnutí Nejvyšším soudem v mimořádném opravném řízení. Tato výhrada předně nenaplnuje uplatněný dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. k) tr. ř. Lze souhlasit s dovolatelem, že výrok o trestu v rozsudku soudu prvního stupně je v tomto ohledu nepřesný a že měl obsahovat i odkaz na § 20 odst. 1 t. o. p. o., nicméně i přes toto pochybení je takový výrok nepochybně vykonatelný, lze podle něj postupovat, proto by samotný tento nedostatek nebyl důvodem pro kasační zásah do pravomocně skončené věci, měla-li by být v dalším řízení odstraněna jen tato vada.

č. 55

15. Především je však třeba uvést, že obviněná právnická osoba – obchodní společnost A. byla po sepsání dovolání nejvyšším státním zástupcem vymazána z obchodního rejstříku. Právní úprava nemá výslovné řešení pro takovou situaci v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, nabízí se užít § 1 odst. 2 t. o. p. o. a použít úpravu obecnou, obsaženou v trestním řádu, není-li to z povahy věci vyloučeno. V tomto ohledu obsahuje nejblíží zvláštní úpravu § 265p odst. 2 písm. a) tr. ř., podle něž je dovolání v neprospěch obviněného vyloučeno, pokud obviněný zemřel. Užití tohoto ustanovení je jednak ve vztahu k obviněným právnickým osobám vyloučeno z povahy věci (viz shodně ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GRIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. Trestní odpovědnost právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 59 a 62), jednak v daném případě bylo podáno dovolání ve prospěch obviněné právnické osoby. Nicméně je třeba komplexně nahlížet na celou situaci. V nyní posuzovaném případě bylo vedeno trestní řízení pro jeden z tzv. úpadkových deliktů proti právnické osobě – obchodní společnosti, tj. ve smyslu fikční teorie umělé entitě, která byla založena za účelem podnikání, avšak byla v nedobré ekonomickém stavu, který vyústil ve spáchaný delikt, pro nějž byla odsouzena a za který jí byl uložen relativně mírný samostatný trest zákazu činnosti v dosavadním oboru a předmětu činnosti. Z důvodu nedobrého ekonomického stavu této obchodní společnosti bylo proti ní coby dlužníkovi vedeno insolvenční řízení, bylo rozhodnuto o prohlášení konkursu, který byl následně podle § 308 odst. 1 písm. d) zákona č. 182/2006 Sb., insolvenčního zákona, ve znění pozdějších předpisů, zrušen pro nedostatek majetku, jenž zcela nepostačoval pro uspokojení pohledávek věřitelů (viz usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 28. 5. 2021, č. j. KSBR 31 INS 16324/2019-B-24). Podle § 312 odst. 3 insolvenčního zákona je takové zrušení podkladem pro výmaz dlužníka z obchodního rejstříku, nejde-li o právnickou osobu zřízenou zákonem. Obviněná právnická osoba byla proto vymazána z obchodního rejstříku dne 30. 9. 2021. Za této situace jakékoliv pokračování v trestním řízení vůči zaniklé právnické osobě nedává smysl, tím méně pak cizelování výroku o trestu zákazu činnosti, který by beztak nebyl vykonán.

IV.
Závěrečné shrnutí

16. Vzhledem ke všem shora uvedeným skutečnostem Nejvyšší soud odmítl dovolání nejvyššího státního zástupce jako podané z jiných než zákonem předvídaných důvodů podle § 265i odst. 1 písm. b) tr. ř., aniž by podle § 265i odst. 3 tr. ř. přezkoumával zákonnost a odůvodněnost napadeného rozhodnutí nebo jemu předcházejícího řízení. Protože Nejvyšší soud rozhodl o odmítnutí dovolání podle § 265i tr. ř., mohl tak učinit v neveřejném zasedání podle § 265r odst. 1 písm. a) tr. ř.

č. 56

Pokud pachatel s využitím omylu banky odčerpal peněžní prostředky z bankovního účtu, dopustil se tím trestného činu podvodu podle § 209 tr. zákoníku ke škodě banky (viz rozhodnutí pod č. 27/2014-II. Sb. rozh. tr.). To však neplatí bezvýjimečně, zejména nikoli v případě, že pachatel nezaměřil svůj útok (v řadě realizovaných kroků) jen na výběr finančních prostředků z účtu u banky, ale především na podvodné získání možnosti disponovat s účtem na základě zmocnění vylákaného od majitele účtu. Za takové situace jsou jeho následné úkony (pokyny k převodům či výběrům), byť jsou jinak v rozporu s právem, formálně autorizovány oprávněnou osobou a poškozeným je majitel účtu, nikoli banka, která neměla možnost posoudit neoprávněnost dispozic s účtem.

č. 56

Podvod

§ 209 tr. zákoníku

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2021, sp. zn. 7 Tdo 219/2021, ECLI:CZ:NS:2021:7.TDO.219.2021.1

Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného J. B. proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 12. 11. 2020, sp. zn. 7 To 367/2020, v trestní věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 4 pod sp. zn. 1 T 188/2019.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 14. 8. 2020, sp. zn. 1 T 188/2019, byl obviněný J. B. uznán vinným zločinem podvodu podle § 209 odst. 1, odst. 4 písm. d) tr. zákoníku a byl za to odsouzen podle § 209 odst. 4 tr. zákoníku k trestu odnětí svobody v trvání 3 roků, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku zařazen do věznice s ostrahou. Dále byl obviněnému podle § 67 odst. 1 tr. zákoníku uložen peněžitý trest, a to podle § 68 odst. 1, 2 tr. zákoníku ve výměře 100 denních sazeb s výší jedné denní sazby 5 000 Kč, tedy v celkové výměře 500 000 Kč, a podle § 69 odst. 1 tr. zákoníku byl současně stanoven pro případ, že by peněžitý trest nebyl ve stanovené lhůtě vykonán, náhradní trest odnětí svobody v trvání 1 roku. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. pak bylo rozhodnuto o nároku poškozeného J. F. jakožto dědice po M. R. na náhradu škody.

2. Podle skutkových závěrů soudu prvního stupně se obviněný dopustil uvedeného zločinu jednáním spočívajícím v tom, že v úmyslu získat majetkový prospěch zneužil nepříznivého zdravotního stavu svědkyně M. R., která trpěla závažnou duševní chorobou nikoli přechodného rázu, a to demencí středního stupně, přičemž její kognitivní funkce byly zásadním a nevratným způsobem poškozeny, dne 15. 5. 2018 s vědomím toho, že svědkyně, duševně nemocná seniorka starší 80 let, byla přes svůj nepříznivý zdravotní stav pouhý den předtím, tedy dne 14. 5. 2018, na vlastní žádost (tzv. negativní reverz) za jeho doprovodu

propuštěna z T. nemocnice, kde byla hospitalizována od 7. 5. 2018 na oddělení geriatric, této dal dne 15. 5. 2018 na pobočce České pošty v Ř. u P. podepsat listinné dokumenty (plné moci), na jejichž podkladě byl oprávněn uzavírat, měnit nebo ukončovat smlouvy týkající se investičních služeb a majetkových účtů vedených na jméno svědkyně u České spořitelny, a. s., přestože svědkyně s ohledem na její shora popsaný zdravotní stav nemohla porozumět podstatě, účelu a obsahu jí podepsaných plných mocí. Obviněný následně uplatnil plné moci, jako její údajně vědomé projevy vůle, následujícím způsobem:

- na základě plné moci k jednání souvisejícímu s investičními službami ze dne 15. 5. 2018 uskutečnil téhož dne na pobočce České spořitelny, a. s., v P. 10 – S. celkem 8 jednorázových pokynů na prodej cenných papírů v hodnotě 4 180 106,69 Kč z majetkového účtu č. XY, vedeného u České spořitelny, a. s., na jméno M. R., ve prospěch účtu č. XY, jehož jediný majitel a disponent je obviněný J. B.,

- na základě plné moci k ukončení smlouvy o penzijním připojištění ze dne 15. 5. 2018 ukončil téhož dne na pobočce České spořitelny, a. s., v P. 10 – S. penzijní připojištění č. XY, vedené na jméno svědkyně u Penzijního fondu České spořitelny, a. s., přičemž byla ve prospěch účtu č. XY, jehož jediným majitelem a disponentem je obviněný J. B., vyplacena částka ve výši 99 593 Kč,

- a dále využil nepříznivého zdravotního stavu svědkyně M. R., přičemž dne 21. 5. 2018 společně se svědkyní navštívil pobočku Raiffeisenbank v Ř. u P. a svědkyni zneužil k prodeji investičních nástrojů ze smlouvy č. XY, vedených na jméno svědkyně, ve výši 320 105,96 Kč, které převedl ve prospěch účtu č. XY, vedeného na jméno svědkyně u České spořitelny, a. s., tato částka byla připsána na účet dne 24. 5. 2018, ještě též den uskutečnil převod částky ve výši 300 000 Kč ve prospěch účtu č. XY, jehož jediným majitelem a disponentem je obviněný J. B., který je jako jediný oprávněn nakládat i s daným bankovním účtem č. XY svědkyně M. R. na základě plné moci,

přičemž shora uvedené právnické osoby uskutečnily zmíněné finanční transakce při neznalosti skutečnosti, že svědkyně M. R. nebyla vzhledem ke svému duševnímu stavu schopna vůbec projevit svou vůli, čímž způsobil poškozené obchodní společnosti Česká spořitelna, a. s., škodu ve výši 4 279 699,69 Kč, a poškozené obchodní společnosti Raiffeisenbank, a. s., škodu ve výši 320 105,96 Kč.

3. Zmíněný rozsudek následně napadli obviněný a státní zástupkyně Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 4 odvoláními. Z podnětu odvolání státní zástupkyně Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 12. 11. 2020, sp. zn. 7 To 367/2020, podle § 258 odst. 1 písm. e), odst. 2 tr. ř. zrušil napadený rozsudek ve výroku o trestu a podle § 259 odst. 3 písm. b) tr. ř. znovu rozhodl tak, že obviněného odsoudil podle § 209 odst. 4 tr. zákoníku k trestu odnětí svobody v délce 3 roků, pro jehož výkon ho podle § 56 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku zařadil do věznice s ostrahou. Dále byl obviněnému podle § 67 odst. 1 tr. zákoníku uložen peněžitý trest, a to ve výměře podle § 68 odst. 1, 2 tr. zákoníku 100 denních sazeb s výší jedné denní sazby 5 000 Kč, tedy v celkové výměře 500 000 Kč. Podle § 70 odst. 1 tr. zákoníku byl obviněnému uložen rovněž trest propadnutí věci, a to finanční částky konkrétně specifikované ve výrokové části citovaného rozhodnutí. Odvolání obviněného pak bylo podle § 256 tr. ř. zamítnuto.

II.

Dovolání obviněného

4. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal obviněný prostřednictvím obhájce dovolání, opírající se o dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. e), g) a l) tr. ř. K dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. uvedl, že jeho trestní stíhání bylo po celou dobu nepřípustné s ohledem na zpětvzetí souhlasu M. R., která byla poškozenou, s trestním stíháním podle § 163 odst. 1 tr. ř. a § 11 odst. 1 písm. l) tr. ř. Toto zpětvzetí bylo učiněno zcela svobodně, projev vůle M. R. byl jasný, srozumitelný a určitý, což bylo potvrzeno i výpověďmi svědkyň L. B. a I. K. Vyšetřující komisařka nechtěla osobní prohlášení M. R. přijmout, proto došlo k sepsání listiny o zpětvzetí souhlasu s trestním stíháním.

5. Pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. obviněný podřadil tři skupiny vad, které podle něj měly rozhodující vliv na správnost napadeného rozsudku i řízení mu předcházející, a to nesprávné právní posouzení skutku jako trestného činu a porušení zásady presumpce neviny, dále porušení práva obviněného na obhajobu a rovněž existenci opomenutých důkazů. Konkrétně k nesprávnému právnímu posouzení skutku jako trestného činu a porušení zásady presumpce neviny obviněný uvedl, že dovozený skutkový stav i jeho právní posouzení neodpovídají provedenému dokazování, proto z důvodu existence tzv. extrémního rozporu musí Nejvyšší soud zasáhnout do skutkových zjištění. Z dokazování totiž podle obviněného vyplynulo, že M. R. nejednala v omylu, ale zcela svobodně a finanční prostředky mu darovala. Tento závěr byl potvrzen i u veřejného zasedání při výslechu znalce MUDr. M. P., který uvedl, že M. R. nebyla v inkriminované době nezpůsobilá svobodně jednat, resp. netrpěla demencí těžké etiologie, neboť u ní nebyly přítomny žádné závažné změny duševního stavu, k čemuž znalec odkázal na hodnotu MMSE ze dne 12. 7. 2018 a vyšší kapacitu mentálních funkcí. Odvolací soud, který byl ve znaleckých otázkách laikem, nemohl závěry znalce MUDr. M. P., pokud byly odůvodněné, podložené, odborně správné a logické, byť odporovaly závěru jiných znalců, nepřijmout, naopak z nich musel vycházet (viz nálezy Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. [III. ÚS 299/06](#), a ze dne 8. 9. 2020, sp. zn. [III. ÚS 1477/20](#)). Kromě toho bylo nutné užít zásadu *in dubio pro reo*, nikoliv postup zcela opačný. Závěry znalců MUDr. P. K. a PhDr. J. K. byly automaticky převzaty a použity v neprospěch obviněného jako podklad pro jeho odsouzení, aniž by byly soudem správně hodnoceny. Odvolací soud tyto znalce již k vysvětlení nastalých rozporů nevyslechl ani nezajistil vypracování revizního znaleckého posudku (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2003, sp. zn. [4 Tz 80/2002](#)). Z dalších provedených důkazů pak vyplynulo, že M. R. nebyla v době udělení plných mocí obviněnému nezpůsobilá svobodně jednat, naopak několik let plánovala dát peníze obviněnému nebo tomu, kdo se o ni bude starat. Ze svědeckých výpovědí byla převzata pouze část vyznívající v neprospěch obviněného a z některých nebyly učiněny skutkové závěry vůbec (svědkyně I. K.). Stejně tak nebyla žádná opora v důkazech pro to, aby soudy neuvěřily obviněnému ohledně okolností propuštění M. R. z T. nemocnice, zejména že by ji měl nutit k dimisi, kterou žádala sama jmenovaná. Dále obviněný namítl nesprávně uvedenou výši tvrzené škody a také chyby v popisu skutkového děje, neboť nečerpal finanční prostředky pouze na základě plných mocí, ale byl s M. R. osobně v České spořitelně, kde se ona sama osobně v převodu angažovala. Policejní orgán měl pak možnost M. R. opakovaně slyšet v době, kdy ještě žila, avšak nevyužil této možnosti, což představuje porušení práva obviněného na obhajobu. Došlo tudíž k porušení zásady presumpce neviny a z ní vyplývajícího principu *in dubio pro reo*, přičemž podle obviněného

napadený rozsudek vykazuje znaky libovůle. K námitce nesprávného právního hodnocení obviněný uvedl, že soudy obou stupňů nesprávně posoudily subjektivní stránku trestného činu, jelikož nemohl u M. R. změnu směrem k nezpůsobilosti (pokud takový stav vůbec nastal) rozpoznat, tuto skutečnost neodhalili ani pracovníci v bance, na poště či v domově seniorů. Soudy obou stupňů pouze předpokládaly úmysl obviněného, resp. vycházely ze způsobeného následku, který ještě vymezily zcela vadným způsobem. Nezabývaly se totiž ve vztahu k výši způsobené škody tím, že darované finanční prostředky byly užity pro M. R., přičemž obviněný předložil důkazy o platbách za výdaje, avšak soud tuto skutečnost v napadeném rozsudku vůbec nehodnotil. Pokud pak soud prvního stupně označil jako poškozené banky, ty evidentně neutrpěly žádnou škodu, když nepřijaly žádné kroky k vymáhání tvrzené škody.

č. 56

6. Porušení svého práva na obhajobu obviněný spatřoval v tom, že se odvolací soud zcela opomenul zabývat jeho námitkami, v jejichž rámci navrhoval i značné množství důkazů, a nevěnoval dostatečnou pozornost výsledku znalece MUDr. M. P., který jako jediný provedl. Po celou dobu trestního řízení byl obviněnému kladen za vinu jiný skutek, zástupci bank nebyli poučeni o právech poškozeného v trestním řízení a nemohli se k věci vyjádřit. Postupem soudu prvního stupně, který změnil popis skutku a osobu poškozeného, bylo zjevně nejen zkráceno právo obviněného na obhajobu, neboť mu nebyl dán dostatečný čas k přípravě a nebylo mu umožněno reagovat na odlišně zvolenou právní kvalifikaci, ale došlo zejména k porušení jeho práva na spravedlivý proces.

7. K námitce týkající se opomenutých důkazů pak obviněný uvedl, že v průběhu trestního řízení učinil velké množství důkazních návrhů, zejména co se týče navrhovaných svědků, jejichž výpověď byla způsobilá vyvrátit skutečnosti tvrzené obžalobou, avšak soudy obou stupňů tyto důkazy zpochybňující vinu obviněného ignorovaly, což je v rozporu např. s nálezem Ústavního soudu ze dne 24. 2. 2004, sp. zn. [I. ÚS 733/01](#). Odvolací soud navíc nezamítl důkazní návrhy obviněného procesním usnesením, jak ukládá trestní řád.

8. K dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. obviněný sdělil, že jej uplatňuje, protože jeho odvolání bylo Městským soudem v Praze zamítnuto, ač předcházející řízení bylo zatíženo výše popsanými vadami, naplňujícími dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

9. Obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadený rozsudek Městského soudu v Praze a zprostil ho v celém rozsahu obžaloby podle § 226 písm. a) tr. ř., neboť skutek označený v žalobním návrhu není trestným činem, případně aby věc vrátil Městskému soudu v Praze nebo Obvodnímu soudu pro Prahu 4, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Obviněný současně navrhl, aby bylo postupem podle § 265o odst. 1 tr. ř. rozhodnuto o odložení či přerušení výkonu napadeného rozhodnutí.

10. Dovolání obviněného bylo podle § 265h odst. 2 tr. ř. zasláno Nejvyššímu státnímu zastupitelství k možnému vyjádření, které však nebylo do dne konání neveřejného zasedání Nejvyššímu soudu doručeno.

III.

Posouzení důvodnosti dovolání

11. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) shledal, že dovolání obviněného je přípustné [§ 265a odst. 1, odst. 2 písm. a), h) tr. ř.], bylo podáno obviněným jako osobou oprávněnou prostřednictvím obhájce [§ 265d odst. 1 písm. c), odst. 2 tr. ř.], v zákonné lhůtě a na místě, kde lze toto podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.). Dovolání obsahuje i obligatorní náležitosti stanovené v § 265f odst. 1 tr. ř.

12. Obviněný opřel své dovolání o dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. a podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. s odkazem na § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

13. Pokud jde o první z nich, tedy podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř., tento dovolací důvod je dán, jestliže proti obviněnému bylo vedeno trestní stíhání, ačkoliv podle zákona bylo nepřípustné. Zmíněný stav nastane v případě vedení trestního stíhání, ačkoli ve věci existoval některý z obligatorních důvodů uvedených v § 11 odst. 1, 2 tr. ř. nebo v § 11a tr. ř., pro který nelze trestní stíhání zahájit, a bylo-li již zahájeno, musí být zastaveno. Podle § 11 odst. 1 písm. l) tr. ř. pak jeho existenci může založit i situace, v níž bylo trestní stíhání podmíněno souhlasem poškozeného, pokud jeho souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět. Obviněný k tomu konkrétně namítl, že M. R. vzala zpět souhlas s jeho trestním stíháním podle § 163 odst. 1, 2 tr. ř., přičemž toto zpětvzetí bylo učiněno zcela svobodně a projev její vůle byl jasný, srozumitelný a určitý, a proto jeho trestní stíhání bylo podle § 11 odst. 1 písm. l) tr. ř. nepřípustné.

14. K posouzení zmíněné argumentace je třeba nejprve vyjasnit, zda lze M. R. považovat ve smyslu § 43 tr. ř. za osobu poškozenou a současně nacházející se k obviněnému ve vztahu ve smyslu § 100 odst. 2 tr. ř., z jejíž pozice by posléze byla podle § 163 odst. 1 tr. ř. oprávněna udělit, resp. vzít zpět souhlas s trestním stíháním obviněného, a zda tento úkon učinila. Soud prvního stupně považoval za poškozené v této trestní věci výlučně banky, u nichž byly provedeny finanční transakce popsané ve skutkové větě ve výroku o vině v jeho rozsudku, odvolací soud pak jako osobu poškozenou označoval v odůvodnění svého rozhodnutí i M. R. Je namístě dodat, že obviněný k tomu v dovolání v podstatě nepředložil bližší argumentaci.

15. Nejvyšší soud dále uvádí, že poškozeným je podle § 43 odst. 1 tr. ř. mimo jiné ten, komu byla trestným činem způsobena majetková škoda, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil. V případě trestného činu podvodu podle § 209 tr. zákoníku by taková osoba zjevně měla existovat, neboť obligatorním znakem jeho skutkové podstaty je mimo jiné způsobení škody na cizím majetku.

16. Dále je namístě zmínit, že na podvodu může být zainteresováno až pět osob: pachatel, osoba uváděná pachatelem v omyl nebo jednající v omylu, osoba provádějící v omylu majetkovou dispozici, osoba poškozená a osoba obohacená. Je proto možné hovořit mimo jiné o dotčené osobě, kterou může být jednak osoba, kterou pachatel uvedl v omyl (ale sama neprovádí majetkovou dispozici), dále osoba, kterou pachatel uvedl v omyl a která zároveň v omylu provádí příslušnou majetkovou dispozici, a konečně osoba, kterou pachatel neuvedl v omyl, ale která v důsledku omylu jiné osoby (vůči níž se pachatel dopustil podvodného jednání) provádí – v omylu – majetkovou dispozici (viz ŠČERBA, F. a kol. Trestní zákoník. Komentář. Svazek 2. § 205 až 421. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1687). Jak je zřejmé

z mechanismu jednání, realizovaného obviněným (stran námitek obviněného směřujících proti tomu, jak bylo jeho jednání uskutečněno apod., viz dále), obviněný jednal primárně vůči M. R., u níž, zjednodušeně řečeno, využil jejího nepříznivého zdravotního stavu, resp. omezení kognitivních funkcí, tedy toho, že v podstatě nevěděla, co mu podepisuje či co pro něj činí, a využil ji k provedení úkonů v podobě zejména zmocnění k nakládání s prostředky na bankovních účtech. Na jejich základě následně učinil další kroky vůči bankovním institucím, které prodaly cenné papíry M. R., ukončily její a jimi vedené finanční produkty apod. a získané peněžní částky převedly do dispozice obviněného. Z uvedeného je zřejmé, že obviněný byl pachatelem, který jednal podvodně vůči M. R. (vedl ji v omyl), přičemž v důsledku jejího omylu, resp. v návaznosti na něj, další osoby (finanční instituce) provedly majetkové dispozice, kterými odčerpaly část majetku M. R. ve prospěch obviněného (pokud i M. R. učinila určité majetkové dispozice, směřující k prodeji investičních nástrojů, byly získané finanční prostředky vloženy na její účet, tedy zůstávaly nadále v rámci její majetkové sféry, přičemž teprve z tohoto účtu byly prostředky úkonem obviněného, na základě podvodně vylákaného zmocnění, převedeny na jeho účet).

č. 56

17. Z uvedeného vyplývá, že konečný negativní majetkový efekt jednání obviněného dopadl do sféry M. R., která tak byla poškozenou osobou (byla jí způsobena majetková škoda). K tomu Nejvyšší soud doplňuje, že není namístě nijak zpochybňovat závěry rozhodnutí, zmíněných Obvodním soudem pro Prahu 4 v odůvodnění jeho rozsudku, jimiž podkládal právní názor, podle něhož byly poškozenými osobami finanční instituce (banky), nicméně je v dané věci nelze plně zohlednit. Nepochybně platí, že peněžní prostředky na účtu, vedeném peněžním ústavem na základě smlouvy o běžném účtu, nejsou v majetku majitele účtu, v jehož prospěch byl tento účet zřízen, ale v majetku peněžního ústavu (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2004, sp. zn. [11 Tdo 40/2004](#), a ze dne 27. 8. 2013, sp. zn. [4 Tdo 812/2013](#)). Jestliže pak bylo ve druhém z nich, publikovaném pod č. [27/2014-II](#). Sb. rozh. tr., návazně konstatováno, že pokud pachatel neoprávněně odčerpал peněžní prostředky z účtu, škoda vznikla peněžnímu ústavu, nikoli majiteli účtu, a poškozeným je proto peněžní ústav, je nutné uvedené tvrzení vykládat v kontextu posuzovaných trestních věcí, v nich existujících vztahů a přesného znění právního závěru. V judikované trestní věci (publikované pod č. [27/2014](#) Sb. rozh. tr.) byly totiž primárním cílem pachatele peněžní prostředky na cizím účtu, kterých se zmocňoval prostřednictvím neoprávněného (padělaného) příkazu k úhradě, vyhotoveného zcela mimo ingerenci majitele účtu, což vedlo ke spáchání trestného činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 tr. zákoníku v jednočinném souběhu s trestným činem podvodu podle § 209 tr. zákoníku. V takovém případě pachatel odčerpал peněžní prostředky z účtu neoprávněně (viz dikci citované právní věty „... pokud pachatel neoprávněně odčerpал ...“), ke škodě finančního ústavu (banky), která jejich výplatu nebo převod vůbec neměla uskutečnit, neboť související pokyny (příkaz) vůbec neučinila oprávněná osoba (při provádění výplat z účtu se přitom peněžní ústav řídí pokyny majitele účtu). V nyní posuzované věci ovšem obviněný J. B. jednal primárně vůči M. R., na které podvodným způsobem vylákal zmocnění, teprve na základě kterého byly úkony, formálně se již jevícími jako řádné, na základě pokynu, vyplývajícího z jednání oprávněného majitele účtu (byť prostřednictvím zmocněnce), provedeny majetkové dispozice, které obviněnému zpřístupnily finanční prostředky. Na straně finančních ústavů tak nevznikla škoda, neboť postupovaly ve smyslu pokynů, autorizovaných oprávněnou osobou M. R., majitelkou dotčených účtů či jiných finančních produktů, tedy z pohledu pro tento moment nastavených pravidel nikoli neoprávněně, ale naopak povinně.

18. Jinak řečeno, skutečnost, že pachatel obecně vzato odčerpal (v konečném důsledku) peněžní prostředky z účtu, sice obvykle zakládá stav v podobě poškození na straně banky, avšak nikoli bezvýjimečně a bez dalšího, ale je nutné posuzovat kontext daného skutkového děje, vztahy mezi zúčastněnými subjekty a oprávněnost (neoprávněnost) dílčích kroků. Jestliže totiž pachatel svůj útok nesměřoval primárně (v řadě realizovaných kroků) na výběr finančních prostředků z účtu, ale na podvodné opatření si možnosti s nimi disponovat v podobě vylákání zmocnění od majitele účtu, jeho následné úkony (pokyny k převodům či výběrům) postrádají znak neoprávněnosti ve smyslu rozhodnutí publikovaného pod č. [27/2014](#) Sb. rozh. tr., neboť (byť jsou jinak v rozporu s právem) jsou formálně autorizovány oprávněnou osobou. Poškozeným je proto v takovém případě majitel účtu, a nikoli banka.

19. Pokud potom soud prvního stupně odkazoval na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2020, sp. zn. [8 Tdo 1557/2019](#), a na usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 5. 2020, sp. zn. [III. ÚS 3397/19](#), tato rozhodnutí byla vydána v rámci shodného trestního řízení, v němž byla v předchozím řízení řešena i otázka osoby poškozené v obdobném skutkovém ději jako nyní posuzovaném. S ohledem na předloženou argumentaci se jí nicméně Nejvyšší soud ani Ústavní soud v podstatě věcně nezaobíraly, a tedy nezauly k dané problematice žádný právní názor.

20. Osobou poškozenou v posuzované věci je proto M. R. Ze své pozice poškozené pak obecně vzato mohla učinit zpětvzetí souhlasu s trestním stíháním obviněného jako svého prasynovce (viz § 163 odst. 1, 2 tr. ř. a § 100 odst. 2 tr. ř.). Zde je ovšem nutné doplnit, že obviněný a M. R. nebyli příbuzní v pokolení přímém a není současně zcela bezvýhradně zřejmé, zda by M. R. pocítovala újmu obviněného právem jako vlastní, přičemž ani obviněný v dovolání takový stav netvrdí. Nicméně s ohledem na jinak zjevně existující příbuzenský vztah a určitou kooperaci (kontakt, péči) a rovněž vzhledem k závěrům odvolacího soudu je patrně nutné jej (takový vztah) předpokládat. Avšak v návaznosti na zjištěné skutkové okolnosti věci, podle nichž sepsání dokumentu o zpětvzetí toho souhlasu učinila M. R. nikoli samostatně, ale až po intervenci ze strany sestry obviněného, svědkyně L. B., jejíž určité propojení s obviněným, resp. participace na jeho krocích, byly v této věci prokázány, nelze zmíněné zpětvzetí považovat za učiněné dobrovolně a svobodně. Naopak z okolností věci vyplývá, že se tak stalo ve smyslu § 163a odst. 1 písm. d) tr. ř. v tísní vyvolané nátlakem, jak již konstatoval Městský soud v Praze. Lze proto již jen zopakovat, že M. R. byla pod vlivem L. B., která jí tvrdila údajný špatný stav rodiny a údajné ohrožení možnosti starání se o ni, pokud svůj souhlas s trestním stíháním obviněného nevezme zpět, a rovněž jí opatřila listinu s písemným vyjádřením takové – údajné – vůle M. R. a zajistila legalizaci jejího podpisu. K tomu Nejvyšší soud zdůrazňuje, že existenci nátlaku – byť je nutné posoudit věc v její celistvosti a vzhledem ke všem okolnostem – je třeba hodnotit individuálně, mimo jiné ve vztahu k osobě, vůči níž mělo být takto jednáno, neboť jde o posouzení stavu, vzniklého u konkrétní osoby (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2017, sp. zn. [3 Tdo 1730/2016](#)). Poškozená M. R. přitom byla postižena závažnou duševní poruchou s poškozením kognitivních funkcí a byla velmi snadno manipulovatelná s hrubou poruchou soudnosti (což také zjevně umožnilo spáchání trestného činu obviněným). Ačkoliv tedy zjištěné a výše naznačené jednání svědkyně L. B., popřípadě obviněného, nebylo maximálně intenzivní či agresivní a na duševně zdravou dospělou osobu by nutně nemuselo mít podstatný vliv, u M. R. tomu bylo s ohledem na její stav, který byl svědkyni znám (L. B. zajistila dne 7. 9. 2018 vyhotovení a podpis listiny o zpětvzetí souhlasu s trestním stíháním obviněného, přičemž již dne 13. 6. 2018 vyhotovila

návrh na zahájení řízení o omezení svéprávnosti M. R., v němž tvrdila její demenci, zmatenost, dezorientovanost a ovlivnitelnost), zcela jinak.

21. Souhrnně řečeno, z okolností celé věci vyplývá, že M. R. byla obecně vzato oprávněna k úkonu podle § 163 odst. 1 tr. ř., nicméně zmíněné zpětvzetí souhlasu s trestním stíháním obviněného (jinak vedeného z jejího podnětu) učinila v tísní vyvolané nátlakem, a tudíž ve smyslu § 163a odst. 1 písm. d) tr. ř. nebylo jejího souhlasu třeba. S ohledem na to je zřejmé, že vedení trestního stíhání obviněného nebylo nepřipustné, a nedošlo proto ani k naplnění dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř.

22. Z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. [resp. zde s ohledem na procesní situaci podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. za užití § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.] lze dovolání podat, jestliže bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) tr. ř., přestože již rozhodnutí soudu prvního stupně spočívalo na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Směřuje-li dovolání proti odsuzujícímu rozhodnutí, pak tomuto dovolacímu důvodu obsahově odpovídají pouze námitky, v nichž se tvrdí, že skutkový stav, který zjistily soudy prvního a druhého stupně, nevykazuje znaky trestného činu, jímž byl obviněný uznán vinným, ale trestného činu jiného nebo žádného. Předmětem právního posouzení totiž je skutek, tak jak ho zjistily soudy, a nikoli jak ho prezentuje či jak se jeho zjištění dožaduje dovolatel.

23. V podaném dovolání ovšem obviněný ve většinové části svých námitek nezpochybnil právní kvalifikaci skutkových zjištění učiněných soudy, ale primárně napadl správnost těchto zjištění a správnost procesu dokazování, jenž vedl k jejich dovození. Tyto námitky obviněného tedy směřují proti způsobu hodnocení důkazů soudy obou stupňů a rozsahu dokazování, přičemž obviněný se snaží přikládat provedeným důkazům obsah odpovídající jeho představě o skutkovém ději, což s odkazem na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. [resp. podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. s odkazem na § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.] nelze činit.

24. Vzhledem k tomu, že obviněný svou argumentací namítal také porušení zásady presumpce neviny a pravidla *in dubio pro reo*, je možné doplnit, že takové námitky taktéž nemohou naplňovat zvolený dovolací důvod, ani jiný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 tr. ř. Pravidlo *in dubio pro reo*, které vyplývá ze zásady presumpce neviny (§ 2 odst. 2 tr. ř.), znamená, že za situace, kdy nelze odstranit dalším dokazováním důvodné pochybnosti o skutkové otázce významné pro rozhodnutí ve věci, je třeba rozhodnout ve prospěch obviněného. Z uvedeného vymezení tedy vyplývá, že se tato zásada vztahuje výlučně k otázce hodnocení důkazů a zjišťování skutkových okolností případu, nikoliv k právnímu posouzení skutku, jak předpokládá ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Jako taková tedy není způsobilá naplnit zvolený (ale ani žádný jiný) dovolací důvod, obdobné závěry pak platí pro zásadu presumpce neviny (viz závěry o procesní povaze námitek neužití zásady presumpce neviny v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2018, sp. zn. [5 Tdo 418/2018](#), nebo v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2018, sp. zn. [6 Tdo 92/2018](#)).

25. Lze doplnit, že v naznačené souvislosti nebylo namístě akceptovat ani tvrzení obviněného uvedené v dovolání, podle kterého policejní orgán měl možnost M. R. (která zemřela dne 9. 7. 2019) opakovaně vyslechnout v době, kdy ještě žila, což bylo navrhováno, ovšem chybně se nestalo. Jmenovaná totiž byla jako svědkyně vyslechnuta v přípravném řízení dne

21. 6. 2018 podle § 158 odst. 9 tr. ř. za podmínek podle § 158a tr. ř., a to za přítomnosti soudce, tedy procesním postupem zcela odpovídajícím trestnímu řádu. S přihlédnutím ke stavu M. R., jenž měl vliv i na možnost zohlednění její výpovědi, nebyl zmíněný požadavek zjevně důvodný a v jeho neakceptaci nelze spatřovat jakékoliv porušení práva obviněného.

26. Dále obviněný namítl existenci tzv. extrémního rozporu mezi provedenými důkazy a z toho učiněnými skutkovými zjištěními. Takovou vadu však Nejvyšší soud v posuzované věci neshledal. Soudy obou stupňů si vytvořily dostatečný skutkový podklad pro svá rozhodnutí v souladu s § 2 odst. 5 tr. ř. a nijak nevybočily z mezí volného hodnocení důkazů podle § 2 odst. 6 tr. ř. Všechny řádně provedené důkazy soudy hodnotily podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu, v souladu s pravidly formální logiky a zásadou volného hodnocení důkazů, čímž dospěly ke správným skutkovým závěrům odpovídajícím výsledkům dokazování. Obhajoba obviněného byla vyvrácena především vyjádřením znalců MUDr. P. K. a PhDr. J. K., výpověďmi svědků (zejména J. K., S. S. a H. S.) a listinnými důkazy (zejména je namístě připomenout propouštěcí zprávu z T. nemocnice založenou v trestním spisu). Na podkladě řádně provedeného dokazování pak byl spolehlivě zjištěn skutkový děj (což vyloučilo možnost užití pravidla *in dubio pro reo*), jehož podstatou bylo zneužití stavu M. R. obviněným a vylákání jejího majetku (finančních prostředků).

č. 56

27. Pokud jde o skutkové závěry soudů obou stupňů, je nutné je označit za důvodné, logické a navazující na provedené důkazy, což značí nemožnost dovození jakéhokoli, natož extrémního, rozporu mezi nimi a na základě nich učiněnými právními závěry.

28. Ve stručnosti a pouze *obiter dictum* je možné k podstatným momentům věci připomenout, že především M. R. nebyla z T. nemocnice dne 14. 5. 2018 propuštěna na tzv. negativní revers pouze z formálních důvodů (nedostatek času ošetřující lékařky), neboť měla být přijata do Domova pro seniory Ř., tedy že by k ukončení hospitalizace mělo v následujících dnech dojít i bez podepsání tohoto negativního reverzu. Naopak z propouštěcí zprávy je zřejmé, že s ohledem na špatný zdravotní stav M. R. nebylo její propuštění doporučováno a bylo zdůrazněno, že i přes opakovaná poučení o zdravotním stavu pacientky a o možných komplikacích až po hrozbu smrti žádá ona a její synovec (obviněný) o negativní revers. Soudy obou stupňů tedy naprosto důvodně neuvěřily výpovědi obviněného a jeho sestry svědkyně L. B., která tuto skutečnost uváděla shodně s obviněným.

29. Dále soudy neakceptovaly tvrzení obviněného k následnému jednání po tomto rizikovém propuštění M. R. a jejím stěhování do Domova pro seniory Ř., v jehož rámci měla jmenovaná zdravotně (zejména duševně) silně hendikepovaná osoba údajně aktivně, samostatně, svobodně a vážně a současně naprosto bezdůvodně bezodkladně (v podstatě v řádu hodin) učinit zcela zásadní rozhodnutí, které vyústilo v převod v podstatě veškerého v bankách uloženého majetku v hodnotě několika milionů korun z jejího vlastnictví do vlastnictví obviněného.

30. Stěžejní pak v celé věci bylo posouzení zdravotního stavu M. R., a to v období kolem data 15. 5. 2018. Obviněný zpochybňoval zejména znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a psychologie, vypracovaný znalci MUDr. P. K. a PhDr. J. K., a naopak poukazoval na opačné závěry plynoucí z jím předloženého znaleckého posudku vypracovaného znalcem MUDr. M. P., resp. domáhal se jeho zohlednění, popřípadě zadání

znaleckého posudku revizního. K tomu ovšem Nejvyšší soud poukazuje na závěry soudů činných dříve ve věci, které neshledaly existenci dvou rovnocenných znaleckých posudků v tom smyslu, že by závěry obou byly odborně správné a logické, a bylo by nutné proto na případné rozpory reagovat. Ve znaleckém posudku MUDr. M. P. byla totiž shledána zásadní pochybení a právě na základě této skutečnosti byl pro závěr o vině obviněného brán v úvahu pouze původní znalecký posudek. Pokud obviněný uváděl, že soudy jsou v těchto odborných otázkách laikem a v podstatě nemohou odborně zasahovat do závěrů znaleckých posudků, je třeba upozornit, že jde o důkaz v trestním řízení, který je třeba (jakožto všechny ostatní) po jeho provedení v souladu s ustanoveními § 2 odst. 5 a 6 tr. ř. hodnotit, což také soudy obou stupňů učinily. Přitom právě na základě tohoto postupu bylo zjištěno, že znalec MUDr. M. P. uváděl, že v období, kdy došlo k provedení posuzovaných právních úkonů, neexistují žádné objektivní informace, podle nichž by se M. R. nacházela ve stavu, kdy by se nechala manipulovat, avšak zcela pominul, že již v této době byla dlouhodobě léčena v Centru pro neurogenerativní onemocnění pro demenci a při její hospitalizaci dne 7. 5. 2018 byl konstatován (na základě provedených vyšetření) středně těžký kognitivní deficit, což byly pro posouzení zdravotního stavu svědkyně zásadní podklady. Naopak zprávou z geriatrické ambulance ze dne 12. 7. 2018, na kterou se znalec MUDr. M. P. odvolával, se zabývali znalci MUDr. P. K. a PhDr. J. K. ve svém posudku, kde vysvětlili příčinu rozporů s předchozími lékařskými zprávami i následným vyšetřením. Z této zprávy ostatně plyne také to, že bylo doporučeno vypracovat znalecký psychiatrický posudek k případnému zbavení svéprávnosti M. R. Odvolací soud se tak zcela logicky přiklonil k závěrům znalců, kteří vycházeli ze všech dostupných podkladů a jejichž závěry byly odborně správné a logické. Nevznikly zde tedy žádné pochybnosti o správnosti tohoto posudku, totéž však nelze říci o znaleckém posudku předloženém obviněným. V tomto postupu odvolacího soudu tak nelze v žádném případě shledávat libovůli, jak obviněný naznačoval. Lze proto uzavřít, že Nejvyšší soud se plně ztotožňuje se závěrem, podle něhož M. R. v rozhodné době nebyla schopna pro duševní chorobu odolat nátlaku ze strany obviněného a její jednání bylo chorobným projevem daným demencí, nikoliv projevem její svobodné vůle.

31. Navíc (i s ohledem na obviněným tvrzenou soudní praxi) je nutno poukázat na skutečnost, že v případě tohoto znaleckého posudku nešlo o jediný důkaz. Lze zmínit řadu svědeckých výpovědí (nikoliv pouze výpověď svědkyně J. K., jak uváděl obviněný), z nichž jednak vyplynulo, že M. R. byla velice šetrná a své finanční prostředky nechtěla nikomu poskytnout (protože např. peníze dočasně neposkytla ani své neteři ve chvíli, kdy je potřebovala, jako půjčku), k tomuto lze odkázat právě na výpověď její neteře – svědkyně P. S. či svědkyně I. P. Dále z nich také vyplynulo, že opakovaně uváděla, že její majetek, resp. finanční prostředky, obdrží někdo až po její smrti (viz výpověď svědkyně I. P., svědka S. S. či svědka T. K.). Nic tedy nenasevřelo tomu, že by chtěla s penězi za svého života jakkoli disponovat. Je možno taktéž poukázat na řadu svědecky doložených vyjádření M. R. po tom, co došlo k dispozici s jejími finančními prostředky, tyto kroky opakovaně hodnotila velmi negativně (viz výpověď svědkyně H. S., svědkyně I. P. či svědka T. K.), což ostatně v konečném důsledku vedlo i k podání trestního oznámení v této věci. Zmíněná zjištění tak zásadně nekorespondují s obhajobou obviněného, podle které M. R. jednala zcela svobodně a chtěla na něj převést finanční prostředky. Lze znovu zmínit, že – jak poznamenal soud prvního stupně – nebyly zde shledány ani žádné důvody pro darování těchto finančních prostředků obviněnému z důvodu péče o M. R. (již vůbec nikoli všech prostředků), neboť si veškeré léčebné a ubytovací výdaje mohla hradit sama, aniž by tyto finanční prostředky na někoho převáděla

(někomu darovala). Pokud pak soudy neuvěřily některým výpovědím svědků či některé z nich nebyly pro posouzení této věci relevantní, bylo to uvedeno a dostatečně a logicky vysvětleno v odůvodnění jejich rozhodnutí, na něž Nejvyšší soud v tomto směru odkazuje.

32. Vedle výše uvedených námitek, kterými měl podkládat existenci tzv. extrémního nesouladu mezi skutkovým zjištěním a skutečnostmi, jež vyplývají z provedených důkazů, obviněný dále tvrdil, že mu byl kladen po celou dobu trestního řízení za vinu jiný skutek, následně změněný soudem prvního stupně zejména v osobě poškozeného, což mu omezilo dostatečný čas k přípravě, resp. mu nebylo umožněno reagovat na odlišně zvolenou právní kvalifikaci. Ačkoli ani takovou námitku není možné podřadit pod uplatněný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. s odkazem na § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., Nejvyšší soud k tomu především uvádí, že trestní řízení je nepochybně ovládáno i zásadou totožnosti skutku, podle níž obžaloba může být podána jen pro skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání (§ 176 odst. 2 tr. ř.), a soud může rozhodovat jen o skutku, který je uveden v žalobním návrhu (§ 220 odst. 1 tr. ř.). Totožnost skutku je pak zachována především při naprostém souladu mezi popisem skutku v usnesení o zahájení trestního stíhání, v žalobním návrhu a ve výrokové části rozhodnutí soudu, nicméně postačí i shoda mezi podstatnými skutkovými okolnostmi. Některé okolnosti tedy mohou oproti např. obžalobě přibýt, některé mohou odpadnout, soud může upřesnit nepřesný popis z obžaloby, nesmí se ovšem změnit podstata skutku (viz závěry publikované pod č. [6/1962](#) Sb. rozh. tr. a ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha, C. H. Beck, 2013, s. 2722). Podstata projednávaného skutku v posuzované věci, tedy mechanismus jednání obviněného, který měl zneužít jemu známého zdravotního (duševního) stavu M. R. a takto se obohatit o částky popsané ve výroku o vině, pocházející z určitého zdroje, ke škodě jiného, jsou setrvalé, zřejmé a po celou dobu řízení neměnné, stejně jako navazující právní kvalifikace. K porušení zmíněné zásady, a rovněž ani k jakémukoli omezení práv obviněného na obhajobu, tedy zjevně nedošlo.

33. V daném rozsahu se tudíž argumentace obviněného míjí s tvrzeným dovolacím důvodem.

34. Pod uplatněný dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. s odkazem na § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. tak lze podřadit jen jednak s jistou mírou tolerance námitku týkající se nenaplnění subjektivní stránky v jednání obviněného (ve vztahu k vědomosti o zdravotním stavu M. R.) u trestného činu podvodu podle § 209 tr. zákoníku a námitku ohledně nesprávně určené výše škody ve vztahu k tomuto trestnému činu, a jednak námitku týkající se určení osoby poškozené trestnou činností.

35. Pokud jde o subjektivní stránku, resp. zavinění obviněného, s ohledem na učiněná skutková zjištění není pochyb o tom, že si obviněný musel být a také byl plně vědom zdravotního stavu M. R. Tuto skutečnost dokládá např. zjištění, že obviněný byl dne 14. 5. 2018 poučen o zdravotním stavu M. R. při jejím propuštění z T. nemocnice (na tzv. negativní revers) a zejména sám popsal její chování dne 30. 5. 2018 při jejím vyšetření v psychiatrické ambulanci, když uvedl, že zapomínala vypnout plyn, vypila celou láhev sirupu, snědla větší množství léků, nechtěla pustit ošetřovatelku domů apod., z čehož tedy jednoznačně plyne, že věděl o jejím špatném zdravotním stavu. Je možné dodat, že zmíněnou skutečnost naopak nemuseli rozpoznat pracovníci v bance, na poště či na jiných místech, kteří (jako laikové) byli na rozdíl od obviněného v poměrně krátkém a často jednorázovém kontaktu s M. R., což jednoznačně vyplynulo i ze znaleckého vyjádření. Uvedená skutková zjištění je následně

nutné hodnotit tak, že obviněný jednal zcela cíleně, veden zřetelným záměrem získat v konečném důsledku do své majetkové sféry finanční prostředky M. R., a tedy nutně v přímém úmyslu podle § 15 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku.

36. K námitce ohledně nesprávně určené výše způsobené škody, přičemž podle obviněného se soudy nezabývaly tím, že finanční prostředky darované obviněnému byly užity pro potřeby M. R., k čemuž obviněný předložil důkazy o platbách za výdaje, Nejvyšší soud uvádí, že došlo-li podvodným vylákáním peněz již k dokonání trestného činu podvodu podle § 209 tr. zákoníku, je způsobenou škodou celá vylákaná peněžitá částka bez ohledu na to, zda obviněný později vrátí vylákané peníze nebo jejich část poškozenému. Takové vrácení peněz je třeba považovat jen za náhradu způsobené škody nebo její části (viz rozhodnutí publikované pod č. [32/2004](#) Sb. rozh. tr.). Dosáhl-li věřitel alespoň částečného uspokojení, má to pak význam z hlediska povahy a závažnosti trestného činu ve smyslu § 39 odst. 1, 2 tr. zákoníku, a pokud zejména došlo k úplnému uspokojení, i z hlediska použití zásady subsidiarity trestní represe podle § 12 odst. 2 tr. zákoníku (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2056). Výše způsobené škody byla tedy soudem prvního stupně vymezena v souladu s uvedenou judikaturou zcela správně. Zde na okraj Nejvyšší soud doplňuje, že obviněný ze získané částky ve výši asi 4 a 1/2 milionu Kč vynaložil ve prospěch M. R. jen menšinovou částku, další potom na své výdaje a existující zbytek (údajně asi 2 miliony Kč) vyzvedl v hotovosti a v řízení odmítl uvést, kde se nachází.

37. Obviněný dále předložil námitku týkající se určení osoby poškozené, popřípadě tvrdil, že poškozenými nemohly být banky, které nejednaly v omylu, ale finanční prostředky vydaly (převedly) na základě platných plných mocí. K tomu Nejvyšší soud uvádí, že postavení osoby poškozené je do jisté míry procesní záležitostí (§ 43 a násl. tr. ř.), znakem použité skutkové podstaty je potom způsobení škody na cizím majetku. To, že takový následek, tzn. škoda na cizím majetku, nastal, je nepochybné, neboť peníze, o které se obviněný obohatil, byly pro něj cizím majetkem. I zmíněný znak, újma majetkové povahy jako následek, vzniklý v příčinné souvislosti s jednáním obviněného, což je postačující pro soudy vyslovené právní posouzení skutku, je tedy zjevně dán. Součástí jiného hmotněprávního posouzení pak v širších souvislostech a s dopady zejména do adhezního řízení může být i určení, na straně kterého subjektu vznikla škoda. V podrobnostech je k tomu možné odkázat na již výše uvedené [k dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř.] a doplnit, že v posuzované věci s ohledem na aktuální procesní stav jde (z hmotněprávního pohledu) o otázku zcela marginální. Jak již totiž bylo řečeno, znaky použité skutkové podstaty byly naplněny (tedy právní posouzení skutku bylo provedeno správně), odvolací soud potom rovněž správně shledal postavení osoby poškozené u M. R. (byť v podstatě mimo jiné), a nad rámec toho zmíněná otázka nemůže mít žádné dopady do adhezního řízení, neboť dědic J. F. byl podle § 229 odst. 1 tr. ř. odkázán se svým nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních (což je navíc způsob rozhodnutí, opírající se o výklad ve prospěch obviněného, stejně jako neexistence předchozího přístupu i k bankám jako k poškozeným).

38. Souhrnně [k námitkám podřaditelným pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. s odkazem na § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.] řečeno, obligatorní znaky skutkové podstaty trestného činu podvodu podle § 209 odst. 1, odst. 4 písm. d) tr. zákoníku byly jednáním obviněného naplněny, což znamená, že hmotněprávní závěry soudů nižších stupňů jsou v podstatných momentech správné.

39. S ohledem na shora popsané závěry Nejvyšší soud konstatuje, že námitky předložené obviněným v dovolání se v části mýjí s věcným naplněním tvrzených dovolacích důvodů stejně jako dalších dovolacích důvodů uvedených v § 265b tr. ř., ve zbylé části jim pak není možné přisvědčit. Proto Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného jako zjevně neopodstatněné. S ohledem na popsany závěr nebylo ani namístě se vyslovit k návrhu obviněného na odklad či přerušení výkonu napadeného rozhodnutí.

ROZHODNUTÍ VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH,
OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH

č. 94

Podá-li žalovaný včasné námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu a požádá-li (v námitkové lhůtě) o ustanovení zástupce, přičemž soud jeho žádosti v tomto směru vyhoví, nelze námitky podané ustanoveným zástupcem v "nové" patnáctidenní lhůtě počítané od právní moci výroku usnesení o ustanovení zástupce považovat za opožděné.

Nepoučí-li soud žalovaného v usnesení o ustanovení zástupce o tom, v jaké lhůtě může doplnit námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu, nelze považovat doplnění námitek uskutečněné s odstupem necelých pěti týdnů od právní moci usnesení o ustanovení zástupce za opožděné.

č. 94

Směnka, Směnečný a šekový platební rozkaz, Spotřebitel

§ 52 obč. zák., § 55 obč. zák., § 56 obč. zák.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2021, sp. zn. 29 Cdo 726/2020, ECLI:CZ:NS:2021:29.CDO.726.2020.1

Nejvyšší soud zrušil rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 30. 9. 2019, sp. zn. 7 Cmo 63/2019, s výjimkou části potvrzujícího výroku ohledně povinnosti České republiky zaplatit ustanovenému zástupci žalované náklady řízení a věc v tomto rozsahu vrátil Vrchního soudu v Olomouci k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Ostravě směnečným platebním rozkazem ze dne 25. 5. 2016, č. j. 27 Cm 205/2015-23, uložil žalované (I. Ř.), aby zaplatila (původnímu) žalobci (D. c. s. r. o.) směnečný peníz ve výši 340.021,- Kč s 6% úrokem od 1. 12. 2015 do zaplacení, směnečnou odměnu 1.133,- Kč a náhradu nákladů řízení ve výši 42.208,- Kč.

2. Proti směnečnému platebnímu rozkazu podala žalovaná včasné námitky a současně požádala o ustanovení zástupce z řad advokátů. Usnesením ze dne 18. 1. 2017, č. j. 27 Cm 205/2015-54, Krajský soud v Ostravě přiznal žalované osvobození od soudních poplatků a ustanovil jí zástupce (JUDr. I. H.); ve výroku o ustanovení zástupce nabylo usnesení právní moci dne 10. 2. 2017.

3. Ustanovený zástupce se následně vyjádřil „k návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu“ podáním ze dne 8. 3. 2017 (doručeným soudem prvního stupně dne 15. 3. 2017 – č. I. 63 a násl.).

4. Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 22. 6. 2017, č. j. 27 Cm 205/2015-110, směnečný platební rozkaz zrušil a rozhodl o náhradě nákladů řízení; Vrchní soud v Olomouci

k odvolání (původního) žalobce usnesením ze dne ze dne 20. 3. 2018, č. j. 7 Cmo 218/2017-161, označený rozsudek zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

5. Následně Krajský soud v Ostravě:

A) Usnesením ze dne 16. 8. 2018, č. j. 27 Cm 205/2018-197, připustil, aby do řízení na místo původního žalobce vstoupil M. H. (§ 107a zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu – dále též jen „o. s. ř.“). Viz též úřední záznam, podle něhož původní žalobce dne 24. 7. 2018 rubopisoval směnku na žalobce a směnku mu předal (č. l. 192 a 193).

B) Rozsudkem ze dne 8. 11. 2018, č. j. 27 Cm 205/2015-226, ponechal v platnosti směnečný platební rozkaz co do částky 260.926,- Kč s 6% úrokem od 1. 12. 2015 do zaplacení a směnečné odměny 870,- Kč (výrok I.), zrušil směnečný platební rozkaz co do částky 79.095,- Kč s 6% úrokem od 1. 12. 2015 do zaplacení, směnečné odměny ve výši 263,- Kč a nákladů řízení ve výši 42.208,- Kč (výrok II.), uložil žalované zaplatit žalobci na nákladech řízení částku 86.431,32 Kč (výrok III.) a uložil České republice zaplatit ustanovenému zástupci žalované částku 85.696,44 Kč (výrok IV.).

č. 94

6. Vrchní soud v Olomouci k odvolání žalované rozsudkem ze dne 30. 9. 2019, č. j. 7 Cmo 63/2019-256, rozsudek soudu prvního stupně (s výjimkou zrušujícího výroku) potvrdil (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

7. Soudy nižších stupňů vyšly z toho, že:

1) Směnkou, o jejíž zaplacení soud prvního stupně rozhodl směnečným platebním rozkazem (dále jen „směnka“), vystavenou v Ostravě dne 9. 9. 2011, se žalovaná zavázala zaplatit společnosti R. S. C. (dále jen „remitent“) dne 30. 11. 2015 částku 340.021,- Kč. Rubopisem ze dne 12. 11. 2015 převedl remitent směnku na původního žalobce, který ji následně převedl rubopisem v průběhu řízení na žalobce. Směnka byla původně vystavena jako blankosměnka bez uvedení údajů směnečné sumy a data splatnosti.

2) Žalobce je jediným společníkem a jednatelem remitenta; není ani společníkem ani jednatelem původního žalobce.

3) Dne 9. 9. 2011 uzavřeli remitent a žalovaná smlouvu o půjčce podle ustanovení § 657 a násl. zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“). Podle této smlouvy půjčil remitent žalované v hotovosti částku 150.000,- Kč, kterou se žalovaná zavázala vrátit včetně úroků ve výši 30.000,- Kč do 9. 9. 2014, a to v pravidelných měsíčních splátkách po 5.000,- Kč. Smlouva o půjčce dále obsahuje ujednání o smluvních pokutách, a to: a) ve výši 60.000,- Kč za porušení závazku vrátit řádně a včas poskytnutou půjčku a b) ve výši 0,1 % denně z dlužné částky pro případ, že dlužník neuhradí poskytnutou půjčku do jednoho měsíce ode dne splatnosti. Smluvní strany dále sjednaly oprávnění věřitele požadovat i zákonné úroky z prodlení a dohodly se na zajištění půjčky blankosměnkou. Žalovaná zaplatila na půjčku ve splátkách 50.000,- Kč.

4) Dopisem ze dne 26. 3. 2014 žalovaná požádala žalobce, aby jí vrátil blankosměnku.

5) Dopisem ze dne 11. 1. 2017 žalobce oznámil žalované zápočet své pohledávky ve výši 340.021,- Kč dle směnečného platebního rozkazu proti pohledávce žalované ve výši 250.000,- Kč (dle rozsudku Okresního soudu v Ostravě ze dne 5. 11. 2015, sp. zn. 28 C 159/2015 a rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 21. 11. 2016, sp. zn. 57 Co 429/2016).

6) Smlouvou ze dne 9. 9. 2011 převedla žalovaná na žalobce členská práva a povinnosti spojená s členstvím v Bytovém družstvu B. (vztahující se k bytu ve smlouvě označenému), a to za úplatu ve výši 300.000,- Kč. Žalobce tato práva následně převedl na „manžely H.“ za úplatu ve výši 445.000,- Kč.

7) V řízení vedeném u Okresního soudu v Ostravě pod sp. zn. 28 C 159/2012 soud prvního stupně (rozsudkem ze dne 5. 11. 2015, č. j. 28 C 159/2012-90) vyhověl žalobě, kterou se tamní žalobkyně (I. Ř.) domáhala vůči tamnímu žalovanému (M. H.) zaplacení částky 250.000,- Kč. Přitom (mimo jiné) dovodil, že smlouva o převodu členských práv a povinností (ze dne 9. 9. 2011) nebyla smlouvou o zajišťovacím převodu práva (ve vztahu ke smlouvě o půjčce), nýbrž šlo o úplatný převod práv a povinností.

8. Na tomto základě odvolací soud dospěl (ve shodě se soudem prvního stupně) k následujícím závěrům:

a) Směnka má povahu tzv. směnky zajišťovací. I když její vznik měl svůj důvod, není žalobce povinen tvrdit a prokazovat, proč byla směnka vystavena, případně jaká ujednání její vystavení provázela, neboť vzniklý směnečný závazkový vztah je vztahem zcela samostatným. Vzhledem k zajišťovací povaze směnky se žalovaná mohla proti jejímu zaplacení bránit prostřednictvím (včasných) námitek, přičemž důkazní břemeno ohledně existence a obsahu směnečné smlouvy tížilo výhradně ji.

b) Na kauzální pohledávku (pohledávku ze smlouvy o půjčce) žalovaná uhradila (jen) 50.000,- Kč. Jelikož svůj závazek ve lhůtě splatnosti (do 9. 9. 2014) nesplnila, dostala se do prodlení s plněním peněžitého dluhu; věřiteli tak vznikl i nárok na zaplacení sjednaných sankcí, tj. smluvních pokut [jednorázové smluvní pokuty ve výši 60.000,- Kč a smluvní pokuty ve výši 0,1 % denně za období od 9. 9. 2014 z dlužné částky do splatnosti směnky (30. 11. 2015), tj. ve výši 58.110,- Kč], jakož i na zaplacení „zákonného“ úroku z prodlení ve výši 8,5 % z částky 130.000,- Kč za dobu od 9. 9. 2014 do 30. 11. 2015 (tj. ve výši 12.816,- Kč).

c) Smlouva o půjčce je smlouvou spotřebitelskou; ujednání o smluvních pokutách (včetně jejich výše) nejsou nepřiměřená (odporující ustanovením § 55 a § 56 obč. zák.); viz odůvodnění rozhodnutí soudu prvního stupně, včetně tam zmíněné judikatury Nejvyššího soudu.

d) Pohledávka ze smlouvy o půjčce (kauzální pohledávka) nezanikla započtením, když smluvními stranami smlouvy o převodu členských práv a povinností byli žalobce (jako dlužník z titulu úhrady ceny) a žalovaná (jako věřitelka), a smluvními stranami

smlouvy o půjčce byli remitent a žalovaná. Nešlo tak o vzájemné pohledávky, kterážto skutečnost (bez dalšího) započtení vylučovala.

9. Krom toho tvrzené započtení nemohlo mít na správnost směnečného platebního rozkazu vliv i proto, že k němu mělo dojít až v době po vydání směnečného platebního rozkazu; zmíněná obrana žalované tak mohla být úspěšná až v řízení vykonávacím.

10. Závěrem odvolací soud (nad rámec výše uvedeného) zdůraznil, že žalovaná ve včas podaných námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu netvrdila, jaká (jiná) správná výše směnečné sumy měla být do směnky vyplněna; zabýval-li se proto soud prvního stupně správností výše směnečné sumy, činil tak nad rámec včas podaných námitek.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 94

11. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání, které má za přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., a to k řešení otázek hmotného práva, které odvolací soud (podle jejího názoru) zodpověděl odchýlně od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu a Ústavního soudu (v důvodech dovolání specifikované), jde-li o rozhodování ve věcech spotřebitelských, konkrétně ve vztahu k zákazu zneužití práva a poškozování spotřebitelů.

12. Odvolacímu soudu vytýká, že nesprávně posoudil právní otázky zajišťovacího převodu práva k bytu, zániku dluhu ze smlouvy o půjčce započtením, totožnosti „subjektu žalobce jako fyzické a právnické osoby“, nesprávného vyplnění blankosměnky a nepravdivých údajů v návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu, nesprávnosti výpočtu dlužné částky, jakož i (ne)přiměřenosti ujednání o smluvních pokutách.

13. Dovolatelka v první řadě poukazuje na „rozdílné postavení“ účastníků řízení, když žalobce je advokát a insolvenční správce, přičemž v rozhodné době podnikal jako jediný společník a jednatel remitenta. Naopak žalovaná vystupovala ve vztahu založeném smlouvou o půjčce (včetně vystavení sporné směnky) jako spotřebitel.

14. Současně zdůrazňuje, že smlouvu o půjčce a o převodu členských práv a povinností uzavírala s totožným subjektem, když ve vztahu k ní v obou případech vystupoval (osobně) žalobce. K zápočtu pohledávek došlo (podle názoru dovolatelky) již v roce 2012 (před zahájením řízení ve věci sp. zn. 28 C 159/2012); přitom v označeném řízení žalobce výslovně uvedl, že cena za převod členských práv a povinností k bytu byla použita k úhradě dlužné částky u remitenta.

15. Dále dovolatelka popírá pravdivost údajů obsažených v návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu, jde-li o skutečnosti vztahující se k vystavení směnky (údajům směnečné sumy a data splatnosti), včetně předložení směnky k placení. Zpochybňuje i správnost závěru odvolacího soudu, podle něhož v námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu netvrdila „nesprávnost vyplnění směnky a její výše“; potud poukázala (i) na doplnění námitek obsažené v podání ze dne 8. 3. 2017. Protestuje též proti závěru odvolacího soudu o „přiměřenosti žalované částky“ a s poukazem na ustanovení § 18a zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o spotřebitelském úvěru“), připomíná, že zajištění spotřebitelského úvěru nesmí být ve zjevném nepoměru k hodnotě zajišťované

pohledávky, včetně toho, že důsledkem takového nepoměru je neplatnost pro rozpor se zákonem (§ 39 obč. zák.).

16. Proto s poukazem na judikaturu Ústavního soudu (nálezy ze dne 19. 6. 2014, sp. zn. [III. ÚS 980/13](#), ze dne 16. 9. 2015, sp. zn. [I. ÚS 290/15](#), ze dne 18. 7. 2013, sp. zn. [IV. ÚS 457/10](#) a ze dne 7. 9. 2010, sp. zn. [Pl. ÚS 34/09](#)) požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu v rozsahu dovoláním dotčeném zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

17. Žalobce považuje rozhodnutí odvolacího soudu za správné a dovolání za nedůvodné.

18. Připomíná, že námitky, na nichž se dovolání zakládá, nebyly obsaženy ve včasných námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu (§ 175 odst. 1 a 4 o. s. ř.). Dovolací tvrzení v tomto směru považuje za účelové, a to vzhledem k výsledku řízení vedeného u Okresního soudu v Ostravě pod sp. zn. 28 C 159/2012, včetně toho, že na základě rozhodnutí vydaného v označené věci již žalovaná vymohla přiznané částky exekucí. Jinými slovy, žalovaná v dovolání tvrdí zánik pohledávky započtením, zatímco v jiném řízení zápočet výslovně odmítla a vedla proti žalobci exekuci (k vymožení pohledávky, jež měla být použita k započtení). Dodává, že žalovaná v námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu nijak neoznačila (správnou) výši směnečné sumy; její námitku v tomto směru je neodůvodněná. Konečně se žalobce ztotožňuje i se závěry soudů nižších stupňů ohledně (ne)přiměřenosti smluvní pokuty.

III.

Přípustnost dovolání

19. Dovolání žalované je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., a to k řešení právních otázek dovolatelkou otevřených, týkajících se zajištění pohledávek věřitele za žalovanou (jako spotřebitelkou) směnkou, když v tomto směru je právní posouzení věci odvolacím soudem rozporné s (níže uvedenou) judikaturou Nejvyššího soudu.

IV.

Důvodnost dovolání

20. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

21. Podle ustanovení § 52 obč. zák. spotřebitelskými smlouvami jsou smlouvy kupní, smlouvy o dílo, případně jiné smlouvy, pokud smluvními stranami jsou na jedné straně spotřebitel a na druhé straně dodavatel (odstavec 1). Dodavatelem je osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy jedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti (odstavec 2). Spotřebitelem je fyzická osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání (odstavec 3).

22. Podle ustanovení § 55 obč. zák. smluvní ujednání spotřebitelských smluv se nemohou odchýlit od zákona v neprospěch spotřebitele. Spotřebitel se zejména nemůže vzdát práv,

které mu zákon poskytuje, nebo jinak zhoršit své smluvní postavení (odstavec 1). Ujednání ve spotřebitelských smlouvách podle § 56 jsou neplatná (odstavec 2). V pochybnostech o významu spotřebitelských smluv platí výklad pro spotřebitele příznivější (odstavec 3).

23. Podle ustanovení § 56 odst. 1 obč. zák. spotřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran.

24. Nejvyšší soud v první řadě předesílá, že má za včasné „námitky“ proti směnečnému platebnímu rozkazu obsažené v podání (soudem ustanoveného) zástupce žalované, které bylo soudu prvního stupně doručeno dne 15. 3. 2017. Jakkoli nejde o pouhé doplnění již dříve (podáním žalované doručeným soudu dne 12. 7. 2016) uplatněných námitek, nelze přehlédnout, že žalovaná ve včasných námitkách požádala (též) o ustanovení zástupce. Za stavu, kdy soud prvního stupně této žádosti vyhověl (usnesením ze dne 18. 1. 2017, které nabylo ve výroku o ustanovení zástupce právní moci dne 10. 2. 2017), začala žalované běžet „nová“ lhůta k podání (nových) námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu. Přitom opačný závěr, podle něhož by žalovaná nemohla prostřednictvím ustanoveného zástupce již podané námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu doplnit o námitky nové, by zjevně odporoval ustanovení čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, jakož i zásadám obsaženým v ustanoveních § 1 až 3 o. s. ř. Jakkoli by délka „nové“ lhůty k podání námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu (obecně) činila 15 dní (§ 175 odst. 1 o. s. ř.), v poměrech dané věci je podstatné, že soud prvního stupně žalovanou nepoučil ani o právu podat (nové) námitky, ani o lhůtě, ve které tak může učinit. Proto Nejvyšší soud vyhodnotil (nové) námitky žalované podané dne 15. 3. 2017 jako včasné.

25. Přitom z podání ustanoveného zástupce žalované je zřejmá kauza směnky (smlouva o půjčce), která (ve spojení s argumentací o okolnostech tvrzeného zániku kauzální pohledávky) umožňovala soudům, aby právně posoudily smlouvu o půjčce jako smlouvu spotřebitelskou (včetně vyhodnocení její úplné či částečné neplatnosti), jakož i skutečnost, že směnečný platební rozkaz byl námitkami napaden co do celé výše směnečné sumy.

26. Dále Nejvyšší soud připomíná, že jeho judikatura je ustálena v závěrech, podle nichž:

1) Spotřebitelská smlouva (§ 52 obč. zák.) nepředstavuje zvláštní smluvní typ, definováním subjektů smluvního vztahu vymezuje právní vztahy, jejichž právní režim se vedle obecného občanského práva řídí rovněž zvláštní úpravou spotřebitelského práva. Spotřebitelskou smlouvou může být jak smlouva výslovně upravená jako konkrétní smluvní typ, tak smlouva nepojmenovaná (inominátní), případně smlouva smíšená. Spotřebitel (§ 52 odst. 3 obč. zák.) je definován jako osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti, tedy která jedná za účelem osobní potřeby ve smyslu spotřeby, neboli nečiní tak opakovaně a za úplatu. Pro odpověď na otázku, zda fyzická osoba uzavírající smlouvu je v postavení spotřebitele, je přitom rozhodující především účel jednání takové osoby. Dodavatelem (§ 52 odst. 2 obč. zák.) je naopak osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy jedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti. Také pro posouzení, zda jednající osoba má postavení dodavatele podle ustanovení § 52 odst. 2 obč. zák., bude určující materiální, nikoli jen formální hledisko;

postavení dodavatele bude mít například i neoprávněný podnikatel ve smyslu ustanovení § 3a zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku.

Srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. [29 Cdo 562/2014](#), uveřejněného po číslem 105/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

2) Požadavek, aby soud, který zjistí, že smluvní klauzule ve spotřebitelské smlouvě má zneužívající charakter, o tom informoval (z úřední povinnosti) účastníky řízení a umožnil jim, aby se k tomu vyjádřili způsobem, který ustanoví vnitrostátní procesní pravidla, se zásadně uplatní pro všechny typy možných zneužívajících klauzulí. Povahu spotřebitelské smlouvy tak může mít i mimosměnné ujednání mezi výstavcem vlastní směnky a remitentem ohledně důvodu vystavení (zajišťovací) směnky.

Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. [29 Cdo 688/2012](#), včetně (v jeho důvodech konkretizované) judikatury k spotřebitelským smlouvám, k jehož závěrům se Nejvyšší soud přihlásil např. v rozsudku ze dne 17. 12. 2015, sp. zn. [29 Cdo 1155/2014](#), uveřejněném pod číslem 104/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

27. Jakkoli odvolací soud (shodně se soudem prvního stupně) správně rozpoznal, že smlouva o půjčce je smlouvou spotřebitelskou, zcela opomenul posoudit, zda nejde (též) o smlouvu o spotřebitelském úvěru podle zákona o spotřebitelském úvěru. Přitom z dosud soudy nižších stupňů zjištěného skutkového stavu se podává, že smlouvu o půjčce nelze podřadit pod žádnou z výjimek určených ustanovením § 2 zákona o spotřebitelském úvěru.

28. Za stavu, kdy zákon o spotřebitelském úvěru klade vyšší nároky (požadavky) na obsahové náležitosti smlouvy o spotřebitelském úvěru, než občanský zákoník (obecně) na spotřebitelské smlouvy, a s jejich nedostatkem spojuje konkrétní důsledky (srov. např. ustanovení § 6, § 8, § 9 a § 18 označeného zákona), zůstalo právní posouzení věci odvolacím soudem neúplné a tudíž i nesprávné.

29. Nejvyšší soud proto rozhodnutí odvolacího soudu v potvrzujícím výroku ve věci samé, včetně závislých výroků o nákladech řízení účastníků zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 věta první o. s. ř.).

30. V další fázi řízení bude úkolem odvolacího soudu vyhodnotit, zda smlouva o půjčce je smlouvou o spotřebitelském úvěru, a v případě kladného závěru posoudit otázku platnosti této smlouvy (jako celku, respektive jednotlivých ujednání v ní obsažených). Přitom nepřehlédne závěry, které ve vztahu ke smlouvám o spotřebitelském úvěru formuloval Soudní dvůr Evropské unie v rozsudcích ze dne 18. 12. 2014, sp. zn. [C-449/13](#), ze dne 21. 4. 2016, sp. zn. [C-377/14](#), a ze dne 5. 3. 2020, sp. zn. [C-679/18](#), jakož i Ústavní soud v důvodech nálezu ze dne 26. 2. 2019, sp. zn. [III. ÚS 4129/18](#)

31. Neshledá-li smlouvu o půjčce (jako celek) neplatnou, posoudí otázku (ne)platnosti ve smlouvě obsažených ujednání o smluvních pokutách [zejména ujednání o smluvní pokutě ve výši 60.000,- Kč za porušení závazku vrátit řádně a včas půjčku (bez ohledu na výši

neuhrazené částky a délku prodlení]], a to s respektem k závěrům přijatým Nejvyšším soudem při výkladu ustanovení § 544 obč. zák. (ve spojení s ustanovením § 39 obč. zák.) obecně (viz např. rozsudky ze dne 11. 8. 2005, sp. zn. [33 Odo 875/2005](#), a ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. [33 Cdo 5198/2015](#)) a ve spotřebitelských smlouvách (viz např. rozsudky ze dne 16. 9. 2010, sp. zn. [33 Cdo 4601/2008](#), ze dne 31. 7. 2017, sen. zn. [29 ICdo 46/2015](#), jakož i důvody usnesení ze dne 25. 2. 2021, sp. zn. [29 Cdo 966/2019](#)).

č. 95

Ochrana bydlení manželů nebo rodiny v domě, ve kterém se nachází rodinná domácnost manželů nebo rodiny (§ 747 o. z.), se vztahuje nejen na vlastní dům jako stavbu a na pozemek, na němž se dům nachází, ale i na pozemek k domu přiléhající, tvoří-li s ním jeden funkční celek za účelem bydlení. Takovým pozemkem může být i pozemek zajišťující přístup k domu nebo pozemek, jenž je přilehlou oplocenou zahradou.

Obydlí manželů (o. z.) [Rodinná domácnost (o. z.)], Neplatnost právního jednání (o. z.)

§ 747 odst. 1 o. z., § 747 odst. 2 o. z., čl. 12 Listiny základních práv a svobod

č. 95

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2022, sp. zn. 21 Cdo 252/2021, ECLI:CZ:NS:2022:21.CDO.252.2021.1

Nejvyšší soud odmítl dovolání žalobců proti výrokům II a III, jakož i dovolání žalované proti rozsudku Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 10. 9. 2020, sp. zn. 72 Co 153/2020, jinak zrušil rozsudek Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě ze dne 10. 9. 2020, sp. zn. 72 Co 153/2020, v části výroku I, v níž byl rozsudek soudu prvního stupně změněn tak, že se žaloba na určení neexistence zástavního práva zřízeného podle smlouvy ze dne 16. 2. 2016 a zatěžujícího pozemek p. č. 2180/7 v katastrálním území V. zamítá, a dále ve výrocích II a III o náhradě nákladů řízení a věc v tomto rozsahu vrátil Krajskému soudu v Brně – pobočce v Jihlavě k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobou podanou u Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou dne 22. 12. 2018 se žalobci domáhali určení, že nemovitě věci, a to pozemek p. č. 1, zastavěná plocha a nádvoří, o výměře 307 m², na kterém je postavena stavba – dům č. p. 2, a pozemek p. č. 3, zahrada, o výměře 1 702 m², vše v katastrálním území V., nejsou zatíženy zástavním právem smluvním zřízeným na základě zástavní smlouvy ze dne 16. 2. 2016, zajišťujícím pohledávku žalované. Žalobci jsou manželé již od roku 1996 a dům č. p. 2 začali stavět svépomocí za trvání jejich manželství. Kolaudační rozhodnutí nabylo právní moci dne 17. 7. 2010 a od té doby mají žalobci a jejich dvě děti v domě nejen hlášeno trvalé bydliště, ale mají zde i výhradní rodinnou domácnost. Dům tedy od počátku svého vzniku náležel do společného jmění žalobců, přesto zástavní smlouvu uzavřel s žalovanou pouze žalobce, aniž by o tom žalobkyni informoval. Žalobkyně se dovolala neplatnosti zástavní smlouvy, neboť s ní nikdy nevyslovila souhlas. Zástavní smlouva je neplatná i ve smyslu § 747 občanského zákoníku, neboť v předmětných nemovitých věcech se nachází výhradní rodinná domácnost žalobců a jejich dětí.

2. Žalovaná především namítala, že pozemky p. č. 1 a p. č. 3 nabyli žalobce ještě před uzavřením manželství se žalobkyní. Proto jsou ve výlučném vlastnictví žalobce a zároveň v nich není situovaná rodinná domácnost žalobců. U domu č. p. 2 jsou to právě žalobci, kdo je zodpovědný

za nesoulad skutečného stavu a stavu evidovaného v katastru nemovitostí; proto je nutné aplikovat § 984 občanského zákoníku. Žalovaná byla dále v dobré víře, že se v předmětném rodinném domě rodinná domácnost žalobců nenachází.

3. Okresní soud ve Žďáru nad Sázavou rozsudkem ze dne 14. 2. 2020, č. j. 6 C 188/2018-192, určil, že „nemovité věci, a to pozemek parc. č. 1, jehož součástí je stavba č. p. 2, a pozemek parc. č. 3, zapsané na LV č. 4 v k. ú. a obci V. u Katastrálního úřadu pro Vysočinu, Katastrální pracoviště Velké Meziříčí, nejsou zatíženy zástavním právem smluvním zřízeným na základě zástavní smlouvy ze dne 16. 2. 2016, zajišťujícím pohledávku žalobkyně z titulu neuhrazené kupní ceny za dodané, resp. odebrané zboží na základě rámcové kupní smlouvy ze dne 2. 1. 2014“, a uložil žalované povinnost zaplatit žalobcům na náhradě nákladů řízení 43 188 Kč k rukám advokáta Mgr. J. K.. V první řadě shledal naléhavý právní zájem žalobců na požadovaném určení. Ohledně pozemků soud prvního stupně uzavřel, že žalobce je nabyt ještě před uzavřením manželství a náleží do jeho výlučného vlastnictví; dům, jehož stavba byla financována z úvěrů čerpaných oběma manžely, však byl postaven za trvání manželství, nejméně zčásti ze společných prostředků, náleží tedy do společného jmění žalobců. Protože žalovaná byla seznámena s obsahem úvěrových smluv, byly dány objektivní pochybnosti o existenci výlučného vlastnictví žalobce k domu. Žalovaná tak měla povinnost aktivně zjišťovat, zda zápis v katastru nemovitostí je v souladu se skutečným stavem. Dále měla povinnost aktivně zjišťovat, zda nemovitou věc neužívá spolu s žalobcem jeho manželka a rodina, neboť rodinný stav žalobce jí byl nepochybně znám. Podmínky ustanovení § 984 odst. 1 občanského zákoníku tedy nebyly splněny z důvodu absence dobré víry žalované ohledně souladu stavu zapsaného v katastru nemovitostí se stavem skutečným. Žalobkyně se proto úspěšně domohla neplatnosti právního jednání učiněného bez jejího souhlasu. Soud prvního stupně shledal žalobu důvodnou v celém rozsahu s ohledem na existenci rodinné domácnosti nacházející se v předmětných nemovitých věcech, přičemž žalobkyně se dopisem ze dne 20. 12. 2018 dovolala neplatnosti právního jednání spočívajícího v uzavření zástavní smlouvy.

4. K odvolání žalované Krajský soud v Brně – pobočka v Jihlavě rozsudkem ze dne 10. 9. 2020, č. j. 72 Co 153/2020-220, změnil rozsudek soudu prvního stupně v části, v níž byla určena neexistence zástavního práva zatěžujícího pozemek p. č. 3 v k. ú. V., tak, že v tomto rozsahu žalobu zamítl, a ve výroku týkajícím se pozemku p. č. 1 a domu č. p. 2 stojícím na pozemku p. č. 1 v k. ú. V. změnil rozsudek soudu prvního stupně jen tak, že „zástavním právem smluvním, zajišťujícím pohledávku žalované, nejsou zatíženy nemovité věci, a to pozemek parc. č. 1 a dále stavba rodinného domu č. p. 2 stojící na pozemku p. č. 1, obojí v katastrálním území a obci V.“ (výrok I); ve vztahu mezi žalobkyní a žalovanou rozhodl o tom, že se žalobkyni náhrada nákladů řízení před soudy obou stupňů nepřiznává, a žalobci uložil povinnost zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů 38 992,80 Kč k rukám jejího zástupce (výroky II a III). Odvolací soud souhlasil se závěrem soudu prvního stupně, že dům č. p. 2 je součástí společného jmění žalobců a že žalovaná byla informována o rodinném stavu žalobce a o tom, že žije společně s manželkou. Vyšel dále ze závěru rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 2. 6. 2020, sp. zn. [21 Cdo 3017/2019](#), podle něhož výkon zástavního práva spojený se zpeněžením domu, ve kterém se nachází rodinná domácnost, a vedoucí k zániku práva tento dům užívat, je neslučitelný s bydlením rodiny. Proto byla žalobkyně oprávněna dovolat se neplatnosti uzavřené zástavní smlouvy, přičemž ochrana rodinné domácnosti ve smyslu § 747 občanského zákoníku má „jednoznačnou prioritu“ (ve vztahu k ochraně dobré víry

žalované ve smyslu § 984 občanského zákoníku). Dále odvolací soud uzavřel, že pozemek p. č. 1, na kterém je dům situován, bezprostředně tvoří s domem jeden funkční celek, a proto dovodil neexistenci zástavního práva i k tomuto pozemku. Ohledně pozemku p. č. 3, obklopujícího dům (a jehož prostřednictvím je zajišťován přístup k veřejné komunikaci), odvolací soud „neaplikoval“ ochranu žalobkyně „extenzivním způsobem, ale toliko přiměřeně“. Argumentoval tím, že ochrana podle § 747 občanského zákoníku se může týkat pouze části domu nebo bytu, že přístup z veřejné komunikace k domu si mohou žalobci zajistit i jiným způsobem a že mělo-li by dojít k realizaci zástavního práva k obklopujícímu pozemku, žalobci se tím spíše přičiní o alespoň částečnou úhradu zajištěných pohledávek žalované. Odvolací soud neshledal důvod pro aplikaci korektivu dobrých mravů pro počínání žalobce, neboť důvodem „částečného úspěchu žaloby“ je vznesená námitka neplatnosti zástavní smlouvy ze strany žalobkyně využívající své možnosti dovolat se neplatnosti právního jednání. Skutečnost, že to byl žalobce, kdo jednal nepoctivě a žalovanou uvedl v omyl, a kdo svým právním jednáním vyvolal stav ohrožující rodinnou domácnost žalobců a bez souhlasu žalobkyně nakládal se společným jměním, zohlednil odvolací soud při rozhodování o náhradě nákladů řízení.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti rozsudku odvolacího soudu v rozsahu, v němž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně tak, že žaloba byla zamítnuta ve vztahu k určení neexistence zástavního práva zatěžujícího pozemek p. č. 3, a dále proti výrokům o náhradě nákladů řízení podali žalobci dovolání. Jeho přípustnost spatřují v řešení právní otázky, zda ochrana rodinné domácnosti se vztahuje kromě rodinného domu (a pozemku pod ním) i na jeho bezprostředně funkčně propojené příslušenství, tj. přilehlou oplocenou zahradu. Odvolací soud, který právní pojem rodinné domácnosti nepřipustně zúžil, se podle dovolatelů odchýlil od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu (od usnesení ze dne 24. 1. 2019, sp. zn. [26 Cdo 3975/2017](#), a od rozsudku ze dne 2. 6. 2020, sp. zn. [21 Cdo 3017/2019](#)). Případně se podle žalobců může jednat o otázku dosud v rozhodování dovolacího soudu neřešenou; v takovém případě je při výkladu pojmu obydlí nutno vyjít z trestněprávní judikatury Nejvyššího soudu, podle níž se obydlím rozumí dům včetně uzavřeného dvora a přilehlé ohrazené zahrady (žalobci citují rozhodnutí ve věcech sp. zn. [7 Tdo 98/2016](#), [6 Tdo 516/2012](#) a [7 Tdo 156/2017](#)). Žalobci a jejich rodina dennodenně přilehlou oplocenou zahradu využívají, nachází se zde posezení, zemědělské plodiny, okrasná skalka apod., přes zahradu je jediný přístup rodinného domu k veřejné komunikaci. Žalobci dále obsáhle argumentují proti rozhodnutí odvolacího soudu o náhradě nákladů řízení. Navrhli, aby rozsudek odvolacího soudu byl v napadených výrocích zrušen a aby byla věc vrácena odvolacímu soudu k dalšímu řízení, popřípadě aby byl rozsudek odvolacího soudu změněn tak, že se určuje, že „zástavním právem není zatížena (ani) přilehlá oplocená zahrada rodinného domu“, a že se žalobcům vůči žalované přiznává náhrada nákladů řízení.

6. Z obsahu dovolání žalované se podává, že žalovaná nesouhlasí s rozhodnutími soudů obou stupňů, aniž by zároveň bylo zřejmé, v jakém rozsahu tato rozhodnutí napadá. Pod bodem I svého dovolání žalovaná odkazuje na repliku a na své vyjádření k žalobě ze dne 1. 2. 2019 a uvádí argumenty pro úplatnost zástavního práva. Následně žalovaná přednáší svá skutková tvrzení o tom, že jí nebyl znám rodinný stav žalobce, ani že by se v nemovitostech měla

nacházet rodinná domácnost (bod II dovolání). V bodě III dovolání vyjadřuje žalovaná nesouhlas s názorem žalobců, že je třeba upřednostnit ochranu rodinné domácnosti před ochranou dobré víry žalované, a v bodě IV nesouhlas s tvrzením žalobců, že ohledně zástavní smlouvy je vyloučeno uplatnění institutu částečné neplatnosti. Závěrem žalovaná dodává, že odmítá úvahy žalobců ohledně jejího nepoctivého záměru při uzavírání zástavní smlouvy.

7. K dovolání žalobců se žalovaná vyjádřila tak, že se neztotožňuje s názorem, že do ochrany rodinné domácnosti patří i přilehlé pozemky. S pozemkem p. č. 1 lze podle žalované nakládat v mezích zákona zcela libovolně.

8. Žalobci ve svém vyjádření k dovolání žalované poukázali na to, že zcela postrádá základní zákonné podmínky dovolání, a to náležité vymezení „právního důvodu dovolání“ a „vymezení a odůvodnění přípustnosti dovolání“.

č. 95

III.

Přípustnost dovolání

9. Nejvyšší soud jako soud dovolací [§ 10a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“)] po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu byla podána oprávněnými osobami (účastníky řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

10. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

11. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

12. Dovolání žalobců směřuje též proti výrokům II a III rozsudku odvolacího soudu, jimiž bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů. Nejvyšší soud dovolání žalobců v této části podle ustanovení § 243c odst. 1 o. s. ř. odmítl, neboť dovolání podle § 237 o. s. ř. není přípustné proti rozhodnutím v části týkající se výroku o nákladech řízení [§ 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř.].

13. Dovolání je mimořádným opravným prostředkem, jímž lze napadnout výhradně rozhodnutí odvolacího soudu. Opravným prostředkem sloužícím k přezkoumání rozhodnutí soudu prvního stupně je odvolání (srov. § 201 o. s. ř.). Občanský soudní řád tudíž ani neupravuje funkční příslušnost soudu pro projednání dovolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně. Nedostatek funkční příslušnosti je takovým nedostatkem podmínky řízení, který nelze odstranit. Nejvyšší soud proto podle ustanovení § 104 odst. 1 věty první o. s. ř. ve spojení s ustanovením § 243b o. s. ř. řízení o dovolání žalované proti rozsudku Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou ze dne 14. 2. 2020, č. j. 6 C 188/2018-192, zastavil (srov. např. usnesení

Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 1999, sp. zn. 20 Cdo 1574/99, uveřejněné pod č. 45/2000 v časopise Soudní judikatura).

14. Dovolání žalované v části, v níž směřuje proti rozsudku odvolacího soudu, neobsahuje v prvé řadě vymezení rozsahu, v němž je rozhodnutí napadáno. Uvádí-li žalovaná odkazy na dřívější podání v řízení, přehlíží, že v dovolání nelze poukazovat na podání, která dovolatel učinil za řízení před soudem prvního stupně nebo v odvolacím řízení (§ 241a odst. 4 o. s. ř.). Jediný přípustný dovolací důvod (že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci – viz § 241a odst. 1 věta první o. s. ř.) nenaplnňuje žalovaná svými argumenty ke skutkovému stavu (viz zejména body II a V dovolání). Vyjadřuje-li se žalovaná ve svém dovolání k právním otázkám, brojí výslovně proti právním názorům žalobců, nikoliv proti právnímu posouzení odvolacím soudem (viz body III a IV dovolání). Ani tam, kde se odvolací soud k dané právní otázce výslovně vyjadřuje a argumentuje judikaturou odvolacího soudu (srov. zejména bod 19 odůvodnění rozsudku odvolacího soudu), žalovaná neuvádí právní posouzení věci (odvolacím soudem), které pokládá za nesprávné, a nevykládá, v čem spočívá nesprávnost tohoto posouzení (§ 241a odst. 3 o. s. ř.); neformuluje zde ostatně ani, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 241a odst. 2 o. s. ř.). Dovolání žalované směřující proti rozsudku odvolacího soudu tak trpí vadami, které nebyly ve lhůtě (§ 241b odst. 3 o. s. ř.) odstraněny. Protože pro tyto vady nelze v řízení o dovolání žalované pokračovat, bylo dovolání žalované v tomto rozsahu odmítnuto (§ 243c odst. 1 o. s. ř.).

15. Rozhodnutí odvolacího soudu záviselo (mimo jiné) na vyřešení otázky hmotného práva, zda a za jakých podmínek se ochrana rodinné domácnosti manželů ve smyslu ustanovení § 747 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), vztahuje i na pozemek přiléhající k domu. Protože tato právní otázka dosud nebyla v rozhodování odvolacího soudu vyřešena, je dovolání žalobců proti rozsudku odvolacího soudu v napadené části výroku o věci samé podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

IV.

Důvodnost dovolání

16. Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání žalobců je v této části opodstatněné.

17. Podle ustanovení § 747 odst. 1 o. z. má-li alespoň jeden z manželů právo nakládat domem nebo bytem, ve kterém se nachází rodinná domácnost manželů nebo rodiny, a tohoto domu nebo bytu je k bydlení manželů nebo rodiny nezbytně třeba, musí se zdržet všeho a předejít všemu, co může bydlení znemožnit nebo ohrozit. Manžel zejména nesmí bez souhlasu druhého manžela takový dům nebo byt zcizit nebo k domu, jeho části nebo k celému bytu zřídit právo, jehož výkon je neslučitelný s bydlením manželů nebo rodiny, ledaže zajistí manželovi nebo rodině po všech stránkách obdobné bydlení s bydlením dosavadním.

18. Podle ustanovení § 747 odst. 2 o. z. jedná-li manžel bez souhlasu druhého manžela v rozporu s odstavcem 1, může se tento manžel dovolat neplatnosti takového právního jednání.

19. Z hlediska jazykového výkladu je nutné odmítnout názor odvolacího soudu, že z použití slova „části“ ve druhé větě prvního odstavce citovaného ustanovení vyplývá, že ochrana všech dotčených nemovitých věcí (a tedy i přilehlého pozemku) není na místě. V první řadě budiž zdůrazněno, že ochrana je tímto ustanovením poskytnuta rodinné domácnosti manželů nebo rodiny a slovo „část“ vyjadřuje, že do této ochrany je možné zasáhnout zřízením práva i k (jen) části domu; nevypovídá nic o tom, zda je možné ochranu vztáhnout i na související pozemek. Výraz „nezbytně třeba“ se vztahuje k podmínce spočívající v neexistenci jiného prostoru pro naplnění potřeby bydlení; není možné jej chápat tak, že vylučuje extenzivní výklad předmětu ochrany. Z druhé věty prvního odstavce citovaného ustanovení dále vyplývá, že pojem bydlení není možné chápat jako obecný, univerzální pojem (vyjadřující určitý standard), ale že jeho obsah je závislý na okolnostech daného konkrétního případu.

20. Pohledem hodnot, které předmětné ustanovení chrání, je klíčový zájem druhého manžela na ochraně rodinné domácnosti manželů nebo rodiny, a to konkrétně její složky spočívající v bydlení. Manželé mají obydli tam, kde mají rodinnou domácnost (§ 743 odst. 1 o. z.). Lze proto uzavřít, že ochrana se poskytuje prostřednictvím těch předmětů, které ve svém souhrnu vytvářejí obydli manželů.

21. Obydli je nedotknutelné (viz čl. 12 odst. 1 větu první Listiny základních práv a svobod, která byla jako součást ústavního pořádku České republiky vyhlášena usnesením předsednictva České národní rady pod č. 2/1993 Sb.). Jde o prostorově chápanou životní sféru, kterou si jednotlivec opatřil a zbavil obecné přístupnosti, přičemž není rozhodující, kde se nachází či jak je vybavená. Vlastnictví nemovitosti nehraje roli, důležitá je oprávněnost užívání věci (viz WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 331–332). Obydlím (ve smyslu čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, publikované ve Sbírce zákonů pod č. 209/1992 Sb.) je obvykle místo, fyzicky určený prostor, kde se odehrává soukromý a rodinný život (srov. např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. 11. 2006, Giacomelli proti Itálii, č. [59909/00](#), bod 76). Pojem obydlí (ve smyslu čl. 7 Listiny základních práv Evropské unie) je faktickým pojmem, přičemž rozhodující je funkce pro osobní rozvoj v soukromém životě, který se může odehrávat i na zahradě či v garáži (srov. FRENZ, W. Handbuch Europarecht. Band 4: Europäische Grundrechte. Berlin: Springer, 2009, s. 384).

22. Z uvedeného vyplývá, že pojem obydlí, který je v zásadě nedotknutelností obydlí ústřední, nelze chápat stavebnětechnickým způsobem omezeným čtyřmi stěnami a střechou stavby domu. Jde naopak o prostor, který člověk jako soukromý vymezil a ve kterém žije svůj soukromý a rodinný život.

23. Má-li být normativní text vykládán v kontextu právního řádu jako celku, lze podpůrně argumentovat předpisy trestního práva, které rovněž chrání nedotknutelnost obydlí (resp. domovní svobodu), byť je nepochybné, že tak činí jinými prostředky. Účelem práva na nedotknutelnost obydlí je garance prostorově vymezené soukromé sféry, v důsledku čehož je také pojem obydlí vykládán široce. Pod pojmem obydlí se rozumí dům (včetně uzavřeného dvora a přilehlé ohrazené zahrady), byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne

22. 3. 2016, sp. zn. [7 Tdo 282/2016](#), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 4. 2019, sp. zn. [4 Tdo 279/2019](#)).

24. Ochrana obydlí se v právním řádu projevuje i v ochraně dlužníka před věřiteli. Jako příklad lze uvést ustanovení § 2 odst. 2 nařízení vlády č. 189/2019 Sb., o způsobu určení hodnoty obydlí, které dlužník není povinen vydat ke zpeněžení, podle něhož se za součást obydlí (které dlužník v insolvenčním řízení není povinen vydat ke zpeněžení při oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty) považuje také pozemek nezbytný k řádnému užívání obydlí a tvořící s ním funkční celek; takovým pozemkem může být zejména pozemek, na němž se obydlí nachází, pozemek zajišťující přístup k obydlí a související společně užívaný pozemek, zpravidla pod společným oplocením.

č. 95

25. Rovněž podle odborné literatury jsou zakázána nejen jednání, která ohrožují dům bezprostředně, ale i taková jednání, jejichž předmětem není přímo dům, ale v jejichž důsledku k ohrožení či znemožnění bydlení dojde, např. ztrátou přístupové cesty [srov. HULMÁK, M. § 747 (Omezení dispozice s bytem a domem). In: KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 398, nebo COUFALÍK, P. § 747. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV/1. § 655–975. Praha: Leges, 2016, s. 676]. V tomto smyslu je nutné odmítnout úvahu odvolacího soudu, že v případě realizace zástavního práva si žalobci mohou zajistit přístup k domu i jiným způsobem (pouze obecně odvolací soud uvádí, že tímto jiným způsobem může být služebnost nebo zřízení nezbytné cesty). Myšlenkou, že žalobci se „jistě tím spíše přičiní o alespoň částečnou úhradu zajištěných pohledávek žalované“, odvolací soud v podstatě zbavuje druhého manžela ochrany, kterou mu ustanovení § 747 o. z. má poskytovat.

26. Argumenty lze hledat i v jiných právních řádech založených na stejných principech a vycházejících z týchž tradic jako český právní řád. Tak např. v rakouském právu je druhý manžel chráněn před jednáním nakládajícího manžela v obdobném rozsahu [byť ne zcela totožnými prostředky – viz § 97 rakouského občanského zákoníku (ABGB), dostupné např. na www.jusline.at]. Dovozuje se, že potřeba bydlení je chráněna nikoliv v rozsahu nezbytně nutném, ale v rozsahu dosud užívaném, který odpovídá skutečné potřebě bydlení (srov. KOCH, B. In: KOZIOL, H., BYDLINSKI, P., BOLLENBERGER, R. a kol. ABGB. Kurzkommentar. 5. Auflage. Wien: Verlag Österreich, 2017, s. 66). Chráněnému manželovi má být zachována taková možnost bydlení, která dosud sloužila k uspokojování potřeb v míře, jaká byla přiměřená životním poměrům manželů. Proto nelze potřebu bydlení omezit jen na to nejnutnější (srov. HINTEREGGER, M. In: FENYVES, A. a kol. Kommentar zum ABGB – Klang-Kommentar. 3. Auflage. Wien: Verlag Österreich, 2006, s. 212).

27. Ve svém souhrnu výše uvedené výklady znamenají, že druhý manžel se podle ustanovení § 747 o. z. může domáhat ochrany proti jednání nakládajícího manžela, které může znemožnit nebo ohrozit bydlení manželů nebo rodiny v obydlí jako prostoru jejich soukromé sféry. Je-li tedy smyslem interpretovaného ustanovení ochrana obydlí, v němž se nachází rodinná domácnost manželů nebo rodiny, je nutné přistoupit k širšímu výkladu tak, že ochrana se může vztahovat nejenom na vlastní dům jako stavbu a na pozemek, na němž se dům (zpravidla jako jeho součást) nachází, ale i na pozemek k domu přiléhající, tvoří-li s ním jeden funkční celek za účelem bydlení, jestliže předmětné jednání znemožňuje nebo ohrožuje bydlení manželů

nebo rodiny. Tímto pozemkem může být (mimo jiné) i pozemek zajišťující přístup k domu nebo pozemek, jenž je přilehlou oplocenou zahradou.

28. V části týkající se určení neexistence zástavního práva zřízeného podle smlouvy ze dne 16. 2. 2016 a zatěžujícího pozemek p. č. 3 v katastrálním území V není tedy rozsudek odvolacího soudu správný. Protože nejsou podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud tento rozsudek v této části (včetně akcesorických výroků o náhradě nákladů řízení) zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.) a věc vrátil Krajskému soudu v Brně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o. s. ř.).

č. 96

V poměrech současné právní úpravy (§ 1793 o. z.), která nestanoví žádnou konkrétní hranici představující neúměrné zkrácení (*laesio enormis*), lze za výchozí pravidlo považovat zákaz zkrácení přes polovic. Jinak řečeno, hrubým nepoměrem vzájemných plnění bude hranice přibližně do poloviny vzájemných plnění, od níž se soud odchýlí jen tehdy, budou-li pro to zvláštní důvody.

Neúměrné zkrácení (o. z.)

§ 1793 o. z.

č. 96

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2022, sp. zn. 33 Cdo 42/2021, ECLI:CZ:NS:2022:33.CDO.42.2021.3

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Brně - pobočky ve Zlíně, ze dne 20. 5. 2020, sp. zn. 59 Co 20/2020.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se domáhá vůči žalované zaplacení částky 340 000 Kč s příslušenstvím. V žalobě uvedla, že se žalovanou (kupující) dne 3. 11. 2015 uzavřela kupní smlouvu, jejímž předmětem byl prodej bytu. Sjednaná výše kupní ceny 660 000 Kč je podle žalobkyně v hrubém nepoměru k ceně převáděného bytu, a to vzhledem k tomu, že předmětný byt byl několik měsíců poté prodán za 998 000 Kč. Rovněž namítala neplatnost smlouvy, kterou spatřovala v tom, že v době jejího uzavření jednala v duševní poruše, pro kterou nebyla schopná se ke smlouvě vyjádřit nebo podat námitky, a v tom, že byla uvedena v omyl o osobě kupujícího.

2. Okresní soud ve Zlíně (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 24. 10. 2019, č. j. 35 C 39/2017-328, zamítl žalobu, kterou se žalobkyně po žalované domáhala zaplacení částky 340 000 Kč s úrokem z prodlení ve výši 8,05% ročně z částky 340 000 Kč od 20. 9. 2016 do zaplacení (výrok I.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.)

3. Krajský soud v Brně – pobočka ve Zlíně (dále jen „odvolací soud“) rozsudkem ze dne 20. 5. 2020, č. j. 59 Co 20/2020-383, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I. (výrok I.), změnil ve výroku II. tak, že žalobkyně je povinna nahradit žalované na náklady řízení částku 27 986 Kč (výrok II.) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok III.).

4. Soudy vyšly ze zjištění, že dne 3. 11. 2015 žalobkyně (prodávající) se žalovanou (kupující) uzavřela kupní smlouvu o prodeji bytové jednotky (č. 1 v budově č. p. 2 stojící na pozemku parc. č. st. 3 v k. ú. M. – dále jako „bytová jednotka“) za kupní cenu 660 000 Kč; část kupní ceny byla splatná na účty věřitelů žalobkyně. Žalobkyně následně žalované doručila dopis ze dne 12. 9. 2016, v němž se dovolávala neplatnosti kupní smlouvy (z důvodu, že v době jejího

uzavření jednala v duševní poruše, a dále proto, že byla uvedena v omyl o osobě kupujícího, neboť se domnívala, že realitní kancelář, na kterou se ohledně prodeje bytové jednotky obrátila, prodej zprostředkuje třetí osobě, namísto toho byla smlouva uzavřena s žalovanou, která je personálně propojena se zprostředkovatelkou) a neúměrného zkrácení (tím, že byla zprostředkovatelem uvedena v omyl o kupní ceně předmětné bytové jednotky, která neodpovídala ceně obvyklé v daném čase a místě).

5. Odvolací soud předmětnou kupní smlouvu shledal platně uzavřenou, neboť žalobkyně v době jejího uzavření nejednala v duševní poruše, ani v omylu o osobě kupujícího či kupní ceně.

6. Ohledně žalobkyní tvrzeného neúměrného zkrácení vzal shodně se soudem prvního stupně jako východisko pro určení hranice hrubého nepoměru vzájemných plnění rozdíl jedné poloviny vzájemných plnění. Vzhledem k tomu, že v daném případě kupní cena předmětné bytové jednotky činila zhruba 2/3 obecné (obvyklé) ceny k datu uzavření smlouvy (konkrétně 72,13 %), nešlo o hrubý nepoměr vzájemně poskytnutých plnění. Podpůrně odkázal na úpravu výše nejnižšího podání u mobiliárních exekucí.

č. 96

II.

Dovolání a vyjádření k němu

7. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně (dále též „dovolatelka“) dovolání s tím, že je považuje za přípustné podle § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen jako „o. s. ř.“), neboť napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky hmotného práva, která nebyla v rozhodování odvolacího soudu dosud vyřešena. Konkrétně jde o otázku „určení kritérií pro posouzení hrubého nepoměru ve vztahu k ust. § 1793 odst. 1 obč. zák., zda - kromě kritéria kvantifikačního - mají na posouzení hrubého nepoměru vliv i jiné okolnosti.“ S odkazem na aplikovanou úpravu považuje za nesprávné odkazovat na úpravy zahraniční či „již dávno překonanou minulost“, jež hrubý nepoměr spatřují v tom, pokud jedna ze stran na obecné hodnotě neobdrží ani polovinu toho, co dala straně druhé. Odvolacímu soudu vytýká, že při hodnocení hrubého nepoměru měl kromě kritéria kvantifikačního přihlídnout i k dalším (subjektivním) okolnostem. Za podstatné pro takové posouzení považuje období před uzavřením smlouvy a roli zprostředkovatelky žalobkyně (realitní kancelář Agentura Z.), která se žalobkyní jednala bez odborné péče a která ji uvedla v omyl, což se projevilo ve stanovení výrazně nižší kupní ceny bytu, než jaká je obvyklá. Dovolatelka má za to, že by se dovolací soud měl zabývat tím, jaká kritéria jsou pro posouzení hrubého nepoměru určující, a dále tím, zda kromě kritéria kvantifikačního mají pro toto posouzení význam i jiné okolnosti (okolnosti případu – např. vztah spotřebitel a podnikatel, slabší a silnější strana závazkového vztahu, odbornost podnikatele či invalidita žalobkyně a omyl žalobkyně). Dále vyslovila nesouhlas s tím, jak odvolací soud rozhodl o nákladech řízení. Navrhla, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu společně s rozhodnutím soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

8. Žalovaná v písemném vyjádření uvedla, že žalobkyně na výklad dotyčného ustanovení nahlíží nepřipustně extenzivním způsobem. Institut neúměrného zkrácení je založen na principu objektivní ekvivalence plnění a protiplnění, nikoliv na principu ochrany slabší smluvní strany. Okolnosti tvrzené žalobkyní proto nemohou být zohledněny. Významné nejsou ani poměry (osobní nebo zdravotní) té které strany či odbornost podnikatele. Závěr odvolacího

soudu, který v projednávané věci, kdy cena bytu činila 72,13 % jeho hodnoty, neshledal hrubý nepoměr vzájemných plnění, považuje za správný. Navrhla zamítnutí dovolání.

III.

Přípustnost dovolání

9. Dovolání je přípustné, protože rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, závisí na vyřešení výše formulované otázky hmotného práva (posouzení hrubého nepoměru vzájemných plnění), která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena [§ 237, § 239 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále opět jen „o. s. ř.“)], není však důvodné.

č. 96

IV.

Důvodnost dovolání

10. Římské právo v předjustiniánském období v oblasti obligačních vztahů reglementovalo u tržové smlouvy, že cena zásadně nemusí odpovídat hodnotě prodávané věci, i když podle právního pravidla měla být cena spravedlivá – „*pretium debet esse iustum*“. Teprve v justiniánském právu začalo platit, že prodávající může žádat soudní zrušení trhu (rozuměj tržové smlouvy), nedosahuje-li tržová cena ani polovinu hodnoty prodávaného pozemku. Uplatnil-li prodávající toto právo (tj. naříkat smlouvu pro „*laesio enormis*“ - nadměrné poškození), mohl kupující udržet platnost trhu tím, že nabídl doplatit cenu na plnou hodnotu prodávané věci (Kincl, J., Urfus, V., Římské právo, nakladatelství Panorama Praha, 1990, str. 313-314). Byl tak položen základ právního institutu neúměrného zkrácení – „*laesio enormis*“. Tento institut byl obsažen také v obecném zákoníku občanském z roku 1811 následovně: „§ 934 Neobdržela-li jedna strana na obecné hodnotě při dvoustranně závazném jednání ani polovici toho, co druhé straně dala, skýtá zákon zkrácené straně právo žádati zrušení a uvedení v předešlý stav. Avšak druhá strana může jednání zachovati v platnosti tím, že jest ochotna nahraditi, čeho se do obecné hodnoty nedostává. Nepoměr hodnoty se určuje podle času, kdy bylo jednání uzavřeno. § 935 Tohoto právního prostředku nelze užití, když se ho někdo výslovně vzdal, nebo prohlásil, že věc převzal ze zvláštní záliby za mimořádnou cenu; když, ač mu byla pravá cena známa, přece se uvolil dáti nepoměrnou cenu, rovněž když z poměru mezi osobami lze vyrozuměti, že chtěly učiniti smlouvu smíšenou z úplatné a bezplatné, když pravou cenu nelze vyšetřiti; konečně, když věc byla soudem vydražena.“ (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2010, sp. zn. [30 Cdo 1653/2009](#), uveřejněný pod č. 57/2013 Sb. rozh. obč.).

11. Právní úprava zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění do 31. 12. 2013, institut neúměrného zkrácení neobsahovala. Otázkou hrubě disproporčního plnění se však české soudy zabývaly (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2010, sp. zn. [30 Cdo 1653/2009](#)).

12. Podle § 1793 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“), zaváží-li se strany k vzájemnému plnění a je-li plnění jedné ze stran v hrubém nepoměru k tomu, co poskytla druhá strana, může zkrácená strana požadovat zrušení smlouvy a navrácení všeho do původního stavu, ledaže jí druhá strana doplní, o čemž byla zkrácena, se zřetelem k ceně obvyklé v době a místě uzavření smlouvy. To neplatí, pokud se nepoměr vzájemných plnění zakládá na skutečnosti, o které druhá strana nevěděla ani vědět nemusela.

13. Jednou ze zásad, na nichž spočívá soukromé právo, je i zásada, podle které daný smlouvu zavazuje a smlouvy mají být splněny [§ 3 odst. 2 písm. d) o. z.]. Ta je obecným pravidlem, které vychází z římskoprávní maximy, podle níž smlouvy se mají dodržovat (*pacta sunt servanda*), a které nachází konkrétní odraz v řadě právních norem napříč celým právním řádem. Obecně rovněž platí, že strany kupní smlouvy nejsou vázány či omezeny ve sjednání výše kupní ceny, pokud nepodléhá cenovému předpisu. Mohou si tudíž sjednat i cenu, která se odchyluje od ceny obvyklé (tržní). Institut neúměrného zkrácení a lichvy představuje z uvedených pravidel výjimku, která umožňuje jejich prolomení – avšak pouze ve výjimečných případech při splnění daných podmínek.

14. Zatímco skutková podstata lichvy (§ 1796 o. z.) kombinuje znaky subjektivní povahy (spočívající v tísní, nezkušenosti, rozumové slabosti, rozrušení nebo lehkomyšlnosti jedné strany a zneužití této slabosti druhou stranou) se znakem povahy objektivní (spočívajícím v hrubém nepoměru), právní úprava neúměrného zkrácení je založena na jediném čistě objektivním kritériu, jímž je hrubý nepoměr vzájemných plnění. Zatímco účelem právní úpravy lichvy je ochrana možné poruchy vůle ve spojení s poruchou ekvivalence, účelem neúměrného zkrácení je (toliko) ochrana poruchy ekvivalence. Pokud jde o právní následky, s lichvou se pojí neplatnost, zatímco neúměrné zkrácení zakládá restituční nárok zkrácené strany.

15. V úpravě institutu neúměrného zkrácení se odráží zásada ekvivalence v tom smyslu, že plnění i protiplnění nemají být v příkrém rozporu a že mají odpovídat zásadám spravedlnosti (srov. důvodovou zprávu k návrhu zákona č. 89/2012 Sb., sněmovní tisk číslo 362, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 6. volební období 2010–2013).

16. Podstatou neúměrného zkrácení dle § 1793 o. z. je možnost požadovat (i) zrušení smlouvy a (ii) navrácení všeho do původního stavu, pokud se - při porovnání obvyklé ceny vzájemně poskytnutých plnění - ukáže býti plnění jedné ze stran v hrubém nepoměru k tomu, co poskytla druhá strana a pokud jí druhá strana nedoplní, o čemž byla zkrácena. Pro aplikování neúměrného zkrácení není třeba zneužití tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti nebo lehkomyšlnosti, jako je tomu u institutu lichvy (subjektivní prvek). Rozhodující je pouze skutečnost, že plnění je v hrubém nepoměru vzhledem k protiplnění (objektivní prvek). Slouží k ochraně smluvní strany, která je fakticky slabší v důsledku nedostatku informací, ale k jeho aplikaci není třeba, aby strana, která se ochrany domáhá, byla za slabší smluvní stranu uznána. Jeho užití bude namísto nikoliv ve všech případech, kdy se ukáže, že strany ujednaly vzájemná plnění v nepřiměřené výši, ale pouze v případech jejich hrubého nepoměru. Nejedná se totiž o nástroj pro zajištění rovnováhy vzájemných plnění u jakékoliv disbalance, ale jeho smyslem je postihovat pouze extrémní odchylky. Je to proto, že tento institut představuje zásah do právní (smluvní) jistoty stran, tudíž je třeba k němu přistupovat velmi zdrženlivě. Co se míní hrubým nepoměrem (mezi plněním a protiplněním) právní úprava nestanoví. Převážná část doktríny - zejména s přihlédnutím k zahraničním úpravám, za základní východisko považuje hranici jedné poloviny, od níž se soudy odchýlí pouze, budou-li pro to zvláštní důvody, které budou v odůvodnění soudního rozhodnutí zvlášť popsány. Zdůrazňuje se přitom, že použití uvedeného institutu bude namísto pouze tehdy, pokud jeho účel převáží nad zásadou závaznosti smluv (*pacta sunt servanda*), která požívá ústavní ochrany (srov. např. PETROV, Jan. § 1793 [Neúměrné zkrácení]. In: HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 314.; PIHERA V. Laesio enormis, in Obchodněprávní revue 11/2011; JANOUSEK M. Návrat Laesio enormis

do občanského práva, in Právní rozhledy 5/2014; ZIMA P. K pokusu o uzákonění institutu *laesio enormis*, in Právní rozhledy 9/2012; DRACHOVSKÝ O. Neúměrné zkrácení a jeho působení v právu obchodních korporací, in Obchodněprávní revue 4/2020).

17. Nejvyšší soud má za to, že v poměrech současné právní úpravy, která žádnou konkrétní hranici představující neúměrné zkrácení nestanoví, lze za výchozí pravidlo považovat zákaz zkrácení přes polovic. Jinak řečeno hrubým nepoměrem vzájemných plnění bude hranice zhruba do poloviny vzájemných plnění (rozpětí 45 až 55 %), od níž se soud odchýlí pouze, budou-li pro to zvláštní důvody.

18. Při porovnání vzájemných plnění (test disparity) se vychází z obvyklé ceny v daném místě a čase (§ 492 o. z.). Jde primárně o porovnání poměru obvyklé ceny plnění a protiplnění, ale hrát roli mohou i další okolnosti. Není totiž vyloučeno, aby v konkrétním případě soud hrubý nepoměr shledal i tam, kde poměr vzájemných plnění bude uvedené rozpětí přesahovat, půjde však o výjimečné situace, kdy by odmítnutí nároku zkráceného znamenalo přílišnou tvrdost nebo pokud i poměr přesahující polovinu vzájemných plnění (resp. uvedené rozpětí) bude v konkrétním případě shledán odporujícím zásadám spravedlnosti. Nemá-li dojít k nepřipustnému ohrožení právní jistoty stran smlouvy, mělo by být dotyčné ustanovení vykládáno restriktivně s důsledkem, že v pochybnostech by se měl soud přiklonit k závěru, že o neúměrné zkrácení nejde. Tuto restrikcí je proto třeba vztáhnout i na další posuzované okolnosti. Z povahy kritéria pro posouzení neúměrného zkrácení je zřejmé, že hrát roli mohou pouze okolnosti týkající se ve smlouvě sjednaného poměru výše plnění v daném místě a čase. Důkazní břemeno je na straně toho, kdo zkrácení tvrdí.

19. V projednávané věci soud prvního stupně za základní východisko, z něhož při svém posouzení vycházel, tedy jako onu hranici tzv. hrubého nepoměru vzájemných plnění, vzal rozdíl jedné poloviny (vzájemných plnění) s odůvodněním, že tato hranice je východiskem u převážné části zahraničních úprav včetně toho, že obdobná hranice u nás platila historicky. Odvolací soud k tomu připojil analogii s výší nejnižšího podání u mobiliárních exekucí. Jestliže oba soudy ve zjištěném poměru vzájemně poskytnutých plnění 72,13 % neshledaly hrubý nepoměr vzájemných plnění, je podle Nejvyššího soudu tento právní závěr v souladu s tím, co je uvedeno výše.

K námitkám dovolatelky.

20. Nesouhlas žalobkyně s určením hranice hrubého nepoměru ve výši poloviny vzájemných plnění s poukazem na důvodovou zprávu, podle níž „...se však nenavrhuje stanovit jako relevantní kritérium právě polovinu ceny, neboť to by mohlo vést k některým tvrdostem“ není opodstatněný, neboť zmíněný text důvodové zprávy nelze vykládat tak, že by stanovení kritéria (hranice) poloviny ceny vzájemných plnění bylo vyloučeno, nýbrž tak, že se nebude jednat o neměnnou (konstantní) hodnotu – tedy o hodnotu pevnou bez možnosti její korekce ve výjimečných případech, jak bylo uvedeno výše.

21. Namítá-li dovolatelka, že kromě kritéria kvantifikačního mají pro posouzení hrubého nepoměru význam i další okolnosti (vztah spotřebitel a podnikatel, slabší a silnější strana závazkového vztahu, odbornost podnikatele či invalidita žalobkyně a omyl žalobkyně), pak z toho, co je uvedeno výše, vyplývá, že pro právně kvalifikační závěr (určení), zda jde o hrubý nepoměr, je určující pouze kvantifikační hledisko poměru vzájemných plnění;

subjektivní okolnosti (pohnutky), které žalobkyni k uzavření smlouvy vedly (např. její komunikace se zprostředkovatelem, který nebyl stranou smlouvy), pro toto posouzení relevantní nejsou. Ani sama dovolatelka, přestože odvolacímu soudu vytýká, že uvedené skutečnosti při posouzení hrubého nepoměru pominul, neuvádí, jak by se jejich zohlednění mělo v právním posouzení k přezkumu předložené otázky hrubého nepoměru konkrétně projevit.

22. Lze shrnout, že námitky žalobkyně nejsou s to zpochybnit právní závěr odvolacího soudu, který při zjištění, že plnění poskytnuté žalobkyni, jež je v poměru 72,13 % toho, co obdržela žalovaná od žalobkyně, není v hrubém nepoměru k tomu, co obdržela žalovaná.

23. Nejvyšší soud proto dovolání žalobkyně zamítl (§ 243d písm. a/ o. s. ř.).

24. Krom toho, že dovolání proti nákladovým výrokům rozhodnutí odvolacího soudu, které žalobkyně v dovolání výslovně rovněž napadla, není přípustné podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř., nesplňuje dovolání v této části požadavek na uvedení toho, v čem dovolatelka spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, který je podle § 241a odst. 2 o. s. ř. obligatorní náležitostí dovolání. Tato vada brání projednání dovolání v této části.

č. 97

Usnesení, jímž insolvenční soud poté, co určí jedinou celkovou odměnu insolvenčních správců pro celé řízení, ukládá insolvenčnímu správci dlužníka, aby z takto určené odměny do 15 dnů od právní moci usnesení vyplatil konkrétní částku (podíl na odměně) v insolvenčním řízení dříve činnému insolvenčnímu správci dlužníka, je ve smyslu ustanovení § 40a insolvenčního zákona exekučním titulem pro pohledávku za majetkovou podstatou dle § 168 odst. 2 písm. a/ insolvenčního zákona, která má být uspokojena z majetkové podstaty dlužníka a pro kterou proto nelze vést výkon rozhodnutí (exekuci) na majetek insolvenčního správce.

č. 97

Insolvenční správce, Odměna, Exekuční titul

§ 40a IZ, § 168 odst. 2 písm. a) IZ, § 168 odst. 3 IZ, § 302 IZ, § 303 IZ, § 304 IZ, § 305 IZ, § 6 vyhlášky č. 313/2007 Sb., § 256 o. s. ř., § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2022, sp. zn. 29 Cdo 3391/2020, ECLI:CZ:NS:2022:29.CDO.3391.2020.1

Nejvyšší soud k dovolání povinné změnil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 22. 5. 2019, sp. zn. 69 Co 79/2019, tak, že se usnesení Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 25. 1. 2019, sp. zn. 55 EXE 675/2017, mění tak, že exekuce se zastavuje.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 2 (dále jen „exekuční soud“) vydal dne 29. 5. 2017, pod č. j. 55 EXE 675/2017-26, pověření, jímž dle § 43a odst. 3 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekučního řádu), a o změně dalších zákonů, pověřil soudního exekutora JUDr. J. P., provedením exekuce k vymožení pohledávky oprávněného E. (dále též jen „veřejná obchodní společnost E“)], vůči povinné (P. H.) ve výši 503.290 Kč s příslušenstvím, podle vykonatelného usnesení Krajského soudu v Praze (dále jen „insolvenční soud“) ze dne 16. 5. 2016, ve spojení s usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 3. 2017.

2. Podáním ze dne 29. 6. 2017 navrhla povinná zastavení exekuce, uplatňujíc dva důvody pro takový postup.

1) Povaha vymáhané pohledávky

3. Povinná namítá, že usnesením insolvenčního soudu ze dne 16. 5. 2016 byla určena odměna „oprávněného“ (rozuměj veřejné obchodní společnosti E) za výkon funkce insolvenčního správce dlužníka T. (dále jen „dlužník T“) a povinné (coby insolvenční správkyni dlužníka T) bylo uloženo vyplatit odměnu „oprávněnému“ (rozuměj veřejné obchodní společnosti E).

Pohledávka „oprávněného“ je pohledávkou za majetkovou podstatou ve smyslu ustanovení § 168 odst. 2 písm. a/ zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), uspokojitelnou kdykoliv po rozhodnutí o úpadku. Neuspokojí-li takovou pohledávku v plné výši a včas osoba s dispozičním oprávněním (povinná coby insolvenční správkyne dlužníka T), může se věřitel domáhat její úhrady žalobou směřující proti osobě s dispozičním oprávněním (§ 203 odst. 4 věta první insolvenčního zákona). „Oprávněný“ měl tedy správně podat žalobu proti povinné a k exekuci mohl přistoupit až na základě pravomocného a vykonatelného rozhodnutí (o takové žalobě).

2) Zánik pohledávky započtením

4. Dalším důvodem pro zastavení exekuce je podle povinné skutečnost, že vymáhaná pohledávka zanikla započtením proti pohledávce povinné za „oprávněným“ (rozuměj za veřejnou obchodní společností E) z titulu regresního nároku povinné (bývalé společnice veřejné obchodní společnosti E), vzniklého tím, že za veřejnou obchodní společnost E (coby nájemce) uhradila nájemné podle smlouvy o nájmu nebytových prostor ze dne 5. 10. 2012, kterou uzavřel s Mgr. J. N.. K započtení pohledávky mělo dojít podáním povinné ze dne 19. 4. 2017, doručeným oprávněnému před zahájením exekuce.

č. 97

5. Usnesením ze dne 25. 1. 2019, č. j. 55 EXE 675/2017-421, exekuční soud návrh povinné na zastavení exekuce zamítl. Exekuční soud přitom na základě usnesení ze dne 25. 5. 2018, [jímž Krajský soud v Hradci Králové (mimo jiné) zjistil úpadek veřejné obchodní společnosti E, prohlásil konkurs na její majetek a jejím insolvenčním správcem ustanovil Ing. A. K. (dále též jen „A. K.“)], o věci jednal a rozhodl jako s oprávněným s A. K.

6. Exekuční soud – vycházejí z ustanovení § 52 odst. 1 exekučního řádu a z ustanovení § 268 odst. 1 písm. h/ zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“) – dospěl po provedeném dokazování k následujícím závěrům:

1) K povaze vymáhané pohledávky

7. Exekuční titul jasně ukládá povinné povinnost zaplatit „oprávněnému“ částku 503.290 Kč, z odměny, která byla přiznána povinné exekučním titulem včetně částky odpovídající dani z přidané hodnoty. Pohledávkou za podstatou je podle § 168 odst. 2 písm. c/ insolvenčního zákona náhrada nutných výdajů a odměna likvidátora, osoby v postavení obdobném postavení likvidátora a odpovědného zástupce za činnost prováděnou po rozhodnutí o úpadku. Nejde však o částku, jejíž zaplacení bylo povinné jako insolvenční správkyňi uloženo z odměny přiznané oprávněnému (který v řízení, v němž byl vydán exekuční titul, také působil v pozici insolvenčního správce). Daná částka je součástí celkové odměny přiznané povinné, která s ohledem na působení ostatních insolvenčních správců mezi ně byla rozdělena soudem tak, že povinné jako poslednímu z insolvenčních správců bylo uloženo zaplatit část z celkem přiznané odměny oprávněnému podle poměru uvedeného v exekučním titulu.

2) K zániku pohledávky započtením

8. V podání, jímž povinná uplatnila svou pohledávku započtení proti pohledávce „oprávněného“, je započítávaná pohledávka (z titulu nájemného) vymezena nesrozumitelně a neurčitě a jako taková není způsobilá k započtení.

3) K postoupení pohledávky oprávněným

9. K další námitce povinné, podle níž oprávněný postoupil vymáhanou pohledávku smlouvami o postoupení pohledávek ze dne 29. 9. 2014 (dále též jen „postupní smlouvy“), exekuční soud uvádí, že postoupené pohledávky představují pohledávky za majetkovou podstatou dlužníků (mezi nimiž není pohledávka povinné) a odměny insolvenčního správce v oněch případech (které se opět liší od vymáhané pohledávky).

10. K odvolání povinné Městský soud v Praze usnesením ze dne 22. 5. 2019, č. j. 69 Co 79/2019-448, potvrdil usnesení exekučního soudu.

11. Odvolací soud dospěl po přezkoumání napadeného usnesení k následujícím závěrům:

12. Exekuční soud provedl potřebné důkazy, z nichž správně zjistil skutkový stav věci, který posoudil odpovídajícím způsobem i po právní stránce.

1) K povaze vymáhané pohledávky

13. Neobstojí tvrzení povinné, že zde není exekuční titul, z něhož jí plyne povinnost plnit. Exekučním titulem je usnesení insolvenčního soudu ze dne 16. 5. 2016, ve spojení s usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 3. 2017, jímž bylo povinné (mimo jiné) uloženo zaplatit z odměny, která jí byla přiznána, původnímu oprávněnému částku 503.290 Kč. Povinná se ostatně odvolala proti usnesení insolvenčního soudu právě co do povinnosti zaplatit vymáhanou částku z určené odměny oprávněnému a odvolací soud usnesení insolvenčního soudu potvrdil. Odvolací soud potud připomíná, že vymáhaná pohledávka se netýká majetkové podstaty dlužníka T ani nemá být uspokojena z majetkové podstaty dlužníka T, nýbrž z odměny povinné (z jejího majetku); ustanovení § 40 a § 40a insolvenčního zákona proto na danou věc nedopadají.

2) K zániku pohledávky započtením

14. Exekuční soud správně uzavřel, že jednostranný úkon povinné směřující k započtení (v listině z 19. 4. 2017) nemá za následek zánik vymáhané pohledávky. Povinná ani na základě výzvy exekučního soudu nespecifikovala, jaké konkrétní dluhy původního oprávněného zaplatila. Provedený zápočet tedy není určitý a srozumitelný; jde o zdánlivé právní jednání, k němu se nepřihlíží [§ 553 odst. 1, § 554 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“)]; totéž platí, kdyby mělo jít o plnění ve smyslu ustanovení § 2991 odst. 2 o. z. Nejistá pohledávka přitom ani není způsobilá k započtení (§ 1987 odst. 2 o. z.).

3) K postoupení pohledávky oprávněným

15. Vymáhaná pohledávka nebyla předmětem postoupení podle postupních smluv, neboť nejde o pohledávku za majetkovou podstatou dlužníka T, nýbrž o pohledávku původního oprávněného přímo za povinnou.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

16. Proti usnesení odvolacího soudu podala povinná dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu. Dovolatelka namítá (poměřováno obsahem dovolání), že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

17. V mezích uplatněného dovolacího důvodu dovolatelka nesouhlasí s názorem odvolacího soudu, že vymáhaná pohledávka se netýká majetkové podstaty dlužníka T, ani nemá být uspokojena z majetkové podstaty dlužníka T, nýbrž jde o pohledávku, která má být uspokojena z jejího osobního majetku. Míní, že jde o názor rozporný se závěry obsaženými v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 9. 2017, sp. zn. [29 Cdo 2446/2017](#) [jde u usnesení uveřejněné v časopise Soudní judikatura, číslo 3, ročníku 2019, pod číslem 34, které je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu], v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2008, sp. zn. [29 Cdo 2225/2008](#), uveřejněném pod číslem 63/2009 Sb. rozh. obč., v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 7. 2009, sp. zn. [20 Cdo 4699/2008](#), a v „[R 2/2005](#)“ (jde o usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 28. 11. 2003, sp. zn. [21 Co 528/2003](#), uveřejněné pod číslem 2/2005 Sb. rozh. obč.).

18. Dovolatelka uvádí, že povinnost uložená bodem IV. výroku usnesení insolvenčního soudu ze dne 16. 5. 2016 se týkala výlučně majetkové podstaty dlužníka T, nikoli jejího osobního majetku. Názor odvolacího soudu, že nejde o pohledávku za majetkovou podstatou ve smyslu ustanovení §168 insolvenčního zákona, má za nesprávný a odporující i ustanovení § 40a insolvenčního zákona. Potud se dovolatelka dovolává též závěrů obsažených v usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 1. 2018, sp. zn. [IV. ÚS 4103/17](#) (usnesení je dostupné na webových stránkách Ústavního soudu).

19. Oprávněný ve vyjádření navrhuje dovolání zamítnout, maje za správný úsudek odvolacího soudu, že vykonávaná povinnost byla uložena přímo povinné, nikoli majetkové podstatě dlužníka T, kterou povinná spravovala. Odkaz na usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. [29 Cdo 2446/2017](#) nemá oprávněný za přílehlavý.

20. V replice k vyjádření oprávněného pak dovolatelka odmítá oprávněným uplatněnou argumentaci a setrvává na dovolacích argumentech.

III.

Přípustnost dovolání

21. Pro dovolací řízení je rozhodné aktuální znění občanského soudního řádu.

22. Dovolání, které nesměřuje proti žádnému z usnesení vypočtených v § 238a o. s. ř., je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti

dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř. a v posouzení dovoláním předestřené právní otázky je napadené rozhodnutí v rozporu s dále označenou judikaturou Nejvyššího soudu.

IV.

Důvodnost dovolání

23. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelkou, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

č. 97

24. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

25. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází. Pro posouzení povahy exekučního titulu jsou rozhodná především následující skutková zjištění a údaje plynoucí ze spisu (z nichž vyšly oba soudy):

26. Usnesením ze dne 16. 5. 2016 (vydaným v insolvenční věci dlužníka T) insolvenční soud (mimo jiné):

[1] Schválil konečnou zprávu dovolatelky (insolvenční správkyne dlužníka T) ze dne 8. 2. 2016, podle níž činí:

a/ výnosy ze zpeněžení majetkové podstaty 22.251.158,16 Kč,

b/ náklady majetkové podstaty (bez odměny a hotových výdajů insolvenční správkyne) 23.408.744,65 Kč, z toho:

- uspokojené v průběhu insolvenčního řízení 21.280.460,65 Kč,

- dosud neuspokojené 2.128.284 Kč,

c/ odměna a hotové výdaje insolvenčního správce 922.056,84 Kč,

d/ čistý výtěžek zpeněžení majetkové podstaty určený k rozdělení mezi věřitele 0 Kč (bod I. výroku).

[2] Schválil vyúčtování dovolatelky (insolvenční správkyne dlužníka T), podle kterého činí:

a/ odměna určená z výtěžku zpeněžení připadajícího na zajištěné věřitele 756.257,72 Kč a daň z přidané hodnoty odpovídající této částce ve výši 21 % 158.814,12 Kč,

b/ odměna určená z výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi nezajištěné věřitele 0 Kč,

c/ hotové výdaje včetně částky odpovídající dani z přidané hodnoty 6.985 Kč, s tím, že celkem jde o částku 922.056,84 Kč (bod II. výroku).

[3] Určil, že dosud neuhrazené náklady majetkové podstaty se uspokojují částkou 970.697,51 Kč následovně:

Označení věřitele	Celková výše pohledávek	Poměr uspokojení	Výše uspokojení
Odměna a hotové výdaje insolvenční správkyne	922.056,84 Kč	100%	922.056,84 Kč
Finanční úřad pro Středočeský kraj	1.552.593 Kč	2,29%	35.483,59 Kč
Úřad práce-pobočka Příbram	394.832 Kč	2,29%	9.023,65 Kč
Celní úřad pro Středočeský kraj	180.859 Kč	2,29%	4.133,43 Kč

č. 97

(bod III. výroku).

[4] Uložil insolvenční správkyň dlužníka T, aby do 15 dnů od právní moci tohoto usnesení z odměny (včetně daně z přidané hodnoty) určené v bodu II. výroku usnesení vyplatila:

- P. U. (dále jen „P. U.“) částku 91.507 Kč,

- veřejné obchodní společnosti E částku 503.290 Kč (bod IV. výroku).

[5] Uložil insolvenční správkyň dlužníka T, aby do 30 dnů od právní moci usnesení předložila insolvenčnímu soudu zprávu o tom, zda byly uspokojeny dosud neuhrazené výdaje majetkové podstaty „výroku III. tohoto usnesení“ (bod V. výroku).

27. V důvodech usnesení insolvenční soud k výroku o odměně a hotových výdajích insolvenčního správce mimo jiné uzavřel, že celkový poměr, v němž rozdělil odměnu mezi insolvenční správce, činí 10 % u P. U., 55 % u veřejné obchodní společnosti E a 35 % u stávající insolvenční správkyne dlužníka T., dodává, že o rozdělení odměny mezi insolvenční správce (kteří jsou všichni plátcí daně z přidané hodnoty) rozhodl „včetně částky připadající na daň z přidané hodnoty z této odměny (výrok IV.)“. Při uvedeném poměru činí odměna P. U. částku 91.507 Kč, včetně částky odpovídající dani z přidané hodnoty, odměna veřejné obchodní společnosti E částku 503.290 Kč a odměna stávající insolvenční správkyne dlužníka T částku 320.274,84 Kč. Hotové výdaje uplatnila pouze stávající insolvenční správkyne dlužníka T, proto insolvenční soud přiznal jejich náhradu v plné výši pouze jí.

28. K odvolání insolvenční správkyne dlužníka T (proti bodu IV. výroku usnesení insolvenčního soudu) Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 2. 3. 2017 potvrdil usnesení insolvenčního soudu ze dne 16. 5. 2016 v bodu IV. výroku.

29. V důvodech usnesení odvolací soud uvedl, že sdílí závěry insolvenčního soudu, který podrobně popsal úvahy, jimiž se řídil, i způsob, jakým určil podíl všech tří insolvenčních správců na odměně v této věci, přičemž formulované závěry plně obstojí i v rámci odvolacího řízení a pro stručnost pak na tyto závěry odvolací soud odkazuje. Jestliže insolvenční soud určil odměnu insolvenčním správcům v souladu s těmito skutečnostmi, pak postupoval správně. Na této skutečnosti nemůže nic změnit ani to, že dne 1. 1. 2014 zanikla funkce ohlášeného společníka veřejné obchodní společnosti E; tu odvolal insolvenční soud z funkce až usnesením z 20. 1. 2015.

č. 97

30. Účinky rozhodnutí o úpadku a prohlášení konkursu na majetek veřejné obchodní společnosti E stále trvají.

31. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona, vyhlášky č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů (dále jen „vyhláška o odměně“), exekučního řádu a občanského soudního řádu:

§ 40a (insolvenčního zákona)

Na základě rozhodnutí a jiných exekučních titulů vzniklých v průběhu insolvenčního řízení proti insolvenčnímu správci pro pohledávky nebo jiná práva, která se týkají majetkové podstaty nebo která mají být uspokojena z majetkové podstaty, nelze vést výkon rozhodnutí na majetek insolvenčního správce; to neplatí, jde-li o pořádková opatření uložená insolvenčnímu správci v souvislosti s takovými řízeními, a o rozhodnutí, jimiž bylo insolvenčnímu správci uloženo nahradit náklady řízení, které způsobil svým zaviněním nebo které vznikly náhodou, která se mu přihodila.

§ 168 (insolvenčního zákona)

Pohledávky za majetkovou podstatou

(...)

(2) Pohledávkami za majetkovou podstatou, pokud vznikly po rozhodnutí o úpadku, jsou

a/ hotové výdaje a odměna insolvenčního správce,

(...)

(3) Není-li dále stanoveno jinak, pohledávky za majetkovou podstatou se uspokojují v plné výši kdykoli po rozhodnutí o úpadku.

§ 302 (insolvenčního zákona)

(1) V závěru zpeněžení majetkové podstaty insolvenční správce předloží insolvenčnímu soudu konečnou zprávu.

(...)

(2) Konečná zpráva insolvenčního správce musí podat celkovou charakteristiku jeho činnosti s vyčíslením jejích finančních výsledků. Konečná zpráva musí obsahovat zejména

a/ přehled pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek jim na roveň postavených, které insolvenční správce již uspokojil a které ještě uspokojit zbývá,

(...)

(3) Konečná zpráva insolvenčního správce musí vyústit ve vyčíslení částky, která má být rozdělena mezi věřitele, a v označení těchto věřitelů, s údajem o výši jejich podílů na této částce.

(...)

§ 303 (insolvenčního zákona)

(1) Současně s konečnou zprávu insolvenční správce předloží insolvenčnímu soudu i vyúčtování své odměny a výdajů.

(2) Vyúčtování své odměny a výdajů podá i předběžný správce a další správci, kteří se podíleli na správě majetkové podstaty a jsou osobami rozdílnými od insolvenčního správce a jejich odměna netvoří součást jeho odměny.

§ 304 (insolvenčního zákona)

(1) Insolvenční soud přezkoumá konečnou zprávu insolvenčního správce a jeho vyúčtování a odstraní po slyšení insolvenčního správce chyby a nejasnosti v ní obsažené.

(...)

(4) Na jednání o konečné zprávě a vyúčtování insolvenčního správce projedná insolvenční soud námitky, které byly proti ní vzneseny. Na základě toho rozhodne buď tak, že

a/ schválí předloženou konečnou zprávu a vyúčtování, nejsou-li námitky vůči nim důvodné,

(...)

(5) Nebyly-li podány námitky proti konečné zprávě, může insolvenční soud vydat rozhodnutí podle odstavce 4 i bez nařízení jednání.

(...)

§ 305 (insolvenčního zákona)

(1) Před rozvrhem se uspokojí dosud nezaplacené pohledávky, které se uspokojí kdykoli v průběhu konkursního řízení; a to pohledávky za majetkovou podstatou, pohledávky jím postavené na roveň a zajištěné pohledávky v rozsahu stanoveném v § 167 a 298.

(2) Nestačí-li dosažený výtěžek ze zpeněžení majetkové podstaty k uspokojení všech pohledávek uvedených v odstavci 1, uspokojí se nejdříve odměna a hotové výdaje insolvenčního správce, poté pohledávky věřitelů vzniklé za trvání moratoria ze smluv podle § 122 odst. 2, poté pohledávky věřitelů z úvěrového financování, poté poměrně náklady spojené s udržováním a správou majetkové podstaty a pracovněprávní pohledávky dlužníkůvých zaměstnanců vzniklé po rozhodnutí o úpadku a poté pohledávky věřitelů na výživném ze zákona a poté pohledávky věřitelů na náhradu škody způsobené na zdraví; ostatní pohledávky se uspokojí poměrně. Výtěžku zpeněžení podle § 298 odst. 2 lze však použít k uspokojení jiných pohledávek až po uspokojení pohledávky zajištěného věřitele.

(...)

§ 6 (vyhlášky o odměně)

(1) Bylo-li v insolvenčním řízení činných více insolvenčních správců, zástupce insolvenčního správce, oddělený insolvenční správce, zvláštní insolvenční správce nebo předběžný správce, náleží každému z nich podíl odměny odpovídající zejména délce doby, rozsahu a náročnosti jejich činnosti.

(...)

§ 52 (exekučního řádu)

(1) Nestanoví-li tento zákon jinak, použijí se pro exekuční řízení přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu.

(...)

§ 256 (o. s. ř.)

(1) Proti jinému, než kdo je v rozhodnutí označen jako povinný, nebo ve prospěch jiného, než kdo je v rozhodnutí označen jako oprávněný, lze nařídit a provést výkon rozhodnutí, jen jestliže je prokázáno, že na něj přešla povinnost nebo právo z rozhodnutí.

(...)

§ 268 (o. s. ř.)

(1) Výkon rozhodnutí bude zastaven, jestliže

(...)

h/ výkon rozhodnutí je nepřipustný, protože je tu jiný důvod, pro který rozhodnutí nelze vykonat.

(...)

č. 97

32. Ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona a vyhlášky o odměně jak v době vydání usnesení insolvenčního soudu z 16. 5. 2016, tak v době vydání usnesení Vrchního soudu v Praze z 2. 3. 2017. Ustanovení § 52 odst. 1 exekučního řádu a § 268 odst. 1 písm. h/ o. s. ř. v citované podobě platila jak v době vydání usnesení exekučního soudu z 25. 1. 2019, tak v době vydání napadeného rozhodnutí.

33. Ve shora ustaveném skutkovém a právním rámci činí Nejvyšší soud k dovoláním otevřené právní otázce následující závěry:

34. Obecně (s některými výjimkami danými ustanoveními na ochranu spotřebitele) platí, že rozhodnutí soudu, popř. jiného orgánu v nalézacím řízení, které tvoří exekuční titul, je definitivní a v průběhu exekučního řízení již nemůže vzniknout spor ohledně materiálního nároku, stanoveného exekučním titulem; srov. Macur, J.: Kurs občanského práva procesního – Exekuční právo. 1. vydání. Praha, C. H. Beck 1998, str. 23, nebo Drápal, L., Kurka, V.: Výkon rozhodnutí v soudním řízení. 1. vydání. Praha, Linde Praha a. s., 2004, str. 74. Tam, kde jako exekuční titul slouží pravomocné a vykonatelné rozhodnutí příslušného orgánu, rovněž obecně platí (v teorii není pochyb o tom), že okolnost, že exekuční soud nesmí přezkoumávat věcnou správnost soudního rozhodnutí, které je předmětem nuceného výkonu, nevyplyvá pouze z potřeby dělby práce mezi orgány činnými v nalézacím řízení a orgány činnými v řízení vykonávacím, ale je především důsledkem uplatnění principu právní moci rozhodnutí příslušného orgánu. V důsledku uplatnění základního procesněprávního institutu právní moci se pravomocné a vykonatelné rozhodnutí příslušného orgánu stává nenapadnutelným v řádném opravném řízení, nezměnitelným v jakémkoliv jiném řízení a především závazným pro soud (jiný příslušný orgán) a procesní strany. Proto při respektování všech zákonných podmínek a předpokladů zahájení a průběhu vykonávacího řízení je vyloučeno, aby postup exekučního soudu a konečné vynucení povinnosti dlužníka byly protiprávní, jestliže pravomocné rozhodnutí příslušného orgánu, tvořící exekuční titul, není správné. Zákon nemůže ukládat soudu (jinému příslušnému orgánu), aby jeho rozhodnutí v každém konkrétním případě plně odpovídalo skutečným hmotněprávním poměrům. Může pouze podrobnými procesněprávními předpisy upravit postup soudu (jiného příslušného orgánu) a stran, tedy algoritmus jejich jednotlivých, na sebe navazujících „kroků“ tak, aby vytvořil poměrně spolehlivý systém řízení, zabezpečující v drtivé většině případů věcnou správnost vydaného pravomocného soudního rozhodnutí (rozhodnutí jiného příslušného orgánu). Obecně se uznává, že výkon rozhodnutí nelze z hlediska činnosti soudu (jiného příslušného orgánu) vázat na věcnou správnost vykonávaného pravomocného

rozhodnutí. Srov. např. Macur, J.: Problémy vzájemného vztahu práva procesního a hmotného. Brno, Masarykova univerzita 1993, str. 143 a násl., nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 2021, sen. zn. [29 ICdo 13/2021](#). Proto také Nejvyšší soud v usnesení ze dne 19. 10. 2011, sp. zn. [20 Cdo 2431/2010](#), uveřejněném pod číslem 49/2012 Sb. rozh. obč., uzavřel, že při posouzení otázky, zda došlo k promlčení práva přiznaného exekučním titulem, je exekuční soud vázán posouzením právního vztahu mezi účastníky nalézacím soudem.

č. 97

35. V poměrech této věci se z uvedeného podává, že pro účely posouzení, zda vymáhaná pohledávka je pohledávkou za majetkovou podstatou dlužníka T (tedy pohledávkou, která má být uspokojena z majetkové podstaty dlužníka T), nebo pohledávkou za povinnou (tedy pohledávkou, která má být uspokojena z osobního majetku povinné), je určující, jakou povahu má pohledávka podle exekučního titulu (zde podle usnesení insolvenčního soudu ze dne 16. 5. 2016, ve spojení s usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 3. 2017), když posouzením právního vztahu, z něž vzešla vymáhaná pohledávka, těmito „nalézacími“ soudy je exekuční soud vázán.

36. Již v usnesení ze dne 30. 9. 2015, sen. zn. [29 NSČR 54/2013](#), uveřejněném pod číslem 82/2016 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 82/2016“), Nejvyšší soud vysvětlil, že je-li v průběhu insolvenčního řízení činných více správců, je nezbytné v souladu s ustanovením § 6 vyhlášky o odměně nejprve stanovit jedinou celkovou odměnu insolvenčních správců pro celé řízení (dle ustanovení § 1 až § 5 vyhlášky o odměně) a následně určit podíly jednotlivých správců na této odměně. Celkovou odměnu nelze navyšovat jen proto, že v řízení bylo činných více insolvenčních správců.

37. V usnesení ze dne 31. 1. 2019, sen. zn. [29 NSČR 29/2017](#), Nejvyšší soud rovněž ozřejmil [vycházejí potud ze závěrů, jež ke srovnatelné konkursní úpravě (úpravě podle zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. 12. 2007) přijal v usnesení ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. [29 Cdo 2701/2009](#), uveřejněném ve zvláštním čísle časopisu Soudní judikatura I., ročník 2012 (Judikatura konkursní a insolvenční), pod číslem 7], že při uplatňování svých neuspokojených nároků z titulu hotových výdajů a odměny má bývalý (odvolaný, zproštěný) insolvenční správce majetkové podstaty dlužníka postavení věřitele s pohledávkami za majetkovou podstatou (srov. § 168 odst. 2 písm. a/ insolvenčního zákona).

38. Usnesení insolvenčního soudu ze dne 16. 5. 2016 (ve spojení s usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 3. 2017), je s judikatorními závěry shrnutými v odstavcích 36. a 37. výše v souladu.

39. V insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka T bylo činných více insolvenčních správců (P. U., veřejná obchodní společnost E a dovolatelka), takže bod II. výroku usnesení insolvenčního soudu z 16. 5. 2016 určuje právě onu jedinou celkovou odměnu insolvenčních správců pro celé řízení ([R 82/2016](#)) a bod III. výroku usnesení insolvenčního soudu z 16. 5. 2016 určuje, v jaké míře (100 %) bude tato dosud neuspokojená pohledávka za majetkovou podstatou uspokojena [v situaci, kdy dosažený výtěžek ze zpeněžení majetkové podstaty nestačil (ani) k uspokojení všech pohledávek uvedených v § 305 odst. 1 insolvenčního zákona]; srov. dále § 305 odst. 2 insolvenčního zákona.

40. Bod IV. výroku usnesení insolvenčního soudu z 16. 5. 2016 pak určoval podíly jednotlivých insolvenčních správců (P. U., veřejné obchodní společnosti E a dovolatelky), na odměně určené bodem II. výroku tohoto usnesení, tedy určoval, v jakém rozsahu budou z oné jediné celkové odměny insolvenčních správců uhrazeny pohledávky za majetkovou podstatou toho kterého insolvenčního správce (srov. opět [R 82/2016](#)). V situaci, kdy ona jediná celková odměna insolvenčních správců byla „dosud neuhrazeným nákladem majetkové podstaty“ (bod II. výroku usnesení insolvenčního soudu z 16. 5. 2016), není pochyb o tom, že k vyplacení určeného podílu odměny P. U. i veřejné obchodní společnosti E dovolatelkou (coby stávající insolvenční správkyní dlužníka T) způsobem uvedeným v bodu IV. výroku mohlo dojít jen z výtěžku ze zpeněžení majetkové podstaty (na vrub majetkové podstaty). Ostatně, to, že bod IV. výroku usnesení insolvenčního soudu z 16. 5. 2016 byl „nalézacím“ soudem chápán jako výrok o určení podílu insolvenčních správců na odměně, se podává přímo z usnesení Vrchního soudu v Praze z 2. 3. 2017 (srov. poslední odstavec na str. 4 tohoto usnesení).

41. Jinak řečeno, bod IV. výroku usnesení insolvenčního soudu z 16. 5. 2016 ukládal dovolatelce (coby aktuální insolvenční správkyni dlužníka T) uhradit v určeném rozsahu neuspokojené pohledávky za majetkovou podstatou v insolvenčním řízení dříve činných insolvenčních správců (P. U. a veřejné obchodní společnosti E). Tím, že insolvenční soud v bodu II. výroku usnesení z 16. 5. 2016 určil (ve shodě s [R 82/2016](#)) jedinou celkovou odměnu insolvenčních správců pro celé řízení částkou 915.071,84 Kč (922.056,84 Kč – 6.985 Kč), neučinil z dovolatelky majitelku celé této pohledávky (kterou by takto musela dovolatelka přiznat v rámci daně z příjmů); bod IV. výroku usnesení insolvenčního soudu z 16. 5. 2016 tedy již proto nelze interpretovat jako osobní majetkovou povinnost dovolatelky. Ostatně, při takové (soudy nižších stupňů v této věci zastávané) interpretaci exekučního titulu, by postrádal smysl bod V. výroku usnesení výroku usnesení insolvenčního soudu z 16. 5. 2016, jímž insolvenční soud dovolatelce uložil, aby mu podala zprávu o uspokojení „dosud neuhrazených výdajů majetkové podstaty výroku III. usnesení“. Neuhrazené výdaje majetkové podstaty (mezi něž bod III. výroku předmětného usnesení řadí i odměnu a hotové výdaje insolvenční správkyně) se uspokojují z majetkové podstaty [nikoli z osobního majetku insolvenčního správce, který (coby správce cizího majetku) majetkovou podstatu pouze spravuje].

42. Lze tedy shrnout, že usnesení, jímž insolvenční soud poté, co určí jedinou celkovou odměnu insolvenčních správců pro celé řízení, ukládá insolvenčnímu správci dlužníka, aby z takto určené odměny do 15 dnů od právní moci usnesení vyplatil konkrétní částku (podíl na odměně) v insolvenčním řízení dříve činnému insolvenčnímu správci dlužníka, je ve smyslu ustanovení § 40a insolvenčního zákona exekučním titulem pro pohledávku za majetkovou podstatou dle § 168 odst. 2 písm. a/ insolvenčního zákona, která má být uspokojena z majetkové podstaty dlužníka a pro kterou proto nelze vést výkon rozhodnutí (exekuci) na majetek insolvenčního správce.

43. Právní posouzení věci soudy nižších stupňů, tedy v dotčeném ohledu není správné.

44. Řečené platí bez zřetele k tomu, že skutečnost, že dovolatelka povinnost uloženou jí insolvenčním soudem nesplnila (pohledávku za majetkovou podstatou veřejné obchodní společnosti E neuhradila a odpovídající část výtěžku zpeněžení zadržela pro sebe), je porušením povinnosti insolvenčního správce. Ospravedlněním takového postupu z povahy

věci nemůže být okolnost, že dovolatelka proti této pohledávce veřejné obchodní společnosti E započítala svou osobní pohledávku (z titulu nájemného uhrazeného za veřejnou obchodní společnost E). Není-li (jak ostatně tvrdí sama dovolatelka) vymáhaná pohledávka pohledávkou proti dovolatelce, nýbrž pohledávkou proti majetkové podstatě dlužníka, pak není splněna podmínka „vzájemnosti pohledávek“; dovolatelka nebyla a není oprávněna započíst svou osobní pohledávku proti pohledávce směřující za dlužníkem, jehož majetek (majetkovou podstatu) spravuje jako majetek „cizí“.

45. Vzhledem k výše uvedenému Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), máje za splněné podmínky uvedené v § 243d odst. 1 písm. b/ o. s. ř., změnil napadené rozhodnutí v tom duchu, že návrhu na zastavení exekuce vyhověl, jelikož na osobní majetek povinné je vedena nepřipustně (§ 40a insolvenčního zákona, § 268 odst. 1 písm. h/ o. s. ř.) a (vzhledem k označení povinné) proti majetkové podstatě dlužníka T exekuční návrh nesměřoval (srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 6. 2018, sp. zn. [29 Cdo 2772/2016](#), uveřejněný pod číslem 72/2019 Sb. rozh. obč.).

46. S přihlédnutím k tomu, že změna výroku, jímž exekuční soud nevyhověl návrhu na zastavení exekuce, vyvolala potřebu rozhodnout (nově) o nákladech řízení, změnil Nejvyšší soud napadené usnesení dále i v tom směru, že co do rozhodování o nákladech řízení věc vrátil exekučnímu soudu k dalšímu řízení. To je i důvod, pro který usnesení Nejvyššího soudu neobsahuje výrok o nákladech dovolacího řízení (o těchto nákladech ve vráceném rozsahu rovněž rozhodne exekuční soud).

47. Nejvyšší soud nepřehlédl, že podle oznámení soudního exekutora o skončení exekuce ze dne 18. 11. 2019, č. j. 067 EX 11793/17-163, skončila předmětná exekuce provedením již dne 22. 10. 2019; proto se nezabýval dříve ani návrhem dovolatelky na odklad právní moci dovoláním napadeného rozhodnutí (z 31. 7. 2019), jelikož v době, kdy o něm mohl poprvé rozhodnout (6. 11. 2020, kdy mu věc byla předložena s dovoláním), se vzhledem ke skončení exekuce stal bezpředmětným.

48. K možnosti zastavit exekuci podle § 268 odst. 1 písm. h/ o. s. ř. bez zřetele k tomu, že v mezidobí již došlo k vymožení plnění z exekučního titulu, srov. např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. [21 Cdo 3266/2013](#), uveřejněného pod číslem 62/2014 Sb. rozh. obč.

49. Nejvyšší soud také nepřehlédl, že konkurs na majetek dlužníka T byl v mezidobí zrušen (usnesením insolvenčního soudu ze dne 1. 12. 2021, které nabylo právní moci dne 28. 12. 2021) proto, že majetek dlužníka T je zcela nedostačující, a že usnesením ze dne 14. 2. 2022, které nabylo právní moci dne 12. 3. 2022, insolvenční soud zprostil dovolatelku funkce insolvenční správkyně dlužníka T. To v poměrech dané věci znamená, že neuspokojená pohledávka za majetkovou podstatou přiznaná veřejné obchodní společnosti E usnesením insolvenčního soudu ze dne 16. 5. 2016 (ve spojení s usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 2. 3. 2017) je v důsledku toho, že dovolatelka řádně a včas nesplnila (jako insolvenční správkyně dlužníka T) své povinnosti podle předmětného usnesení, (stále) pohledávkou veřejné obchodní společnosti E vůči dlužníku T.

č. 98

Kupující, který byl při uzavření kupní smlouvy uveden prodávajícím v omyl o rozhodující okolnosti spočívající ve sjednaných vlastnostech předmětu koupě a jemuž bylo následně poskytnuto vadné plnění (předmět koupě), může úspěšně namítat relativní neplatnost kupní smlouvy (§ 583 o. z.) bez ohledu na to, zda mu vznikla i práva z vadného plnění.

Žalobce nemusí při uplatnění práva na vrácení plnění z neplatné smlouvy v žalobě vyjadřovat vzájemnou podmíněnost plnění a soud v řízení prověří, zda je žalobou uplatněné právo na vrácení plnění provázáno s restituční povinností žalobce (a zjištěnou vzájemnost vyjádří ve výroku rozhodnutí), pouze k námitce, v níž bude žalovaný tvrdit, že jeho povinnost k plnění má být podmíněna tím, že i jemu bude vráceno plnění, které poskytl žalobci, příp. tím, že mu má být poskytnuta peněžitá náhrada, není-li vrácení plnění dobře možné (§ 2999 o. z.). Tam, kde půjde o vrácení vzájemných nepeněžitých plnění či o vrácení nepeněžitých plnění oproti vrácení peněžitých plnění, přičemž vrácení nepeněžitých plnění bude dobře možné, vyjádří soud ve výroku rozhodnutí vzájemnost plnění tak, že povinnost žalovaného k vydání bezdůvodného obohacení naváže na povinnost žalobce vrátit to, co získal (např. „žalovaný je povinen zaplatit žalobci ... oproti vydání ... žalovanému“). Tam, kde si strany mají navzájem vracet peněžitá plnění nebo peněžitou náhradu ve smyslu § 2999 o. z., přizná soud žalobci pouze nárok na vrácení částky, o kterou peněžité plnění poskytnuté žalobcem žalovanému (peněžitá náhrada) přesahuje peněžité plnění (peněžitou náhradu) poskytnuté žalovaným žalobci.

č. 98

Smlouva kupní, Neplatnost smlouvy, Omyl, Bezdůvodné obohacení, Vzájemné plnění
§ 583 o. z., § 1914 o. z., § 1916 odst. 1 o. z., § 1925 o. z., § 2993 o. z., § 2999 o. z.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 2022, sp. zn. 23 Cdo 2042/2020, ECLI:CZ:NS:2022:23.CDO.2042.2020.1

Nejvyšší soud odmítl dovolání žalované proti části výroku II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 29. 11. 2019, sp. zn. 13 Co 181/2019, kterou byl potvrzen rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 31. 1. 2019, sp. zn. 27 C 82/2016, ve výroku II, zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 29. 11. 2019, sp. zn. 13 Co 181/2019, v části výroku II, kterou byl ve výrocích I, III a IV potvrzen rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 31. 1. 2019, sp. zn. 27 C 82/2016, a ve výroku III a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 31. 1. 2019, sp. zn. 27 C 82/2016, ve výrocích I, III a IV, a věc v tomto rozsahu vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 1 k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se v řízení domáhala po žalované zaplacení částky 2 600 000 Kč s příslušenstvím jako nároku na vrácení uhrazené části kupní ceny z neplatné kupní smlouvy pro uvedení v omyl

o vlastnostech kupovaných přístrojů a zařízení pro estetickou medicínu. Žalovaná zpochybňovala omyl žalobkyně, s poukazem na § 2993 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též jen „o. z.“), namítala, že žalobkyně má (kromě přístroje TINTORETTO) dodané přístroje a zařízení ve své dispozici a že ostatní části předmětu kupní smlouvy v ceně 320 650 Kč byly žalobkyní spotřebovány. Uplatnila námitku vzájemného plnění a následně též pro případ, že soud shledá kupní smlouvu neplatnou či zrušenou, uplatnila vzájemnou žalobou nárok na vydání věcí dodaných žalobkyni podle kupní smlouvy (konkrétně specifikovaných přístrojů a zařízení) a také „limfodrenážního“ (správně „lymfodrenážního“) přístroje s kalhotami BTL, který byl žalobkyni zapůjčen po dobu opravy přístroje TINTORETTO.

č. 98

2. Obvodní soud pro Prahu 1 rozsudkem ze dne 31. 1. 2019, č. j. 27 C 82/2016-262 (již druhým v pořadí), uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyni částku 2 600 000 Kč s tam specifikovaným úrokem z prodlení do tří dnů od právní moci rozsudku (výrok I), uložil žalobkyni povinnost vydat žalované tam (podle vzájemné žaloby) specifikované přístroje a zařízení do tří dnů od právní moci rozsudku (výrok II), a rozhodl, že žádná z účastnic nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok III) a že žalobkyně i žalovaná jsou povinny každá jednou polovinou zaplatit České republice – Obvodnímu soudu pro Prahu 1 na nákladech řízení částku 350 Kč (výrok IV).

3. Soud prvního stupně vyšel ze zjištění o spolupráci účastnic tvořené několika vzájemně provázanými smluvními dokumenty, jejichž primárním účelem bylo, aby žalovaná především materiálně zabezpečila chod nově plánované pobočky žalobkyně v Praze v podobě dodání bezvadných přístrojů a zařízení pro estetickou medicínu. Dne 1. 4. 2015 žalovaná předložila mailem žalobkyni návrh týkající se tzv. demo přístrojů (FUSIOMED ICE, Mesotherm, X Lase), což mělo podle ujištění obchodního ředitele žalované J. S. znamenat přístroje použité pouze od 20. do 23. 3. 2015 v rozsahu tří dnů na výstavě COSMOPROF BOLOGNA v Itálii. Tento návrh žalobkyně akceptovala. Dne 22. 6. 2015 byla uzavřena kupní smlouva č. 1/PRAH 5/2015, jež se týkala dodávky přístrojů (včetně výše uvedených), zařízení, dalších spotřebních věcí a plnění, a současně s ní byla uzavřena smlouva o franchisingu č. 1/PRAH 5/2015, která upravovala franchisingovou spolupráci účastnic. Žalobkyně při převzetí předmětu kupní smlouvy ve dnech 10. – 13. 8. 2015 provedla s obvyklou pozorností jeho obhlídku, nevykazoval žádné nedostatky a byl funkční. Většina přístrojů měla na sobě uveden rok výroby 2012 a 2013, čemuž k opakovanému ubezpečování žalované nevěnovala pozornost, neboť rok výroby nebyl zcela relevantní skutečností, pokud šlo o jejich opotřebení. Po zahájení provozu pobočky začaly přístroje vykazovat nedostatky, zejména přístroj X Lase se po několikerém použití začal přehřívat, ošetření bylo nepříjemné a došlo k popálení jedné pacientky. Postupně byly zjišťovány další vady, které se žalovaná pokoušela průběžně odstraňovat. Žalobkyně pojala podezření, že nebyly dodány přístroje deklarované žalovanou, což potvrdil při jejich prohlídce dne 12. 11. 2015 soudní znalec Ing. J. F., podle kterého stupeň opotřebení třech zásadních přístrojů odpovídal ročnímu použití při středním provozu. Žalobkyně následně dne 18. 11. 2015 „zrušila kupní smlouvu“ a vyzvala žalovanou k vrácení jí zaplacené části kupní ceny ve výši 2 600 000 Kč.

4. Podle soudu prvního stupně skutečná doba opotřebení předmětu prodeje byla rozhodnou okolností pro uzavření kupní smlouvy, neboť při vědomosti pravého opotřebení stěžejních a nejdražších přístrojů předmětu prodeje by k uzavření kupní smlouvy nedošlo, žalobkyně by za těch podmínek přístroje nekoupila, ani by se nezavazovala k dlouhodobé spolupráci

ve formě tzv. franchisingu, jež vyžadovala bezproblémové fungování pobočky a rovněž předpokládala bezproblémové fungování nejdražších přístrojů, na nichž bylo fungování pobočky ekonomicky závislé (nemohla by s opotřebovanými přístroji dosahovat zisku za účelem pokrytí úvěru, který si byla nucena vzít na úhradu přístrojů a dalšího vybavení). Šlo o podstatný omyl a uzavřenou kupní smlouvu posoudil soud prvního stupně jako relativně neplatné právní jednání a též uzavřel, že šlo o vadné plnění, které bylo podstatným porušením smlouvy, a žalobkyně od smlouvy odstoupila, což mohla učinit podle § 2106 odst. 1 písm. d) o. z. Ve svých dalších právních závěrech vycházel jen z toho, že mezi účastnicemi byla uzavřena neplatná smlouva, že žalobkyně měla právo se její neplatnosti dovolat a požadovat po žalované, co na předmět kupní smlouvy plnila (částku 2 600 000 Kč). S odkazem na § 2993 o. z. uvedl, že žalovaná účinně a včas namítla, že žádá přiznat vzájemné plnění (učinila vzájemný návrh), a účastnice byly povinny vrátit vše, co si na základě neplatné smlouvy vzájemně poskytly. Dospěl k závěru o povinnosti žalované vrátit žalobkyni z titulu neplatné smlouvy částku 2 600 000 Kč s příslušenstvím, a to oproti vydání přístrojů, které má ve své dispozici žalobkyně (ve výrocích I a II rozsudku soudu prvního stupně však vzájemnost plnění vyjádřena nebyla – poznámka Nejvyššího soudu), včetně lymfodrenážního přístroje s kalhotami BTL, který sice nebyl předmětem kupní smlouvy, avšak žalovaná jej zapůjčila žalobkyni v průběhu spolupráce a nebyl jí doposud žalobkyni vrácen. Vyhověl tedy i vzájemné žalobě žalované na vydání věcí neoprávněně držených žalobkyní.

5. Městský soud v Praze v záhlaví označeným rozhodnutím odmítl námitku podjatosti soudkyně P. L. (výrok I), potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (výrok II) a rozhodl, že žádná z účastnic nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok III).

6. Odvolací soud v odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že soud prvního stupně „uložil žalované povinnost zaplatit částku 2 600 000 Kč s příslušenstvím, a to oproti vydání přístrojů v dispozici žalobkyně přesně ve výroku specifikovaných, vše ve lhůtě tří dnů od právní moci rozsudku“. K důkazu zopakoval kupní smlouvu č. 1 PRAH5/2015, z níž zjistil, že v ní byla sjednána „tzv. demo cena pro franchisanta“ zejména u předmětných tří přístrojů, která odpovídala dohodnuté slevě z kupní ceny. V ostatním považoval za správný skutkový stav zjištěný soudem prvního stupně. Ztotožnil se se závěrem soudu prvního stupně o uvedení žalobkyně v omyl, který byl podstatný, neboť bez něj by k uzavření kupní smlouvy nedošlo. Žalobkyně neměla v úmyslu za předmětnou kupní cenu nakupovat přístroje používané v řádu let. Dále doplnil, že uzavřená kupní smlouva odpovídala dohodě ze dne 1. 4. 2015, tj. ujednání o prodeji tzv. demo přístrojů, a že následná jednání se týkala již jen způsobu financování, a nikoliv dodání jiných přístrojů. Podle odvolacího soudu bylo bez významu, jak hodnotil soud prvního stupně svědecké výpovědi J. S. a L. N., neboť k rozhodujícím skutkovým zjištěním bylo možné dojít jen na základě provedených listinných důkazů. Jako správný hodnotil i závěr soudu prvního stupně, že žalobkyně při převzetí přístrojů nemohla z výrobních štítků zjistit, že jde o přístroje použité, neboť i přístroje vyrobené v letech 2012-2013 mohly být používány jen po deklarované dobu, o které byla žalobkyně ujištěna. Neměl důvod pochybovat o odborných znaleckých závěrech vyjádřených ve znaleckém posudku a výpovědi znalce Ing. J. F. Dodal též, že žalovaná namítla (dne 18. 11. 2015) relativní neplatnost smlouvy (stejným přípisem eventuálně rovněž odstoupila od smlouvy), kupní smlouvu považoval za neplatnou a žalovanou shledal povinnou vrátit žalobkyni jí zaplacenou kupní cenu za všechny přístroje, které jsou předmětem kupní smlouvy. K námitce žalované, že předmětem kupní smlouvy bylo i doplňkové vybavení v hodnotě 320 000 Kč, o něž měla být přiznaná částka snížena

(soud prvního stupně ji zohlednil v předchozím zrušeném rozsudku), odvolací soud uvedl, že cena tohoto doplňkového vybavení byla sjednána nad rámec kupní ceny přístrojů, která činila 2 784 500 Kč, a z provedených důkazů bylo zjištěno, že žalobkyně zaplatila jen částku 2 600 000 Kč, jejíž vrácení se domáhá. Přisvědčil také názoru soudu prvního stupně, že při vznesení námitky vzájemného plnění žalovanou, bylo třeba rozhodnout způsobem, jak učinil soud prvního stupně, který na základě vzájemného návrhu žalované rozhodl o vzájemném plnění podle § 2993 o. z.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 98

7. Proti rozsudku odvolacího soudu v rozsahu jeho výroků II a III podala žalovaná včasné dovolání, v němž co do přípustnosti uvedla, že napadený rozsudek závisí na vyřešení otázek hmotného práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, resp. otázek, které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny. Namítá, že napadený rozsudek spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Navrhuje jeho změnu a zamítnutí žaloby, případně jeho zrušení, včetně rozsudku soudu prvního stupně, a vrácení věci soudu prvního stupně k dalšímu řízení s tím, aby věc v dalším řízení projednal jiný samosoudce vzhledem k pochybnosti o nepodjatosti a vzhledem k dosavadním procesním vadám.

8. Podle žalované byla na místě aplikace norem týkajících se vadného plnění. Posouzení kupní smlouvy jako neplatné pro omyl žalobkyně podle § 583 o. z. považuje za rozporné s principem exkluzivity práv z odpovědnosti za vadné plnění, kterou dovozuje z toho, že odpovědnost za vady vyžaduje navíc dodatečně (speciální) předpoklady, dopadá tak na užší skupinu případů, nabízí podstatně širší prostředky nápravy a omezuje případnou odpovědnost prodávajícího. Poukazuje na závěry právní teorie a podpůrně na judikaturu vztahující se k právní úpravě v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, zrušeném ke dni 1. 1. 2014 (dále jen „obč. zák.“), s níž má být rozsudek odvolacího soudu v rozporu (rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2000, sp. zn. [29 Cdo 2228/2000](#), a ze dne 25. 7. 2013, sp. zn. [33 Cdo 670/2012](#), jež jsou veřejnosti dostupné – stejně jako dále citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu – na <https://www.nsoud.cz>). Otázka „jaký je vztah právní úpravy práv z vadného plnění a úpravy omylu o vlastnostech předmětu koupě“ (dále jen „první otázka“) je podle ní dosud neřešená dovolacím soudem.

9. Žalovaná nesouhlasí se závěrem soudů obou stupňů o prokázání ujednání o prodeji tzv. demo přístrojů – použitých jen na zkoušku v rozsahu tří dnů na výstavě v Bologni. Prezentuje názor, že i kdyby bylo prokázáno jednání v omylu, omyl o míře a délce předchozího použití použité věci, která byla předmětem kupní smlouvy, nemohl být omylem o podstatné náležitosti kupní smlouvy, tedy „o rozhodující okolnosti“ ve smyslu § 583 o. z. Podle ní se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2011, sp. zn. [23 Cdo 2511/2009](#), či rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2011, sp. zn. [25 Cdo 2987/2000](#)), při posouzení otázky, zda u kupní smlouvy, jejímž předmětem je prodej použité věci, je míra a délka předchozího použití použité věci podstatnou vlastností předmětu plnění a omyl strany o těchto vlastnostech je omylem podstatným podle § 583 o. z. (dále jen „druhá otázka“). Formuluje také jako dosud judikaturou dovolacího soudu neřešenou otázku, „zda konkrétně vlastnost předmětu plnění spočívající

v míře a délce předchozího použití použité věci může zakládat kvalifikovaný omyl o rozhodující okolnosti způsobující neplatnost smlouvy“ (dále jen „třetí otázka“). Rozhodnutí soudů obou stupňů má v tomto směru za nepřezkoumatelná pro absenci odůvodnění, proč považují omyl žalobkyně za podstatný.

10. Odvolací soud podle žalované vyřešil také otázku „požadavku omluvitelnosti omylu“ (dále jen „čtvrtá otázka“) v rozporu s rozhodovací praxí Nejvyššího soudu o aplikaci § 49a obč. zák. (s rozsudkem ze dne 30. 7. 2009, sp. zn. [29 Cdo 1830/2007](#), uveřejněným pod číslem 55/2010 Sb. rozh. obč. – dále jen „R 55/2010“, a dalšími navazujícími rozhodnutími), jejíž závěry byly reflektovány i v poměrech nové civilní úpravy (odkazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2019, sp. zn. [24 Cdo 2178/2019](#)). Namítá, že odvolací soud se nevypořádal s její argumentací, že žalobkyně nevynaložila obvyklou péči (míru opatrnosti), pokud předmět koupě bez připomínek převzala, i když stáří přístrojů bylo zjevné z výrobních štítků a mohla je jednoduše ověřit. V návaznosti na tvrzení, že kupní smlouva neobsahovala ujednání o stáří, době předchozího použití a jakosti dodaných přístrojů, uplatňuje námitku, že odvolací soud vyřešil v rozporu s rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. [32 Cdo 4921/2010](#), otázku, „pokud nebyla z kupní smlouvy doba použití předmětu seznatelná, měl odvolací soud postupovat při posouzení, zda bylo žalovanou jako prodávající plněno v souladu s kupní smlouvou, podle § 2095 o. z.“ (dále jen „pátá otázka“).

č. 98

11. Žalovaná poukazuje i na to, že žalobkyně se domáhala vrácení uhrazené části kupní ceny ve výši 2 600 000 Kč (z celkové kupní ceny 3 689 895 Kč) pro neplatnost celé kupní smlouvy, a že předmětem plnění dodaného žalobkyni dle kupní smlouvy bylo rovněž další doplňkové vybavení, jemuž odpovídala část kupní ceny ve výši 320 650 Kč, o kterou soud prvního stupně v prvním zrušeném rozsudku ponížil nárok žalobkyně. Odvolací soud podle ní nezohlednil náhradu za užívání přístrojů žalobkyní po dobu přesahující dva měsíce a náhradu za výše uvedené doplňkové vybavení, které bylo žalobkyní spotřebováno. Pokládá otázku, zda, „spočívá-li bezdůvodné obohacení v plnění na základě neplatné smlouvy a předmět smlouvy byl domnělým kupujícím užíván a, byť i částečně, spotřebován, náleží domnělému prodávajícímu peněžitá náhrada“ (dále jen „šestá otázka“), která měla být soudem zohledněna. Při řešení této otázky se měl odvolací soud odchýlit od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu (usnesení ze dne 8. 12. 2009, sp. zn. [28 Cdo 3391/2009](#)) a porušit její právo na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

12. Odvolacímu soudu žalovaná vytýká také procesní vady při posouzení skutkového stavu, tím, že nenapravil porušení procesních předpisů soudem prvního stupně (vady řízení), který nehodnotil rozpory mezi provedenými důkazy, nekriticky vycházel výhradně z výpovědi jednatele žalobkyně a jeho manželky, o něž opřel své rozhodnutí, a jejich vztah k žalobkyni nijak nehodnotil, naopak výpověď svědka J. S. (zaměstnance žalované a partnera tehdejší jednatelky žalované) hodnotil jako zcela nedůvěryhodnou bez bližšího odůvodnění a účastnický výslech tehdejší jednatelky žalované Z. T. nehodnotil vůbec (odkazuje na rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 14. 6. 2010, sp. zn. [22 Cdo 2516/2008](#) a ze dne 27. 11. 2012, sp. zn. [25 Cdo 133/2011](#)). Je přesvědčena, že odvolací soud nedostatečným odůvodněním rozsudku „nesprávně aplikoval § 157 o. s. ř., rovněž zatížil své rozhodnutí nesprávnou aplikací § 132 o. s. ř.“ v rozporu s citovanou judikaturou a „porušil právo žalované na soudní ochranu a princip rovnosti účastníků řízení“.

13. Žalobkyně navrhuje dovolání jako nepřipustné odmítnout, případně jako nedůvodné zamítnout. Napadené rozhodnutí považuje za správné. Neshledává rozumný důvod pro exkluzivitu práv z odpovědnosti za vady před relativní neplatností. Uvedené instituty jsou podle ní odlišné a je-li naplněna příslušná hypotéza právní normy, nastoupí i jiné důsledky předpokládané dispozicí právní normy. Přijetí názoru žalované by podle ní znamenalo popření institutu relativní neplatnosti. Zdůrazňuje, že zákonodárce nevyjádřil formou výslovné kogentní úpravy vztah dvou takto odlišných institutů a ani v odborné veřejnosti není žalovanou prezentovaný názor přijímán jednotně. Podle žalobkyně Nejvyšší soud v usnesení ze dne 4. 12. 2007, sp. zn. [29 Odo 564/2006](#), nepřímou naznačil, že souběh obou institutů je možný (resp. není bez dalšího vyloučen). Další dovolací námitky podle ní nemají oporu v odborné literatuře a v judikatuře dovolacího soudu a napadené rozhodnutí nespočívá na řešení páté otázky. K otázce šesté namítá, že za situace, kdy žalovaná způsobila neplatnost právního jednání podle § 583 o. z., se tato skutečnost přičítá účelu pravidla vylučujícího platnost právního jednání, a proto je namíste žalované náhradu za spotřebované zboží nepřiznat. Upozorňuje, že tvrzením o procesních vadách se žalovaná domáhá přezkumu skutkového stavu, k němuž Nejvyšší soud není povolán, a nejsou pro něj dány důvody.

III.

Připustnost dovolání

14. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2022 (srov. čl. II bod 1 zákona č. 286/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony), dále jen „o. s. ř.“.

15. V té části výroku II napadeného rozhodnutí, kterou byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve výroku II (vyhovující vzájemné žalobě žalované), není splněna podmínka tzv. subjektivní připustnosti dovolání [§ 243c odst. 3 věta první o. s. ř. ve spojení s § 218 písm. b) o. s. ř.]. Z povahy dovolání jakožto opravného prostředku plyne, že oprávnění je podat (subjektivní připustnost) svědčí pouze tomu účastníku, v jehož poměrech rozhodnutím odvolacího soudu nastala újma, odstranitelná tím, že dovolací soud toto rozhodnutí zruší, popřípadě změní (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1363/96, uveřejněné v časopise Soudní judikatura, sešit č. 3, ročník 1998, pod číslem 28, a z pozdější doby např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2014, sp. zn. [33 Cdo 1303/2014](#), a ze dne 8. 12. 2015, sp. zn. [29 Cdo 3041/2015](#)). Z hlediska posouzení subjektivní připustnosti dovolání lze přitom existenci případné újmy na právech účastníka posuzovat jen z procesního hlediska, nikoliv podle hmotného práva (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2001 sp. zn. [33 Odo 258/2001](#), či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2011, sp. zn. [32 Cdo 3312/2010](#)). V situaci, kdy výrokem II rozsudku soudu prvního stupně bylo rozhodnuto o vzájemném návrhu žalované zcela v její prospěch, nelze dospět k závěru, že tímto výrokem rozhodnutí byla žalovaná jako dovolatelce způsobena újma na jejích právech, která by mohla být odstraněna jeho zrušením či změnou. Nejvyšší soud proto v tomto rozsahu dovolání odmítl podle § 243c odst. 3 o. s. ř. ve spojení s § 218 písm. b) o. s. ř.

16. V další části výroku II napadeného rozsudku, jíž byly potvrzeny výroky III a IV rozsudku soudu prvního stupně, a ve výroku III bylo odvolacím soudem rozhodováno o nákladech řízení. Podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. dovolání není přípustné proti výrokům o nákladech řízení.

17. Dovolací soud se dále zabýval přípustností dovolání proti části výroku II napadeného rozhodnutí, kterou byl potvrzen výrok I rozsudku soudu prvního stupně (vyhovění žalobě).

18. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

č. 98

19. Řešení druhé otázky, stejně jako obdobné třetí otázky, jak byly žalovanou formulovány, je vždy odvislé od konkrétních skutkových okolností dané věci. Jinak řečeno, výsledek posouzení uvedených otázek se bude lišit v závislosti na tom, nakolik je míra a délka předchozího použití prodávané věci v konkrétním případě rozhodnou okolností pro uzavření smlouvy (tedy zda by strana při pravé znalosti takových vlastností předmětu koupě smlouvu vůbec uzavřela). Závěr odvolacího soudu (kterým se ztotožnil se závěry soudu prvního stupně), že žalobkyně měla zájem výlučně o tzv. demo přístroje (přístroje použité v řádu několika dnů na výstavě v Itálii) a že s vědomím pravé znalosti míry a délky předchozího použití kupovaných přístrojů by kupní smlouvu vůbec neuzavřela (žalobkyně neměla v úmyslu nakupovat přístroje takto opotřebované), je závěrem skutkovým, nikoliv právním. Žalovaná tak ve skutečnosti prostřednictvím druhé a třetí otázky nezpochybňuje právní posouzení věci odvolacím soudem, nýbrž správnost skutkových závěrů, z nichž odvolací soud vycházel. Správnost skutkového stavu věci zjištěného v řízení před soudy nižších stupňů v dovolacím řízení zpochybnit nelze. Dovolací přezkum je ustanovením § 241a odst. 1 o. s. ř. vyhrazen výlučně otázkám právním. Námitky takové povahy tudíž nemohou přivodit ani závěr o přípustnosti dovolání (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. [29 Cdo 2394/2013](#), uveřejněné pod číslem 4/2014 Sb. rozh. obč., nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2014, sp. zn. [33 Cdo 843/2014](#), ze dne 25. 11. 2014, sp. zn. [32 Cdo 4566/2014](#), a ze dne 28. 5. 2015, sp. zn. [29 Cdo 12/2015](#)). Druhá a třetí otázka proto přípustnost dovolání nemohou založit.

20. Pro úplnost lze dodat, že otázku posouzení podstatnosti omylu, tj. omylu o rozhodující okolnosti ve smyslu § 583 o. z. jako omylu o skutečnosti, která je pro uskutečnění právního jednání (uzavření smlouvy) podle projevené vůle subjektu rozhodující, řešil odvolací soud v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu, která i v poměrech právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 vychází ze závěrů dosavadní judikatury vztahující se k § 49a obč. zák. (na kterou žalovaná odkazovala), neboť nová právní úprava při vymezení podstatného omylu (omylu o rozhodující okolnosti) navazuje na právní úpravu předchozí (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 2. 2022, sp. zn. [23 Cdo 3121/2021](#)).

21. Ani čtvrtá otázka („omluvitelnost omylu“) přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. nezakládá, neboť odvolací soud se neodchýlil od rozhodovací praxe dovolacího soudu (výše citované žalovanou), pokud uzavřel, že údaj o datu výroby přístrojů, který mohla žalobkyně zjistit z výrobních štítků, nebyl podstatný pro vědomost žalované o skutečné době

jejich používání, tj. o tom, zda (ne)šlo o demo přístroje používané pouze po dobu tří dnů na výstavě, neboť i takto (dříve) vyrobené přístroje mohly být používány pouze po krátkou dobu uváděnou žalovanou. O neomluvitelnosti omylu by navíc bylo možné hovořit pouze tehdy, pokud by žalobkyně jednala bez obvyklé míry opatrnosti při uzavírání příslušné smlouvy (tj. v době, kdy k omylu došlo), nikoliv až v době převzetí předmětu koupě (tj. po uzavření kupní smlouvy), jak tvrdí žalovaná.

22. Jedním z předpokladů přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř. je i to, že v dovolání vymezenou otázku odvolací soud řešil a že jeho rozhodnutí na jejím řešení závisí, jinak řečeno, že je pro napadené rozhodnutí určující (srov. shodně například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2013, sen. zn. [29 NSČR 53/2013](#)). Přípustnost dovolání proto nezakládá pátá otázka, neboť na jejím řešení napadené rozhodnutí nezávisí. Žalovaná při její formulaci vychází z předpokladu, že z kupní smlouvy nebyla doba použití sjednaného předmětu plnění seznatelná. Odvolací soud však měl za prokázané, že doba použití dodávaných přístrojů byla smluvně sjednána, neboť ve smlouvě byl odkaz na „tzv. demo cenu pro franchisanta“, což odpovídalo předchozí dohodě vyplývající z emailu ze dne 1. 4. 2015 o prodeji tzv. demo přístrojů, tj. přístrojů používaných tři dny na výstavě. Skutkový závěr předestřený žalovanou při formulaci této otázky odvolací soud neučinil a tudíž ani takto formulovanou otázku neřešil (neměl důvod řešit). Při úvaze o tom, zda je právní posouzení věci odvolacím soudem správné, přitom Nejvyšší soud vychází (musí vycházet) ze skutkových závěrů odvolacího soudu, a nikoli z těch skutkových závěrů, které v dovolání na podporu svých právních argumentů nejprve zformuluje sám dovolatel (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. [29 Odo 268/2003](#), uveřejněný pod číslem 19/2006 Sb. rozh. obč., či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2013, sp. zn. [29 Cdo 3829/2011](#), nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2015, sp. zn. [29 Cdo 4245/2014](#)).

23. Přípustnost dovolání nemůže být založena ani pro řešení šesté otázky, v části týkající se tvrzeného práva žalované na náhradu za užívání dodaných přístrojů žalobkyní, neboť ani na jejím řešení napadené rozhodnutí nezáviselo. Odvolací soud se v odůvodnění svého rozhodnutí zabýval námitkou žalované, že měla být žalobkyni přiznána nižší částka, neboť předmětem kupní smlouvy bylo i doplňkové vybavení v hodnotě cca 320 000 Kč, které žalobkyně spotřebovala. Případné právo žalované na peněžitou náhradu za užívání přístrojů žalobkyní po dobu přesahující dva měsíce odvolací soud neposuzoval (neměl důvod posuzovat), pokud žalovaná právo na peněžitou náhradu za užívání přístrojů v řízení řádně nespecifikovala (co do konkrétního skutkového vymezení a výše peněžité náhrady), řádná skutková tvrzení o existenci tohoto práva a výši náhrady neuvedla ani v rámci vznesené námítky vzájemnosti (či v rámci své jiné obrany) a neučinila je ani předmětem vzájemné žaloby.

24. Nejvyšší soud však shledal dovolání přípustným pro řešení otázky první v tom rozsahu, v jakém na jejím řešení napadené rozhodnutí záviselo a v jakém bylo právní posouzení věci odvolacím soudem relevantně zpochybněno v dovolání, tj. otázky zda kupující, který byl při uzavření kupní smlouvy uveden prodávajícím v omyl o rozhodující okolnosti spočívající ve sjednaných vlastnostech předmětu koupě a jemuž bylo následně poskytnuto vadné plnění (předmět koupě) může úspěšně namítat relativní neplatnost kupní smlouvy (§ 583 o. z.) vedle práv z vadného plnění, či zda může uplatňovat výlučně práva z vadného plnění.

Tato otázka v rozhodovací praxi dovolacího soudu v poměrech právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 dosud nebyla řešena.

25. Dovolání je přípustné též pro řešení otázky šesté (její části), tj. otázky, zda v případě, je-li domnělým kupujícím spotřebováno (byť částečně) plnění mu poskytnuté domnělým prodávajícím na základě neplatné kupní smlouvy, náleží domnělému prodávajícímu peněžitá náhrada, která má být zohledněna soudem při vypořádání vzájemných plnění z neplatné smlouvy snížením nároku na vrácení kupní ceny. Byť žalovaná ve vztahu k této otázce odkazovala na rozhodnutí dovolacího soudu vztahující se k právní úpravě soukromého práva účinné do 31. 12. 2013, od níž se odvolací soud *stricto sensu* odchýlit nemohl, neboť věc posuzoval vzhledem k datu uzavření kupní smlouvy (dne 22. 6. 2015) podle zákona č. 89/2012 Sb., v poměrech právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 tato otázka dosud ve všech souvislostech v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu vyřešena nebyla.

č. 98

IV.

Důvodnost dovolání

K otázce první

26. Podle § 583 o. z. jednal-li někdo v omylu o rozhodující okolnosti a byl-li v omyl uveden druhou stranou, je právní jednání neplatné.

27. Podle § 1914 o. z. kdo plní za úplatu jinému, je zavázán plnit bez vad s vlastnostmi vymíněnými nebo obvyklými tak, aby bylo možné použít předmět plnění podle smlouvy, a je-li stranám znám, i podle účelu smlouvy (odst. 1); je-li splněno vadně, má příjemce práva z vadného plnění (odst. 2).

28. Podle § 1916 odst. 1 o. z. dlužník plní vadně, zejména a) poskytne-li předmět plnění, který nemá stanovené nebo ujednané vlastnosti, b) neupozorní-li na vady, které předmět plnění má, ač se při takovém předmětu obvykle nevyskytují, c) ujistí-li věřitele v rozporu se skutečností, že předmět plnění nemá žádné vady, anebo že se věc hodí k určitému užívání, nebo d) zcizí-li cizí věc neoprávněně jako svoji.

29. Podle § 1925 o. z. právo z vadného plnění nevylučuje právo na náhradu škody; čeho však lze dosáhnout uplatněním práva z vadného plnění, toho se nelze domáhat z jiného právního důvodu.

30 Nejvyšší soud předně zdůrazňuje, že ve svém právním posouzení vychází ze závěrů odvolacího soudu (dovoláním relevantně nezpochybněných), že při uzavření kupní smlouvy jednala žalobkyně v podstatném omylu o vlastnostech předmětu koupě, který byl omluvitelný a způsobil (relativní) neplatnost (celé) kupní smlouvy (§ 583 o. z.).

31. Omyl lze považovat za vadu právního jednání (resp. vadu vůle či jejího projevu) založenou na nesprávné představě jednajícího o určité skutečnosti týkající se jeho právního jednání, přitom může být spojen s vůlí jednajícího i s jeho projevem [v literatuře srov. například Handlar, J. in: Lavický, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654), 1. vydání, 2014, s. 2101 – 2111]. Právní doktrína rozeznává celou řadu druhů omylů (v podrobnostech srov. například Melzer, F. in: Melzer, F., Tégl, P. Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III:

§ 419-654 a související společná a přechodná ustanovení. Praha: Leges, 2014, s. 755-762). Jedním z druhů omylů je tzv. omyl o vlastnostech předmětu právního jednání, o který jde v nyní projednávané věci. Jelikož je omyl vadou právního jednání, je v případě právního jednání spočívajícího v uzavření smlouvy skutečnost, zda jednající jednal v omylu posuzována k okamžiku uzavření smlouvy (nikoli později). Bez ohledu na to, kdy (později) se omýlená strana o svém omylu (resp. o skutečném stavu věcí) dozvěděla, se může jednat o omyl jen tehdy, pokud rozpor představy jednajícího se skutečností objektivně existoval již na počátku, tj. v době uzavírání smlouvy.

č. 98

32. O vadné plnění jde obecně tehdy, pokud dlužník poskytne věřiteli plnění vykazující odchylky od plnění smluvně sjednaného, resp. dluhovaného [srov. § 1914 odst. 1 o. z. či obdobně Šilhán, J. in: Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 872]. Jako vadné plnění pak definuje občanský zákoník i situaci, kdy dlužník ujistí věřitele v rozporu se skutečností, že předmět plnění nemá žádné vady, anebo že se věc hodí k určitému užívání [srov. § 1916 odst. 1 písm. c) o. z.]. Tím spíše (a s přihlédnutím k tomu, že příslušné ustanovení obsahuje toliko demonstrativní výčet) pak je třeba chápat jako vadné plnění i situaci, kdy dlužník v rozporu se skutečností ujistí věřitele, že předmět plnění nemá i jen jednu konkrétní vadu (tj. ujistí jej v rozporu se skutečností, že má konkrétní vlastnost), jako tomu bylo podle zjištění soudů v projednávané věci. Byť by dikce § 1916 odst. 1 písm. c) o. z. mohla naznačovat, že za vadné plnění zákonodárce označil i pouhé ujištění věřitele v rozporu se skutečností, že předmět plnění nemá žádné vady (příp. konkrétní vadu), z § 1914 o. z. nepochybně vyplývá, že předpokladem vadného plnění je vždy skutečnost, že plnění bylo dlužníkovi poskytnuto. Samotné ujištění věřitele, byť poskytnuté v době uzavírání smlouvy, ještě nepostačuje k tomu, aby se jednalo o vadné plnění. Nároky podle úpravy práv z vadného plnění se tak vždy nutně pojí s porušením smlouvy při plnění. Současně platí, že občanský zákoník k těmto nárokům váže specifický způsob jejich uplatňování (srov. Šilhán, J. Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 477). O vadu koupené věci pak jde i tehdy, nemá-li vlastnosti stanovené v § 2095 a 2096 o. z. (srov. § 2099 o. z.).

33. O kolizi práv z podstatného omylu o vlastnostech předmětu koupě a práv z vadného plnění lze tedy logicky uvažovat v situaci, půjde-li o omyl kupujícího při uzavírání smlouvy a současně již byl kupujícímu na základě smlouvy předmět koupě poskytnut jako vadné plnění.

34. Otázka kolize práv z omylu o vlastnostech předmětu koupě a práv z vadného plnění představuje tradičně spornou civilistickou problematiku. Sluší se přitom poznamenat, že řešení tohoto problému není postaveno najisto v tuzemské právní nauce, ale ani v zahraničních právních řádech (resp. tamních doktrínách). V tuzemské odborné literatuře je jedním názorovým proudem zastáváno stanovisko, že relativní neplatnost pro uvedení v omyl o rozhodující okolnosti a práva z vadného plnění lze uplatňovat alternativně, s odůvodněním, že se jedná o samostatné instituty, které mají své samostatné předpoklady, v podstatném rozsahu se liší i jejich právní následky a každý z těchto institutů směřuje k nápravě jiného nedostatku spojeného s právním jednáním (smlouvou) a nabízí k tomu účelu vlastní právní prostředky [srov. Handlar, J. in: Lavický, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654), 2. vydání, 2022, s. 1884 – 1889, marg. č. 19]. Závěr o alternativitě těchto práv je v odborné literatuře založen též na podkladě rakouské dogmatiky s připuštěním značné spornosti tohoto vztahu (Melzer, F. in: Melzer, F., Tégl, P. Občanský zákoník:

velký komentář. Svazek III: § 419-654 a související společná a přechodná ustanovení. Praha: Leges, 2014, s. 772-773). Jiný názorový proud zastává stanovisko, že v případech podstatného omylu se prosadí exkluzivita práv z vadného plnění především vzhledem k účelu obou institutů s poukazem na částečný překryv právních prostředků nápravy (relativní neplatnost pro omyl se svými účinky kryje s odstoupením od smlouvy jakožto jedním z práv podle § 2106 odst. 1 o. z.) a též na to, že připuštěním námitky relativní neplatnosti by docházelo k vyprázdnění jinak krátkých lhůt pro uplatnění práv z vadného plnění (zejména pro odstoupení od smlouvy), čímž by se mařil zájem na „rychlém průběhu smlouvy“ sledovaný úpravou odpovědnosti za vady a též účel jiných ustanovení úpravy vadného plnění – např. možnost odstranění vady prodávajícím (srov. Kolmačka, V. Ke vztahu práv z vadného plnění a omylu o vlastnostech předmětu koupě. Právní rozhledy, č. 7/2020, s. 229). Další názor staví závěr o exkluzivitě práv z vadného plnění zejména na výkladu § 1925 o. z., z něž dovozuje, že napadení smlouvy námitkou relativní neplatnosti by vedlo k témuž, čeho lze dosáhnout uplatněním práva z vadného plnění (odstoupením od smlouvy), a je dále poukázáno na to, že konkurence těchto práv může nastávat pouze v případě vědomých vad, neboť v případě nevědomých vad se nemůže jednat o omyl vyvolaný druhou stranou. Současně je s odkazem na § 2112 odst. 2 o. z. dovozováno, že z tohoto důvodu se u vědomých vad stírá problém s rozdílnou délkou lhůt pro uplatnění práv. Tento názor připouští alternativitu práv, půjde-li o omyl vyvolaný Istí (Bezouška, P., Havel, B. Občanský zákoník: Srovnávací komentář. Systém ASPI, Wolters Kluwer, komentář k § 1925).

35. Za předešlé právní úpravy byl Nejvyšším soudem ve vztazích, jež se řídily zákonem č. 40/1964 Sb., zastáván názor, že v případě, kdy dodatečně po koupi vyjde najevo vada předmětu koupě, na kterou nebyl kupující prodávajícím upozorněn, nebo ukáže-li se nepravdivým ujištění prodávajícího o určitých vlastnostech či o bezvadnosti předmětu koupě, uplatní se namísto obecného ustanovení § 49a obč. zák. o neplatnosti právních úkonů úprava práv a povinností účastníků kupní smlouvy, obsažená v ustanovení § 597 obč. zák., tj. tato skutečnost nezakládá důvod relativní neplatnosti kupní smlouvy pro omyl kupujícího, nýbrž odpovědnost prodávajícího a z ní vyplývající práva kupujícího z odpovědnosti za vady koupené věci (k tomu srov. zejména rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2002, sp. zn. [25 Cdo 1454/2000](#)). Tento závěr tedy zjevně vycházel z předpokladu o vztahu obecné úpravy (neplatnosti právního úkonu pro omyl) a zvláštní úpravy (odpovědnosti za vady koupené věci) v zákoně č. 40/1964 Sb. Ve vztazích podléhajících zákonu č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, otázka vztahu práv z omylu o vlastnostech předmětu koupě a práv z vadného plnění Nejvyšším soudem řešena nebyla.

36. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. (sněmovní tisk číslo 362, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 6. volební období 2010 – 2013, jež je veřejnosti dostupný na <https://www.psp.cz> – dále jen „důvodová zpráva“) se ke vztahu práv z vadného plnění a práv z omylu o vlastnostech předmětu koupě nevyjadřuje. Ohledně úpravy práv z vadného plnění u koupě movité věci přitom deklaruje, že „vychází z dosavadní úpravy obchodního zákoníku“ (srov. stranu 1031 důvodové zprávy). Z toho nelze bez dalšího dovozovat, že by judikturní závěry dříve přijaté k výkladu zákona č. 40/1964 Sb. byly plně přenositelné i do poměrů právní úpravy nové.

37. Úprava každého z posuzovaných institutů v občanském zákoníku směřuje obecně k jinému účelu. Účel právní úpravy podstatného omylu tkví především v ochraně mýlíciho

se před nepříznivými následky vadným projevem vůle zatíženého právního jednání (smlouvy). Hlavním účelem úpravy práv z vadného plnění je oproti tomu poskytnutí ochrany věřiteli (kupujícímu), který neobdržel smluvně dohodnuté plnění (resp. plnění o smluvně dojednaných parametrech). Účel této úpravy tak tkví především v nápravě poruchy ekvivalence vzájemných plnění (resp. cílí na vyrovnaní ekvivalence plnění), tedy chrání věřitele, který neobdržel to, co podle smlouvy měl od dlužníka obdržet (k tomu srov. též Kolmačka, V. Ke vztahu práv z vadného plnění a omylu o vlastnostech předmětu koupě. Právní rozhledy, č. 7/ 2020, s. 229). Jinak řečeno, zatímco úprava podstatného omylu reaguje na poruchu při samotném vzniku právního jednání (vadu vůle při uzavírání smlouvy), úprava práv z vadného plnění reaguje až na porušení smlouvy nastalé ve fázi její realizace (tj. až v návaznosti na dlužníkem poskytnuté vadné plnění). Předpokladem pro uplatnění práv z vad je přitom existence platného závazku založeného smlouvou, přičemž v důsledku vadného plnění dochází k jeho transformaci, kdy práva a povinnosti stran již nekorespondují s původně dojednaným obsahem závazku a nastupují práva z vadného plnění (v literatuře blíže srov. například Šilhán, J. Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 108-110).

38. Obecně platí, že zvláštní úprava (*lex specialis*) má přednost před úpravou obecnou (*lex generalis*). O vztah speciality se však může jednat jen tehdy, pokud se posuzované normy svojí věcnou působností překrývají v rozdílné míře abstrakce a současně zvláštní (konkrétněji formulovaná) norma stanoví odlišný právní následek oproti následku stanovenému obecnou úpravou. Ačkoliv se počáteční omyl při uzavírání smlouvy může překlenout do vadného plnění, nelze pomíjet, že úprava práv z vadného plnění (na rozdíl od úpravy omylu) nikdy primárně nesměřuje k nápravě vad vůle (a to ani tehdy, může-li věřitel prostřednictvím realizace práv z vadného plnění docílit zrušení smlouvy). Úprava práv z vadného plnění obsažená v občanském zákoníku tedy nepředstavuje zvláštní případ nápravy vad vůle (resp. vad právního jednání), jinak řečeno nejde o zvláštní případ ochrany proti účinkům právního jednání stíženého vadou vůle, nýbrž o reakci na poruchu vzniklé při realizaci smlouvy. Z výše formulovaných závěrů rezultuje, že úprava práv z vadného plnění není ve vztahu speciality k právní úpravě (podstatného) omylu. Z úpravy zákona č. 89/2012 Sb. přitom obecně neplyne, že by zákonodárce zamýšlel prostřednictvím úpravy práv z vadné realizace (porušení) smlouvy vyloučit práva vyplývající z vad samotné smlouvy (právního jednání).

39. Pokud tedy dojde k omylu kupujícího při uzavírání smlouvy a posléze k vadnému plnění, zahrnuje v sobě taková situace dva rozdílné poruchové stavy, a to poruchu při uzavírání samotné smlouvy (tj. vadu právního jednání, resp. vadu vůle) a poruchu (ekvivalence) ve fázi realizace smlouvy (tj. vadu poskytnutého plnění), přičemž oba tyto stavy jsou způsobeny jednáním prodávajícího. Je nepochybné, že za situace, kdy kupující „odhalí“ po uzavření smlouvy svůj podstatný omyl dříve, než mu bude ze smlouvy prodávajícím plněno, může uplatnit právo z omylu (námitku relativní neplatnosti smlouvy). Dovolací soud přitom neshledává důvod pro to, aby kupující pouze v důsledku následného jednání prodávajícího (plnění), kterým způsobí další poruchový stav, ztratil možnost uplatnění práva z omylu, tedy aby došlo ke zvýhodnění prodávajícího, který svým jednáním způsobil tuto dvojí poruchu, tak, že by měl od okamžiku plnění čelit toliko nárokům protistrany z titulu vadného plnění. Ostatně úprava práv z vadného plnění principiálně nezohledňuje, zda je právní jednání zakládající smluvní závazek stran stíženo nějakou vadou, či nikoli. I z těchto důvodů

Nejvyššímu soudu nezbyvá než uzavřít, že obě posuzované úpravy nejsou ve vzájemném vztahu speciality, neboť představují dvojí způsob kontroly, který se v základních parametrech liší.

40. Vyloučení možnosti uplatnění práv z omylu v případě existence práva z vadného plnění nelze dovodit ani z § 1925 o. z. Toto ustanovení upravující vztah práv z vadného plnění k ostatním institutům tak činí zjevně pro případy kolize těchto práv s jinými právy vyplývajícími z vadné realizace smlouvy – typicky ve vztahu k právu na náhradu škody, na vydání bezdůvodného obohacení, ale případně i jiných práv, které mohou v souvislosti s porušením smlouvy spočívajícím ve vadném plnění věřiteli vznikat, a lze se jich domáhat prostřednictvím uplatnění práva z vadného plnění. Neobstojí shora prezentovaný doktrinální názor, že prostřednictvím práv z vadného plnění (odstoupením od smlouvy) lze dosáhnout téhož jako prostřednictvím práv z podstatného omylu (námitkou relativní neplatnosti). Jakkoli se účinky odstoupení od smlouvy i námitky relativní neplatnosti do značné míry mohou překrývat (v řadě případů mohou být stejné), nejsou podle současné právní úpravy totožné. Zatímco v případě neplatnosti právního jednání zásadně zanikají všechna práva a povinnosti z příslušného právního jednání vzniklá (resp. k příslušnému právnímu jednání akcesorická), u odstoupení od smlouvy tomu tak není. Podle § 2005 o. z. zůstávají některé práva a povinnosti odstoupením nedotčeny (např. právo na zaplacení smluvní pokuty, či úroku z prodlení, který již dospěl, ale i další práva, která mají podle své povahy i po odstoupení přetrvávat). Námitkou relativní neplatnosti lze proto dosáhnout širšího účinku (zániku práv a povinností ze závazku) než prostřednictvím odstoupení od smlouvy a z tohoto důvodu nelze na vztah těchto práv § 1925 o. z. aplikovat.

č. 98

41. Jak již bylo uvedeno výše, z dikce § 1916 odst. 1 písm. c) o. z. nelze dovozovat, že by toto ustanovení zakládalo právo z vadného plnění výlučně na základě existence ujištění věřitele při uzavírání smlouvy a mohlo by tak vylučovat (jako speciální úprava) možnost věřitele dovolat se neplatnosti uzavřené smlouvy pro podstatný omyl podle § 583 o. z. Nelze v této souvislosti pominout, že inspiračním zdrojem § 1916 odst. 1 o. z. je zřejmě § 923 obecného zákoníku občanského [srov. Šihlání, J. in: Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 891]. I tato norma postihovala situace, kdy dlužník v rozporu se skutečností předstíral, že věc nemá vady (případně přikládal věci vlastnosti, které ve skutečnosti neměla). Uvedené ustanovení je přitom dodnes obsaženo v rakouském občanském zákoníku (dále jen „ABGB“). Třebaže tamější úprava omylu a tzv. práv ze záruky (srov. zejména § 871, 872, 923 ABGB) není zcela totožná s úpravou v občanském zákoníku, nelze odhlížet od toho, že rakouská praxe (převážně) dospěla k závěru, že práva z omylu a práva ze záruky lze uplatňovat alternativně [srov. například Bollenberger, R. in: Koziol, H., Bydlinski, P. a kol. Kurzkomentar zum ABGB. 2. Auflage. 2007, s. 820, Rn. 21, či Riedler, A. in: Schwimman, M., Kodek, G. a kol. ABGB Praxiskomentar. Band 4. LexisNexis 2014, s. 300-301, Rn. 48, a tam citovanou rozhodovací praxi rakouského Nejvyššího soudního dvora (Oberster Gerichtshof – OGH)].

42. Nejvyšší soud si je vědom rozdílné délky lhůt pro uplatnění práv z vadného plnění a práv z podstatného omylu při uzavírání smlouvy. Zatímco možnost uplatnění námitky relativní neplatnosti u podstatného omylu není (s výjimkou obecné úpravy promlčení) časově omezena, práva z vadného plnění (v tomto případě právo odstoupit od smlouvy) je zapotřebí uplatnit v poměrně krátkých zákonných lhůtách (k tomu srov. § 2112 odst. 1 o. z. ve spojení

s § 2111 o. z., též § 2106 odst. 2, 3 ve spojení s § 2107 o. z.). Zákonodárce tak u práv z vadného plnění zjevně cílí na rychlost vypořádání závazků ze smluv, a to včetně případného vypořádání práv z vadného plnění, k němuž by mělo docházet zásadně bez zbytečných průtahů. Sleduje tím i zájem prodávajícího, aby nebyl dlouhodobě vystaven nejistotě o existenci a obsahu práv z uzavřené smlouvy. Tento cíl je zjevný především u práva na odstoupení od smlouvy, které se na rozdíl od ostatních práv z vadného plnění nepromlčuje, nýbrž podle § 2111 o. z. dochází při včasné neoznámění vad k jeho prekluzi. Akcent zákonodárce na rychlost vypořádání práv plynoucích z vadné realizace smlouvy a současně na povahu odstoupení od smlouvy (tj. nástroje zrušujícího smlouvu) jako ultimativního prostředku nápravy, je proto nepochybný. Oproti tomu možnost vznést námitku relativní neplatnosti z důvodu (podstatného) omylu o vlastnostech předmětu koupě i po delší době po uzavření či realizaci smlouvy se s těmito požadavky na rychlé vypořádání závazků z vadně splněné smlouvy neslučuje.

č. 98

43. Avšak ani odlišná délka lhůt pro uplatnění jednotlivých práv nemůže obstát jako argument v neprospěch obecného vyloučení alternativity uplatnění těchto práv, a to z důvodu již výše popsané odlišnosti účelů obou institutů. Pokud by totiž omyl kupujícího nespočíval ve vlastnostech předmětu plnění, nýbrž v jiné okolnosti rozhodující pro uzavření smlouvy, není pochyb o tom, že při uplatnění námitky relativní neplatnosti smlouvy z tohoto důvodu by věřitel (kupující) nebyl omezen jinou než obecnou promlčecí lhůtou. V takovém případě by také mohlo dojít ke zmaření účelu smlouvy (a jejího rychlého průběhu) bez ohledu na větší časový odstup od fáze její realizace (plnění – ať již řádného či vadného), právě s ohledem na to, že § 583 o. z. je chráněn mýlící se před nepříznivými následky vadným projevem vůle zatížené smlouvy. Omezovat ochranu kupujícího pro jeden konkrétní případ omylu (o vlastnostech předmětu koupě) obecně tím, že se nebude moci dovolat relativní neplatnosti smlouvy, zvláště za situace, kdy případným odstoupením od smlouvy pro vady předmětu plnění nemůže docílit zcela totožných účinků, Nejvyšší soud nepovažuje za souladné se smyslem a účelem § 583 o. z. Z uvedených důvodů nesvědčí pro nepřipuštění alternativity uplatnění práv též argument o ztrátě možnosti prodávajícího odstranit vady v případě uplatnění námitky relativní neplatnosti smlouvy pro omyl při uzavření smlouvy (takovou možnost by prodávající neměl ani tehdy, pokud by kupující „odhalil“ svůj podstatný omyl a uplatnil námitku relativní neplatnosti smlouvy ještě v době před plněním prodávajícího).

44. Výše uvedené však neznamená, že by uplatnění námitky relativní neplatnosti kupní smlouvy pro uvedení v omyl o rozhodující okolnosti spočívající ve sjednaných vlastnostech předmětu koupě, v případě, kdy kupujícímu již byl předmět koupě poskytnut a kupující mohl namítat jeho vady, mělo být prostředkem obcházení podmínek pro uplatnění práv z vadného plnění. Právní úprava omylu nemůže sloužit jako nástroj vyprázdnění smyslu a účelu lhůt a dalších podmínek stanovených pro uplatnění práv z vadného plnění (jako nástroj pro jejich obcházení), tedy jakýsi „záchranný institut“ pro věřitele v případě včasného a řádného neuplatnění práv z vadného plnění. Z tohoto důvodu je třeba vždy důsledně posuzovat, zda kupujícím uplatněná námitka neplatnosti smlouvy skutečně sleduje legitimní cíl, nebo zda naopak vzhledem k okolnostem, za kterých byla uplatněna, takto kupující nejedná v rozporu s principem poctivosti uvedeným v § 6 o. z., případně zda takové jednání kupujícího představuje zneužití práva podle § 8 o. z. (k principu poctivosti a zneužití práva srov. například rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2019, sp. zn. [26 Cdo 1984/2018](#), ze dne 23. 3. 2020, sp. zn. [22 Cdo 4490/2018](#), nebo ze dne 17. 1. 2017, sp. zn. [22 Cdo 5064/2015](#)). Pokud si je

věřitel vědom vadného plnění dlužníka a současně tím i svého podstatného omylu při uzavírání smlouvy, přesto neuplatní práva z vadného plnění, bezdůvodně otálí též s uplatněním práva dovolat se relativní neplatnosti smlouvy a ponechává prodávajícího v přesvědčení, že omyl při uzavření smlouvy pro něj nebyl podstatný a že smlouvu považuje za platnou, lze případně následné námitky relativní neplatnosti smlouvy nepřiznat právní ochranu, třebaže by byla uplatněna ještě v promlčecí lhůtě. Obdobně mohou hrát roli též další okolnosti svědčící o nepoctivém či zneužívajícím jednání kupujícího (např. půjde-li o snadno a rychle odstranitelné vady plnění, o odstranění vady se prodávající snažil a kupující jej bezdůvodně nepřijal, apod.).

45. Nejvyšší soud tedy uzavírá, že kupující, který byl při uzavření kupní smlouvy uveden prodávajícím v omyl o rozhodující okolnosti spočívající ve sjednaných vlastnostech předmětu koupě a jemuž bylo následně poskytnuto vadné plnění (předmět koupě), může úspěšně namítat relativní neplatnost kupní smlouvy (§ 583 o. z.) bez ohledu na to, zda mu vznikla i práva z vadného plnění. Soud však vždy posoudí, zda okolnosti uplatnění námitky neplatnosti smlouvy nepředstavují zneužití práva (§ 8 o. z.) či porušení principu poctivosti (§ 6 o. z.).

č. 98

46. V poměrech projednávané věci je ze skutkových zjištění, z nichž vycházel odvolací soud, zřejmé, že žalobkyně s uplatněním práva namítnout relativní neplatnost kupní smlouvy nijak neotálela. Námitku neplatnosti smlouvy (spolu s eventuálním odstoupením od smlouvy) vůči žalované uplatnila dne 18. 11. 2015, tj. krátce poté, co se na základě prohlídky znalce uskutečněné dne 12. 11. 2015 dozvěděla o skutečné délce používání předmětných přístrojů, přičemž tato jejich vada zjevně nebyla odstranitelná. Právní posouzení věci odvolacím soudem je proto v tomto směru správné a dovolání žalované v této části nelze považovat za důvodné.

K otázce šesté

47. Podle § 2993 o. z. plnila-li strana, aniž tu byl platný závazek, má právo na vrácení toho, co plnila. Plnily-li obě strany, může každá ze stran požadovat, aby jí druhá strana vydala, co získala; právo druhé strany namítnout vzájemné plnění tím není dotčeno. To platí i v případě, byl-li závazek zrušen.

48. Podle § 2999 o. z. není-li vydání předmětu bezdůvodného obohacení dobře možné, má ochuzený právo na peněžitou náhradu ve výši obvyklé ceny. Bylo-li plněno na základě neplatného nebo zrušeného právního jednání, právo na peněžitou náhradu však nevznikne v rozsahu, v jakém se to přičítá účelu pravidla vylučujícího platnost právního jednání (odstavec 1). Plnil-li ochuzený za úplaty, poskytne se náhrada ve výši této úplaty; to neplatí, zakládá-li výše úplaty důvod neplatnosti smlouvy nebo důvod pro zrušení závazku, anebo byla-li výše úplaty takovým důvodem podstatně ovlivněna (odstavec 2). Nelze-li předmět bezdůvodného obohacení vydat proto, že došlo k jeho zkáze, ztrátě nebo zhoršení z příčin, které jdou k tíži ochuzeného, nahradí obohacený nanejvýš tolik, co ušetřil na vlastním majetku (odstavec 3).

49. Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi ve vztahu k právní úpravě účinné do 31. 12. 2013 vychází ze závěru, že způsob a rozsah povinnosti účastníků neplatné nebo zrušené smlouvy k vrácení vzájemného plnění upravený v § 457 obč. zák. se uplatní v případě, že na základě oboustranně zavazující smlouvy (typicky smlouvy kupní) si obě strany plnily. Povinnost vydat bezdůvodné obohacení je (v § 458 odst. 1 obč. zák.) založena na principu naturální restituice,

tj. na principu navrácení v předešlý stav. Obsah restituční povinnosti je pak vymezen tak, že musí být zásadně vráceno to, co bylo na základě neplatné smlouvy přijato. Pouze tehdy, není-li to dobře možné, musí být poskytnuta peněžitá náhrada jako ekonomická protihodnota toho, co nemůže být vydáno. V případě neplatné kupní smlouvy je tedy domnělý prodávající povinen vrátit kupní cenu a domnělý kupující předmět smlouvy. Pokud byl předmět smlouvy domnělým kupujícím spotřebován, náleží domnělému prodávajícímu peněžitá náhrada (srov. rozsudek ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. [31 Cdo 2250/2009](#), uveřejněný pod číslem 32/2011 Sb. rozh. obč., rozsudky ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. [33 Odo 1031/2004](#), a ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. [30 Cdo 5077/2009](#), či usnesení ze dne 8. 12. 2009, sp. zn. [28 Cdo 3391/2009](#), zmíněné v dovolání).

č. 98

50. Tyto závěry jsou dovolacím soudem aprobovány též ve vztahu k právní úpravě účinné od 1. 1. 2014, podle níž má ochuzený právo na peněžitou náhradu ve smyslu § 2999 o. z. v případě, že není dobře možné vydat předmět bezdůvodného obohacení. Z ustanovení § 2999 odst. 1 věta první o. z. (stejně jako tomu bylo v případě § 458 odst. 1 obč. zák.) plyne, že zůstává zachována priorita vydání samotného předmětu bezdůvodného obohacení (naturální restituce) i povinnost poskytnout náhradní plnění v penězích, není-li dobře možné vydat přímo předmět bezdůvodného obohacení (např. pokud obohacení spočívalo ve výkonech, došlo ke zničení, spotřebování, zcizení nebo ztrátě předmětu bezdůvodného obohacení), aby byl odčerpáním neoprávněně nabytých hodnot v zásadě obnoven předešlý stav (srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2018, sp. zn. [28 Cdo 1060/2017](#), a ze dne 9. 12. 2020, sp. zn. [28 Cdo 3455/2020](#)).

51. Podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu také platí (ve vztahu k uplatnění práv na vrácení plnění z neplatné smlouvy před soudem v režimu právní úpravy účinné do 31. 12. 2013), že § 457 obč. zák. upravuje povinnosti účastníků, kteří si navzájem plnili na základě neplatné (nebo zrušené) smlouvy tím způsobem, že požadavek jedné smluvní strany, aby jí bylo druhou smluvní stranou vráceno plnění, jež jí poskytla, může uspět, jen je-li žadatelem navenek deklarována i připravenost vrátit to, co na základě takové smlouvy obdržel od druhé smluvní strany on sám. Ohledně povinnosti vrátit si oboustranně plnění tedy jde o tzv. synallagmatický (vzájemně podmíněný) závazek a v případě žaloby musí být tato vzájemná podmíněnost promítnuta i do znění žalobního petitu a výroku soudního rozhodnutí. Pokud tedy mají být navzájem vrácena nepeněžitá plnění (např. směněné věci) nebo nepeněžitá plnění oproti vrácení peněžitého plnění (např. převzatá věc oproti zaplacené kupní ceně), přičemž vrácení nepeněžitého plnění je dobře možné (§ 458 odst. 1 obč. zák.), a žalobce dosud svou povinnost vrátit plnění nesplnil, může žaloba uspět pouze tehdy, je-li žádáno vrácení plnění získaného žalovaným oproti vrácení plnění obdrženého žalobcem. Jsou-li obě plnění peněžitá nebo jde-li o plnění, za něž musí být poskytnuta náhrada v penězích, pak se specifická povaha § 457 obč. zák. projeví i tím, že v soudním řízení lze přiznat pouze vrácení toho, oč peněžitá plnění žalobce (peněžitá náhrada) přesahuje peněžitá plnění (peněžitou náhradu) poskytnuté mu podle smlouvy žalovaným. Pro takový postup soudu (vzájemné zúčtování) se nevyžaduje (nepředpokládá) návrh žalovaného či jeho projev směřující k „započtení“ (srov. například rozsudek ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. [29 Odo 52/2002](#), uveřejněný pod č. 28/2006 Sb. rozh. obč., nebo rozsudky ze dne 15. 9. 2009, sp. zn. [33 Cdo 2373/2007](#), ze dne 23. 8. 2011, sp. zn. [28 Cdo 1632/2011](#), a ze dne 3. 2. 2016, sp. zn. [28 Cdo 2847/2015](#)).

52. Od tohoto pojetí se právní úprava obsažená v § 2993 o. z. (zčásti) odchyluje, což je patrné nejen z dikce tohoto ustanovení odlišné od § 457 obč. zák., ale též z důvodové zprávy (srov. stranu 1129), z níž se podává, že v případě, kdy „...si strany plní navzájem, pak jsou povinny k vzájemnému plnění; v ustanovení se výslovně nezdůrazňuje, že si strany jsou povinny plnit současně a že každá z nich může plnění odepřít, není-li druhá strana připravena k protiplnění, protože to stanovují už obecná ustanovení závazkového práva (srov. § 1911 o. z. – poznámka Nejvyššího soudu). Navržené ustanovení vychází z pojetí, že kdo plnil druhému bez právního důvodu (*sine causa*), má právo požadovat vydání toho, co plnil. Nezamýšlí se komplikovat procesní postavení žalobce tím, aby v žalobě sám podmiňoval své právo na vydání poskytnutého plnění žalovaným vlastním protiplněním a formuloval žalobní návrh tak, že mu je „žalovaný povinen zaplatit ... proti vydání (popřípadě ... proti povinnosti)“, jak vyžaduje současná soudní praxe“. Koncepce § 2993 o. z. vychází z předpokladu, že „při vzájemném plnění z neplatné smlouvy vznikají každé ze stran její majetková práva a je věcí každé strany, zda své právo uplatní ...“, a ponechává „... autonomii každé ze stran, zda bude požadovat, nač má sama právo; to je záležitost spadající výlučně do její sféry a výsostnou záležitostí žalovaného, zda případně vznese námitku povinnosti žalobce k protiplnění“.

53. Synallagmatická povaha závazku vrátit si vzájemně poskytnutá plnění je tedy v § 2993 o. z. zachována k námitce toho, kdo je o vrácení plnění žádán. Oproti předešlé právní úpravě již žalobce nemusí při uplatnění práva na vrácení plnění z neplatné smlouvy v žalobě vyjadřovat vzájemnou podmíněnost plnění a soud v řízení prověří, zda je žalobou uplatněné právo na vrácení plnění provázáno s restituční povinností žalobce (a zjištěnou vzájemnost vyjádří ve výroku rozhodnutí), pouze k námitce, v níž bude žalovaný tvrdit, že jeho povinnost k plnění má být podmíněna tím, že i jemu bude vráceno plnění, které poskytl žalobci, příp. tím, že mu má být poskytnuta peněžitá náhrada, není-li vrácení plnění dobře možné (§ 2999 o. z.). Pokud však žalovaný takovou námitku uplatní, postupuje soud dále podle dosavadní praxe. Shledá-li žalovaným uplatněnou námitku vzájemného plnění opodstatněnou, promítne tuto skutečnost (bude-li shledán důvodným též žalobou uplatněný nárok žalobce) do výroku rozhodnutí, aniž by musel žalobce v tomto směru jakkoliv upravovat žalobní petit. Tam, kde půjde o vrácení vzájemných nepeněžitých plnění či o vrácení nepeněžitého plnění oproti vrácení peněžitého plnění, přičemž vrácení nepeněžitých plnění bude dobře možné, vyjádří soud ve výroku rozhodnutí i nadále vzájemnost plnění tak, že povinnost žalovaného k vydání bezdůvodného obohacení naváže na povinnost žalobce vrátit to, co získal (např. „žalovaný je povinen zaplatit žalobci ... oproti vydání ... žalovanému“). Tam, kde si strany mají navzájem vracet peněžitá plnění nebo peněžitou náhradu ve smyslu § 2999 o. z., přizná soud žalobci pouze nárok na vrácení částky, o kterou peněžitá plnění poskytnuté žalobcem žalovanému (peněžitá náhrada) přesahuje peněžitá plnění (peněžitou náhradu) poskytnuté žalovaným žalobci [srov. obdobně Petrov, J. in: Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1919–1921, dále též Bílková, J.: Bezdůvodné obohacení v novém občanském zákoníku. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 293–294, nebo Eliáš, J., Adamová, H., Brim, L. in: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol.: Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521–3081). Systém ASPI, Wolters Kluwer, komentář k § 2993].

54. Pro úplnost se sluší dodat, že i nadále je aplikovatelný též závěr Nejvyššího soudu uvedený v usnesení ze dne 24. 4. 2014, sp. zn. [30 Cdo 2924/2013](#), podle něž je oprávněným k podání exekučního návrhu na základě titulu ukládajícího povinnost synallagmatického plnění pouze

žalobce. Není však vyloučeno, aby žalovaný získal vlastní exekuční titul, na jehož základě se může po žalobci domoci toho, co mu sám plnil (oproti vrácení plnění jemu poskytnutého žalobcem), pokud v řízení (vedle) námitky vzájemného plnění vznese též vzájemný návrh.

55. V projednávané věci odvolací soud postupoval v rozporu s výše uvedenými závěry, pokud i přes žalovanou vznesenou námitku vzájemného plnění (nejen ve vztahu k přístrojům, které žalobkyně smlouvou získala, ale též ve vztahu k dalšímu získanému doplňkovému vybavení, které bylo žalobkyní již spotřebováno), a přestože vycházel ze závěru o neplatnosti celé kupní smlouvy (neplatnosti celé kupní smlouvy se dovolávala i žalobkyně), odmítl zohlednit ve výši nároku žalobkyně na vrácení zaplacené části kupní ceny žalovanou tvrzenou námitku o povinnosti žalobkyně k zaplacení peněžitě náhrady za doplňkové vybavení, které žalobkyně získala na základě neplatné kupní smlouvy a následně spotřebovala. V tomto směru postrádá opodstatnění argumentace odvolacího soudu, že cena doplňkového vybavení byla sjednána v kupní smlouvě nad rámec kupní ceny přístrojů, která činila 2 784 500 Kč, a že žalobkyně zaplatila jen 2 600 000 Kč. Též v případě doplňkového vybavení totiž šlo o plnění poskytnuté žalobkyni žalovanou podle neplatné kupní smlouvy, jehož vrácení (resp. finanční náhradu za ně ve smyslu § 2999 o. z.) mohla žalovaná při zjištění neplatnosti celé kupní smlouvy požadovat podle § 2993 o. z. bez ohledu na to, v jaké výši jí byla uhrazena kupní cena (tj. zda žalobkyní zaplacená část kupní ceny postačovala i na úhradu doplňkového vybavení). Žalobkyně navíc v řízení netvrdila, že by žalovaná zaplatila jakoukoliv jinou částku nad rámec 2 600 000 Kč uhrazených na kupní cenu (zahrnující nejen kupní cenu přístrojů, ale též doplňkového vybavení). Právní posouzení věci odvolacím soudem proto není v této části správné a dovolání žalované je důvodné.

56. Vzhledem k přípustnosti dovolání Nejvyšší soud podle § 242 odst. 3 věty druhé o. s. ř. zkoumal, zda nebylo řízení postiženo vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., resp. jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a to v rozsahu, v jakém bylo dovolání shledáno přípustným, tj. v rozsahu, v němž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujícím výroku o žalobě (v rozsahu, v jakém byl rozsudkem odvolacího soudu potvrzen vyhovující výrok rozsudku soudu prvního stupně o vzájemné žalobě, napadené rozhodnutí dovolacímu přezkumu nepodléhá, jak bylo uvedeno výše, neboť dovolání podala pouze žalovaná).

57. Nejvyšší soud neshledává důvodnou námitku nepřezkoumatelnosti napadeného rozhodnutí, neboť závěry odvolacího soudu o tom, z jakého důvodu (stejně jako soud prvního stupně) posoudil omyl žalobkyně jako podstatný, jsou v dostatečné míře uvedeny v bodě 18 odůvodnění napadeného rozhodnutí. Žalovaná dále namítá procesní vady při hodnocení důkazů, přičemž nesouhlasí s tím, jak soudy hodnotily výsledky svědků a výpovědi jednatelů účastnic, a též v tomto směru vytýká odvolacímu soudu nedostatečné odůvodnění jeho rozhodnutí. Odvolací soud se ztotožnil se skutkovým stavem věci, jak jej zjistil soud prvního stupně, zopakoval důkaz kupní smlouvou, z něj učinil konkrétní zjištění a vysvětlil, že k rozhodujícím skutkovým zjištěním bylo možné dojít (již) na základě provedených listinných důkazů. Soud prvního stupně přitom při hodnocení obsahu smluvního ujednání také posuzoval zejména obsah smlouvy a emailové komunikace mezi účastnicemi a jejich časovou souslednost, která pro něj byla důležitá i při posouzení věrohodnosti výpovědi svědka J. S. Z ní (stejně jako z výpovědi jednatelky žalované) také zčásti vycházel (srov. bod 4 odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně). Není tedy pravdivé tvrzení žalované v dovolání, že soud

prvního stupně své rozhodnutí opřel výhradně o výpovědi manželů N. (jednatele žalobkyně a jeho manželky) a výpověď tehdejší jednatelky žalované nehodnotil vůbec. Ostatně žalovaná v dovolání ani netvrdí, v čem konkrétně by měly spočívat rozpory mezi provedenými důkazy, které měl podle ní odvolací soud vypořádat. Samotná polemika žalované se správností hodnocení důkazů, jak jej provedly soudy nižších stupňů, neznamena existenci procesních vad, přičemž přezkum správnosti hodnocení důkazů Nejvyššímu soudu v dovolacím řízení zásadně nepřísluší. Nejvyšší soud proto nemá za důvodnou námitku procesních vad, kterými podle žalované mělo být porušeno její právo na „soudní ochranu a princip rovnosti účastníků“.

58. Odvolací soud však řízení zatížil vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, pokud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, kterým bylo vyhověno žalobě, byť výrok rozsudku soudu prvního stupně nevyjadřoval vzájemnou povinnost žalobkyně k vydání přístrojů a zařízení, které od žalované získala podle neplatné kupní smlouvy (a nezohlednil ani peněžitou náhradu za spotřebované doplňkové vybavení, jak bylo uvedeno výše). Ačkoliv soud prvního stupně v odůvodnění rozsudku uvedl, že žalovaná je povinna vrátit žalobkyni z titulu neplatné kupní smlouvy částku 2 600 000 Kč s příslušenstvím, „a to oproti vydání přístrojů, které má nyní ve své dispozici“, ve výroku I rozsudku žalované uložil povinnost zaplatit žalobkyni částku 2 600 000 Kč s příslušenstvím bez dalšího „do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku“ a nevázal tak povinnost žalované na splnění vzájemné povinnosti žalobkyně k vydání přístrojů a zařízení získaných žalobkyní podle kupní smlouvy. Skutečnost, že ve výroku II naopak zavázal žalobkyni k vydání kupní smlouvou získaných přístrojů a zařízení (a dalšího přístroje, který nebyl předmětem kupní smlouvy, ale měla jej žalobkyně v držení), bez dalšího též „do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku“, není vyjádřením vzájemnosti protiplnění (jak se zřejmě mylně domníval soud prvního stupně), neboť tímto výrokiem bylo pouze rozhodnuto o vyhovění vzájemné žalobě žalované. Výrok I, jak byl formulován, znamenal exekuční titul pro žalobkyni jako oprávněnou (stejně jako výrok II znamenal exekuční titul pro žalovanou), a podle jeho znění by žalobkyně nemusela při výkonu rozhodnutí prokazovat připravenost cokoliv žalované (povinné) vydat, neboť povinnost vzájemného plnění takto formulovaným výrokiem nebyla stanovena. Odvolací soud přitom zjevně měl (nesprávně) za to, že „soud prvního stupně výrokem I uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyni částku 2 600 000 Kč s příslušenstvím, a to oproti vydání přístrojů v dispozici žalobkyně přesně ve výroku specifikovaných, ve lhůtě tří dnů od právní moci rozsudku“, a výše uvedené pochybení soudu prvního stupně nenapravil.

59. Jelikož rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci a podmínky pro jeho změnu dány nejsou, Nejvyšší soud bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) rozsudek odvolacího soudu zrušil v rozsahu části jeho výroku II, kterou byl potvrzen vyhovující výrok I rozsudku soudu prvního stupně a v závislých výrocích o nákladech řízení (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí také na rozhodnutí soudu prvního stupně. Nejvyšší soud proto podle § 243e odst. 2 věty druhé o. s. ř. zrušil v uvedeném rozsahu též rozsudek soudu prvního stupně a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Důvody pro postup podle § 243e odst. 3 o. s. ř. (pro přikázání věci jinému samosoudci, které navrhovala žalovaná) dovolací soud neshledal, neboť v řízení nedošlo k takovým procesním vadám, jež by odůvodňovaly mimořádný zásah do práva na zákonného soudce. Nejde též o situaci, v níž by soudy nižších stupňů nedodržely závazný právní názor Nejvyššího soudu.

60. Právní názor dovolacího soudu je pro soudy nižších stupňů závazný (§ 243g odst. 1 část první věty za středníkem, ve spojení s § 226 odst. 1 o. s. ř.).

č. 99

Je-li poskytnutí zálohy ujednáno [ať už před uzavřením smlouvy (§ 1807 o. z.), jako součást uzavřené smlouvy (např. § 1864 či § 2260 o. z.) či bez souvislosti s jakoukoliv smlouvou], ukládá-li poskytnutí zálohy právní předpis (srov. např. § 1235, § 2960 či § 2970 o. z.) anebo je-li zde jiný právní důvod (zakládající závazek k poskytnutí zálohy), svědčí závazané straně (dlužníku) povinnost zálohu poskytnout (dluh) a oprávněné straně (věřiteli) tomu odpovídající právo (pohledávka).

Rozhodnutí příslušného orgánu akciové společnosti o poskytnutí zálohy na podíl na zisku představuje (jakožto právní jednání společnosti) právní důvod, na jehož základě vzniká závazek, jehož obsahem je právo akcionáře (coby věřitele) na poskytnutí zálohy (pohledávka) a povinnost společnosti (coby dlužníka) zálohu poskytnout (dluh).

č. 99

Ve smyslu ustanovení § 40 odst. 2 z. o. k. (ve znění účinném do 31. 12. 2020) se „prostředky“ rozumějí „zdroje“.

Neurčují-li statuty akciové společnosti jinak, spadá rozhodnutí o poskytnutí (vyplacení) zálohy na podíl na zisku do působnosti představenstva, resp. správní rady (§ 163 o. z.).

Záloha, Dividenda, Započtení pohledávky

§ 40 odst. 2 a § 460 odst. 2 zákona č. 90/2012 Sb. ve znění do 31. 12. 2020, § 163 o. z.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 3. 2022, sp. zn. 27 Cdo 3330/2020, ECLI:CZ:NS:2022:27.CDO.3330.2020.1

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 6. 5. 2020, sp. zn. 18 Co 38/2020.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobou ze dne 25. 10. 2018 se žalobkyně domáhá zaplacení 40.063.923 Kč s příslušenstvím z titulu neuhrazené úplaty za postoupení pohledávky a 100.000 Kč s příslušenstvím z titulu bezdůvodného obohacení (vzniklého tím, že žalované tuto částku bez právního důvodu poukázala na účet).

2. Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 11. 6. 2019, č. j. 23 C 225/2018-429, ve znění usnesení ze dne 4. 9. 2019, č. j. 23 C 225/2018-434, žalobu zamítl (výrok I.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.).

3. Soud prvního stupně vyšel (mimo jiné) z toho, že:

1/ Žalovaná byla do 20. 7. 2017 jediným akcionářem žalobkyně.

2/ Žalobkyně (jako postupitel) uzavřela dne 11. 11. 2015 se žalovanou (jakožto postupníkem) smlouvu o postoupení pohledávky žalobkyně za B. K. (dále jen „B. K.“) ve výši 40.063.923 Kč. Žalovaná se v této smlouvě zavázala zaplatit za postoupení pohledávky úplatu ve výši 40.063.923 Kč.

3/ Žalovaná (jakožto jediný akcionář žalobkyně rozhodující v působnosti valné hromady) schválila dne 11. 11. 2015 mezitímní účetní závěrku žalobkyně za leden až září 2015, na návrh představenstva rozhodla o vyplacení zálohy na podíl na zisku za uvedené období ve výši 40.163.923 Kč a dále o tom, že „částka 40.063.923 Kč bude započtena oproti pohledávce ve stejné finanční částce vyplývající ze smlouvy o postoupení pohledávky“.

4/ Dne 12. 11. 2015 uzavřela žalobkyně se žalovanou „dohodu o vzájemném zápočtu pohledávek a závazků“, a to pohledávky žalobkyně na zaplacení úplaty za postoupení pohledávky za B. K. ve výši 40.063.923 Kč a pohledávky žalované na vyplacení zálohy na podíl na zisku žalobkyně ve výši 40.163.923 Kč; rozdíl ve výši 100.000 Kč měla žalobkyně dle dohody uhradit na účet žalované.

5/ Dne 30. 11. 2015 poukázala žalobkyně ve prospěch bankovního účtu žalované 100.000 Kč.

6/ Výsledek hospodaření žalobkyně za rok 2015 činil (dle řádné účetní závěrky ověřené auditorem) 41.731.000 Kč.

7/ Žalobkyně neměla ke konci účetního období 2015 závazky 180 dní (a více) po lhůtě splatnosti, v účetní závěrce vykazovala (vedle zisku) nehmotný majetek ve výši 13.838.000 Kč, splatné závazky z titulu sociálního a zdravotního pojištění (vykazované k 31. 12. 2015) uhradila 7. 1. 2016. Žalobkyně na sebe nepodala návrh na zahájení insolvenčního řízení a neučinil tak ani nikdo jiný.

4. Soud prvního stupně předně zdůraznil, že o vyplacení zálohy na podíl na zisku za období leden až září 2015 řádně rozhodl na základě návrhu představenstva a na podkladě mezitímní účetní závěrky jediný akcionář (žalovaná).

5. Z provedených důkazů je pak prokázáno, že výplata zálohy na podíl na zisku nezpůsobila žalobkyni platební neschopnost či předlužení; žalobkyně si výplatou zálohy nepřivodila úpadek. Ostatně i kdyby tomu tak nebylo, nevedlo by porušení § 40 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění účinném do 31. 12. 2020 (dále též jen „z. o. k.“), k neplatnosti právního jednání, ale toliko k odpovědnosti členů představenstva žalobkyně.

6. Žalované tudíž svědčila pohledávka za žalobkyni z titulu zálohy na podíl na zisku ve výši 40.163.923 Kč. K započtení pohledávek (vzájemných závazků žalobkyně a žalované) došlo dohodou, přičemž podmínky započtení byly naplněny.

7. Pohledávka žalobkyně za žalovanou ve výši 40.063.923 Kč (z titulu úplaty za postoupení pohledávky) zanikla započtením. Pohledávka ve výši 100.000 Kč (z titulu bezdůvodného obohacení) žalobkyni nesvědčí (žalobkyně plnila na základě platného právního titulu).

8. Městský soud v Praze k odvolání žalobkyně v záhlaví označeným rozsudkem rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

9. Odvolací soud přisvědčil skutkovým i právním závěrům soudu prvního stupně.

10. Odkazuje na odbornou literaturu, vyložil, že rozhodnutím příslušného orgánu obchodní korporace o výplatě zálohy na podíl na zisku vzniká obchodní korporaci závazek zálohu vyplatit a společníku (akcionáři) právo na výplatu zálohy, bez ohledu na to, že jde o „potencionálně vratné plnění“. Vznik pohledávky z titulu zálohy na podíl na zisku není závislý na další právní skutečnosti (rozhodnutí valné hromady o rozdělení zisku na základě řádné účetní závěrky na konci účetního období) a není podmíněn ani splněním požadavku, aby obchodní korporace měla v době rozhodnutí o výplatě dostatek prostředků na rozdělení zisku (§ 40 odst. 2 z. o. k.).

č. 99

11. Důsledkem případného porušení posledně označeného ustanovení je toliko povinnost členů statutárního orgánu k náhradě škody způsobené obchodní korporaci. Navíc, akcionář je povinen vyplacenou zálohu vrátit, nevznikne-li mu (následně) právo na podíl na zisku. Taktéž případné nesplnění testu insolvence (§ 40 odst. 1 z. o. k.) by mělo vliv toliko na splatnost pohledávky na vyplacení zálohy (nikoliv na její vznik, platnost či zánik). Vzhledem k tomu, že v projednávané věci byla uzavřena dohoda o započtení (§ 1991 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku; dále jen „o. z.“), není otázka splatnosti (významná při jednostranném započtení) rozhodná.

12. Rozhodování o výplatě zálohy na podíl na zisku sice spadá do (zbytkové) působnosti statutárního orgánu dle § 163 o. z, resp. správní rady (§ 460 odst. 2 z. o. k.), valná hromada nicméně může (jako tomu bylo v posuzovaném případě) udělit statutárnímu orgánu (správní radě) pokyn zálohu vyplatit, neboť nejde o záležitost spadající do obchodního vedení.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

13. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), majíc za to, že napadené rozhodnutí spočívá na vyřešení níže uvedených (v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu dosud neřešených) otázek hmotného práva.

14. Dovolatelka Nejvyššímu soudu předestírá následující otázky:

- 1) Vzniká rozhodnutím příslušného orgánu akciové společnosti o výplatě zálohy na podíl na zisku peněžitá pohledávka akcionáře vůči společnosti na její vyplacení?
- 2) Míní se souslovím „dostatek prostředků“ užitým v § 40 odst. 2 z. o. k. ve znění účinném do 31. 12. 2020, toliko vlastní zdroje, anebo též aktiva, tj. peněžní prostředky?

3) Je překážkou výplaty zálohy na podíl na zisku akciovou společností „ve formě“ dohody o započtení skutečnost, že by si uzavřením takové dohody akciová společnost přivodila v budoucnu úpadek? Jinak řečeno, vede nedodržení tzv. testu insolvence dle § 40 odst. 1 z. o. k. k neplatnosti právního jednání, jímž se realizuje výplata na zisku (v projednávané věci k neplatnosti dohody o započtení)?

4) Je možné, aby o vyplacení zálohy na podíl na zisku rozhodoval jediný akcionář společnosti namísto představenstva? Vznikne v důsledku takového rozhodnutí jediného akcionáře pohledávka tohoto akcionáře za společností na výplatu zálohy na podíl na zisku vůči společnosti?

č. 99

15. Dovolatelka má za to, že záloha na podíl na zisku je „peněžitým plněním bez existence závazkového vztahu, tj. bez existence závazku zálohu poskytnout“. Rozhodnutím příslušného orgánu obchodní korporace „nevzniká pohledávka akcionáře (...) za společností na zaplacení zálohy“, zákon konstruuje tento institut „jako zatímní platbu společnosti akcionáři, kterou je následně potřeba vůči společnosti vyúčtovat podle toho, zda akcionáři vznikne za společností pohledávka na výplatu podílu na zisku“. Podle dovolatelky „zákon toliko stanoví možnost poskytnout akcionáři plnění, které akcionář může ze své vůle výslovně či konkludentně přijmout (...), případně plnění ve formě zálohy na podíl na zisku společnosti vrátit v případě jeho nesouhlasu“. Výklad přijatý odvolacím soudem znamená, že mezi akcionářem a společností vzniká „proti vůli akcionáře a bez výslovného zákonného ustanovení závazkový vztah, na základě kterého by společnost měla povinnost plnění poskytnout a akcionář by měl povinnost plnění přijmout, jinak by se vystavil riziku prodlení na straně věřitele“.

16. Dovolatelka má za to, že „pohledávka akcionáře za společností na výplatu zálohy na podíl na zisku nemůže vzniknout na základě rozhodnutí představenstva akciové společnosti, neboť zákon vznik takové pohledávky nikterak nenormuje“. Žalovaná proto neměla za dovolatelkou kompenzabilní pohledávku a pohledávka dovolatelky za žalovanou (ze smlouvy o postoupení pohledávek) nezanikla započtením a existuje i nadále.

17. Ke druhé otázce dovolatelka dovozuje, že slovní spojení „dostatek prostředků“ v § 40 odst. 2 větě první z. o. k. označuje nejen pasiva, ale taktéž dostatek příslušných aktiv, jež mají být použity k vyplacení zálohy. Má-li být záloha vyplacena v penězích, musí mít společnost dostatek peněžních prostředků. V opačném případě by rozhodla o něčem, co nemůže splnit. Takové rozhodnutí by bylo v rozporu s § 40 odst. 2 větou první z. o. k., v důsledku čehož by „pohledávka na výplatu peněžitě zálohy na podíl na zisku nemohla vzniknout pro rozpor se zákonem“. V projednávané věci dovolatelka neměla dostatek peněžních prostředků k vyplacení zálohy na podíl na zisku.

18. Ve vztahu ke třetí otázce dovolatelka dovozuje, že nedodržení testu insolvence (představující překážku vyplacení zálohy na podíl na zisku) je též důvodem neplatnosti uzavřené dohody o započtení, již se výplata zálohy realizovala.

19. Konečně dovolatelka dovozuje, že o vyplacení zálohy mohlo rozhodnout toliko představenstvo. Jediný akcionář si tuto působnost nemůže aťhovat a jeho rozhodnutí nemohlo vést ke vzniku pohledávky na vyplacení zálohy na podíl na zisku.

20. Dovolatelka proto navrhuje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

21. Žalovaná považuje dovolání za částečně nepřipustné a částečně nedůvodné.

22. Jelikož dovolatelka nikdy netvrdila, že neměla dostatek peněžních prostředků, představuje druhá otázka nepřipustné novum. Odvolací soud (ani soud prvního stupně) se touto otázkou nezabýval a napadené rozhodnutí není na jejím řešení založeno. Přípustným dovolání nemůže činit ani třetí otázka, neboť soudy nižších stupňů uzavřely, že dovolatelka testem insolvence „prošla“ (rozhodnutí o vyplacení zálohy nevedlo k úpadku společnosti). Na řešení třetí otázky tudíž napadené rozhodnutí nespočívá. Totéž pak podle žalované platí i pro čtvrtou otázku, neboť ze skutkových zjištění soudů je patrné, že o vyplacení zálohy rozhodlo představenstvo dovolatelky.

23. Jde-li o řešení první otázky předestřené dovolatelkou, považuje žalovaná napadené rozhodnutí odvolacího soudu za správné.

III.

Přípustnost dovolání

24. Dovolání bylo podáno včas, osobou oprávněnou a splňující podmínku podle § 241 odst. 1 o. s. ř.; Nejvyšší soud se proto zabýval jeho přípustností.

25. Uzavřely-li soudy nižších stupňů, vycházejí z provedených důkazů, že rozhodnutí o vyplacení zálohy nepřivodilo dovolatelce úpadek (což dovolatelka procesně korektním způsobem nezpochybnila), nemůže být dovolání přípustné k řešení třetí otázky. Její zodpovězení Nejvyšším soudem by se totiž nemohlo nijak promítnout v poměrech dovolatelky, založených napadeným rozhodnutím (nemohlo by vést k jeho kasaci).

26. Dovolání je však přípustné podle § 237 o. s. ř. k zodpovězení zbývajících otázek předestřených dovolatelkou, neboť napadené rozhodnutí spočívá na jejich řešení a současně jde o otázky, jež dosud nebyly v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu vyřešeny.

IV.

Důvodnost dovolání

27. S ohledem na skutkové okolnosti projednávané věci je pro její posouzení rozhodný zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění účinném do 31. 12. 2020.

28. Podle § 40 z. o. k. obchodní korporace nesmí vyplatit zisk nebo prostředky z jiných vlastních zdrojů, ani na ně vyplácet zálohy, pokud by si tím přivodila úpadek podle jiného právního předpisu (odstavec první). Zálohu na výplatu podílu na zisku lze vyplácet jen na základě mezitímní účetní závěrky, ze které vyplývá, že obchodní korporace má dostatek prostředků na rozdělení zisku. Výše zálohy na výplatu zisku nemůže být vyšší, než kolik činí součet výsledku hospodaření běžného účetního období, nerozděleného zisku z minulých let a ostatních fondů ze zisku snížený o neuhrazenou ztrátu z minulých let a povinný příděl do rezervního fondu. K výplatě zálohy nelze použít rezervních fondů, které jsou vytvořeny

k jiným účelům, ani vlastních zdrojů, jež jsou účelově vázány a jejichž účel není obchodní korporace oprávněna měnit (odstavec druhý).

A. K pojmu „záloha“ obecně.

29. Pojem „záloha“ v soukromém právu označuje plnění poskytnuté jednou stranou druhé před uzavřením smlouvy (§ 1807 o. z.), plnění poskytnuté po uzavření smlouvy (§ 1864 či § 2260 o. z. anebo § 4 zákona č. 67/2013 Sb., kterým se upravují některé otázky související s poskytováním plnění spojených s užíváním bytů a nebytových prostorů v domě s byty) či plnění poskytnuté bez souvislosti se smlouvou (§ 1235, § 2960 či § 2970 o. z.). Všem případům je společné, že jde o plnění mající právní důvod (z čehož vychází i ustanovení § 2997 odst. 1 věty druhé o. z.). Zpravidla bude takové plnění poskytováno přinejmenším na základě konkludentní dohody (oboustranného srozumění) o poskytnutí zálohy (srov. I. Pelikánová, R. Pelikán in Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek V. (§ 1721 až 2520). Wolters Kluwer, Praha, 2014.)

30. Dovolatelce lze přisvědčit potud, že není-li poskytnutí zálohy ujednáno, neukládá-li její poskytnutí právní předpis či není-li zde jiného právního důvodu, z něhož by plynula povinnost zálohu poskytnout, není nikdo povinen zálohu na budoucí závazek poskytnout. Nicméně jakmile je poskytnutí zálohy ujednáno [ať už před uzavřením smlouvy (§ 1807 o. z.), jako součást uzavřené smlouvy (např. § 1864 či § 2260 o. z.) či bez souvislosti s jakoukoliv smlouvou], ukládá-li poskytnutí zálohy právní předpis (srov. např. § 1235, § 2960 či § 2970 o. z.) anebo je-li zde jiný právní důvod (zakládající závazek k poskytnutí zálohy), svědčí zavázané straně (dlužníku) povinnost zálohu poskytnout (dluh) a oprávněné straně (věřiteli) tomu odpovídající právo (pohledávka).

31. O tom, že v posledně uvedených případech představuje právo na poskytnutí zálohy pohledávku (zásadně způsobilou k postoupení či započtení), již odpovídá závazek (dluh) zálohu poskytnout, nepochybuje ani ustálená judikatura (srov. v poměrech právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 5. 2005, sp. zn. [32 Odo 525/2004](#), uveřejněný pod číslem 42/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 1. 2011, sp. zn. [29 Cdo 4594/2009](#)).

B. K právní povaze zálohy na podíl na zisku.

32. Právo akcionáře podílet se na zisku společnosti představuje jeden z průmětů práva společníků na reziduální výsledek hospodaření společnosti a patří mezi základní práva akcionářů (§ 256 z. o. k. a např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. [27 Cdo 3885/2017](#), uveřejněné pod číslem 9/2020 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, odst. 48). Odborná literatura je označuje jako „abstraktní právo na zisk“ (srov. Dědič, J., Lasák, J. in Lasák, J., Dědič, J., Pokorná, J., Čáp, Z., a kol.: Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 173 a 174).

33. Nastanou-li zákonem (popř. i stanovami) předvídané předpoklady, vzniká akcionáři (jako projev „abstraktního“ práva) „konkrétní“ právo na podíl na zisku, představující pohledávku akcionáře za společností, již odpovídá povinnost společnosti podíl na zisku poskytnout (dluh). Jedním ze zákonných předpokladů (nejde-li o pevné podíly na zisku) je i rozhodnutí valné hromady o rozdělení zisku [§ 348 a násl., § 421 odst. 2 písm. h) z. o. k.].

34. Nevylučují-li to stanovy, je součástí („abstraktního“) práva na zisk také („abstraktní“) právo na zálohu na podíl na zisku (§ 40 odst. 2 z. o. k.). I v případě zálohy platí, že nastanou-li zákonem (popř. i stanovami) předvídané předpoklady, vzniká akcionářům právo na poskytnutí zálohy na podíl na zisku, představující pohledávku akcionáře za společností a jí odpovídající povinnost společnosti zálohu vyplatit.

35. Mezi tyto předpoklady patří i rozhodnutí příslušného orgánu akciové společnosti o poskytnutí zálohy na podíl na zisku, jež představuje (jakožto právní jednání společnosti) právní důvod, na jehož základě vzniká závazek, jehož obsahem je právo akcionáře (coby věřitele) na poskytnutí zálohy (pohledávka) a povinnost společnosti (coby dlužníka) zálohu poskytnout (dluh). Na řečeném pak ničeho nemění ani skutečnost, že záloha představuje plnění, jež musí být následně „vypořádáno“ v rámci rozdělení zisku za účetní období, za které byla záloha poskytnuta (obdobně viz judikaturu výše citovanou). V literatuře srov. shodně např. Čech, P., Skálová, J. Zálohy společníkům na podíly na zisku v kapitálových společnostech - právní a účetní pohled. Obchodněprávní revue, 2014, č. 9, s. 241-250, či Dědič, J., Lasák, J., op. cit. výše, s. 225.

36. Lze dodat, že představa dovolatelky, podle níž rozhodnutí příslušného orgánu společnosti o poskytnutí zálohy na podíl na zisku nezakládá závazek ve smyslu § 1721 o. z. a je toliko na libovůli představenstva, zda, v jaké výši a kterému z akcionářů případně vyplatí zálohu na podíl na zisku, odporuje i ustanovení § 244 odst. 1 z. o. k.

C. Ke slovnímu spojení „dostatek prostředků“ v § 40 odst. 2 z. o. k.

37. Ustanovení § 40 odst. 2 z. o. k. provádí článek 17 odst. 5 písm. a) směrnice 2012/30/EU ze dne 25. 10. 2012 o koordinaci ochranných opatření, která jsou na ochranu zájmů společníků a třetích osob vyžadována v členských státech od společností ve smyslu čl. 54 druhého pododstavce Smlouvy o fungování Evropské unie při zakládání akciových společností a při udržování a změně jejich základního kapitálu, za účelem dosažení rovnocennosti těchto opatření (dále jen „směrnice 2012/30/EU“), resp. článek 56 odst. 5 písm. a) směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1132 ze dne 14. 6. 2017 o některých aspektech práva obchodních společností (již byla nahrazena – mimo jiné – i směrnice 2012/30/EU; dále jen „směrnice 2017/1132“).

38. Uvedené články určují, že „pokud právní předpisy členského státu umožňují výplatu zálohy na dividendy (...), musí být sestavena mezitímní účetní závěrka, ve které se projeví, že prostředky použitelné pro rozdělení jsou dostatečné“.

39. Jakkoliv i české jazykové znění označených článků užívá pojem „prostředky“, je s ohledem na kontext dotčeného pravidla (spadajícího do úpravy rozdělování zisku jakožto jednoho z vlastních zdrojů) zjevné, že je pod tímto pojmem nutné rozumět „zdroje“. Záloha na podíl na zisku je plněním vypláceným na podíl na některém z vlastních zdrojů, majících původ v zisku, přičemž smyslem omezení upraveného v označených člancích obou směrnic, resp. v § 40 odst. 2 větě první z. o. k., je (co možná nejlépe) zabezpečit, aby na zálohách nebylo vyplaceno více, než kolik by v okamžiku, ve kterém příslušný orgán rozhoduje o poskytnutí zálohy, bylo z těchto zdrojů možno rozdělit. Je proto logické, že právě výše těchto zdrojů (zobrazená v aktuální mezitímní účetní závěrce) představuje limit pro případné zálohy.

40. Tomu také odpovídají jiné jazykové verze obou směrnic (srov. pojem „funds“ v anglické jazykové verzi, slovní spojení „les fonds disponibles“ ve francouzské jazykové verzi, slovní spojení „los fondos disponibles“ ve španělské jazykové verzi či slovní spojení „i fondi disponibili“ v italské jazykové verzi).

41. Uvedený výklad pak potvrzuje jak legislativní vývoj (srov. ustanovení § 35 odst. 1 věty první z. o. k., ve znění účinném od 1. 1. 2021), tak i odborná literatura (viz např. Čech, P., Skálová, J. op. cit. výše, Dědič, J., Lasák, J. in op. cit. výše, s. 224, či Dědič, J., Lasák, J. Vybrané otázky rozdělování zisku, jiných vlastních zdrojů a poskytování záloh na dividendy v akciové společnosti po rekodifikaci, Bulletin Komory daňových poradců, číslo 1, 2014, s. 18 až 24).

42. Nejvyšší soud z důvodů shora popsaných považuje článek 17 odst. 5 písm. a) směrnice 2012/30/EU, resp. článek 56 odst. 5 písm. a) směrnice 2017/1132, za *acte clair*, v důsledku čehož není povinen obrátit se (se žádostí o výklad těchto článků) na Soudní dvůr Evropské unie postupem podle článku 267 Smlouvy o fungování Evropské unie.

D. K působnosti orgánů akciové společnosti rozhodnout o vyplacení zálohy na podíl na zisku.

43. O tom, že společnost poskytne (vyplatí) akcionářům zálohu na podíl na zisku, musí rozhodnout orgán akciové společnosti, do jehož působnosti tato záležitost spadá. Rozhodnutí o rozdělení zisku spadá do působnosti valné hromady [§ 421 odst. 2 písm. h) z. o. k.]. Oproti tomu rozhodnutí o poskytnutí (vyplacení) zálohy na podíl na zisku zákon výslovně nesvěřuje žádnému z orgánů společnosti; náleží proto v souladu s ustanovením § 163 o. z. představenstvu společnosti, resp. – má-li společnost monistický systém vnitřní struktury – správní radě (§ 460 odst. 2 z. o. k.).

44. Rozhodnutí o tom, že společnost poskytne (vyplatí) zálohy na podíl na zisku (stejně jako rozhodnutí o rozdělení zisku), nespadá do obchodního vedení společnosti (k vymezení obchodního vedení srov. rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2019, sp. zn. [31 Cdo 1993/2019](#), uveřejněný pod číslem 24/2020 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, zejména odst. 27). Nedopadá na ně tudíž zákaz udělovat pokyny týkající se obchodního vedení (§ 435 odst. 3 z. o. k.).

45. Nejvyšší soud pak nenachází žádnou kogentní právní normu, jež by bránila tomu, aby stanovy svěřily tuto působnost valné hromadě (otázku, zda je takové řešení praktické, Nejvyšší soud ponechává stranou). I tehdy, svěří-li stanovy tuto působnost nejvyššímu orgánu společnosti, však zůstává představenstvu (správní radě) povinnost posoudit, zda je rozhodnutí o poskytnutí (vyplacení) zálohy v souladu se zákonem a zda je lze realizovat, tedy zálohu poskytnout (vyplatit) [srov. zejm. § 40 odst. 1 a 2 z. o. k.].

46. K uvedeným závěrům dospívá i odborná literatura (kromě publikací a statí citovaných výše srov. dále Eichlerová, K. Záloha na podíl na zisku v kapitálových společnostech. Bulletin advokacie, 2014, č. 11).

47. Rozhodne-li valná hromada společnosti o poskytnutí (vyplacení) zálohy na podíl na zisku, ačkoliv stanovy společnosti jí tuto působnost nesvěřují, je v každém jednotlivém případě nutné posoudit, zda rozhodnutí není toliko pokynem valné hromady, aby představenstvo (správní rada) rozhodlo o poskytnutí (výplatě) zálohy, nebo zda jde o rozhodnutí v záležitosti

spadající mimo působnost valné hromady (na něž se v souladu s § 45 odst. 1 z. o. k. a § 245 o. z. hledí, jako by nebylo přijato), anebo zda toto rozhodnutí představuje tzv. jednorázový průlom do stanov (tedy zda v sobě nezahrnuje vůli akcionářů změnit stanovy tak, že se pro tento jednotlivý případ svěřuje valné hromadě působnost rozhodnout o poskytnutí zálohy). K přípustnosti jednorázové změny společenské smlouvy srov. v poměrech společnosti s ručením omezeným a právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 4. 2009, sp. zn. [29 Cdo 2254/2007](#).

48. Základním předpokladem pro závěr, že usnesení valné hromady představuje takový jednorázový průlom, je jeho přijetí většinou hlasů potřebnou pro odpovídající změnu stanov (§ 416 odst. 1 z. o. k.), a (nejpozději) s účinností od 1. 1. 2021 také osvědčení notářským zápisem (viz § 45 odst. 3 a § 416 odst. 2 z. o. k., ve znění účinném od 1. 1. 2021).

č. 99

E. Promítnutí shora popsanych závěrů do poměrů projednávané věci.

49. Odvolací soud (stejně jako soud prvního stupně) vyšel z předpokladu, podle něhož rozhodnutí jediného akcionáře o vyplacení zálohy na podíl na zisku za období leden až září 2015 představuje právní důvod vzniku pohledávky žalované (v rozhodné době jediného akcionáře dovolatelky) z titulu zálohy na podíl na zisku, jež mohla být započtena proti pohledávce dovolatelky za žalovanou z titulu úplaty za postoupení pohledávky.

50. Jakkoliv lze soudům nižších stupňů vytknout, že nezjišťovaly, zda rozhodnutí o vyplacení zálohy přijalo i představenstvo dovolatelky (byť jinak jsou jejich rozhodnutí pečlivá a řádně odůvodněná), je jejich závěr správný.

51. Předně je možné žalované přisvědčit v názoru, podle něhož lze ze zjištěných skutečností usuzovat, že představenstvo dovolatelky (jako volený orgán) rozhodnutí o poskytnutí (vyplacení) zálohy přijalo, byť o tomto rozhodnutí nebyl předložen zápis předvídaný ustanoveními § 157 o. z. a § 440 odst. 2 a 3 z. o. k., a jeho realizaci toliko podmínilo rozhodnutím (souhlasem) jediného akcionáře. I kdyby tomu tak nebylo, je třeba rozhodnutí jediného akcionáře (učiněné na návrh představenstva) považovat za jednorázový průlom do stanov, jenž v sobě zahrnuje (také) svěření této záležitosti (pro tento jediný případ) do působnosti nejvyššího orgánu, resp. do působnosti jediného akcionáře (§ 12 odst. 1 z. o. k.). Není tudíž pochyb, že v projednávané věci k tomu povolaný orgán akciové společnosti přijal rozhodnutí, jež představuje právní důvod vzniku pohledávky na vyplacení zálohy na podíl na zisku.

52. Správným je také závěr odvolacího soudu, podle něhož je pro vznik pohledávky na vyplacení zálohy na podíl na zisku nerozhodné, zda dovolatelka měla k vyplacení zálohy volné peněžní prostředky.

53. Jelikož je napadené rozhodnutí co do řešení dovoláním otevřených otázek (jejichž zodpovězení činí dovolání přípustným) správné, Nejvyšší soud, který neshledal ani vady řízení, k nimž u přípustného dovolání přihlíží v souladu s § 242 odst. 3 o. s. ř., dovolání žalobkyně zamítl podle § 243d písm. a) o. s. ř.

č. 100

Podle ustanovení § 31 odst. 3 insolvenčního zákona odvolá insolvenční soud insolvenčního správce z funkce jen tehdy, dospěje-li v návaznosti na důvod, pro který došlo k zániku práva vykonávat činnost insolvenčního správce, se zřetelem ke konkrétním poměrům insolvenčního správce k závěru, že zde jsou (nebo při pravidelném chodu věcí mohou být) překážky, které insolvenčnímu správci se zaniklou činností brání (nebo mohou bránit) v řádném dokončení výkonu funkce v daném insolvenčním řízení. Skutečnost, že právo vykonávat činnost insolvenčnímu správci ze zákona zaniklo, není důvodem pro jeho odvolání z funkce podle § 31 odst. 3 insolvenčního zákona bez dalšího.

č. 100

Delší doba dokončení insolvenčního řízení předpokládaná v době od zániku práva vykonávat činnost insolvenčního správce sama o sobě důvodem toho, aby insolvenční správce se zaniklým oprávněním byl odvolán z funkce, není.

Insolvenční řízení (zásady), Insolvenční správce (odvolání, zproštění)

§ 1 IZ, § 5 IZ, § 31 IZ, § 3 odst. 2 a § 12 zákona č. 312/2006 Sb.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2022, sen zn. 29 NSČR 33/2022, ECLI:CZ:NS:2022:29.NSCR.33.2022.1

Nejvyšší soud k dovolání A., v. o. s., insolvenčního správce dlužnice, změnil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 12. 2021, tak, že usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 27. října 2021 se mění tak, že A. i. C. T. se neodvolává z funkce insolvenčního správce dlužnice I. Š.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 27. 10. 2021, Krajský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“):

[1] Odvolal A. i. C. T. (dále též jen „veřejná obchodní společnost A“) z funkce insolvenčního správce dlužnice I. Š. podle ustanovení § 31 odst. 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), „neboť odvolanému insolvenčnímu správci zaniklo právo vykonávat činnost ke dni 30. 9. 2021 z důvodu ustanovení § 12 odst. 1 písm. e/ zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích“ (bod I. výroku).

[2] Ustanovil novým insolvenčním správcem dlužníka Z/C/H L. v. o. s., advokátní kancelář, a to dle ustanovení § 31 odst. 5 insolvenčního zákona, „neboť došlo k odvolání předchozího insolvenčního správce a bylo proto nutno ustanovit nového, a opatřením předsedy soudu ze dne 15. října 2021 byla určena uvedená osoba“ (bod II. výroku).

[3] Uložil veřejné obchodní společnosti A (podle ustanovení § 29 odst. 4 insolvenčního zákona), aby mu bez zbytečného odkladu (neučinila-li tak již dříve), nejpozději však do 30 dnů od doručení usnesení, podala zprávu o své činnosti, zejména o stavu majetku, který spravovala, a aby vyúčtovala odměnu, hotové výdaje a náklady, které jí vznikly v souvislosti se správou a udržováním majetku dlužnice (bod III. výroku).

2. Usnesení s odkazem na ustanovení § 169 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), neobsahuje odůvodnění.

3. K odvolání veřejné obchodní společnosti A Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 17. 12. 2021, potvrdil usnesení insolvenčního soudu v bodě I. výroku.

4. Odvolací soud – vycházejí z ustanovení § 12 odst. 1 písm. e/ zákona o insolvenčních správcích, z ustanovení § 31 odst. 3 insolvenčního zákona a cituje závěry obsažené v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2021, sen. zn. [29 NSČR 67/2019](#) [usnesení je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupné na webových stránkách Nejvyššího soudu] – dospěl po přezkoumání výroku o odvolání insolvenčního správce z funkce k následujícím závěrům:

5. Závěry usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. [29 NSČR 67/2019](#) jsou obdobně použitelné i v této věci. Též v návaznosti na závěry obsažené v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2016, sen. zn. [29 NSČR 24/2014](#), uveřejněném pod číslem 135/2018 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 135/2018“), a v usneseních Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2016, sen. zn. [29 NSČR 48/2014](#) a sen. zn. [29 NSČR 49/2014](#), lze insolvenčnímu soudu vytknout, že neposuzoval, zda zánik práva vykonávat činnost insolvenčního správce podle § 12 odst. 1 písm. e/ zákona o insolvenčních správcích má (může mít) vliv na další (s odbornou péčí prováděný) výkon funkce insolvenčního správce.

6. Z oddílu A, vložky 76042, obchodního rejstříku vedeného Městským soudem v Praze a ze seznamu insolvenčních správců vedeného Ministerstvem spravedlnosti přitom plyne, že ohlášení společníci veřejné obchodní společnosti A (J. C., P. M., O. Ř., P. V., M. P., I. Ch. a D. S.) jsou jejími společníky i po 30. 9. 2021, a že veřejná obchodní společnost A nezanikla.

7. Z uvedeného lze usuzovat, že pro další činnost veřejné obchodní společnosti A jako insolvenčního správce dlužníků zůstala zachována odborná způsobilost garantovaná jejími ohlášenými společníky (bez zřetele k tomu, že o „ohlášené společníky“ technicky již nepůjde); potud je podstatné, že zde stále jsou společníci, jejichž odbornost byla pokladem pro udělení práva vykonávat činnosti insolvenčního správce.

8. Pro posouzení důvodnosti odvolání je tak určující, zda odvolání z funkce je (bylo) účelné s přihlédnutím k zásadě rychlosti a hospodárnosti insolvenčního řízení (k tomu, v jakém stadiu se insolvenční řízení nachází).

9. Z obsahu spisu, zejména ze zprávy pro oddlužení ze dne 6. 1. 2020 (B-8), z usnesení o schválení oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty ze dne 30. 1. 2020 (B-10) [v němž byl stanoven termín úhrady první splátky k 25. 3. 2020], a ze zprávy o plnění oddlužení ze dne 19. 11. 2020 (B-16), lze dovodit, že schválené oddlužení dlužnice bude (mělo by) trvat téměř 1,5 roku (§ 412a odst. 1 písm. b/ insolvenčního zákona).

Za těchto okolností nelze usuzovat na to, že by odvolání insolvenčního správce (jehož oprávnění k výkonu funkce již zaniklo) bylo v rozporu s účelem insolvenčního zákona (neohrozí požadavek rychlého, hospodárního a co nejvyššího uspokojení věřitelů).

10. Odvolací soud proto neshledal odvolání důvodným a napadené usnesení v odvoláním napadeném rozsahu potvrdil podle § 219 o. s. ř. jako věcně (ve výsledku) správné.

11. Pro úplnost odvolací soud dodává, že:

[1] Napadené usnesení nepovažuje za nepřezkoumatelné (v mezích kritérií ustavených závěry obsaženými již v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2013, sp. zn. [29 Cdo 2543/2011](#), uveřejněném pod číslem 100/2013 Sb. rozh. obč.).

[2] Právo insolvenčního správce být slyšen“ by mělo být realizováno v těch případech, kdy dosavadní obsah spisu neskýtá dostatečný podklad pro posouzení „existence“ nebo „důležitosti“ důvodu odvolání anebo v těch případech, v nichž insolvenční správce neposkytl dosud žádné vysvětlení nebo vyjádření k důvodu, pro který má být z funkce odvolán.

[3] Důvod přistoupit ke slyšení insolvenčního správce není (nebude) dán (coby výjimka z práva být slyšen) také tehdy, je-li spor o „existenci“ nebo „důležitost“ důvodu odvolání z funkce dostatečně osvětlen předloženými vyjádřeními zúčastněných stran (zejména vyjádřením insolvenčního správce samotného) a listinami založenými do spisu, takže vlastní „slyšení“ insolvenčního správce by již nemohlo přinést žádné nové podněty pro rozhodnutí podle § 31 insolvenčního zákona (srov. opět usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. [29 NSČR 49/2014](#)).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

12. Proti usnesení odvolacího soudu podala veřejná obchodní společnost A dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, konkrétně od závěrů formulovaných v usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. [29 NSČR 67/2019](#). Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.) a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

13. V mezích uplatněného dovolacího důvodu dovolatel odvolacímu soudu vytýká, že při aplikaci závěrů posledně označeného usnesení nevzal v potaz, zda mu zůstala zachována odborná způsobilost k dalšímu výkonu funkce. V návaznosti na argumentaci onoho usnesení Nejvyššího soudu pak zdůrazňuje, že odvolací soud takto pominul kritérium, jež má Nejvyšší soud za hlavní a zabýval se jen kritériem podpůrným; pouhou úvahu o tom, v jaké fázi se nachází insolvenční řízení (bez zkoumání odborné způsobilosti k dalšímu výkonu funkce) pak má v intencích judikatury Nejvyššího soudu za nedostatečnou pro odvolání z funkce. Dovolatel poukazuje i na to, že jiná (v odvolání označená) usnesení Vrchního soudu v Praze i Vrchního soudu v Olomouci řešila obdobné případy tak, že z funkce nebyl odvolán.

III.

Přípustnost dovolání

14. Dovolání, které nesměruje proti žádnému z usnesení vypočtených v § 238a o. s. ř., je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř. a v posouzení dovoláním předestřené právní otázky jde zčásti o věc dovolacím soudem neřešenou a zčásti je napadené rozhodnutí v rozporu s dále označenou judikaturou Nejvyššího soudu

IV.

Důvodnost dovolání

15. Nejvyšší soud se – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval především tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

16. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

17. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona a zákona o insolvenčních správcích:

§ 1 (insolvenčního zákona)

Předmět úpravy

Tento zákon upravuje

a/ řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužnickým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužnických věřitelů,

b/ oddlužení dlužníka.

§ 5 (insolvenčního zákona)

Zásady insolvenčního řízení

Insolvenční řízení spočívá zejména na těchto zásadách:

a/ insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů;

b/ věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti;

c/ nestanoví-li tento zákon jinak, nelze práva věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení omezit rozhodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce;

d/ věřitelé jsou povinni zdržet se jednání, směřujícího k uspokojení jejich pohledávek mimo insolvenční řízení, ledaže to dovoluje zákon.

§ 31 (insolvenčního zákona) Odvolání insolvenčního správce

(1) Z důležitých důvodů, které nemají původ v porušení povinností insolvenčního správce, může insolvenční soud na návrh insolvenčního správce nebo věřitelského orgánu anebo i bez tohoto návrhu odvolat insolvenčního správce z funkce. Učiní tak zpravidla po slyšení insolvenčního správce; o podaném návrhu rozhodne neprodleně.

(2) Insolvenčního správce ustanoveného postupem podle § 29 odst. 1 až 3 insolvenční soud odvolá z funkce i tehdy, požádá-li o to do 3 dnů poté, co se o svém ustanovení dozvěděl; to neplatí, jestliže insolvenční správce se svým ustanovením předem souhlasil.

(3) Insolvenčního správce, kterému zaniklo ze zákona právo vykonávat činnost insolvenčního správce nebo mu bylo právo pozastaveno podle zákona o insolvenčních správcích, může insolvenční soud na návrh insolvenčního správce, věřitelského orgánu nebo dlužníka anebo i bez tohoto návrhu odvolat z funkce. Pokud to okolnosti dovolují, učiní tak po slyšení insolvenčního správce; o podaném návrhu rozhodne neprodleně.

(4) Insolvenčního správce, kterému bylo zrušeno povolení nebo kterému zaniklo jeho právo dočasně nebo příležitostně vykonávat činnost insolvenčního správce na základě rozhodnutí ministerstva podle zákona o insolvenčních správcích, insolvenční soud odvolá z funkce. Insolvenčního správce ustanoveného postupem podle § 25 odst. 3 insolvenční soud odvolá z funkce i tehdy, bylo-li mu zrušeno zvláštní povolení nebo zaniklo-li jeho právo dočasně nebo příležitostně vykonávat činnost insolvenčního správce dlužníka podle § 3 odst. 2 zákona o insolvenčních správcích na základě rozhodnutí ministerstva podle zákona o insolvenčních správcích. Vyjde-li dodatečně najevo, že dlužník je osobou podle § 3 odst. 2 zákona o insolvenčních správcích a insolvenční správce nebyl ustanoven postupem podle § 25 odst. 3, vyrozumí o tom insolvenční správce neprodleně insolvenční soud, který ho odvolá.

(5) Odvolá-li insolvenční soud insolvenčního správce z funkce, ustanoví současně nového insolvenčního správce. Odvolání proti tomuto rozhodnutí je přípustné; proti výroku o ustanovení nového insolvenčního správce se však lze samostatně odvolat jen z důvodů uvedených v § 26.

(...)

Zánik práva vykonávat činnost insolvenčního správce

§ 12 (zákona o insolvenčních správcích)

(1) Právo vykonávat činnost insolvenčního správce insolvenčnímu správci zaniká

a/ smrtí insolvenčního správce,

b/ byl-li prohlášen za mrtvého, a to ke dni právní moci rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého,

c/ byl-li zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo jehož způsobilost k právním úkonům byla omezena, a to ke dni právní moci rozhodnutí soudu, kterým byl způsobilosti k právním úkonům zbaven nebo kterým byla jeho způsobilost k právním úkonům omezena,

d/ dnem zrušení veřejné obchodní společnosti nebo zahraniční obchodní společnosti,

e/ podal-li ministerstvu písemné oznámení o ukončení činnosti insolvenčního správce, a to k poslednímu dni kalendářního měsíce následujícího po měsíci, ve kterém byla doručena,

f/ jde-li o veřejnou obchodní společnost nebo zahraniční obchodní společnost, dnem, ke kterému zaniklo právo vykonávat činnost insolvenčního správce jejímu ohlášenému společníku, nebo dnem, ke kterému ohlášený společník přestal být společníkem veřejné obchodní společnosti nebo zahraniční obchodní společnosti.

(2) Právo vykonávat činnost insolvenčního správce podle § 3 odst. 1 zaniká insolvenčnímu správci také uplynutím 5 let ode dne nabytí právní moci povolení vykonávat činnost insolvenčního správce, nebyla-li platnost povolení prodloužena postupem podle § 6 odst. 5.

(3) Právo vykonávat činnost insolvenčního správce dlužníka podle § 3 odst. 2 zaniká insolvenčnímu správci také uplynutím 5 let ode dne nabytí právní moci zvláštního povolení vykonávat činnost insolvenčního správce, nebyla-li platnost zvláštního povolení prodloužena postupem podle § 6 odst. 6.

Ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení od zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužnice (26. 9. 2019) a později nedoznala změn.

18. Ve shora ustaveném právním rámci činí Nejvyšší soud k dovoláním otevřené právní otázce následující závěry:

19. K zániku oprávnění vykonávat činnost insolvenčního správce osobě ustanovené rozhodnutím insolvenčního soudu insolvenčním správcem konkrétního dlužníka se Nejvyšší soud dílčím způsobem vyjádřil (k výkladu § 40 odst. 2 zákona o insolvenčních

správcích) v rozsudku ze dne 27. 2. 2014, sp. zn. [29 Cdo 677/2011](#), uveřejněném pod číslem 60/2014 Sb. rozh. obč. V něm uzavřel, že jen tím (zánikem oprávnění) nepozbývá rozhodnutí insolvenčního soudu o ustanovení takové osoby do funkce insolvenčního správce účinnosti a tato osoba nadále zůstává insolvenčním správcem konkrétního dlužníka. To ostatně s účinností od 1. 8. 2013, kdy se stala součástí insolvenčního zákona [v důsledku novely provedené zákonem č. 185/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů] potvrzují i výše citovaná ustanovení § 31 odst. 3 a 4 insolvenčního zákona.

č. 100

20. Ustanovení § 31 insolvenčního zákona patří k právním normám s relativně neurčitou hypotézou, to jest k právním normám, jejichž hypotéza není ustanovena přímo právním předpisem a které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Srov. v této souvislosti zejména závěry, jež Nejvyšší soud formuloval již v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2014, sen. zn. [29 NSČR 107/2013](#), uveřejněném pod číslem 114/2014 Sb. rozh. obč., a k nimž se posléze přihlásil např. v usnesení ze dne 31. 8. 2015, sen. zn. [29 NSČR 110/2014](#), [29 NSČR 80/2015](#), uveřejněném pod číslem 47/2016 Sb. rozh. obč.

21. Z ustanovení § 31 odst. 3 insolvenčního zákona plyne pouze možnost (nikoli povinnost) insolvenčního soudu odvolat z funkce insolvenčního správce, jemuž právo vykonávat činnost insolvenčního správce zaniklo ze zákona. Ve výkonu funkce insolvenčního správce dlužníka tak může – a pokud tomu nebrání důležité důvody, bude – pokračovat subjekt, který již není zapsán v seznamu insolvenčních správců a který, je-li veřejnou obchodní společností, z povahy věci nemůže disponovat v tomto seznamu zapsaným „ohlášeným společníkem“ ([R 135/2018](#)).

22. V ustanovení § 31 odst. 3 insolvenčního zákona nebo na jiném místě insolvenčního zákona (nebo i zákona o insolvenčních správcích) však nejsou vymezena žádná kritéria (vodítka) pro aplikaci zkoumaného pravidla insolvenčním soudem (pro určení, kdy zákonný zánik práva vykonávat činnost insolvenčního správce k odvolání z funkce vést má). Má-li být uvedené pravidlo vykládáno ústavně konformním způsobem, pak ovšem musí být interpretováno způsobem, jenž vyloučí libovůli insolvenčního soudu při rozhodování, zda insolvenčního správce v takovém případě odvolá. Při absenci jiných pravidel tak korektivem pro rozhodnutí insolvenčního soudu o tom, zda insolvenčního správce v případě uvedeném v § 31 odst. 3 insolvenčního zákona odvolá z funkce, má (musí) být především úvaha, zda takový postup naplňuje účel insolvenčního zákona (usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. [29 NSČR 67/2019](#)).

23. Účel insolvenčního zákona je vymezen (při absenci výslovné úpravy) zejména předmětem úpravy, jímž je řešení úpadku a hrozícího úpadku dlužníka soudním řízením některým ze stanovených způsobů tak, aby došlo k uspořádání majetkových vztahů k osobám dotčeným dlužníkovým úpadkem nebo hrozícím úpadkem a k co nejvyššímu a zásadně poměrnému uspokojení dlužníkových věřitelů (§ 1 písm. a/ insolvenčního zákona) a oddlužení dlužníka (§ 1 písm. b/ insolvenčního zákona). Při posouzení účelu insolvenčního zákona je dále nutné respektovat zásady vyjádřené v ustanovení § 5 insolvenčního zákona. Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2013, sen. zn. [29 NSČR 14/2012](#), uveřejněné pod číslem 76/2013 Sb. rozh. obč. K účelu insolvenčního řízení srov. dále i důvody nálezu Ústavního soudu

ze dne 1. 7. 2010, sp. zn. [Pl. ÚS 14/10](#), ve věci návrhu na zrušení některých ustanovení zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), ve znění pozdějších předpisů, uveřejněného pod číslem 241/2010 Sb. (srov. zejména odstavec 52. nálezu); nález je dostupný i na webových stránkách Ústavního soudu.

24. V usnesení sen. zn. [29 NSČR 67/2019](#) k tomu Nejvyšší soud dodal, že pro rozhodnutí insolvenčního soudu o tom, zda v případě uvedeném v § 31 odst. 3 insolvenčního zákona odvolá insolvenčního správce z funkce proto, že mu (uplynutím času) zaniklo (jen) právo vykonávat činnost insolvenčního správce dlužníka podle § 3 odst. 2 zákona o insolvenčních správcích, tak nelze pominout ani zásadu rychlosti a hospodárnosti insolvenčního řízení vyjádřenou v § 5 písm. a/ insolvenčního zákona. Tamtéž uvedl, že bez významu není ani skutečnost, v jakém stadiu se insolvenční řízení nachází, tedy zda je účelné s ohledem na předpokládanou „zbývajících“ činnost insolvenčního správce do skončení insolvenčního řízení (poměřováno počtem a náročností úkonů) odvolat stávajícího insolvenčního správce z funkce, aniž by byl ohrožen požadavek rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů. Takové posouzení zahrnuje i zkoumání, zda stav insolvenčního řízení v době, kdy insolvenční soud o odvolání z funkce rozhoduje (má rozhodovat), stále vyžaduje (k dosažení jeho účelu), aby majetkovou podstatu dlužníka spravoval insolvenční správce se zvláštním povolením.

č. 100

25. Pro účely posouzení, zda zákonný zánik práva vykonávat činnost insolvenčního správce má být důvodem pro odvolání insolvenčního správce z funkce, je nutné vnímat i zvláštnosti postavení insolvenčního správce, jímž je fyzická osoba na straně jedné a insolvenčního správce, jímž je právnická osoba (veřejná obchodní společnost) na straně druhé. V této souvislosti je podstatné, zda důvod, pro který došlo k zániku práva vykonávat činnost insolvenčního správce, má (může mít) vliv na další (s odbornou péčí plynoucí z odborné způsobilosti prováděný) výkon funkce insolvenčního správce.

26. Půjde-li o případ uvedený v § 12 odst. 1 písm. d/ zákona o insolvenčních správcích (dojde-li k zániku práva veřejné obchodní společnosti vykonávat činnost insolvenčního správce dnem zrušení veřejné obchodní společnosti), pak zřejmě nebude žádné překážky pro další činnost veřejné obchodní společnosti jako insolvenčního správce konkrétního dlužníka, zůstala-li zachována odborná způsobilost garantovaná ohlášeným společníkem nebo ohlášenými společníky veřejné obchodní společnosti. Bez zřetele k tomu, že již technicky nepůjde o „ohlášené společníky“, je podstatné, že zde stále jsou společníci, jejichž odbornost byla podkladem pro udělení práva vykonávat činnosti insolvenčního správce ([R 135/2018](#)).

27. Oproti tomu tam, kde právo veřejné obchodní společnosti vykonávat činnost insolvenčního správce zaniklo tím, že jediný ohlášený společník veřejné obchodní společnosti přestal být společníkem veřejné obchodní společnosti (§ 12 odst. 1 písm. f/ zákona o insolvenčních správcích) se ztráta „garanta“ odborné způsobilosti výkonu funkce insolvenčního správce veřejnou obchodní společností typově projeví právě tím, že dojde k jejímu odvolání z funkce postupem dle § 31 insolvenčního zákona ([R 135/2018](#)).

28. S dovolatelem lze souhlasit v tom, že odvolací soud výše citované (ustálené) judikatorní závěry Nejvyššího soudu neuplatnil v dané věci správně.

29. Ustanovení § 12 odst. 1 písm. e/ zákona o insolvenčních správcích váže zánik práva vykonávat činnost insolvenčního správce na písemné oznámení o ukončení činnosti

insolvenčního správce [a to k poslednímu dni kalendářního měsíce následujícího po měsíci, ve kterém insolvenční správce (zde veřejná obchodní společnost) doručil takové oznámení Ministerstvu spravedlnosti]. Obdobně jako v případě uvedeném v § 12 písm. d/ zákona o insolvenčních správcích (rozebíraném v [R 135/2018](#)) toto písemné oznámení samo o sobě nevede ke ztrátě odborné způsobilosti takového insolvenčního správce. Zůstala-li zachována odborná způsobilost garantovaná ohlášeným společníkem nebo ohlášenými společníky veřejné obchodní společnosti (což je i závěr odvolacího soudu pro poměry veřejné obchodní společnosti A v této věci; srov. odstavec 7. výše), pak bez zřetele k tomu, že již technicky nepůjde o „ohlášené společníky“, je podstatné, že zde stále jsou společníci, jejichž odbornost byla podkladem pro udělení práva vykonávat činnosti insolvenčního správce ([R 135/2018](#)).

č. 100

30. Odvolací soud poté, co dospěl k závěru, že důvod odvolat veřejnou obchodní společnost A z funkce insolvenčního správce dlužnice, nespočívá ve ztrátě její odborné způsobilosti k výkonu funkce, dovodil, že schválené oddlužení dlužnice by mělo trvat ještě téměř 1,5 roku, načež shledal usnesení insolvenčního soudu správným, uváděje, že za těchto okolností nelze usuzovat na to, že by odvolání insolvenčního správce (jehož oprávnění k výkonu funkce již zaniklo) bylo v rozporu s účelem insolvenčního zákona (neohrozí požadavek rychlého, hospodárního a co nejvyššího uspokojení věřitelů). Takový přístup je nicméně metodologicky nesprávný, jelikož odvolací soud tímto způsobem neformuloval žádný důvod, pro který by měl být odvolán z funkce insolvenční správce, jemuž právo vykonávat činnost insolvenčního správce zaniklo podle § 12 odst. 1 písm. e/ zákona o insolvenčních správcích a jehož odborná způsobilost k dalšímu výkonu funkce v insolvenčním řízení, v němž byl do funkce dříve ustanoven, zůstala zachována. S přihlédnutím k základní zásadě insolvenčního řízení formulované v § 5 písm. a/ insolvenčního zákona nenalezl důvod, který by odvolání bránil.

31. Jinak řečeno (v intencích závěrů plynoucích z [R 135/2018](#) i z usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. [29 NSČR 67/2019](#)), podle ustanovení § 31 odst. 3 insolvenčního zákona odvolá insolvenční soud insolvenčního správce z funkce jen tehdy, dospěje-li v návaznosti na důvod, pro který došlo k zániku práva vykonávat činnost insolvenčního správce, se zřetelem ke konkrétním poměrům insolvenčního správce k závěru, že zde jsou (nebo při pravidelném chodu věcí mohou být) překážky, které insolvenčnímu správci se zaniklou činností brání (nebo mohou bránit) v řádném dokončení výkonu funkce v daném insolvenčním řízení. Skutečnost, že právo vykonávat činnost insolvenčnímu správci ze zákona zaniklo, není důvodem pro jeho odvolání z funkce podle § 31 odst. 3 insolvenčního zákona bez dalšího; proto také nelze takové odvolání odůvodnit negativně (tedy tím, že odvolání z funkce „nic nebrání“, nebo že odvolání z funkce „není v rozporu se základními zásadami insolvenčního řízení“).

32. V této souvislosti nelze pominout ani to, že ve věci sen. zn. [29 NSČR 67/2019](#) [jež se primárně netýkala zániku práva vykonávat činnost insolvenčního správce ve smyslu § 31 odst. 3 insolvenčního zákona, nýbrž zániku zvláštního povolení (uplynutím času) k výkonu funkce insolvenčního správce podle § 3 odst. 2 zákona o insolvenčních správcích] mělo zkoumání, v jakém stadiu se insolvenční řízení nachází, zvláštní význam pro odpověď na otázku zachování „odbornosti“ insolvenčního správce, tedy pro účely posouzení, zda insolvenční řízení se již nenachází ve fázi, ve které důvody, pro které měl mít (musel mít) insolvenční správce zvláštní povolení v době svého ustanovení do funkce (srov. i § 25 odst. 3 insolvenčního zákona), ke dni, kdy o zvláštní povolení přišel, pominuly (již netrvaly).

33. S dovolatelem lze souhlasit v tom, že zkoumání, zda důvod, pro který došlo k zániku práva vykonávat činnost insolvenčního správce, má (může mít) vliv na další (s odbornou péčí plynoucí z odborné způsobilosti prováděný) výkon funkce insolvenčního správce, je při rozhodování o odvolání z funkce dle § 31 odst. 3 insolvenčního zákona kritériem hlavním, kdežto časové souvislosti (předpokládaná délka pokračování insolvenčního řízení, fáze, ve které se insolvenční řízení v době rozhodování o odvolání z funkce nachází) kritériem podpůrným (vedlejším). Delší doba dokončení insolvenčního řízení předpokládaná v době od zániku práva vykonávat činnost insolvenčního správce sama o sobě důvodem toho, aby insolvenční správce se zaniklým oprávněním byl odvolán z funkce, není (taková okolnost nemá žádnou vypovídací schopnost co do způsobilosti insolvenčního správce dokončit řádně výkon funkce v daném insolvenčním řízení).

34. Právní posouzení věci odvolacím soudem tedy správné není.

35. V situaci, kdy odvolací soud rozhodl nesprávně a kdy dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout, Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), změnil napadené rozhodnutí v tom duchu, že veřejná obchodní společnost A se neodvolává z funkce insolvenčního správce dlužnice.

36. Pro dovolací řízení v této věci bylo rozhodné aktuální znění občanského soudního řádu.

č. 100

č. 101

V rozsahu nezbytném pro řízení o odpůřčí žalobě, kterou se insolvenční správce domáhá vůči advokátu určení neúčinnosti právního jednání, jímž mu insolvenční dlužník (klient nebo jeho právní nástupce) uhradil pohledávku z titulu odměny za zastupování a za poskytnuté právní rady a služby, a (současně) zaplacení (vrácení) poskytnutého plnění do majetkové podstaty, není advokát vázán povinností mlčenlivosti; ve smyslu ustanovení § 21 odst. 4 zákona o advokacii se takový spor považuje za spor (o úhradu palmáře) mezi advokátem a klientem nebo právním nástupcem klienta.

č. 101

Úprava obsažená v § 111 insolvenčního zákona se uplatní bez omezení i na právní jednání, jímž dlužník (klient) poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, a před rozhodnutím o úpadku uhradil svému advokátu pohledávku z titulu odměny za zastupování a za poskytnuté právní rady a služby.

Lze-li na základě vylíčení rozhodujících skutečností v odpůřčí žalobě při nezměněném žalobním návrhu (petitu) posoudit právní jednání dlužníka jako neúčinné podle § 111 insolvenčního zákona, není takovému posouzení na překážku skutečnost, že žalobce požadoval určit neúčinnost právního jednání dlužníka podle § 240 insolvenčního zákona.

*Incidenční spory (žaloba odpůřčí), Advokacie, Povinnost mlčenlivosti, Odměna advokáta
§ 111 IZ, § 240 IZ, § 24 zákona č. 85/1996 Sb.*

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2022, sen. zn. 29 ICdo 12/2020, ECLI:CZ:NS:2022:29.ICDO.12.2020.3

Nejvyšší soud odmítl dovolání proti výroku o nákladech odvolacího řízení rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 9. 2019, zároveň zrušil rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 9. 2019, a věc vrátil Vrchnímu soudu v Praze k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 24. 5. 2019, Městský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“) rozhodl o odpůřčí žalobě podané žalobcem AS Z. v. o. s., jako insolvenčním správcem dlužníka D. G. S., tak, že:

[1] Určil, že „právní úkon“ dlužníka spočívající v bezhotovostní platbě ve výši 14.590,44 EUR dle smlouvy o poskytování právních služeb ze dne 24. 6. 2016, zaslané z označeného bankovního účtu dlužníka ve prospěch označeného účtu žalovaného P. O. je vůči věřitelům dlužníka neúčinným „právním úkonem“ (bod I. výroku).

[2] Uložil žalovanému zaplatit do 3 dnů od právní moci rozsudku ve prospěch majetkové podstaty dlužníka částku 14.590,44 EUR (bod II. výroku).

[3] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (bod III. výroku).

[4] Uložil žalovanému zaplatit na účet insolvenčního soudu soudní poplatek ve výši 2.000 Kč (bod IV. výroku).

2. Insolvenční soud – vycházejí z ustanovení § 111, 235, § 236, § 237, § 238 a § 239 zákona č. 182/2006 Sb., úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), a dovolává se závěrů rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2014, sp. zn. [29 Cdo 677/2011](#) [jde o rozsudek uveřejněný pod číslem 60/2014 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 60/2014“), který je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupný i na webových stránkách Nejvyššího soudu], rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2018, „sp. zn.“ (správně sen. zn.) [29 IcdO 17/2016](#) [jde o rozsudek uveřejněný pod číslem 56/2019 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 56/2019“)], a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 2. 2016, sen. zn. [29 NSČR 67/2014](#), uveřejněného pod číslem 62/2017 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 62/2017“) – dospěl po provedeném dokazování k následujícím závěrům:

3. S účinností od 1. 1. 2014 [po novele insolvenčního zákona provedené zákonem č. 294/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů] se neúčinnost podle § 111 insolvenčního zákona prosazuje výlučně odpůrcí žalobou insolvenčního správce; srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2018, sp. zn. [29 Cdo 5517/2016](#) (jde o rozsudek uveřejněný v časopise Soudní judikatura, číslo 10, ročník 2019, pod číslem 109).

4. Mezi účastníky nebylo sporu o tom, že dlužník na základě vystavené faktury poukázal cca 2,5 měsíce poté, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, ze svého účtu na účet žalovaného částku 14.590,44 EUR, která měla představovat odměnu za vykonané právní služby podle smlouvy uzavřené před zahájením insolvenčního řízení. V té době byl dlužník ze zákona omezen v nakládání s majetkovou podstatou (s výjimkami dle § 111 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona). Nebylo zjištěno, že by dlužník nebo žalovaný požádal insolvenční soud o souhlas s provedením odporované platby (§ 111 odst. 3 insolvenčního zákona), takže předmětem zkoumání dále bylo jen to, zda předmětná platba představovala podstatnou změnu ve skladbě dlužníkovy majetku, anebo šlo o jeho nikoli zanedbatelné zmenšení, a zda nešlo o některou z výjimek uvedených v § 111 odst. 2 insolvenčního zákona.

5. Již v insolvenčním návrhu dlužník uvedl, že má vůči svým věřitelům neuhrazené závazky ve výši 168.912.099,06 Kč, že je předlužen a že jediným možným způsobem řešení jeho úpadku je konkurs. V seznamu závazků neoznačil dlužník žalovaného jako možného věřitele (byť smlouva o poskytování právních služeb byla uzavřena již 24. 6. 2016) a v seznamu majetku pak deklaroval jako svá aktiva peněžní prostředky na účtech ve výši cca 35.000 Kč a cca 83.000 EUR a (již jen) majetkové podíly a pohledávky nevýznamné hodnoty.

6. Podle soupisu majetkové podstaty dlužníka, předloženého insolvenčním správcem dlužníka v lednu 2017, vykazoval korunový účet dlužníka zůstatek cca 32.000 Kč a účet v eurech zůstatek 60.558,53 EUR. Ze zpeněžení majetkových podílů a za postoupení dlužníkových

pohledávek se do majetkové podstaty dostaly peněžní prostředky řádově v jednotkách tisíců Kč. Odtud insolvenční soud dovozuje, že předmětnou platbou došlo k nikoli zanedbatelnému zmenšení majetku dlužníka i k podstatné změně majetku dlužníka.

7. Insolvenční soud nepochybně dlužníkovu právo být i po zahájení řízení právně zastoupen advokátem, žalovaný ani další advokát (Mgr. M. B.) však v insolvenčním řízení dlužníka nezastupovali. Dlužník v insolvenčním návrhu deklaroval, že nesplňuje podmínky pro řešení úpadku reorganizací, takže tvrzení, že žalovaný s dlužníkem měl v srpnu či září 2016 připravovat reorganizační plán, shledal insolvenční soud nevěrohodným. Také právní poradenství, které mělo spočívat mj. v radách, „co dlužník může či nemůže platit po zahájení řízení“, bylo z pohledu soudu minimálně ze strany žalovaného (advokáta) nedbalé, neboť žalovaný by měl v takovém případě „poradit“ dlužníku, že k provedení platby takto významné částky peněžních prostředků na jeho osobní účet by bylo žádoucí ze zákona požádat insolvenční soud o souhlas, což se nestalo. Tvrzení o právním posuzování škodních nároků uplatněných věřitelem A. D. shledal insolvenční soud přinejmenším problematickým, neboť o žádných takových nárocích se dlužník v insolvenčním návrhu nezmínil. Posouzení, zda žalovaný fakturované právní služby dlužníku skutečně poskytl, však s ohledem na podmínky neúčinnosti stanovené v § 111 insolvenčního zákona není pro rozhodnutí soudu určující; proto insolvenční soud (pro nadbytečnost) neprovedl důkazy za tím účelem navržené.

8. Předmětná platba není podřaditelná žádné z výjimek uvedených v § 111 odst. 2 insolvenčního zákona, když zjevně nejde o úkony ke splnění povinností dle zvláštního předpisu, ani o uskutečnění činností při provozování podniku či k odvrácení hrozící škody. Nejde rovněž o pohledávku za majetkovou podstatou nebo o pohledávku na roveň postavenou pohledávkám za majetkovou podstatou.

9. K odvolání žalovaného Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 12. 9. 2019:

[1] Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok).

[2] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

10. Odvolací soud – vycházejí především z ustanovení § 111 insolvenčního zákona a z ustanovení § 118a zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“) – dospěl po přezkoumání napadeného rozhodnutí a poté, co zopakoval dokazování smlouvou o poskytování právních služeb, k následujícím závěrům:

11. Žalobu podala věcně legitimovaná osoba (§ 235 odst. 2, § 239 odst. 1 insolvenčního zákona) proti věcně pasivně legitimovanému subjektu (§ 237 odst. 1 a § 239 odst. 1 insolvenčního zákona) a vzhledem k době, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku dlužníka (10. 11. 2016), byla dodržena i lhůta k podání žaloby dle § 239 odst. 3 insolvenčního zákona. Odvolací soud pak sdílí názor insolvenčního soudu, že dlužník předmětnou platbou plnil žalovanému svůj závazek ze smlouvy, takže takové jednání lze napadnout odpůrcí žalobou, a že neúčinnost je nutno posuzovat (jelikož šlo o plnění poskytnuté poté, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení) podle § 111 insolvenčního zákona. Insolvenční soud proto při jednání konaném 17. 5. 2019 účastníky správně poučil (dle § 118a odst. 2 o. s. ř.) o tom, že věc bude posuzována po právní stránce odlišně od názoru formulovaného v žalobě.

12. Odvolací soud dále vychází ze závěrů formulovaných v [R 62/2017](#), v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2015, sen. zn. [29 ICdo 48/2013](#) (jde o rozsudek uveřejněný pod číslem 106/2016 Sb. rozh. obč.), a v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2017, sen. zn. [29 Icdo 76/2015](#).

13. Odvolací soud pak sice sdílí námitku žalovaného, že při jednání konaném 17. 5. 2019 se mu nedostalo řádného poučení (dle ustanovení § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř.) ohledně důkazní povinnosti a povinnosti tvrzení k tomu, že dlužník platbou neporušil omezení plynoucí z ustanovení §111 odst. 1 insolvenčního zákona, potažmo k tomu, že platba má povahu výjimky dle ustanovení § 111 odst. 2 insolvenčního zákona (nebyl poučen o následcích nesplnění povinnosti), toto pochybení však nemá žádný vliv na správnost napadeného rozhodnutí.

14. V době, kdy uhradil spornou částku, již dlužník nedisponoval žádným majetkem významnější hodnoty; proto touto úhradou došlo k nikoli zanedbatelnému zmenšení jeho majetku a tedy k porušení povinnosti plynoucí z ustanovení § 111 odst. 1 insolvenčního zákona. Tvrdil-li žalovaný v odvolání (přípustně, s ohledem na vadné poučení dle ustanovení § 118a o. s. ř.), že dlužník platbu provedl v dobré víře, že jeho aktiva dosahují hodnoty téměř 139 milionů Kč, jde o tvrzení, které při posouzení, zda došlo k porušení § 111 odst. 1 insolvenčního zákona, nehraje žádnou roli.

15. Insolvenční soud nepochybil, neprovedl-li důkazy, které žalovaný navrhl k prokázání tvrzení, že právní služby dlužníku skutečně poskytl (a v jakém rozsahu). Bez zřetele k tomu, že ne zcela přiléhavě vyslovil pochybnosti o tom, zda právní služby byly skutečně poskytnuty, totiž insolvenční soud správně uzavřel, že vzhledem k podmínkám neúčinnosti právního úkonu dle § 111 insolvenčního zákona není řešení této otázky podstatné.

16. Podle odvolacího soudu pak nebylo zapotřebí dokazovat konkrétní úkony, které žalovaný učinil pro dlužníka. Dlužník platil žalovanému dlužnou platbu za právní služby výslovně vymezené ve smlouvě o poskytování právních služeb. Charakter právních služeb se jednoznačně týkal zjištění úpadkové situace dlužníka a s tím souvisejícího případného insolvenčního řízení. I kdyby žalovaný v průběhu řízení tvrdil a prokazoval poskytnutí dalších právních služeb (smlouvě se vymykajících), nebylo by to významné pro posouzení neúčinnosti úkonu spočívajícího v platbě za služby poskytnuté na základě smlouvy.

17. Vadné poučení dle § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř. nemělo vliv na správnost napadeného rozhodnutí jednak proto, že žalovaný žádná další tvrzení v odvolání neuplatnil, jednak proto, že vzhledem ke sjednanému předmětu smlouvy o poskytování právních služeb nelze mít pochyb o tom, že poskytnuté plnění nepatří mezi výjimky dle § 111 odst. 2 insolvenčního zákona. Zjevně nešlo o plnění ke splnění povinností stanovených zvláštními právními předpisy (povinnost dle § 98 insolvenčního zákona takovou povinností není) ani o plnění směřující k provozování podniku v rámci obvyklého hospodaření, k odvrácení hrozící škody, k plnění zákonné vyživovací povinnosti nebo o plnění procesních sankcí. Rovněž nejde o uspokojení pohledávky za majetkovou podstatou (§ 168 insolvenčního zákona) nebo pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou (§ 169 insolvenčního zákona). Uváděl-li žalovaný, že dlužníkem uhrazená právní pomoc směřovala mimo jiné k předejití „(...) možných škod na majetku, k nimž mohlo (nebýt činnosti žalovaného) jistě dojít (...)“, pak odvolací soud zdůrazňuje, že předmět smlouvy o poskytování právních služeb takovou

právní pomoc žalovaného nezahrnoval. Nadto pouhé obecné tvrzení o odvracení „možných škod“ nelze bez dalšího zahrnout pod výjimku dle § 111 odst. 2 insolvenčního zákona. V [R 56/2019](#) Nejvyšší soud vyložil, že k naplnění výjimky dle § 111 odst. 2 insolvenčního zákona zásadně nebude postačovat, že (obecně vzato) každou platbou, kterou dlužník plní závazek vůči svému věřiteli, odvrací možné (právním předpisem či smlouvou předpokládané) důsledky, které by jinak měly (nebýt takové platby) negativní dopad do majetkových poměrů dlužníka.

18. K poukazu žalovaného na to, že právní pomoc je ústavně zaručeným právem dlužníka plynoucím z článku 37 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“), odvolací soud uvádí, že toto dlužníkovu právo nebylo v dané věci zpochybňováno. Případná úhrada za poskytnutí právní pomoci však při úpadku dlužníka může být uspokojena jen v intencích závazných pravidel plynoucích z insolvenčního zákona.

č. 101

19. Nedůvodná je i námitka, že insolvenční soud pochybil, jestliže prováděl důkaz celým insolvenčním spisem a nadto překročil žalobní návrh. Z protokolu o jednání konaném 17. 5. 2019 plyne, že insolvenční soud jednoznačně identifikoval listiny z insolvenčního spisu, jimiž prováděl důkaz. Ohledně údajů z insolvenčního spisu nadto platí, že skutečnosti nebo důkazy, které tvořily součást insolvenčního spisu před zahájením incidenčního sporu, jsou pro insolvenční soud, který takový incidenční spor rozhoduje, přirozeným zdrojem poznatků jako skutečnosti nebo důkazy, jež mohou mít případně vliv na skutkový stav věci rozhodované incidenčním sporem. Úprava, která činí z incidenčního sporu spor rozhodovaný „v rámci insolvenčního řízení“ zásadně soudcem, který vede insolvenční řízení (srov. § 160 insolvenčního zákona), má těžit právě z toho, že soudce rozhodující incidenční spor bude dobře obeznámen se všemi okolnostmi týkajícími se insolvenčního řízení a bude je moci i aplikovat; srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2018, „sp. zn.“ (správně sen. zn.) [29 ICdo 86/2016](#) (jde o rozsudek uveřejněný v časopise Soudní judikatura, číslo 1, ročníku 2020, pod číslem 8). Žalobním návrhem se žalobce (byť na podkladě odlišného právního názoru) domáhal určení, že označený právní úkon dlužníka je vůči věřitelům dlužníka neúčinným právním úkonem, a o tomto návrhu insolvenční soud také rozhodl (od žaloby se neodchýlil).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

20. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právních otázek, které v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyly řešeny, respektive mají být vyřešeny rozdílně, potažmo, že se odvolací osud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

21. V návaznosti na výše vymezenou přípustnost dovolání předkládá dovolatel Nejvyššímu soudu k zodpovězení následující otázky:

[1] Jde v případě, že se žalobce namísto neúčinnosti dle ustanovení § 240 insolvenčního zákona domáhá neúčinnosti dle ustanovení § 111 insolvenčního zákona, o změnu skutkového základu věci, o které je nutné rozhodnout jako o změně žaloby?

[2] Může být v řízení o žalobě na určení neúčinnosti právních úkonů dlužníka spočívajících v úhradě odměny advokáta pasivně legitimován advokát, který je vázán zákonnou mlčenlivostí ohledně konkrétního obsahu právních služeb?

[3] Lze na advokáta, který poskytuje kvalifikovanou právní pomoc v procesu zahájení a vedení insolvenčního řízení, pohlížet jako na běžného dodavatele služeb a posuzovat úhradu za takto poskytnuté právní služby z hlediska neúčinnosti ve smyslu ustanovení § 111 insolvenčního zákona? Není tedy skutečnost, že odměna za právní služby související se zahájením a vedením insolvenčního řízení je splatná jen v intencích závazných pravidel plynoucích z insolvenčního zákona, zásahem do ústavně zaručeného práva na právní pomoc?

[4] Je pro posouzení obsahu reálně poskytnutých právních služeb v souvislosti s posuzováním výjimky dle ustanovení § 111 odst. 2 insolvenčního zákona dostačující pouhý odkaz na smlouvu o poskytování (právních) služeb?

[5] Lze mezi plnění, jež zakládají výjimku dle ustanovení § 111 odst. 2 insolvenčního zákona, zařadit plnění povinnosti podat insolvenční návrh ve smyslu ustanovení § 98 insolvenčního zákona?

[6] Lze okolnost, že soud prvního stupně neposkytl řádné poučení dle ustanovení § 118a o. s. ř., zhojit v odvolacím řízení pouhým připsáním skutkových tvrzení či důkazů, aniž by odvolací soud sám poskytl řádné poučení?

22. V mezích uplatněného dovolacího důvodu argumentuje dovolatel k položeným otázkám následovně:

K otázce č. 1 (změna skutkového základu sporu)

23. Dovolatel poukazuje na to, že podanou žalobou uplatňoval žalobce neúčinnost dle § 240 insolvenčního zákona, s tím, že je zpochybňováno poskytnutí služeb, a následné posouzení nároku jako neúčinného i pro případ, že služby byly skutečně poskytnuty, má za změnu skutkového základu sporu (nikoli za pouhou změnu právní kvalifikace). V této souvislosti poukazuje i na to, že vyslovení neúčinnosti dle § 240 insolvenčního zákona má konstitutivní povahu, kdežto neúčinnost dle § 111 insolvenčního zákona je neúčinností ze zákona a byt se prosazuje odpůrcí žalobou, výrok o ní je deklaratorní. Jde o odlišné nároky.

K otázce č. 2 (mlčenlivost advokáta)

24. Dovolatel opakovaně namítal, že dle ustanovení § 21 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, je vázán zákonnou povinností mlčenlivosti, které jej nemůže zprostit ani insolvenční správce

dlužníka a předmětné řízení nepatří mezi ta, v nichž není touto mlčenlivostí vázán. K tomu se dovolává závěrů obsažených v nálezu Ústavního soudu ze dne 25. 11. 2010, sp. zn. [II. ÚS 889/10](#) [jde o nález uveřejněný pod číslem 237/2010 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, který je (stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu zmíněná níže) dostupný i na webových stránkách Ústavního soudu]. Míní, že ve sporu byl postaven před volbu buď porušit povinnost mlčenlivosti, nebo se vystavit riziku neúspěchu ve sporu, a že nikdo nemůže nutit jeho klienta, aby jej zprostil povinnosti mlčenlivosti.

K otázce č. 3 (povaha právní služby a ústavně zaručené právo na právní pomoc)

25. Potud dovolatel namítá, že aplikací závěrů obsažených v napadeném rozhodnutí dochází k zásahu do ústavně zaručených práv dlužníka na právní pomoc a k vytvoření precedentu fakticky vylučujícího do budoucna subjektům v materiálním úpadku využít kvalifikovanou právní pomoc v procesu zahájení a vedení insolvenčního řízení.

č. 101

26. Insolvenční řízení lze zahájit pouze insolvenčním návrhem, jenž musí splňovat zákonné náležitosti a k němuž musí být připojeny zákonné přílohy. I z pozice soudů je poskytování právních služeb dlužníku v této souvislosti žádoucí a právě za tím účelem se dlužník obrátil na žalovaného (jenž mu poskytl příslušné rady). Dlužník tak využil své právo na kvalifikované zastoupení, které bylo využitím ústavně zaručeného práva na právní pomoc, zakotveného již v článku 37 Listiny. Toto právo je univerzální, nezadatelné. Z ustanovení § 22 zákona o advokacii je pak patrné, že advokacie se vykonává za odměnu, jejíž nezaplacení je důvodem pro vypovězení smlouvy o poskytování právních služeb. Jinak řečeno, jako má dlužník právo na právní pomoc, má i jeho advokát nárok na přijetí přiměřené odměny. Kdyby měla být přiměřená odměna za poskytnuté právní služby pokaždé podrobena soudnímu přezkumu co do neúčinnosti jejího zaplacení, advokáti by byli nuceni bez dalšího odmítat poskytování služeb klientům v úpadku, čímž by de facto došlo k odnětí práva na právní pomoc subjektu, kterému úpadek hrozí, nebo který se v úpadku fakticky nachází. Už jen proto je žalovaný přesvědčen, že advokát poskytující služby v souvislosti s insolvenčním řízením nemůže být v intencích ustanovení § 111 insolvenčního zákona vnímán jako „každý jiný“ dodavatel služeb. Výklad zvolený odvolacím soudem by dlužníku v úpadku, který nemá sám dostatečné znalosti či odbornost, fakticky znemožnil využít ústavně zakotveného práva na právní pomoc a tedy využít služeb advokáta k podání insolvenčního návrhu, což jistě nebylo smyslem ani účelem insolvenčního zákona.

27. Očekávání úhrady nákladů spojených s podáním insolvenčního návrhu je výslovně zakotveno pro účely návrhu na povolení oddlužení; odmítání úhrady oprávněných nákladů spojených s podáním insolvenčního návrhu a řešením úpadkové situace dlužníka – právnické osoby tedy způsobuje jednoznačnou nerovnováhu přístupu k právní pomoci mezi právnickou a fyzickou osobou. Ve světle výše uvedeného je pak zjevně nesprávné přirovnání služeb advokáta k běžnému dodávání služeb a formalistické posuzování výše provedené sporné platby bez zohlednění okolností a významu poskytnutého protiplnění.

K otázce č. 4 (obsah reálně poskytnutých právních služeb)

28. Dovolatel nesouhlasí s názorem odvolacího soudu, že není potřebné provádět dokazování ohledně charakteru poskytnutých služeb, maje za to, že jde o názor rozporný s ustálenou

judikaturou Nejvyššího soudu. K tomu cituje z [R 56/2019](#) pasáž (jde o odstavec [19]), podle které:

„Pro účely výkladu pojmu hrozící škoda ve smyslu ustanovení § 111 odst. 2 insolvenčního zákona Nejvyšší soud v poměrech dané věci dodává, že sporné platby nelze posuzovat izolovaně od povahy plnění, které dlužníku poskytl věřitel a za které dlužník platil. Jinými slovy, bude to zpravidla povaha (spornou platbou hrazeného) plnění a jeho význam pro majetkovou podstatu dlužníka, které budou rozhodující pro posouzení, zda dlužník spornou platbou odvracel hrozící škodu.“

29. Dovolatel je přesvědčen, že povaha poskytnutých právních služeb a zejména konkrétní určení toho, čeho se týkaly, je naprosto zásadní pro závěr, zda nemohlo jít o plnění, kterým byly odvraceny bezprostředně hrozící škody, respektive zda se to netýkalo běžného provozu podniku, když předmět právních služeb je ve smlouvě o poskytování právních služeb definován pouze demonstrativním výčtem. Důkazy, které soudy v této souvislosti neprovedly, má za tzv. opomenuté důkazy, jejichž neprovedení zakládá porušení obecných procesních principů a zásad.

č. 101

K otázce č. 5 (povinnost podat insolvenční návrh)

30. Potud dovolatel nesouhlasí s názorem odvolacího soudu, že platba související s plněním povinnosti podat insolvenční návrh ve smyslu ustanovení § 98 insolvenčního zákona není plněním zákonné povinnosti, která by odůvodňovala aplikaci § 111 odst. 2 insolvenčního zákona, neboť nejde o povinnost stanovenou zvláštními právními předpisy. Míní, že úhrada nákladů za podání insolvenčního návrhu je činností jdoucí ku prospěchu dlužnickových věřitelů, s tím, že analogickou situaci (ve vztahu k záloze na náklady insolvenčního řízení) řešil Vrchní soud v Praze v usnesení ze dne 1. 9. 2010 se závěrem, že:

„Úhradu zálohy na náklady insolvenčního řízení, která by byla získána z prodeje části majetku dlužníka, však jistě nelze považovat za činnost, která by byla v neprospěch věřitelů; naopak se lze oprávněně domnívat, že při schopnosti dlužníka uhradit stanovenou zálohu je reálná šance, aby věřitelé dosáhli alespoň částečného uspokojení svých pohledávek.“

31. Dovolatel uzavírá, že úhrada právních služeb, které směřují k plnění zákonné povinnosti dlužníka (podat insolvenční návrh) a jejichž využití je výhradně ku prospěchu věřitelů dlužníka, je evidentně plněním v souladu s péčí řádného hospodáře a jde o předcházení vzniku možných škod, které by jinak zhoršovaly postavení věřitelů dlužníka ve vztahu k dobytnosti a výši možného uspokojení jejich pohledávek.

K otázce č. 6 (poučovací povinnost dle § 118a o. s. ř.)

32. Potud dovolatel odvolacímu soudu vytýká, že ač uznal pochybení insolvenčního soudu při plnění poučovací povinnosti dle § 118a o. s. ř., toto pochybení sám nenapravit (řádné poučení mu rovněž neposkytl), byť žalovaný dle jeho názoru všechny rozhodné skutečnosti dosud nevyklíčil. Míní, že připuštěním novot dle § 205a o. s. ř. takovou vadu bez poskytnutí řádného poučení nelze zhojit.

33. Nad rámec položených otázek dále dovolatel cituje ustanovení § 111 odst. 1 větu první insolvenčního zákona, uváděje, že smyslem a účelem ustanovení § 111 insolvenčního zákona v intencích hrazení existujících pohledávek věřitelů dlužníka je zamezit takovému jednání, které by vedlo ke zvýhodnění jednoho věřitele na úkor ostatních; jinak řečeno, podstatou neúčinnosti právních úkonů provedených v rozporu s ustanovením § 111 insolvenčního zákona je zajištění ochrany věřitelů před těmi úkony dlužníka, které v konečném důsledku zkracují ostatní věřitele. V tomto směru dovolatel odkazuje na Zápis z jednání odborné sekce pro insolvenční právo České advokátní komory ze dne 2. 9. 2015 (založený na č. I. 14-15 spisu), dle kterého přijetí přiměřené odměny za poskytnuté právní služby není zvýhodňujícím právním úkonem. Má-li dlužník (ústavně garantované) právo na právní pomoc (a odměna advokáta nemůže být proto posouzena jako zvýhodnění věřitele), není ani možné takové jednání (úhradu odměny za poskytnuté právní služby) posoudit jako zvýhodnění věřitele a pro tento případ aplikovat ustanovení § 111 insolvenčního zákona.

34. A konečně dovolatel oběma soudům vytýká, že ostatní práva a obchodní podíly dlužníka měly za nezpeněžitelné a nevymahatelné, ač k tomu nebylo provedeno dokazování a ač údaj, že se je nedaří zpeněžit ani po 3 letech od zahájení insolvenčního řízení, bez dalšího neznamená, že byly bez hodnoty v okamžiku uskutečnění odporovaného úkonu.

III.

Přípustnost dovolání

35. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

36. Nejvyšší soud se nejprve zabýval rozsahem podaného dovolání a jeho přípustností.

37. Dovolání výslovně směřuje proti oběma výrokům rozsudku odvolacího soudu. Při absenci dovolací argumentace na téma nákladů řízení lze dovodit (poměřováno obsahem dovolání), že ve vztahu k prvnímu výroku napadeného rozhodnutí se dovolání netýká té jeho části, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek insolvenčního soudu ve výroku o nákladech řízení. Stejný závěr [totiž ten, že dovolání (jež i potud postrádá jakoukoli argumentaci) se netýká ani výroku o nákladech odvolacího řízení] však nelze přijmout proti výslovně projevené vůli dovolatele napadnout druhý výrok rozsudku odvolacího soudu. Každý procesní úkon se totiž posuzuje podle toho, jak byl navenek projeven, nikoliv podle toho, jestli mezi projeveným procesním úkonem a vnitřní vůlí jednatelů je skutečný souhlas. Ani podstatný omyl účastníka mezi tím, co procesním úkonem projevil, a tím, co jím projeviti chtěl, nemá žádný vliv na procesní úkon a jeho účinnost (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2003, sp. zn. [29 Odo 649/2001](#), uveřejněné pod číslem 11/2006 Sb. rozh. obč., jehož závěry Nejvyšší soud potvrdil např. též v usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 14. března 2012, sp. zn. [31 Cdo 2847/2011](#), uveřejněném pod číslem 72/2012 Sb. rozh. obč., nebo v odstavci 53. stanoviska pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2017, [Plsn 1/2015](#), uveřejněného pod číslem 1/2017 Sb. rozh. st.). V rozsahu, v němž dovolání směřuje proti druhému výroku rozsudku odvolacího soudu o nákladech odvolacího řízení, však přípustnost dovolání vylučuje ustanovení § 238 odst. 1 písm. h/ o. s. ř.; Nejvyšší soud proto potud dovolání bez dalšího odmítl dle § 243c odst. 1 o. s. ř.

38. V rozsahu, v němž dovolání směřuje proti té části prvního výroku napadeného rozhodnutí, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek insolvenčního soudu ve výrocích o věci samé, je Nejvyšší soud shledává přípustným dle ustanovení § 237 o. s. ř., když pro daný případ potud neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř. a v posouzení dovoláním předestřených právních otázek jde zčásti o věc dovolacím soudem neřešenou a zčásti je právní posouzení věci odvolacím soudem v rozporu s níže označenou judikaturou Nejvyššího soudu.

IV.

Důvodnost dovolání

39. Nejvyšší soud se – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval nejprve tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

č. 101

40. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval. Při úvaze, zda právní posouzení věci odvolacím soudem je ve smyslu ustanovení § 241a odst. 1 o. s. ř. správné, vychází dovolací soud ze skutkových závěrů odvolacího soudu a nikoli z těch skutkových závěrů, které v dovolání na podporu svých právních argumentů (případně) nejprve zformuluje sám dovolatel. Srov. shodně např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. [29 Odo 268/2003](#), uveřejněného pod číslem 19/2006 Sb. rozh. obč., a rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. [31 Cdo 3881/2009](#), uveřejněného pod číslem 10/2014 Sb. rozh. obč.

41. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nemohl být zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází. Pro právní posouzení věci jsou rozhodná především následující skutková zjištění (z nichž vyšel odvolací soud):

[1] Dlužník (coby klient) uzavřel dne 24. 6. 2016 s žalovaným a s Mgr. M. B. (coby příkazníky - advokáty) smlouvu o poskytování právních služeb, jejímž předmětem byly (podle článku 1) právní služby spočívající v poskytování specializovaného právního poradenství, a to zejména ve vztahu k posouzení hospodářské situace dlužníka z pohledu podmínek a povinností stanovených v insolvenčním zákoně, tedy v přípravě insolvenčního návrhu, vyhotovení seznamů dle § 104 insolvenčního zákona, reorganizačního plánu, zprávy o reorganizačním plánu, jednání s věřiteli a akcionáři dlužníka o způsobů řešení případného úpadku dlužníka a zastupování dlužníka advokáty v insolvenčním řízení, jakož i ve věcech souvisejících. Byla rovněž sjednána (podle článku 2) dohoda o časové odměně ve výši 3.000 Kč za hodinu, s tím, že nad tento rámec přísluší advokátům i daň z přidané hodnoty a v případě soudních sporů soudem přiznané náklady řízení proti protistraně, vyjma nákladů za soudní poplatky hrazené dlužníkem.

[2] Insolvenčním návrhem došlým insolvenčnímu soudu 3. srpna 2016 se (nezastoupený) dlužník domáhal zjištění svého úpadku s tím, že úpadek má být řešen konkursem.

[3] V seznamu závazků, který připojil k insolvenčnímu návrhu, dlužník označil své věřitele s pohledávkami v celkové výši 168.912.099,06 Kč (žalovaného jako věřitele neuvedl).

[4] V seznamu majetku, který připojil k insolvenčnímu návrhu, dlužník uvedl jako svůj majetek označené obchodní podíly, jejichž zůstatkovou účetní hodnotu měl za nulovou, jakož i částky 34.854,15 Kč a 82.778,51 EUR nacházející se na označených účtech u banky.

[5] Účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka nastaly 3. srpna 2016 v 14.14 hodin, kdy insolvenční soud zveřejnil v insolvenčním rejstříku vyhlášku, kterou se oznamuje zahájení insolvenčního řízení (A-2).

[6] Dovolatel vystavil dlužníku dne 30. 9. 2016 fakturu č. 42, splatnou 14. 10. 2016, s tím, že jde o fakturaci právních služeb v částce 318.750 Kč a s připočtením částky 66.937,50 Kč, odpovídající 21% dani z přidané hodnoty, jde celkem o částku 385.687,50 Kč.

[7] Dlužník fakturu uhradil tak, že ze svého bankovního účtu zaslal 18. 10. 2016 na účet žalovaného částku 14.590,44 EUR.

[8] Usnesením ze dne 10. 11. 2016 (zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne), insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek dlužníka a jeho insolvenčním správcem ustanovil žalobce.

[9] Usnesením ze dne 30. 1. 2017 (zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne), insolvenční soud prohlásil konkurs na majetek dlužníka.

42. Na základě shora ustaveného skutkového rámce činí Nejvyšší soud k dovoláním předešlým právním otázkám následující závěry:

43. Úvodem Nejvyšší soud poznamenává, že postrádá zdůvodnění (opodstatnění) toho, proč u právního jednání dlužníka uskutečněného v době od 1. 1. 2014 oba soudy nadále používají pojem „právní úkon“ dle § 34 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), nahradil tento pojem pojmem „právní jednání“ (srov. § 545 a násl. o. z.) a ve stejném duchu je proto třeba pro rozhodné období interpretovat slovní spojení „právní úkon“ v § 111 a v § 235 a násl. insolvenčního zákona. Srov. i ustanovení § 3028 odst. 3 o. z. Při absenci argumentace pro jiný závěr bude Nejvyšší soud při svých úvahách v této věci dále používat terminologii zavedenou s účinností od 1. 1. 2014 (včetně užití pojmu „závod“ místo pojmu „podnik“ v § 111 odst. 2 insolvenčního zákona).

K otázce č. 1 (změna skutkového základu sporu)

44. Pro zodpovězení této otázky jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona a občanského soudního řádu:

§ 109 (insolvenčního zákona)

(1) Se zahájením insolvenčního řízení se spojují tyto účinky:

a/ pohledávky a jiná práva týkající se majetkové podstaty nemohou být uplatněny žalobou, lze-li je uplatnit přihláškou,

(...)

(4) Účinky zahájení insolvenčního řízení nastávají okamžikem zveřejnění vyhlášky, kterou se oznamuje zahájení insolvenčního řízení, v insolvenčním rejstříku.

(...)

č. 101

§ 111 (insolvenčního zákona)

(1) Nerozhodne-li insolvenční soud jinak, je dlužník povinen zdržet se od okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, nakládání s majetkovou podstatou a s majetkem, který do ní může náležet, pokud by mělo jít o podstatné změny ve skladbě, využití nebo určení tohoto majetku anebo o jeho nikoli zanedbatelné zmenšení. Peněžité závazky vzniklé před zahájením insolvenčního řízení je dlužník oprávněn plnit jen v rozsahu a za podmínek stanovených tímto zákonem.

(2) Omezení podle odstavce 1 se netýká úkonů nutných ke splnění povinností stanovených zvláštními právními předpisy, k provozování podniku v rámci obvyklého hospodaření, k odvrácení hrozící škody, k plnění zákonné vyživovací povinnosti a ke splnění procesních sankcí. Dále se omezení podle odstavce 1 nevztahuje na uspokojování pohledávek za majetkovou podstatou (§ 168) a pohledávek jim postavených na roveň (§ 169); tyto pohledávky se uspokojují v termínech splatnosti, je-li to podle stavu majetkové podstaty možné.

(3) Právní úkony, které dlužník učinil v rozporu s omezeními stanovenými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení, jsou vůči věřitelům neúčinné, ledaže si k nim dlužník nebo jeho věřitel předem vyžádal souhlas insolvenčního soudu.

§ 235 (insolvenčního zákona)

(...)

(2) Neúčinnost dlužníkových právních úkonů, včetně těch, které tento zákon označuje za neúčinné a které dlužník učinil poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, se zakládá rozhodnutím insolvenčního soudu o žalobě insolvenčního správce, kterou bylo odporováno dlužníkovým právním úkonům (dále jen „odpůrčí žaloba“), není-li dále stanoveno jinak.

§ 239 (insolvenčního zákona)

(1) Odporovat právním úkonům dlužníka může v insolvenčním řízení pouze insolvenční správce, i když nejde o osobu s dispozičními oprávněními, a to odpůřčí žalobou podanou proti osobám, které mají povinnost vydat dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů do majetkové podstaty. Jestliže v době zahájení insolvenčního řízení probíhá o téže věci řízení na základě odpůřčí žaloby jiné osoby, nelze v něm až do skončení insolvenčního řízení pokračovat.

(...)

(4) Dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů náleží do majetkové podstaty právní mocí rozhodnutí, kterým bylo odpůřčí žalobě vyhověno. Tím není dotčeno právo insolvenčního správce v případě, že šlo o peněžitě plnění nebo že má jít o peněžitou náhradu za poskytnuté plnění, požadovat odpůřčí žalobou vedle určení neúčinnosti dlužníkovu právního úkonu i toto peněžitě plnění nebo peněžitou náhradu plnění. Vylučovací žaloba není přípustná.

§ 240 (insolvenčního zákona)

Neúčinnost právních úkonů bez přiměřeného protiplnění

(1) Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí právní úkon, jímž se dlužník zavázal poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník.

(2) Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že právní úkon bez přiměřeného protiplnění učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku.

(3) Právnímu úkonu bez přiměřeného protiplnění lze odporovat, byl-li učiněn v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby.

(4) Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění není

a/ plnění uložené právním předpisem,

b/ příležitostný dar v přiměřené výši,

c/ poskytnutí plnění, kterým bylo vyhověno ohledům slušnosti, nebo

d/ právní úkon, o kterém dlužník se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládal, že z něj bude mít přiměřený prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovu blízké nebo osoby,

která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležitě pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka.

§ 95 (o. s. ř.)

(1) Žalobce (navrhovatel) může za řízení se souhlasem soudu měnit návrh na zahájení řízení. Změněný návrh je třeba ostatním účastníkům doručit do vlastních rukou, pokud nebyli přítomni jednání, při němž ke změně došlo.

(2) Soud nepřipustí změnu návrhu, jestliže by výsledky dosavadního řízení nemohly být podkladem pro řízení o změněném návrhu. V takovém případě pokračuje soud v řízení o původním návrhu po právní moci usnesení.

č. 101

45. Ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona od zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužníka a později nedoznala změn. Ustanovení § 95 o. s. ř. v citované podobě nedoznalo změn od zahájení sporu.

46. Dovolací argumentace k otázce č. 1 vychází z toho, že skutkový základ sporu nedovoloval právní posouzení věci v rovině neúčinnosti dle § 111 insolvenčního zákona.

47. Judikatura i literatura je ustálena v závěru, že o změnu žaloby (§ 95 o. s. ř.) jde nejen tehdy, domáhá-li se žalobce něčeho jiného než v původní žalobě, nebo požaduje-li na základě stejného skutkového základu více, než požadoval v původní žalobě, ale rovněž v případě, že žalobce sice i nadále požaduje stejné plnění (stejně kvality a stejného rozsahu), ale na základě jiného skutkového stavu (skutkového základu věci), než jak ho vylíčil v původní žalobě [v judikatuře srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2001, sp. zn. [21 Cdo 2502/2000](#), uveřejněný pod číslem 21/2003 Sb. rozh. obč., a v literatuře např. Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2009 (dále jen „Komentář“), str. 622]. Nejde však o změnu žaloby, jestliže žalobce při nezměněném „vylíčení rozhodujících skutečností“ a žalobním petitu mění právní kvalifikaci svého nároku. Jde-li o tentýž skutek (a to je pravidlem), je jeho posouzení po právní stránce úkolem soudu; žalobce nemusí svůj nárok právně kvalifikovat, a pokud tak učiní, není soud jeho právním názorem vázán. Pouhá změna v právní kvalifikaci skutku proto není změnou žaloby [srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2004, sp. zn. [29 Odo 439/2002](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 9, ročníku 2004, pod číslem 172, nebo opět Komentář, str. 622]. V usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 9. 2. 2011, sp. zn. [31 Cdo 365/2009](#), uveřejněném pod číslem 68/2011 Sb. rozh. obč., k tomu Nejvyšší soud vysvětlil, že o odlišný předmět sporu (o odlišnou věc) nejde ani tam, kde by odlišné právní posouzení téhož skutku mohlo vést k určení jiného věcně příslušného soudu. Lze doplnit, že přímo při výkladu ustanovení § 235 a násl. insolvenčního zákona Nejvyšší soud uzavřel (v rozsudku ze dne 28. 2. 2018, sen. zn. [29 Icd 19/2016](#), uveřejněném v časopise Soudní judikatura, číslo 6, ročníku 2019, pod číslem 67), že i pro odpůřčí žalobu podle insolvenčního zákona platí, že pro posouzení rozsahu vázanosti žalobou je určující vylíčení skutkových okolností a žalobní návrh, přičemž je třeba vždy posuzovat celou žalobu podle jejího obsahu. Naopak není rozhodné, jak věc po právní stránce posoudí (v žalobě) žalobce.

48. Z žaloby (č. I. 1-5) je patrné, že obsahuje skutková tvrzení o dni zahájení insolvenčního řízení (3. 8. 2016), o době, kdy byl zjištěn úpadek dlužníka (10. 11. 2016) a prohlášen konkurs na majetek dlužníka (30. 1. 2017), o dni uzavření smlouvy o poskytování právních služeb (24. 6. 2016), o fakturaci těchto právních služeb dovozatелеm (fakturou č. 42 ze dne 30. 9. 2016) a o tom, že dlužník na tuto fakturu uhradil dovozateli dne 18. 10. 2016 (převodem z účtu vedeného v cizí měně) částku 14.590 EUR. Tamtéž se uvádí, že v době úhrady uvedené částky již byl dlužník v úpadku v obou jeho formách a vzhledem k tomu, že žalovaný dlužník nezastupoval v insolvenčním řízení, jde o právní úkon bez přiměřeného protiplnění dle § 240 insolvenčního zákona.

49. Odkaz na ustanovení § 240 insolvenčního zákona je právní kvalifikací nároku žalobcem, kterou soud není vázán. Skutkový základ dané věci popsany v žalobě pak dovozoval její právní posouzení i v rovině neúčinnosti právního jednání dlužníka dle § 111 insolvenčního zákona.

č. 101

50. Ustanovení § 111 insolvenčního zákona upravuje tzv. zákonnou neúčinnost právních jednání, která dlužník učinil v rozporu s omezeními stanovenými v důsledku účinků spojených se zahájením insolvenčního řízení, přičemž se prosazuje (dovolávat se jí má smysl) jen ve spojení s následným zjištěním úpadku dlužníka ([R 62/2017](#)). S účinností od 1. 1. 2014 (po novele insolvenčního zákona provedené zákonem č. 294/2013 Sb.) se také neúčinnost podle § 111 insolvenčního zákona prosazuje výlučně odpůrcí žalobou insolvenčního správce; srov. § 235 odst. 2 insolvenčního zákona a opět i [R 62/2017](#), jakož i [R 56/2019](#). O jiný skutkový základ sporu (o jiný skutek) v intencích výše shrnuté judikatury nejde (nemůže jít) jen proto, že (jak namítá dovozatel) vyslovení neúčinnosti dle § 240 insolvenčního zákona má konstitutivní povahu, kdežto neúčinnost dle § 111 insolvenčního zákona je neúčinností ze zákona (a byť se uplatňuje odpůrcí žalobou, výrok o ní je deklaratorní). Podstatné je, že při jediném možném způsobu uplatnění nároku (odpůrcí žalobou), nezměněném vyličení rozhodujících skutečností a nezměněném žalobním návrhu (tzv. petitu) se liší jen právní kvalifikace věci. Účinky popsány v § 239 odst. 4 insolvenčního zákona se s účinností od 1. 1. 2014 prosazují i ve vztahu k neúčinnosti dle § 111 insolvenčního zákona.

51. Odpověď na otázku č. 1 tedy zní tak, že lze-li na základě vyličení rozhodujících skutečností v odpůrcí žalobě při nezměněném žalobním návrhu (petitu) posoudit právní jednání dlužníka jako neúčinné podle § 111 insolvenčního zákona, není takovému posouzení na překážku skutečnost, že žalobce požadoval určit neúčinnost právního jednání dlužníka podle § 240 insolvenčního zákona.

52. Soudy tudíž byly oprávněny posoudit věc v režimu § 111 insolvenčního zákona a dovolání potud není opodstatněné.

K otázce č. 2 (mlčenlivost advokáta)

53. Pro řešení této otázky jsou dále rozhodná i následující ustanovení insolvenčního zákona a zákona o advokacii:

§ 110 (insolvenčního zákona)

(1) Věřitelé dlužníka jsou od zahájení insolvenčního řízení oprávněni uplatnit v něm své pohledávky přihláškou, a to i v případě, že insolvenční soud ještě nezveřejnil výzvu k podávání přihlášek.

(...)

§ 173 (insolvenčního zákona)

Podání přihlášky

(...)

(4) Přihláška pohledávky má pro běh lhůty k promlčení nebo pro zánik práva stejné účinky jako žaloba nebo jiné uplatnění práva u soudu, a to ode dne, kdy došla insolvenčnímu soudu. Přihlášku pohledávky, která je podána u jiného než insolvenčního soudu, postoupí tento soud neprodleně soudu insolvenčnímu, aniž o tom vydává rozhodnutí; účinky spojené s podáním takové přihlášky nastávají dnem, kdy přihláška dojde insolvenčnímu soudu.

§ 174 (insolvenčního zákona)

(...)

(2) Přihláška pohledávky musí kromě obecných náležitostí podání obsahovat důvod vzniku a výši přihlašované pohledávky. Důvodem vzniku přihlašované pohledávky se rozumí uvedení skutečností, na nichž se pohledávka zakládá.

(...)

§ 21 (zákona o advokácii)

(1) Advokát je povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb.

(2) Povinnosti mlčenlivosti může advokáta zprostit pouze klient a po jeho smrti či zániku právní nástupce klienta; má-li klient více právních nástupců, ke zproštění advokáta povinnosti mlčenlivosti je potřebný souhlasný projev všech právních nástupců klienta. Zbavení povinnosti mlčenlivosti advokáta klientem nebo jeho právním nástupcem anebo jeho právními nástupci musí být provedeno písemnou formou a musí být adresováno advokátovi; v řízení před soudem tak lze učinit i ústně do protokolu. I poté je však advokát povinen zachovávat mlčenlivost, je-li z okolností případu zřejmé, že ho klient nebo jeho právní nástupce této povinnosti zprostil pod nátlakem nebo v tísní.

(...)

(4) Povinností mlčenlivosti není advokát vázán v rozsahu nezbytném pro řízení před soudem nebo jiným orgánem, je-li předmětem řízení spor mezi ním a klientem nebo jeho právním nástupcem; povinností mlčenlivosti není advokát vázán též v řízení podle § 55, v řízení o žalobě proti rozhodnutí Komory anebo v řízení o kasační stížnosti proti rozhodnutí soudu o této žalobě podle zvláštního právního předpisu, jakož i v řízení ve věcech uvedených v § 55b, a to v rozsahu nezbytném pro ochranu jeho práv nebo právem chráněných zájmů jako advokáta.

(...)

54. Ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona od zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužníka a později nedoznala změn. Ustanovení § 21 zákona o advokacii v citované podobě nedoznalo změn od uzavření smlouvy o poskytování právních služeb.

č. 101

55. Nejvyšší soud nemá pochyb o tom, že povinnost mlčenlivosti advokáta (promítnutá na zákonné úrovni především v § 21 zákona o advokacii) je základním předpokladem pro poskytování právní pomoci a tím i nezbytnou podmínkou fungování demokratické společnosti. Výkon profese advokáta vychází z důvěrného vztahu mezi advokátem a klientem a z důvěry klienta v mlčenlivost advokáta. Nejde o výsadu advokáta, která by měla založit vynětí z obecně platného a závazného právního řádu, nýbrž o povinnost uloženou advokátu v zájmu jeho klientů a pro jejich ochranu. V tomto smyslu také profesionální tajemství a jeho dodržování advokátem požívá příslušné ochrany [srov. např. již zmíněný nálezy Ústavního soudu sp. zn. [II. ÚS 889/10](#) (odstavec 17.), nebo též nálezy Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2019, sp. zn. [II. ÚS 3533/18](#) (odstavec 20.)]. V nálezu ze dne 14. 10. 2020, sp. zn. [II. ÚS 4071/19](#), Ústavní soud dodal, že považuje povinnost mlčenlivosti za jednu z významných součástí garancí ústavně zaručených základních lidských práv na soudní ochranu dle článku 36 odst. 1 Listiny a na právní pomoc dle článku 37 odst. 2 Listiny, která si vyžaduje zvláštní ochranu. Představuje totiž jeden z nosných pilířů, na nichž je vystavěn vztah důvěrnosti mezi advokátem a jeho klientem. Význam důvěrnosti tohoto vztahu v demokratickém a právním státě je zcela kardinální, neboť vytváří nutný předpoklad pro skutečné naplnění práva na kvalifikovanou právní pomoc v každém konkrétním příkladu. Toto právo, které je důležitým součinitelem práva na soudní ochranu a rovnost v řízení, by totiž zůstalo mrtvým, v praxi reálně nepoužitelným, pokud by osoby potřebující kvalifikovanou právní pomoc byly vystaveny dvěma ohňům – neposkytnutí všech potřebných informací advokátovi v obavě z jejich zneužití a přijetí rizika, že právní řízení či jiná forma právního styku dopadne kvůli tomu v klientův neprospěch, nebo poskytnutí všech informací a riskování, že daná věc sice dopadne pro klienta dobře, avšak citelná (eventuálně i větší) újma mu vznikne případným zneužitím těchto informací (odstavec 24.).

56. Jak ovšem detekují i označené nálezy, povinnost mlčenlivosti advokáta není povinností bezvýjimečnou (absolutní). Jedna ze zákonem pojmenovaných výjimek se prosazuje (v rozsahu nezbytném pro řízení před soudem nebo jiným orgánem), je-li předmětem řízení spor mezi advokátem a klientem (nebo právním nástupcem klienta); srov. § 21 odst. 4 zákona o advokacii. Takovým typem sporu je nejen spor, v němž se advokát (jako žalobce) domáhá vůči klientu (nebo právnímu nástupci klienta) úhrady dlužného palmáře (dlužné odměny za zastupování a poskytnuté právní rady a služby), nýbrž i spor, v němž jako žalující strana

vystupuje klient (jeho právní nástupce) domáhající se po advokátu (jako žalovaném) vrácení (zaplacení) tvrzeného přeplatku palmáře (v souvislosti s vyúčtováním vyplacených záloh), nebo např. náhrady škody vzniklé vadně poskytnutou právní službou.

57. Ponechá-li se (prozatím) stranou zvláštní úprava pro oddlužení (srov. § 390a insolvenčního zákona), pak v těch případech, v nichž je vedeno insolvenční řízení na majetek klienta (nebo právního nástupce klienta), který dosud neuspokojil pohledávku advokáta z titulu dlužného palmáře, vzniklou před zahájením insolvenčního řízení [tedy ve smyslu ustanovení § 97 odst. 1 části věty za středníkem insolvenčního zákona přede dnem, kdy insolvenční návrh došel věcně příslušnému soudu (insolvenčnímu soudu)], nezaznamenal Nejvyšší soud v praxi žádné pochybnosti o tom, že advokát je povinen přihlásit takovou pohledávku do insolvenčního řízení [chce-li být v návaznosti na způsob řešení úpadku alespoň poměrně uspokojen z majetku (insolvenčního) dlužníka] nejpozději v propadné přihlašovací lhůtě stanovené rozhodnutím o úpadku (k povaze pohledávek srov. též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sen. zn. [29 NSČR 16/2011](#), uveřejněné pod číslem 54/2012 Sb. rozh. obč.). Insolvenční zákon pak pro takovou pohledávku nestanoví žádné zvláštní pravidlo přednosti jen proto (jen z toho důvodu), že jde (má jít) o pohledávku z titulu odměny za zastupování (insolvenčního) dlužníka a jemu poskytnuté právní rady a služby. Přihláška takové pohledávky do insolvenčního řízení vedeného na majetek klienta (nebo právního nástupce klienta) má ode dne, kdy došla insolvenčnímu soudu, pro běh lhůty k promlčení nebo pro zánik práva stejné účinky jako žaloba nebo jiné uplatnění práva u soudu (§ 173 odst. 4 insolvenčního zákona) a advokát (coby věřitel) může pohledávku přihlásit do insolvenčního řízení od zahájení insolvenčního řízení (§ 110 odst. 1 insolvenčního zákona), přičemž od okamžiku, kdy nastanou účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení (§ 109 odst. 4 insolvenčního zákona), pohledávku, kterou lze uplatnit přihláškou, již nelze uplatnit žalobou (§ 109 odst. 1 písm. a/ insolvenčního zákona). Z takto pojatého (jediného možného) způsobu uplatnění neuspokojené pohledávky v insolvenčním řízení plyne, že v rozsahu nezbytném pro přezkoumání a zjištění pohledávky, kterou přihlásil do insolvenčního řízení vedeného na majetek klienta (nebo jeho právního nástupce) z titulu odměny za zastupování klienta a jemu poskytnuté právní rady a služby, není advokát (coby přihlášený věřitel) vázán povinností mlčenlivosti, když v uvedeném právním rámci jde ve smyslu ustanovení § 21 odst. 4 zákona o advokacii rovněž o spor (o úhradu palmáře) mezi advokátem (coby přihlášeným věřitelem) a klientem nebo právním nástupcem klienta (coby insolvenčním dlužníkem).

58. Výše řečené platí nejen pro způsob, jakým má advokát pohledávku přihlásit do insolvenčního řízení [srov. požadavek na uvedení důvodu vzniku pohledávky (tedy skutečností, na nichž se pohledávka zakládá) v přihlášce, formulovaný v § 174 odst. 2 insolvenčního zákona], nýbrž i pro vedení možného incidenčního sporu vyvolaného popěrným úkonem k tomu oprávněné osoby [insolvenčního správce, jiného přihlášeného věřitele nebo (při oddlužení nebo při reorganizaci) dlužníka]. Posouzení incidenčního sporu o pravost výši nebo pořadí takové pohledávky jako sporu mezi advokátem (coby přihlášeným věřitelem popřené pohledávky) a klientem nebo právním nástupcem klienta (coby insolvenčním dlužníkem) přitom nepřekáží ani to, že klient nebo právní nástupce klienta (coby insolvenční dlužník) nebude ani stranou sporu, tedy že půjde o spor mezi popírajícím insolvenčním správcem na straně jedné a advokátem (přihlášeným věřitelem popřené pohledávky) na straně druhé, nebo o spor mezi jiným (popírajícím) přihlášeným věřitelem na straně jedné a advokátem (přihlášeným věřitelem popřené pohledávky) na straně druhé. I v těchto

případech totiž půjde v konečném důsledku o to, zda vůbec, případně v jaké výši a v jakém pořadí, může advokát uspokojit takovou pohledávku z majetkové podstaty svého klienta (nebo jeho právního nástupce).

59. Stejně tak nemá Nejvyšší soud pochyb o tom, že ve smyslu ustanovení § 21 odst. 4 zákona o advokacii půjde o spor mezi advokátem a klientem nebo právním nástupcem klienta i tehdy, rozhodne-li se insolvenční správce jako osoba, na kterou prohlášením konkursu na majetek klienta nebo právního nástupce klienta přešlo oprávnění nakládat s majetkovou podstatou (§ 229 odst. 3 písm. c/, § 246 odst. 1 insolvenčního zákona), že bude žalobou vymáhat po advokátu (do majetkové podstaty) vrácení (zaplacení) tvrzeného přeplatku palmáře (v souvislosti s vyúčtováním vyplacených záloh), nebo např. náhradu škody vzniklé klientu vadně poskytnutou právní službou advokáta.

č. 101

60. V témže duchu je nutno pohlížet i na odpůřčí žalobu, kterou se insolvenční správce [coby jediná k tomu oprávněná osoba a bez zřetele k tomu, že nejde o osobu s dispozičními oprávněními (srov. § 239 odst. 1 insolvenčního zákona)] domáhá vůči advokátu určení neúčinnosti právního jednání, jímž mu insolvenční dlužník (klient nebo jeho právní nástupce) uhradil pohledávku z titulu odměny za zastupování a za poskytnuté právní rady a služby, a (současně) zaplacení (vrácení) poskytnutého plnění do majetkové podstaty (§ 239 odst. 4 insolvenčního zákona). O tom, že splnění dluhu je právním jednáním, v judikatuře pochybnosti nejsou (srov. [R 60/2014](#)). Rozsudek, jímž insolvenční soud takové žalobě vyhověl, v konečném důsledku opět vede k tomu, že se pohledávka advokáta vůči klientu (jeho právnímu nástupci) stane neuspokojenou.

61. Jinak řečeno (shrnuto), v rozsahu nezbytném pro řízení o odpůřčí žalobě, kterou se insolvenční správce domáhá vůči advokátu určení neúčinnosti právního jednání, jímž mu insolvenční dlužník (klient nebo jeho právní nástupce) uhradil pohledávku z titulu odměny za zastupování a za poskytnuté právní rady a služby, a (současně) zaplacení (vrácení) poskytnutého plnění do majetkové podstaty, není advokát vázán povinností mlčenlivosti; ve smyslu ustanovení § 21 odst. 4 zákona o advokacii se takový spor považuje za spor (o úhradu palmáře) mezi advokátem a klientem nebo právním nástupcem klienta.

62. Ostatně, již v rozsudku ze dne 6. 6. 2012, č. j. [6 Ads 30/2012-47](#), uveřejněném pod číslem 2712/2012 Sbírky rozhodnutí Nejvyššího správního soudu [který je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího správního soudu zmíněné níže) dostupný i na webových stránkách Nejvyššího správního soudu], Nejvyšší správní soud ozřejmil, že účelem ustanovení § 21 odst. 4 zákona o advokacii je zajistit, aby povinnost mlčenlivosti chránící důvěru ve vztahu advokáta a klienta nebyla advokátovi nepřiměřenou překážkou v obraně jeho práv vůči klientovi. V rozsudku ze dne 14. 4. 2020, č. j. 2 [As 194/2019-66](#), pak Nejvyšší správní soud vysvětlil, že poskytnutím informací obsahujících vyčíslení odměny právního zastoupení v určitém období nemůže být nijak narušena důvěrnost vztahu mezi advokátem a jeho klientem, stejně jako samotné sdělení částek, jež byly zaplacený za právní služby a uvedení spisových značek, specifikace soudu, u něhož bylo řízení vedeno, kvantifikace času stráveného advokátem na konkrétní věci a údaj o hodinové sazbě.

63. Dovolání tedy ani potud není důvodné, když povinnost mlčenlivosti advokáta nebyla (není) v daném sporu na překážku tomu, aby v rámci své procesní obrany v nezbytném rozsahu řádně specifikoval a doložil právní služby, které si nechal zaplatit.

K otázce č. 3 (povaha právní služby a ústavně zaručené právo na právní pomoc)

64. Pro řešení otázky č. 3 jsou dále rozhodná i následující ustanovení Listiny základních práv a svobod, občanského soudního řádu, zákona o advokacii a insolvenčního zákona:

Článek 37 (Listiny)

(...)

(2) Každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení.

(...)

č. 101

§ 30 (o. s. ř.)

(1) Účastníku, u něhož jsou předpoklady, aby byl soudem osvobozen od soudních poplatků (§ 138), předseda senátu ustanoví na jeho žádost zástupce, jestliže je to nezbytně třeba k ochraně jeho zájmů. O tom, že může tuto žádost podat, je předseda senátu povinen účastníka poučit.

(2) Vyžaduje-li to ochrana zájmů účastníka nebo jde-li o ustanovení zástupce pro řízení, v němž je povinné zastoupení advokátem (notářem), ustanoví mu předseda senátu v případě uvedeném v odstavci 1 zástupce z řad advokátů.

§ 18 (zákona o advokacii)

(1) Advokát je oprávněn poskytnutí právních služeb odmítnout, pokud nebyl podle zvláštních předpisů ustanoven nebo Komorou k poskytnutí právních služeb podle odstavce 2 určen; ustanovení § 19 tím není dotčeno.

(2) Ten, kdo nesplňuje podmínky pro ustanovení advokáta soudem podle zvláštních právních předpisů a ani se nemůže domoci poskytnutí právních služeb podle tohoto zákona (dále jen „žadatel“), má právo, aby mu Komora na základě jeho včasného návrhu advokáta určila. V téže věci však může být žadateli určen Komorou advokát pouze jednou; to neplatí, odmítne-li v této věci dříve určený advokát poskytnout právní služby z důvodů uvedených v § 19. V rozhodnutí o určení advokáta Komora vymezí věc, v níž je advokát povinen právní služby poskytnout, jakož i rozsah těchto služeb. Komora může v rozhodnutí o určení advokáta stanovit i další podmínky poskytnutí právních služeb, včetně povinnosti poskytnout právní pomoc bezplatně nebo za sníženou odměnu, pokud to odůvodňují příjmové a majetkové poměry žadatele. Komorou určený advokát je povinen právní služby žadateli poskytnout za Komorou určených podmínek. To neplatí, jsou-li dány důvody pro odmítnutí poskytnutí právních služeb uvedené v § 19 nebo jde-li o zjevně bezdůvodné uplatňování nebo bránění práva; v těchto případech advokát o důvodech neposkytnutí právních služeb bez odkladu písemně vyrozumí žadatele a Komoru. Určení advokáta Komorou nenahrazuje plnou moc vyžadovanou zvláštními právními předpisy

k obhajobě toho, jemuž byl advokát Komorou určen, v trestním řízení nebo k jeho zastupování v jiném řízení.

(3) Pokud žadatel žádá, aby mu byly právní služby určeným advokátem poskytnuty bezplatně nebo za sníženou odměnu, je povinen současně s podáním návrhu na určení advokáta Komorou prokázat, že jeho příjmové a majetkové poměry takové poskytnutí právních služeb odůvodňují; způsob prokazování příjmových a majetkových poměrů žadatele, jakož i rozsah údajů, které je žadatel povinen Komoře sdělit, stanoví Ministerstvo spravedlnosti po předchozím vyjádření Komory vyhláškou.

(4) Komora určení advokáta kdykoli zruší, pokud během poskytování právních služeb tímto advokátem v příslušné věci pominou důvody, na základě kterých byl advokát Komorou určen. Nedohodne-li se advokát s klientem jinak nebo neučiní-li klient jiné opatření, je advokát povinen po dobu 15 dnů ode dne, kdy došlo ke zrušení jeho určení k poskytování právních služeb, činit veškeré neodkladné úkony tak, aby klient neutrpěl na svých právech nebo oprávněných zájmech újmu. To neplatí, pokud klient advokátovi sdělí, že na splnění této povinnosti netrvá.

(5) Povinnost určeného advokáta poskytnout právní služby bezplatně nebo za sníženou odměnu Komora kdykoli, popřípadě i se zpětnou účinností, zruší nebo změní, jestliže se po dobu poskytování právních služeb určeným advokátem ukáže, že poměry klienta poskytnutí právních služeb bezplatně nebo za sníženou odměnu neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly.

(6) Mají-li být právní služby určeným advokátem poskytnuty bezplatně nebo za sníženou odměnu, Komora dbá na to, aby k takovému poskytnutí právních služeb byli advokáti určováni rovnoměrně, a to i s ohledem na složitost věci, ve které mají být právní služby poskytnuty, a na možné náklady, které mohou určenému advokátovi v souvislosti s poskytnutím právních služeb vzniknout.

§ 5 (insolvenčního zákona) Zásady insolvenčního řízení

Insolvenční řízení spočívá zejména na těchto zásadách:

a/ insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů;

b/ věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti;

c/ nestanoví-li tento zákon jinak, nelze práva věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení omezit rozhodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce;

d/ věřitelé jsou povinni zdržet se jednání, směřujícího k uspokojení jejich pohledávek mimo insolvenční řízení, ledaže to dovoluje zákon.

§ 390a (insolvenčního zákona)

Podání návrhu na povolení oddlužení a insolvenčního návrhu

(1) Není-li dále stanoveno jinak, musí být návrh podle § 390 odst. 1 sepsán a za dlužníka podán

a/ advokátem, notářem, soudním exekutorem, insolvenčním správcem, nebo

b/ akreditovanou osobou; akreditovanou osobou je právnická osoba, které byla rozhodnutím ministerstva udělena akreditace pro poskytování služeb v oblasti oddlužení podle tohoto zákona;

osoba podle písmen a/ a b/ která je dlužníkem zmocněna, jen aby sepsala a v jeho zastoupení podala návrh podle § 390 odst. 1, není zástupcem dlužníka v insolvenčním řízení. Při sepisu návrhu podle § 390 odst. 1 dlužníka během porady poučí o jeho povinnostech v insolvenčním řízení.

č. 101

(2) Odstavec 1 se nepoužije,

a/ je-li dlužníkem fyzická osoba, která má právnické nebo ekonomické vzdělání v magisterském studijním programu nebo vykonala zkoušku insolvenčního správce, nebo

b/ je-li dlužníkem právnická osoba a jedná-li za ni osoba uvedená v § 21 občanského soudního řádu, která má právnické nebo ekonomické vzdělání v magisterském studijním programu nebo vykonala zkoušku insolvenčního správce.

(3) Osobě podle odstavce 1 písm. a/, která sepsala a za dlužníka podala návrh na povolení oddlužení anebo také insolvenční návrh podle § 390 odst. 1, náleží odměna, jejíž maximální výše činí 4.000 Kč bez daně z přidané hodnoty a v případě společného oddlužení manželů 6.000 Kč bez daně z přidané hodnoty; v odměně je zahrnuta také náhrada nákladů vynaložených v souvislosti se sepisem a podáním návrhů podle části věty před středníkem. Za sepis a podání návrhu na povolení oddlužení anebo také insolvenčního návrhu podle § 390 odst. 1 a další činnosti s tím nezbytně spojené, zejména poradu s klientem a odstranění vad návrhu, jiné plnění osobě podle odstavce 1 písm. a/ nenáleží.

(4) Osobě podle odstavce 1 písm. b/ odměna ani jiné plnění za sepis a podání návrhu na povolení oddlužení anebo také insolvenčního návrhu podle § 390 odst. 1 nebo poskytnutí jiné služby poskytované v oblasti oddlužení nebo v souvislosti s oddlužením nenáleží.

(5) Osoba podle odstavce 1 písm. a/, která sepsala a za dlužníka podala návrh na povolení oddlužení anebo také insolvenční návrh podle § 390 odst. 1, může odměnu podle odstavce 3 uplatnit pouze v insolvenčním řízení ve lhůtě podle § 136 odst. 3; tato pohledávka se považuje za pohledávku postavenou na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou.

(…)

65. Ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, platí citovaná ustanovení Listiny a občanského soudního řádu beze změny od uzavření smlouvy o poskytování právních služeb. Ustanovení § 18 zákona o advokacii v citované podobě platilo od uzavření smlouvy o poskytování právních služeb do 30. 6. 2018 a ustanovení § 390a insolvenčního zákona v citované podobě platí od 1. 7. 2017.

č. 101

66. Argumentuje-li dovolatel u této otázky tím, že dlužník (uzavřením smlouvy o poskytování právních služeb za přiměřenou odměnu) využil ústavně zaručené právo na právní pomoc, zakotvené v článku 37 Listiny, pak přehlíží, že pravidlo formulované v článku 37 odst. 2 Listiny na jedné straně negarantuje (nezaručuje) právo na právní pomoc bezplatně (srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2020, sp. zn. [III. ÚS 2842/20](#), odstavec 16.), na straně druhé však ani nevyžaduje právo na právní pomoc „za přiměřenou odměnu“ z majetku osoby, které je právní pomoc poskytována [a tak, aby tato odměna byla uspokojena přednostně před dříve vzniklými (a lhostejno jakými) pohledávkami věřitelů této osoby]. Řada zákonů pak naplňuje ústavně garantované právo na právní pomoc zakotvené v článku 37 odst. 2 Listiny úpravami, jež osobě, které majetkové poměry nedovolují hradit si právní pomoc ze svého, umožňují (k její žádosti) poskytnout právní pomoc bezplatně. Taková ustanovení lze nalézt jak v procesních předpisech (srov. ustanovení § 30 o. s. ř. přiměřeně uplatnitelné a uplatňované v insolvenčních řízeních), tak v předpisech, jež zčásti nebo vůbec nemají procesní povahu. Možnost poskytnout „žadatel“ (jímž nemusela být jen fyzická osoba) právní službu bezplatně, upravoval v době uzavření smlouvy o poskytování právních služeb v § 18 též zákon o advokacii (v aktuálním znění srov. ustanovení § 18 až § 18d zákona o advokacii, ve spojení s § 55a zákona o advokacii).

67. Oproti dovolateli pak Nejvyšší soud neshledává žádné porušení ústavního práva na právní pomoc v tom, že osoba, která se nachází ve stavu úpadku (lhostejno, zda ve formě předlužení nebo ve formě platební neschopnosti), nevynaloží (nemá vynaložit) zbývající peněžní prostředky na svých účtech (na úkor věřitelů se staršími pohledávkami) na nově (za úplatu) sjednané právní služby advokáta (a požádá o bezplatnou právní pomoc). Advokát, který uzavře smlouvu o poskytování právních služeb za dohodnutou odměnu s klientem nacházejícím se ve stavu faktického úpadku, si má (musí) být vědom rizik, jež s sebou s přihlédnutím k insolvenční úpravě odporovatelnosti nese (v situaci, kdy insolvenční zákon zvláštní pravidlo přednosti pro takové pohledávky neobsahuje) skutečnost, že obdrží odměnu za poskytnuté právní služby, aniž budou uspokojeni věřitelé dříve vzniklých pohledávek za klientem. Srov. *mutatis mutandis* též závěry, jež Nejvyšší soud zformuloval na téma advokátovy ověřovací povinnosti při uzavření smlouvy o advokátní úschově peněz s klientem (složitelem), ohledně kterého je vedeno insolvenční řízení, v rozsudku ze dne 12. 11. 2021, sp. zn. [29 Cdo 2797/2019](#).

68. U právních služeb, jež klientu hodlá poskytovat za odměnu po zahájení insolvenčního řízení vedeného na majetek klienta, přitom advokátu zastupujícímu dlužníka na základě smlouvy o poskytování právních služeb za dohodnutou odměnu právní úprava dovoluje předejít následku spočívajícímu v neúčinnosti právního jednání představovaného zaplacením odměny tím, že si k jejich úhradě vyžádá předem (i před poskytnutím právní služby v daném časovém rámci) souhlas insolvenčního soudu (§ 111 odst. 3 insolvenčního zákona); takto ale dovolatel

u těch služeb, jež poskytl po zahájení insolvenčního řízení, nepostupoval. Přitom povinnost zdržet se jednání, směřujícího k uspokojení jejich pohledávek mimo insolvenční řízení, ledaže to dovoluje zákon, ukládá věřitelům též základní zásada insolvenčního řízení formulovaná v § 5 písm. d/ insolvenčního zákona. Vybočení z mezí pravidel formulovaných § 111 insolvenčního zákona je tedy v případě, že se tak děje na základě jednání věřitele, též porušením této zásady.

69. Argumentuje-li dovolatel možností hradit zastoupení advokátem přednostně při oddlužení, pak především přehlíží, že v rozhodném období (od uzavření smlouvy o poskytování právních služeb do zaplacení odměny) se taková úprava (§ 390a insolvenčního zákona) v insolvenčním zákoně nevyskytovala (a již proto nelze na jejím základě činit závěry pro danou věc). Nejvyšší soud nicméně na dané téma dodává, že úprava obsažená v § 390a insolvenčního zákona, účinná od 1. 7. 2017, upřednostňuje odměnu advokáta (respektive některé z dalších osob uvedených v § 390 odst. 1 písm. a/ insolvenčního zákona) tak, že tato pohledávka se považuje za pohledávku postavenou na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou (§ 390 odst. 3 insolvenčního zákona, ve spojení s § 169 insolvenčního zákona), na kterou se nevztahuje omezení podle § 111 odst. 1 insolvenčního zákona (srov. § 111 odst. 2 větu druhou insolvenčního zákona), má svůj původ v tom, že insolvenční zákon dlužníku kvalifikované zastoupení (jen) při sepisu návrhu na povolení oddlužení vnucuje (§ 390a odst. 1 insolvenčního zákona), byť s výjimkami (§ 390a odst. 2 insolvenčního zákona). Výše této odměny je přitom limitována částkou 4.000 Kč (bez daně z přidané hodnoty), potažmo (v případě společného oddlužení manželů) částkou 6.000 Kč (bez daně z přidané hodnoty); srov. § 390a odst. 3 část věty před středníkem insolvenčního zákona. Taková (minimální) odměna nadto zahrnuje také náhradu nákladů vynaložených v souvislosti se sepisem a podáním návrhů podle části věty před středníkem (§ 390a odst. 3 část věty za středníkem insolvenčního zákona). Namítá-li dovolatel v daných souvislostech nerovnováhu přístupu k právní pomoci mezi právníkem a fyzickou osobou, pak opět přehlíží, že úprava obsažená v § 390a insolvenčního zákona se týká i právnických osob, které podle zákona nejsou považovány za podnikatele a současně nemají dluhy z podnikání (srov. za použití argumentu *a contrario* též § 390a odst. 2 písm. b/ insolvenčního zákona), neboť i ty mohou projít oddlužením (srov. § 389 odst. 1 písm. a/ insolvenčního zákona).

70. Odpověď na otázku č. 3 tedy zní tak, že úprava obsažená v § 111 insolvenčního zákona se uplatní bez omezení i na právní jednání, jímž dlužník (klient) poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, a před rozhodnutím o úpadku uhradil svému advokátu pohledávku z titulu odměny za zastupování a za poskytnuté právní rady a služby.

71. Dovolání tak není důvodné ani ve vztahu k řešení otázky č. 3.

K otázce č. 4 (obsah reálně poskytnutých právních služeb)

72. Pro řešení otázky č. 4 je dále rozhodné i následující ustanovení občanského soudního řádu (jež v nezměněné podobě platí od zahájení sporu):

§ 120 (o. s. ř.)

(1) Účastníci jsou povinni označit důkazy k prokázání svých tvrzení. Soud rozhoduje, které z navrhovaných důkazů provede.

(…)

73. Co do řešení otázky č. 4 právní posouzení věci odvolacím soudem neobstojí.

74. Nejvyšší soud v rozhodnutích přijatých po vydání napadeného rozhodnutí vysvětlil, že ustanovení § 111 odst. 1 insolvenčního zákona obsahuje dvě autonomní (na sobě nezávislé) skutkové podstaty omezení dlužníka v nakládání s majetkovou podstatou. Jde jednak o povinnost dlužníka zdržet se od okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, nakládání s majetkovou podstatou a s majetkem, který do ní může náležet, pokud by mělo jít o podstatné změny ve skladbě, využití nebo určení tohoto majetku anebo o jeho nikoli zanedbatelné zmenšení (§ 111 odst. 1 věta první), jednak o oprávnění dlužníka plnit peněžité závazky vzniklé před zahájením insolvenčního řízení jen v rozsahu a za podmínek stanovených tímto zákonem (§ 111 odst. 1 věta druhá). Přitom omezení dlužníka plynoucí z ustanovení § 111 odst. 1 věty druhé insolvenčního zákona není vázáno na podmínky určené ustanovením § 111 odst. 1 věty první insolvenčního zákona. Jinými slovy, plnil-li dlužník peněžité závazky vzniklé před zahájením insolvenčního řízení v rozporu s pravidly obsaženými v ustanovení § 111 odst. 1 větě druhé insolvenčního zákona, není pro posouzení, zda jde o neúčinný právní úkon, významné, zda v důsledku takového plnění došlo (i) k podstatné změně ve skladbě, využití nebo určení majetku, který do majetkové podstaty náleží (může náležet) anebo k jeho nikoli zanedbatelnému zmenšení. Srov. shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2020, sen. zn. [29 ICdo 60/2018](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura, číslo 10, ročníku 2021, pod číslem 99, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2020, sen. zn. [29 ICdo 113/2018](#), uveřejněný pod číslem 27/2021 Sb. rozh. obč.

75. Odvolací soud (a před ním insolvenční soud) nepřijal ve skutkové rovině žádný závěr, z něž by bylo lze usuzovat, zda, případně (v návaznosti na obsah smlouvy o poskytování právních služeb) v jakém rozsahu a na jakém základě, měl uspokojenou pohledávku za pohledávku vzniklou před zahájením insolvenčního řízení na majetek dlužníka (před 3. srpnem 2016). Přitom dovolatel [jenž jinak v průběhu sporu zaujal nesprávný názor, že ohledně specifikace provedených služeb v rozsahu nezbytném pro doložení odměny má povinnost mlčenlivosti – srov. přednes jeho zástupce při jednání u insolvenčního soudu dne 17. 5. 2019 (č. l. 36)] např. v odvolání (č. l. 53 až 57) uváděl, že fakturované právní služby poskytl dlužníku v období od 24. 6. 2016 do 30. září 2016.

76. Část poskytnutých právních služeb specifikoval zástupce dovolatele v rámci přednesu při označeném jednání insolvenčního soudu (č. l. 39) coby součást tvrzení, že šlo o právní služby poskytované v rámci provozování dlužníkova závodu nebo za účelem odvracení hrozící škody, k čemuž nabídl důkaz přehledem právních služeb, jenž byl podkladem pro vystavení faktury, a výsledkem svědkyně Š. (coby členky statutárního orgánu dlužníka). Závěr, že insolvenční soud tyto navržené důkazy správně neprovedl, založil odvolací soud na úvaze, podle které i kdyby žalovaný v průběhu řízení tvrdil a prokazoval poskytnutí dalších právních služeb (smlouvě se vymykajících), nebylo by to významné pro posouzení neúčinnosti úkonu spočívajícího v platbě za služby poskytnuté na základě smlouvy. Tato úvaha je chybná.

77. Předmětem odpůří žaloby je právní jednání spočívající ve splnění dluhu (úhradě pohledávky vzešlé ze smlouvy o poskytování právních služeb). Dovatel tvrdí, že fakturou, kterou dlužník uhradil, fakturoval (i) právní služby, které lze ve smyslu ustanovení § 111 odst. 2 věty první insolvenčního zákona mít za právní jednání nutná k provozování

závodu v rámci obvyklého hospodaření nebo k odvrácení hrozící škody. Logika, podle které proto, že se s advokátem dohodl na určitém typu právních služeb, nemohl dlužník hradit jiné právní služby (zahrnuté v přehledu právních služeb, jenž byl podkladem pro vystavení faktury), zjevně neobstojí. Podstatné není, zač dlužník platit měl, nýbrž zač podle přehledu právních služeb zaplatil (a až na základě takového zjištění lze poměřovat provedenou platbu úpravou obsaženou v § 111 insolvenčního zákona).

78. Ustálenou judikaturou k výkladu ustanovení § 120 odst. 1 věty druhé o. s. ř. (jež určuje, že soud rozhoduje, které z navrhaných důkazů provede) je především rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 1998, sp. zn. [21 Cdo 1009/98](#), uveřejněný pod číslem 39/1999 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 39/1999“), nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2008, sp. zn. [21 Cdo 4841/2007](#), uveřejněný pod číslem 71/2009 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 71/2009“). Z judikatury Ústavního soudu srov. např. náleze ze dne 6. 12. 1995, sp. zn. [II. ÚS 56/95](#), uveřejněný pod číslem 80/1995 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, nebo náleze ze dne 13. 9. 1999, sp. zn. [I. ÚS 236/1998](#), uveřejněný pod číslem 122/1999 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu.

79. Z [R 39/1999](#) a [R 71/2009](#) plyne, že soud neprovede důkazy, které jsou pro věc nerozhodné a nemohou směřovat ke zjištění skutkového stavu věci (ke zjištění skutečností předvídaných skutkovou podstatou právní normy), jakož i důkazy, které jsou zjevně nabízeny jen proto, aby řízení bylo účelově prodlouženo (důkazy pro rozhodnutí bezvýznamné). Stejně tak neprovede důkazy, které byly pořízeny nebo opatřeny v rozporu s obecně závaznými právními předpisy (důkazy nezákonné). Důkazy nabídnuté dovolatelem insolvenčnímu soudu však zjevně patřily k těm, jež mohly objasnit skutkový stav věci (vyjasnit povahu poskytnutých právních služeb tak, aby bylo postaveno najisto, zda úhrada za takové právní služby (ne)byla právně dovoleným jednáním ve smyslu ustanovení § 111 odst. 2 věty první insolvenčního zákona. Odvolací soud pak pochybil, jestliže nezjednal nápravu této vady řízení před insolvenčním soudem (a navržené důkazy sám neprovedl).

80. Dovolací argumentace k otázce č. 4 (námitka, že soudy opomenuly pro věc rozhodné důkazy) je tudíž opodstatněná.

K otázce č. 5 (povinnost podat insolvenční návrh)

81. V situaci, kdy v důsledku opomenutých důkazů nebyla ve skutkové rovině postavena najisto otázka, jaké konkrétní právní služby dlužník dovolateli zaplatil, a kdy dovolání je v rovině argumentace k opomenutým důkazům opodstatněné (srov. řešení otázky č. 4), by řešení otázky č. 5 bylo v tomto stadiu řízení pro danou věc veskrze akademické. Proto se Nejvyšší soud řešením této otázky dále nezabýval.

K otázce č. 6 (poučovací povinnost dle § 118a o. s. ř.)

82. Pro řešení otázky č. 6 jsou dále rozhodná i následující ustanovení občanského soudního řádu (jež v nezměněné podobě platí od zahájení sporu):

§ 118a (o. s. ř.)

(1) Ukáže-li se v průběhu jednání, že účastník nevyklíčil všechny rozhodné skutečnosti nebo že je uvedl neúplně, předseda senátu jej vyzve, aby svá tvrzení doplnil, a poučí jej, o čem má tvrzení doplnit a jaké by byly následky nesplnění této výzvy.

(...)

(3) Zjistí-li předseda senátu v průběhu jednání, že účastník dosud nenavrhł důkazy potřebné k prokázání všech svých sporných tvrzení, vyzve jej, aby tyto důkazy označil bez zbytečného odkladu, a poučí jej o následcích nesplnění této výzvy.

(...)

§ 213b (o. s. ř.)

(1) V odvolacím řízení se postupuje podle § 118a; tento postup však nemůže vést k uplatnění nových skutečností nebo důkazů v rozporu s ustanovením § 205a nebo 211a nebo k uplatnění procesních práv, která jsou za odvolacího řízení nepřipustná.

(2) Porušení ustanovení § 118a odst. 1 až 3 soudem prvního stupně je vadou řízení, jen jestliže potřeba uvést další tvrzení nebo důkazy vyplýne z odlišného právního názoru odvolacího soudu.

83. V občanském soudním řízení (v tzv. sporném řízení), pro které platí zásada dispoziční a projednací (a takovým bylo i řízení v této věci), je zásadně povinností účastníků řízení tvrdit skutečnosti významné pro rozhodnutí o věci samé a označit důkazy k prokázání svých tvrzení o skutečnostech významných pro rozhodnutí o věci samé. Protože ve sporném řízení stojí strany proti sobě a mají opačný zájem na výsledku řízení, povinnost tvrzení a důkazní povinnost zatěžuje každou ze sporných stran ve zcela jiném směru. Každá ze stran sporu musí v závislosti na hypotéze právní normy tvrdit skutečnosti významné pro rozhodnutí o věci samé a označit v zájmu jejich prokázání důkazy, na základě kterých bude moci soud rozhodnout v její prospěch (břemeno tvrzení a důkazní břemeno). Účastník, který netvrdil (žádné nebo všechny) skutečnosti významné pro rozhodnutí o věci samé nebo neoznačil důkazy potřebné k prokázání svých tvrzení o skutečnostech významných pro rozhodnutí o věci samé, nese případné nepříznivé následky v podobě takového rozhodnutí soudu, které bude vycházet ze skutkového stavu zjištěného na základě ostatních provedených důkazů (rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2013, sp. zn. [31 Cdo 4616/2010](#), uveřejněný pod číslem 98/2013 Sb. rozh. obč.).

84. Jak Nejvyšší soud opakovaně vysvětlil ve svých rozhodnutích, poučovací povinnost podle § 118a o. s. ř. je vybudována na objektivním principu. Znamená to, že poskytnutí potřebného poučení není závislé na tom, zda se soud prvního stupně o potřebě poučení vůbec dozvěděl. Nebylo-li účastníku potřebné poučení poskytnuto, ačkoliv se tak mělo z objektivního hlediska stát, došlo i v tomto případě k porušení ustanovení § 118a o. s. ř. (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sp. zn. [29 Cdo 1829/2011](#), uveřejněný pod číslem 59/2012 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 59/2012“)).

85. Jestliže soud prvního stupně příslušné poučení neposkytne (lhostejno z jakých důvodů), musí tak učinit (je-li podáno odvolání) odvolací soud v odvolacím řízení (§ 213b odst. 1 o. s. ř.), a to bez ohledu na to, že již došlo ke koncentraci řízení ([R 59/2012](#)).

86. Poučení o důkazní povinnosti podle ustanovení § 118a odst. 3 o. s. ř. poskytne soud nejen účastníku, který dosud o sporném tvrzení neoznačil žádný důkaz nebo který sice o svém sporném tvrzení důkaz označil, avšak jde o důkaz zjevně nezpůsobilý prokázat sporné tvrzení, ale i tehdy, provedl-li ohledně sporného tvrzení účastníkem navržené důkazy, jestliže jimi nedošlo k jeho prokázání a jestliže proto (z důvodu neunesení důkazního břemene) by účastník nemohl být ve věci úspěšný [srov. např. rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2012, sp. zn. [31 Cdo 619/2011](#), uveřejněný pod číslem 115/2012 Sb. rozh. obč.).

87. Ustanovení § 205a písm. d/ o. s. ř. dovoluje odvolateli uplatnit skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, jako odvolací důvod u odvolání proti rozsudku nebo usnesení ve věci samé i tehdy, jestliže jimi má být splněna povinnost tvrdit všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti nebo důkazní povinnost, a to za předpokladu, že pro nesplnění některé z uvedených povinností neměl odvolatel ve věci úspěch a že odvolatel nebyl řádně poučen podle § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. Z této úpravy plyne, že odvolatel, jemuž se před soudem prvního stupně nedostalo řádného poučení o povinnosti tvrzení a důkazní povinnosti a který proto neměl ve věci úspěch, může (má možnost) splnit povinnost tvrzení a důkazní povinnost i tím, že svá tvrzení doplní a odpovídající důkazy k nim nabídne z vlastní iniciativy v podaném odvolání. Odvolací soud pak má povinnost tato tvrzení a důkazní návrhy zohlednit při projednání odvolání.

88. Jde-li o tvrzení a důkazy, jejichž uplatněním v podaném odvolání odvolatel beze zbytku splnil svou povinnost tvrzení a důkazní povinnost, takže příslušné skutečnosti jsou již řádně tvrzeny a nabídnutými (a odvolacím soudem provedenými) důkazy prokázány, pak odvolací soud již nemusí (ve smyslu § 213b odst. 1 o. s. ř.) přikročit k poučení dle § 118a o. s. ř., ačkoli soud prvního stupně takové poučení účastníku nesprávně neposkytl. O takovou situaci však v dané věci nešlo. Odvolací soud na jedné straně dospěl k závěru, že odvolateli se od insolvenčního soudu nedostalo řádného poučení dle § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř., na druhé straně však měl tuto vadu řízení za nevýznamnou jednak proto, že odvolatel (co do povinnosti tvrzení) žádná další tvrzení (o naplnění výjimek předjímaných ustanovením § 111 odst. 2 věty první insolvenčního zákona) v odvolání neuplatnil, jednak proto, že předmět smlouvy o poskytování právních služeb takovou právní pomoc žalovaného nezahrnoval, a proto, že pouhé obecné tvrzení o odvracení „možných škod“ nelze bez dalšího zahrnout pod výjimku dle § 111 odst. 2 insolvenčního zákona (srov. reprodukce napadeného rozhodnutí v odstavci 17. výše).

89. V tom, že odvolatel, jemuž soud prvního stupně neposkytl řádné poučení dle § 118a odst. 1 o. s. ř. ač řádně nesplnil povinnost tvrzení, v podaném odvolání tato tvrzení neuplatnil sám (z vlastní iniciativy), však nelze spatřovat důvod, pro který by takové (řádné) poučení neměl poskytnout odvolateli odvolací soud (§ 213b odst. 1 o. s. ř.). Vytýká-li odvolací soud odvolateli v daných souvislostech, že jeho dosavadní tvrzení o odvracení „možných škod“ je obecné, takže z něj nelze usuzovat na výjimku dle § 111 odst. 2 insolvenčního zákona, pak tím (poměřováno obsahem) sám poukazuje na to, že odvolatel povinnost tvrzení ve vztahu

k námitce, že jde o tento typ výjimky, nesplnil řádně (požadavek, aby odvolací soud v takovém případě poskytl odvolateli řádné poučení podle § 118a odst. 1 o. s. ř., se tím jen umocňuje). K nedostatkům úvahy založené na tom, že pro posouzení výjimky dle § 111 odst. 2 insolvenčního zákona není podstatné, jaké služby odvolatel dlužníku skutečně poskytl, nýbrž to, že výjimce neodpovídají právní služby, jež podle smlouvy o poskytování právních služeb měly být poskytnuty, odkazuje Nejvyšší soud na závěry, jež potud přijal při odpovědi na otázku č. 4.

90. Určuje-li ustanovení § 213b odst. 2 o. s. ř., že porušení ustanovení § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. soudem prvního stupně je vadou řízení, jen jestliže potřeba uvést další tvrzení nebo důkazy vyplývá z odlišného právního názoru odvolacího soudu, pak tak činí nikoli proto, že by takové porušení procesního práva soudem prvního stupně nemělo mít žádné právní následky, nýbrž proto, aby možnost zjednat nápravu takového porušení (potřebné poučení poskytnout) mohl realizovat (postupem předjímaným v § 213b odst. 1 o. s. ř.) odvolací soud.

91. Odvolací soud tedy tím, že způsobem předepsaným v ustanovení § 213b odst. 1 o. s. ř. nepostupoval (jak patrně i z protokolu o jednání před odvolacím soudem konaném 12. září 2019, č. l. 85-86), zatížil odvolací řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci a dovolání je potud důvodné.

92. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadené rozhodnutí zrušil včetně závislých výroků o nákladech řízení a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).

93. Nejvyšší soud nepřehlédl, že dovolatel doplnil dovolací argumentaci podáním datovaným 24. 6. 2020. Po uplynutí dovolací lhůty však k novým (dalším) argumentům v tomto podání uvedeným již nelze přihlídnout (§ 242 odst. 4 o. s. ř.).